

IOBVS,
Theodori Bezae par-
tim Commentarijs par-
tim Paraphrasi il-
lustratus.

Cui etiam additus est
ECCLESIASTES,
Solomonis Concio de
summa bono, ab eodem
Th. B. paraphrastice
explicata.

LONDINI,
Typis Georgij Bishop.

1589.

POTENTISSIMÆ ET
SERENISSIMÆ DEI GRATIA

Angliæ, Franciæ, Hiberniæ, & circumiacen-
tium insularum Regiæ, ELIZABETHÆ Gal-
lorum, Belgarum & Italarum pro Christi no-
mine exultantium nutriciæ, & Christi-
anæ totius veræ religionis inuictæ
propugnatrici, *Theodorus Beza*
gratiam & pacem à
Domino.

DEVS ille Opt. Max. Regina,
qui te in ipsa iuuentute ex leo-
num faucibus ereptam Regij
sceptri non unius maiestate ex-
ornauit : qui te tot populis non
auctoritate tantum Regia præ-
esse, sed etiam omnibus & puræ
pietatis, & sincera charitatis exemplis præire voluit :
qui te denique domi quidem toties à nefariorum ho-
minum insidijs, foris autem aduersus hostis potentissi-
mi & infestissimi classes instructissimas, ipsis etiam ad
opem tibi ferendam excitatis ventis tutatus, tot pias
animas præsidio tuo tectas in te una tam admirabili-
ter liberata conseruauit : optimo certè iure nos ut om-
nium hominum maximè ingratos arguerit, nisi tum
diuinam illam tantam beneficentiam solenni gratia-
rum actione predicauerimus : tum illa in nos per te,
auctore ipso collata beneficia, voce simul & scriptis
fuerimus testati. Nec enim assentari voluisse videri

EPISTOLA.

potest, quem vel id quod res est profiteri, vel subire ^{exami-}
 nisi crimē oporteat. Ut autem nos quoque, licet tam pro-
 cul in *Allobrogrum* finibus siti, in illorum clientum
 tuorum numero censeamur, singularis illa tua benig-
 nitas effecit, *Geneua*, renouato veterum illarum
Ecclesiarum ab *Apostolo* celebratarum exemplo, asper-
 rimis illis pestis, famis, ac etiam belli temporibus tam li-
 beraliter abs te adiuta, ut tua, tuorumque *Anglorū* ve-
 ra *Christiana* charitati suam, non parua ex parte, inco-
 lunitatē debere sese meritō testetur. Hac dere verō,
 pro meo in hac *Ecclesia* munere, cogitanti mihi, *Regina*,
 partim recurrens illa longē grauioris belli, quo nunc pre-
 mimur, necessitas illius tui summi beneficii memoriam
 renouauit, partim opportunissimam huius officij prae-
 stantiationem alia occasio suppeditauit. Accidit enim, ut
 quo tempore te hostis ille ferocissimus impetebat, nos au-
 tē & *Gallicarum Ecclesiarum* miseria grauius exer-
 cebant, & hostis vicinus respirare vix patiebatur, histo-
 riam *Iobi*, tanquam tam miserris temporibus accommo-
 datissimam, in hac schola interpretarer. Nam ut *Abra-*
hamū, *Mosē*, *Danidem*, sua constantissima fides mag-
 nopere commendet, patientia tamen laus *Iobis*, quasi pre-
 rogatiua quadam, meritō tribuitur, utpote quo nemi-
 nem mortalium legimus, neque rabie maiore à *Satana*
 & ipsius ministris oppugnatum, neque fortius ad extre-
 mum usque, quamuis inter certandum humanum ali-
 quid passum, illis atque adeò sibi ipsi restitisse. Pugnare
 enim aduersus vitia cetera *Christiane* virtutes, Pati-
 entia verò, quara nostra liter e multo expressiore *Graeca*
 voce ^{ὑπομονή} appellant, & illas pugnantes, impares alio.
 qui futuras sustinet, & sola tandem coronam apprehen-
 dit: ideoque pra ceteris ab illo humani generis hoste
 furijs

EPISTOLA.

furijs machinisq; omnibus incessit. In illius autem scripti interpretatione, qua mihi in mentem venerant, quum initio brevibus à me annotata, & attentius postea recognita, auditorum quorundam meorum hortatu, essem editurus: nemini magis illa quam R. T. M. convenire, plurimis maximisque de causis existimavi. Quamvis enim Deus, populos tibi commissos commiseratus, Satana adversum te ipsam licere minime voluerit, quæ in Iobum eidem concessit: tamen ambigi non potest, quin longè maximis, ac pæne incredibilibus curis à multis iam annis pium illud tuum pactus, idem ille: ~~et~~ per domesticos & externos hostes tuos confoderit: atque adeò, quin hæc ipsa omnia quæ de Iobo commemorantur, in quamplurimis illis calamitosissimis exulibus ad te refugientibus animadvertens, pro tua illa, qua semper illos complexa fuisti cuncta, miserias illorum omnes quodammodo, & haud multo aliter, quàm si te ipsam attingerent, persenseris: & nullis neque persidorum conirationibus, neque exterorum munis & conatibus perterrita, unius providentiæ divina, & rectæ conscientiae testimonio freta, Iobi nostri huius imitatrix, pertuleris. Ad hæc accedit quòd insignis illa de divina, in totius mundi administratione, providentia quaestio, in qua disceptatur, Quamnam possit Dei iustitia cum illa aetate conciliari, quæ præcipue in bonorum adversis, & malorum prosperis rebus cernitur: cognitu Christianis omnibus, ac præsertim auctoritate inter ceteros præditi, ut fortes sese & constantes prabeant, necessaria: quaestio, inquam, illa, ad quam tanquam scopulum Epicurei iam pridem naufragium fecerunt, ceteri verò philosophi impegerant, & hærent etiamnum hodie nimium

EPISTOLA.

multi, nusquam in sacris nostris libris plenius, & copiosius disceptatur: nusquam clariore & certiore hypothese illustratur: nusquam apertius ipsius Dei voce definitur: qua ex re futurum spero, ut qua hic docentur, partim in te ipsa, partim in alijs experta, maximam voluptatem capias. Præterea quum tu, Regina, in liberalibus etiam omnibus disciplinis, rarissimo omnibus seculis exemplo, erudita, veterum scriptorum tum Græcorum, tum Latinorum libros consueveris, ut audio, volutare, hic demum certe inuenies aut iam inuenisti, quod animum tuum expleat. Præterquam enim quod hic scriptor sanctissime omnia, præunte Spiritu sancto desinit, tam etiam erudite, grauitè, eloquenter de rebus physicis differit, & admirandis illis deæ operibus in quibus tu ad extimam ipsius dispiciuntur: ut ne inter sacros quidem libros ullus extet cum isto, in hoc quidem argumento, conferendus: nullus vero ~~et~~ ^{et} ~~etiam~~ ^{etiam} ubi vera dicunt, huius scriptoris auctoritas & diuinam plane grandiloquentiam assequatur. Caterum hunc librum, quo nullus est inter illos sacros, nisi fallor, ne ipso quidem excepto Mose, vetustior, obscurum nobis & intellectu difficilem multis reddunt locis, partim rerum ipsarum, de quibus à sapientissimis hominibus in eo differitur, sublimitas, quibusuis minime perua: partim peregrina multa voces, ac etiam phrasès à puris Hebraeis discrepantes: iam tum videlicet non tantum vera religionis, verum etiam sincera Hebraica linguæ puritate, inter populos illos, alios ex Esauo, alios ex Cethura satos, & huc illuc per viciniam dispersos sensim, ut res sunt humanae, degenerante: partim etiam quadam ~~etiam~~ ^{etiam} ~~etiam~~ ^{etiam} in quibus Hebraei quoque, licet linguarum illarum non imperiti,

EPISTOLA.

imperiti, interpretes desudant. Magna igitur laus doctissimis superiorum aetatum theologis & Gracis & Latinis barbaro quoque seculo natis debetur, qui tenebris istis lucem inferre studuerunt. Eorum sed enim lucubrationes quantumvis pias & eruditae, tamen, quod bona cum illorum pace dictum velim, sapissime à scriptoris scopo aberrantes, quisquis ad veri contextus Hebraici regulam, sicuti par est, exegerit, comperiet profecto ex quo mox & ab Apostolorum & insignium illorum Evangelistarum seculo, linguarum & ipsarum donum in Gracis & Latinis Ecclesijs desijt, quantum Ecclesia interfuerit veritatem nobis sacris illis libris admirabiliter ab ipso mundi exordio proditam, & ab Apostolis postea in Graca lingua rinulos diductam, ex ipsis potius fontibus, quàm ex lacunis, id est, ex Graca, qualis extat, & Latina illa peruulgata, utraque certe ut initio non satis pura, sic miris postea modis deprauata, haurire, & ceteris propinare. Hanc autem Latinarum versionum scabritiem etsi magnus ille Hieronymus, neq, inuidiam, neq, imprudentem zelum veritus, maximo & Ecclesijs utilissimo labore pro viribus repurgauit: minime tamen penitus absterpsi. Omitto inueteratum illum ab Origenis temporibus morem miris quibusdam allegorijs genuinum sacri contextus sensum non tantum inuertendi, sed etiam (quid ni enim quod res ipsa clamat ingenue dixerim?) peruertendi: qua in re, fatali quodam diuino iudicio, maximi quoque viri modum nullum tenuerunt, si quis est in peccando modus. Viderint igitur quàm bene sibi caueant, & Ecclesia Christi prospiciant, qui linguarum & bonarum artium studijs diuinitus nostro seculo restituis, Hebraeos codices à Iudeis corruptos, & Gracorum noui testa-

EPISTOLA.

menti librorum diuersam scripturam causificati, vulgata inter ipsos Latina interpretationi & quidem sine exoeptione, contra Pontificum, etiam suorum antiqua decreta, acquiescere, id est, repertis frugibus nos glandibus vesci, censorijs suis edictis inbent. Absit igitur ab omnibus sanae mentis Christianis, ut isti tam inepto, tam iniquo, tam exitiali conciliabuli Tridentini decreto obsequantur. Fruantur potius tanto nobis diuinitus collato ad instaurandam Christianam religionem necessario beneficio: veteres versiones, de quibus iam pridem scripsit Augustinus, numerari posse Graecos sacrarum literarum interpretes, Latinos non item, nullus aspernetur, omnes autem cum iudicio legant: ita videlicet ut quibus id concessum est, ad fontes ipsos recurrant: quibus vero datum istud non est, eorum commentarios consulant, & diligenter in timore Domini, tum veterum, tum recentiorum diuersa interpretationis argumenta & rationes expendant. Hoc enim certe dissimulari nec potest, nec debet, sacrarum literarum versiones illas plerasque, partim matricum illarum linguarum imperitia, partim librariorum negligentia sic extare deprauatas, atque adeo tam multis modis inquinatas, ut illis euerrendis nullus adhuc eorum theologorum, quos hoc nostro feliciore, hac ex parte, seculo, Deus ad repurgandum templum suum excitauit, nec eruditio maxima, nec indefatigabilis diligentia par esse poterit. Hoc ego consilio, annis ab hinc quadraginta, quum me totum ad theologiae studium, Graecis vicumque literis instructus, contulissem: noui testamenti librorum versiones illas tam varias, cum fontibus ipsis primum, ac deinceps cum veterum ac recentiorum scriptis conferre cepi. Hinc illa tandem nata est noui testamenti noua in Latinam

EPISTOLA

tinam linguā translatio, additis copiosis annotationibus
 à me iam quinquies edita, & augusto nomini tuo conse-
 crata: in quo tamen adhuc opere recognoscendo quoti-
 die me versari non pœnitet. In veteris autē testamen-
 ti libris idem tentare me prohibuit quæ mihi domi nimi-
 um est curta in Hebrais supellex. Prestare tamen ali-
 quid in difficillimis duobus libris, Psalmis videlicet &
 Ecclesiaste sum conatus, quorū contextū leuiter emen-
 datum, partim pauculis insertis vuculis partim diligen-
 ter appensis singulis vocabulis, & totius orationis serie
 studiose obseruata, studui accurata simul & perspicua
 paraphrasi illustrare: non alio sanè consilio hæc omnia,
 quàm ut eruditiorum studium ad præstanda meliora ex-
 citarem. Ecce verò nunc idem in hac Iobi historia co-
 nari sum ausus: & aliquid etiam amplius. Iustum enim
 commentarium scripsi in duo illius prima capita, in qui-
 bus tum grauissimas quæstiones non paucas, tum illam in
 primis de providentia Dei controuersiam, solide simul
 & perspicue, pro viribus quidem meis explicavi. Præpo-
 sui præterea singulis reliquis capitibus eorum de quibus
 agitur summam, & singulorum argumentorum disposi-
 tionem: cuius methodi ignorationem vel contemptum,
 ausim ego dicere permultas tum falsas, tum ineptas e-
 narrationes, non tantum in hunc Iobi librum, verum e-
 tiam in Prophetica & Apostolica scripta inuexisse.
 Ecquid autem in istis præstiterim alij diiudicent. Me-
 um quidem certè institutum pijs, & a quibus lectoribus om-
 nibus non ingratum fore confido, præsertim si R. T.
 M. pro humanitate singulari sua, opellam hanc meam
 tam non improbarit, quàm meum istud illi quicquid
 est, ea quæ Regium fastigium decet reuerentia, non
 meo diutaxat, verum etiam totius istius Gencuensis

EPISTOLA.

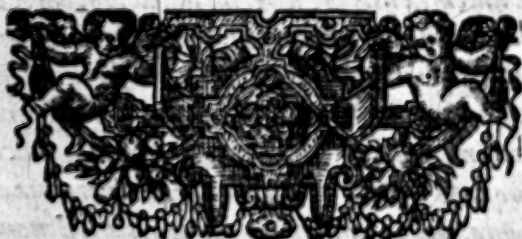
tot tantorūq; beneficiorum tuorum non immemoris,
Ecclesia ac schola nomine consecrari : fausta prospe-
rāq; magis ac magis omnia tibi, Regina, hoc quod
iam pridem accepisse te existimo gratulatorio repetito
carmine ab Opt. Max. Deo precatus.

S Trauerat innumeris Hispanus classibus æquor,
Regnis iuncturus sceptrā Britannia suis.
Tanti huius rogitas quæ motus causa? superbos
Impulit Ambitio; vexit Auaritia :
Quàm bene te, Ambitio meruit vanissima ventus :
Et tumidæ tumidos vos superastis aquæ !
Quàm bene raptores orbis totius Iberos
Meruit inexhausti iusta vorago maris !
At tu, cui venti, cui totum militat æquor,
Regina, ô mundi totius vna decus.
Sic regnare Deo perge, Ambitione remota,
Prodiga sic opibus perge iuuare pios,
Vt te Angli longum, longum Anglis ipsa fruaris,
Quàm dilecta bonis, tam metuenda malis.

*Genève à Sabaud Prince circumfesse X II. Augusti, anno
ultima Dei patientie MD CC XXIX.*

Regi tuæ Maiestati addictissimus

THEODORUS BETA.

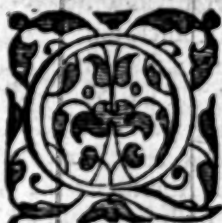

11

D. BEZA AGGREDIENS

LIBRI IOBI EXPLICATIO.

nem, die 23. Ianuarij 1587. hanc
primam lectionem habuit.

Vandoquidem ita tulit horum
temporum asperitas & huius Reipub.
angustia, vt maximo nostro cum dolo-
re, aliorum Proffessorum, meorum in
hac Schola collegarum charissimo-
rum vox, conticescat, putavi mei esse
officij damnum istud pro mea virili
sarcire, tantisper dum pro sua misericordia Dominus instau-
rationem huius Scholæ nobis concedat.

Proposui verò mihi explicandam Iobi historiam, inter
ceteros sacros libros non paucis locis obscuram & diffi-
lem, adeò vt hic sit mihi quasi inter scopulos nauigandum:
sed spero tamen futurum vt nullum hic faciam naufragium,
primùm Dei Opt. Max. bonitate, deinde vestris precibus
fretus, ac demum doctissimorum tum veterum, tum in pri-
mis recentiorum huius libri interpretum scriptis adiutus,
cuiusmodi sunt in primis tres illi beatissimæ memoriæ The-
ologi, quos nostris temporibus Dominus excitauit: Ioan-
nem Oecolampadium dico, Ioannem Calvinum, & tercio
demum loco Ioannem Mercerum, cuius eruditissimos com-
mentarios edendos in hac Ecclesia curauì, ex quibus omnia
quæ ad Hebraici contextus Grammaticam explicationem
pertinent, petatis velim. Merceri verò interpretationem La-
tinam, ipsius commentario inspersam, vt omnium certissi-
mam, sequi præ cæteris & explicare decreui, minimè inte-
rim dissimulans si quid in illa commodè mutandum, pro
mei iudicij modulo, censuero.

Cæterum præfert hic liber apud Hebræos simpliciter Io-
bi nomen, de quo quæri non pauca consueuerunt minimè
superuacanea. Ac primùm quidem, An Iobus iste vnquam
reipsa extiterit. Nec enim desunt qui totum hoc argumen-
tum existiment nihil aliud esse quàm confectum quoddam
sermo, quo erudiretur Ecclesia. Sed horum sententiam
prorsus

prorsus esse repudiandam censeo, tum quoniam sic penè aboletur huius libri auctoritas ac dignitas, tum quòd disertè Dominus Ezechi. cap. 14. v. 14. & 20. Iobi vt sanctissimi hominis mentionem faciat, Noacho & Danieli illum annumerans: Iacobus autem fabulam minimè profectò citans, in illum intueri nos iubet cap. 5. v. 11. Sed & Chrysostomus testatur monstratum fuisse ipsius in Arabia sepulchrum.

Deinde queritur, Quis, siue cuius generis fuerit hic Iobus. Nam fuisse quidem ex regione Huts hic narratur, sed non vnus reperitur hoc nòmine inter patres. Vnus enim Genes. 10. v. 23. tertius à Noacho, & Arami filius recensetur: alter Genes. 21. ver. 21. fuit Nachoris fratris Abrahæ ex Molcha filius: tertius Genes. 36. v. 28. fuit ex posteris Esau, ad quem ego quidem malo hunc nostrum Iobum referre, præsertim quòd Threnorum 4. v. 21. Terra Hutz in Idumæa statuatur, Arabiæ felici proxima, ex qua etiam dicuntur Sabæi in oues Iobi irruisse. Sit ergo nobis Iobus Idumæus, quemadmodum & ipsius amici, partim Idumæi, partim Idumæis conuigui fuerunt.

Quorū verò Iobus fuerit ab Esauo incertum est. Omissis autem eorum somnijs qui ad posteriora tempora referunt illius ætatem, maximè probabilis mihi videtur, & historiæ sacre seriei consentanea eorum sententia qui tempore captiuitatis Aegyptiæ vixisse Iobū, & hæc gesta fuisse censent. Queritur denique & illud. A quo perscriptus fuerit hic liber, qua de re Gregorius Romanus rectè & scitè sèsit, frustra queri de eius libri scriptore, cuius auctorem esse Spiritum Sanctum non dubitetur. Satis sit ergo nobis quòd hunc librum constet fuisse perpetuo Ecclesiæ consensu inter sanctos & Canonicos receptum, & Iacobi quoque expressa auctoritate confirmatum. Hoc autem res ipsa clamat, non fuisse exceptos istos sermones ex illorum ore qui loquentes hic introducuntur, sed quàm accuratissimè postea siue à Iobo sapientissimo & eloquentissimo viro, siue ab ipsius amicis, coniunctis fortassis inter ipsos operis, præeunte Spiritu Sancto conscriptos, siue soluta oratione, siue (vt credit Hieronymus) Hexametriis versibus, à cap. 3. ad quintum vsque postremi capitis versiculum, quorum tamen mensuram & numeros non tradit, & perdifficile fuerit ostendere.

Nec etiam mihi prorsus repudiandum videtur quod à nonnullis traditur, à Mose perscriptum fuisse apud Madianitas peregrinante.

Constat autem totus hic liber dialogismis, si excipiatur proœmium & libri finis: &, nisi lætissima catastrophe finiretur, meritò posset tum propter argumentum ipsum, quò nihil grauius cogitari potest, tum propter personarum differentium dignitatem longè maximam Tragedia dici: non quidem vt consuetum poemâ, sed vt res gesta verissimè, grauissimè, diuinissimè denique perscripta, quicum, ne siquidem humano iudicio de hac re statuatur, nullum possit vilius scriptum, seu res ipsas seu verba spectes, possit meritò comparari.

Personæ sunt ipse Deus, Saran, Iobus, vxor Iobi, & quatuor ipsius amici, nempe Eliphazus, Bildadus, Tsofharus, Elius, quorum dialogismos, vt & librum hunc totum, non incommode in has partes distribuere mihi posse videor.

Ab initio libri ad nonum vsque versiculum finitum secundi capitis, est quasi prologus seu proœmium. Huic autem inseruntur duo dialogismi Dei & Satanæ. Vnde nascitur huius Tragediæ occasio, qui sunt instar primæ scenæ Actus primi.

A decimo ineunte versiculo eiusdem capitis secundi, continetur eius Actus primi altera Scena, quæ est dialogismus Iob cum vxore sua. Reliqua pars eius capitis est Secundi Actus proœmium. Inde Tragediæ epitalis, & Secundi Actus Scena prima, toto capite tertio comprehenditur, in quo solus Iob eiulat.

Hinc oritur disputatio, videlicet Iobi & amicorum ipsius, quam distribuo in alteram Actus secundi Scenam, ab initio quarti capitis ad finem septimi, cuius interlocutores sunt Eliphazus & Iobus. Ab octauo capite ad finem decimi, colloquuntur Bildadus & Iobus, quæ Scena est Actus secundi tertiâ. Inde ad finem capitis decimi quarti disputatur inter Tsofharum, & Iobum, quæ est Scena quarta.

Mox tertius Actus sequitur, cuius Scena prima continens repetitam Eliphazi aduersus Iobum dimicationem, finitur capite decimo septimo.

Secunda verò in qua Bildadus cum Iobo contendit, capitibus decimo octauo & decimo nono comprehenditur.

Tertia,

Tertia, quæ est Iſopharj cum Iobo dialogiſmus, viceſimo primo capite finitur.

Quartam conſtituo in tertia Eliphazi cum Iobo diſputatione à viceſimo ſecundo capite ad finem viceſimi quarti.

Quinta denique in qua acerrimè Bildadus aduerſus Iobum certat, à viceſimo quinto capite incipiens, triceſimo primo finitur.

Actu quarto introducitur Elius grauiffimè cum Iobum cum amicos reprehendens, à capite triceſimo ſecundo ad finem triceſimi ſeptimi.

Actus quintus catastrophen continet, in qua Deus ipſe, velut *ὁ θεὸς μυσταῖς* apparens, totam diſputationem dirimit: ſic Iobum reprehendens, vt tamen ſecūdum illum iudicet, amicos autem eius acriter ſatis, vt malæ cauſæ patronos coarguat, à triceſimo octauo capite vſque ad quadrageſimi ſecundi verſiculum nonum.

Inde breuis narratio feliciſ exitus calamitatum Iobi tragediam inſtar cuiuſdam epilogi terminat.

Præcipuè verò quærendum eſt de huius libri fine & ſcopo ad quem tota hæc diſceptatio ſit referenda. Eum nonnulli eſſe ſtatuunt Prouidentię diuinę explicationem. Ex fateor quidem ego de hac re in hoc libro copioſiſſimè & diuiniſſimè diſputari à ſapientiſſimis hominibus, quod etiam Deus ipſe ſua voce definit. Sed quum latiùs pateat Prouidentię argumentum, commodiùs mihi videntur ſentire qui potiùs de Dei & Hominū iuſtitia, idque non vniuerſaliter neque *κατὰ*, ſed *κατὰ* & certo reſpectu quæri in hoc libro exiſtimant: nempe, quòd ad Deum attinet, An ſerat Dei iuſtitia vt verè bonæ & integræ vitæ homines duriffimis & aſperriſſimis omnis generis calamitatibus afficiantur, ſiue, vt breuiùs loquar, An Dei iuſtitia patiatur vt in hac vita vel Malis Benè, vel Bonis Malè ſit. Ad homines autem quod attinet, quæritur, An de hominū vel iuſtitia ex ſecundis rebus, vel Iniuſtitia ex aduerſis ſit iudicandum. Hæc autem vtræque quæſtio, etſi inter diſputandum *διπλάσιον* interdum diſceptatur, tamen maxima ex parte *ὑποδιπλάσιον* tractatur, ad perſonam videlicet & præſentem ſtatum Iobi accommodata. Nam amici quidem Iobi exiſtimant neque cum Dei iuſtitia, neque cum vera vitæ integritate, qua præditus antea fuiſſe Iobus videbatur,

videbatur, conciliari posse tam subitum & tam miserum Iobi casum, ac proinde illum ad agnoscendam suam hypocrisim, & petendam à Deo veniam hortantur. Cōtrā verò Iobus sibi optimè conscius, ad prius quidem caput hæret, Quinam videlicet fieri possit, ut tot tantisque calamitatibus tam subitò prosternatur qui peccator quidem sit (nec enim hoc ipse negat, imò talem se natum esse confitetur) sed tamen ex animo sanctè & honestè pro viribus sese erga Deum & homines gesserit. In altero verò accusationis amicorum capite, quòd videlicet hypocritam, immo sceleratissimum ipsum fuisse ex præsentibus ipsius calamitatibus concluderent, gravissimè probitatem suam asserit, & de iniuria sibi ab ijs facta conqueritur, qui quum ad ipsum consolandum aduenisse videri vellent, afflictionem asperrimam adderent homini iam plus satis afflictò. Hinc ergo intelligi potest dupliciter à vero aberrasse Iobi amicos, nempe & in *sermone* & in *consilio*. In thesi quidem quòd ferre posse Dei iustitiam negarent, ut verè boni diuinitus, præsertim tam acerbè de repente affligatur, siue, Non nisi propter peccata hominibus eiusmodi calamitates immiti, ac proinde non posse quenquam simul verè probum fuisse, & tam calamitosum subitò fieri. In hypothesis verò quòd hoc vtrumque Iobi personæ immeritò applicaret, quamvis interea præclarè & verè multa, sed malè conclusa & perperam applicata de Dei Prouidentia & Iusticia differant. Iobus autem, etsi de re tota rectiùs sentit & iudicat, tamen & doloris magnitudine, & amicorum amarulentia penè oppressus, modum interdum non tenet in asserenda sua, tum apud Deum, tum apud amicos innocentia: & in profundam occultorum Dei iudiciorum abyssum, partim à gravissima tentatione, partim ab amicorum prolatis argumentis prolapsus, sic expedire se nequit, quin humanum aliquid patiatur. Nunquam tamen (utpote Dei manu illum sustinente) in blasphemias cogitationes aut voces erumpit sed contrā, superato Satana, victor tandem fortissimus Dei athleta triumphat.

Hæc verò illa est omniū gravissima disputatio, iam olim ut hinc apparet, & antiquissimis illis seculis agitata: cuius etiam nec disputatio in vtramque partem, nec decisio ab ipsius Dei ore profecta, efficere potuerunt quò minus & Dauidem (psal.

73. & aliis passim Psalmis) & Ieremiam (Ierem. 13.) & Habacuch Prophetam, (Habac. 1.) valde exercuerit. Nec alio magis fundamento iam olim veteres Epicurei nitebantur, & adhuc hodie impietatem suam impij homines huic basi superstruunt. Est autem omnis hæc dubitatio ex illo veneni Satanæ afflatu exorta, quod exornauit specioso illo Scientiæ boni & mali nomine, quum primos nostros illos parentes seduceret. Vnde subeunt enim animos nostros exitiales istæ cogitationes, nisi quodd id demum bonum & rectum esse existimantes cuius causam & rationem assequimur & probamus, & infinitam illam Dei sapientiam ac iustitiam ad caput nostri angustissimi obliquissimam normam exigentes, planè insanimus? Eiusmodi sunt hodie illorum quoque clamores qui contendunt à nobis fieri Deum auctorem mali, quum affirmamus nihil neque temerè, neque Deo vel inuito vel nesciente, immo Deo sapienter & iustè quidquid cogitatur, dicitur vel fit decernente, euenire, siue bonis, siue malis instrumentis vtatur. Idem eorum blasphemiarum qui æternum reprobationis decretum tollunt, qui Stoicam necessitatem à nobis inuehi cõtendunt, qui denique Apostolũ non audiunt, hoc veluti tonitru omnes istos gigantes prostermentè, Tu qui es qui responsas Deo? Ro. 9. v. 20. Hinc apparet quàm utilis sit huius libri doctrina in explicatione tam grauis argumenti, vt neque, trium amicorum Iobi exemplo, Dei sapientiam & iustitiam ex capto nostro metiamur, neque in ipsam diuinæ sapientiæ abyssum nos immergamus, sed, sicut audita Dei redargutione loquitur Iobus, manum ori apponamus, & arcana Domini non curiosè scrutemur, sed sanctè adoremus: quod etiam argumentum copiosè Solomon in Ecclesiaste docens, nimium sapere nos verat, & post eum Apostolus *ἐπεὶ τὸ μυστήριον τοῦ κυρίου οὐδὲς ἔγνω* prohibet. Sed & alia quàm plurima, doctissimus & sanctissimus hic liber nobis obseruanda proponit, veri videlicet Patris familiars exemplum in Iobo, & quales præstare se debeant qui auctoritate & opibus in Rebus publicis pollent, vt non tam ciues quàm Patres patriæ dici possint.

Continetur præterea hoc libro certissima & antiquissima Physice, & legitimus illius finis ac vsus ostenditur, quem copiosissimè hoc libro expositum, Paulus paucis, sed diuinis

simis verbis indicavit Rom. 1. v. 19. & Athenis disputans Act. 17. 26. Est autem hæc doctrina eò magis nobis necessaria, quòd ex eius ignoratione & profano abusu omnis idololatritia & superstitio profluxit, cæterarum gentium sapientibus, quos Græci Philosophos appellarunt, miris modis illà, quòd ad ipsius usum attinet prophanantibus: alijs quidè tenuiter & ieiunè admodum illam explicantibus: alijs verò manifesta impietate conspurcantibus, ut falsissimos in Physicis errores ab antiquis Philosophis admissos, & ab Aristotele demum demonstratos præteream: quem & ipsum tamen alij ut iniustum nonnunquam reprehensorem, alij ut & ipsum à vero aberrantem reprehendunt, absoluerè certè in nò paucis ab impietate nemo meritò possit. Quid quod à Physices abusu emanauit detestabilis illa Magia, infinitorum scelerum mater? & illa diuinatrix pseudoastrologia, perruptis verè Physices finibus, in arcana usque Dei penetrans, & nunc quoque torius mundi fascinatrix? Deniq. verè Christianæ Ethices, siue omniū in proximum officiorum domi & foris, inter opulentos præsertim rarissimum exemplar spectandum hic nobis in Iobo, tanquam in tabella proponitur, omnibus etiam Platoniorum & Peripateticorum præceptionibus tantò magis anteponendum, quantò praxis *divinæ* antecellit, & facta dictis præstant. Sed inter cæteras Iobi virtutes eminet innièta illa animi sancti magnitudo tum ferream Stoicorum *invidiam*, tum quicquid de illa superba fortitudine garriuerunt Philosophi coarguens, ut non immeritò nobis Iacobus hoc patientiæ exemplum, tum in ipso certamine, tum in ipsius felici exitu iubeat intueri. Nullus enim certè hominum, quorum vitam perscriptam habeamus (excepto unico illo Filio Dei, in quo perfectissima omnia fuerunt) vel durius afflictus fuit, & acerbius vexatus, vel fortius & constantius ad extremum usque aduersus miseras illas omnes, quàm hic noster athleta depugnauit: ita ut verè paneratio vicisse sit existimandus. Humanam tamen fuisse illius patientiam, id est talem ut in ea meritò non pauca Deus, finem huic certamini imponens, desiderarit, diffidendum non est. Sed hinc potius discendum, eos etiam longissimè adhuc abesse ab ipsa perfectionis meta, qui inter cæteros mortales stadium huius vitæ & suæ vocationis quàm rectis-

simè decurrunt: ac proinde quamuis æternæ felicitatis corona non nisi legitimè certantibus, & perseveranter ad extremum vsque vitæ spatium currentibus tribuatur: illam tamen nullis cuiusquam meritis (excepto vno Christo, qui nobis hanc perfectissimam suam obedientiam acquisiuit) vt debitam persolui, sed ex mera Dei clementissimi gratia ac misericordia cursum nostrum & approbari & coronari. Quæ omnia quum ita se habeant, & in id tempus inciderimus, in quo, si vnquam aliàs, Dominus tum vindicando Euangelij sui desperato contemptui, tum cribrandis, & omni sæuitiæ genere exercendis & probandis suis, habenas omnes Satanæ & ipsius Angelis laxauit, non immeritò mihi videor hunc librum inter ceteros sacros enarrandum suscepisse. Qua in re, vnam & mihi dicenti, & vobis audientibus, sic Sanctus ille à Domino nobis promissus, & sanctè in nomine suo congregaris, nunquam denegatus Spiritus adfit, abolitis ignorantiae nostræ tenebris, atque adeò absterfis mentium nostrarum sordibus, vt neq; me, neque vos huius laboris vnquam poeniteat.

CAPVT. I.

Vers. 1. Vir fuit in regione Huz: Iob nomen eius: eratq; vir ille integer & rectus ac timens Dei & recedens à malis.

Vir fuit. Hoc caput commodè in tres partes distribuo, quarum prima 5. primis versibus comprehensa declarat quis & quantus vir fuerit Iobus apud Deum & homines, ac vicissim quibus beneficijs à Deo fuerit affectus, vt qui iustitia delectaretur Heb. 13. 16. quanquam si rectè omnium horum rationem inire volumus, id quoq; ex mera Dei gratia Iobus habuit, quòd talis existeret erga Deum & homines. Quis enim prior dedit ei? Altera verò decretum Dei continet de seruo suo probando, què euertere Satan nititur. Tertia deniq; pars à vers. 20. ad finem capitis, victoriam Iobi in hoc primo congressu describit. Quæcunq; verò hic de Iobo commemorantur non tantum eò spectant vt sic nobis proponatur verè beati in terris hominis exemplum singulare: verum etià in primis ad sequentē Tragicā narrationē maximè faciunt. Hominem enim maximis Dei beneficijs abutentē, minimè mirū fuisset grauissimas ingrati animi poenas luere.

repente

repente ex prosperrimo statu in grauissimas calamitates quoquo modo præcipitatum: quæ huiusmodi exempla plurima nobis & sacræ & prophanæ historiæ præbeant, & hæc etiã tempora nobis suppeditent. Sed hominem tam pium erga Deum, & tam rectum in cæteros homines, tam subito ex felicissimo, calamitosissimum fieri potuisse, penè incredibile videri poterat. Deinde commendant quoq; hæc singula Iobi constantiã tantò admirabiliorem, quanto magis inexpectata & noua fuit hæc tam repentina mutatio. Cuiuspiam enim ex paupere & ignobili, diuiti tandem factò, & nominis celebritatem adeptò, nõ tam nouum & acerbum fuerit ad priorem quam expertus iam esset conditionem relabi. Hominem autem perpetuò tantis & animi & corporis bonis usum, tam repente, nec opinantem, & quidem quasi Deo ipso cælum & terram aduersus ipsum commouente, ex eo cuius virtutes & opes apud omnes celebrarentur, omni calamitatum specie infanem reddi: ex tam opulento, tam inopem: ex tot liberorum patre, tam insolito casu orbem fieri: tot deniq; vulneribus, quibus nihil grauius homini accidere potest, vno momento sauciari, nec tamen animo concidere: sed potius sic ipsius pietatem cæterasq; virtutes acui, rarissimũ est profecto singularis ac planè diuinæ animi magnitudinis exemplum. Vir ergo dicitur fuisse Iobus, id est apud omnes illos populos celeberrimus. Hæc enim vis est Hebrææ vocis hoc in loco, sicut interdum apud Græcos & apud Latinos vir, non simpliciter sexum, sed præstantem & eminentem hominem declarat. *In regione Hmæ.* In Idumæa videlicet, sicut in præfatione diximus, quòd non tantum patriam, sed etiam genus ab Edomo siue Esauo deductum ostendit, & ad rem maximè facit. Quis enim non admiretur tum pietate tanta, tum sapientia tam eximia existere hominem potuisse, ex Abrahamo quidem & Isacco progenerum, non tamen Israëlitam, nec in Iacobi familia enutritum? Multò enim insignior laus est tam pium esse inter impios, quales fuerunt maxima ex parte Idumæi: & tam bonum inter pessimos: quàm inter pios pium, & inter bonos, bonum extitisse. Sunt autem hic præterea quædam obseruandã, ac primum quidẽ Deum quo tẽpore cum Abrahamo & eius nascitura sobole sœdus iniit, nõ videri statim cæteras gẽtes & familias orbis terrarum

abdicaſſe. Conſtat enim ex ijs quæ de Pharaone & Abimelech in hiſtoria Abrahami & Iſaaci referuntur, nondum tunc penitus euanuiſſe veram veri Dei notiſſimam à ſanctis patriarchis acceptam, ne inter Chami quidem poſteros, à quibus & Aegyptij & Chanaanæ ori ſunt. Et quinam fuiſſet, quæſo, Eccleſia tunc in vnius Abrahami domum conſeſſa, quum Melchiſedecus, ipſius Chriſti typus, eo ipſo tempore ſacerdos fuerit aliſſimus? Qui ſi fuit ipſe Sem, vt nōnulli, non temerè, exiſtimant, ſuperuiſſe Abrahamo deprehēdetur annos 34. quum Eſauus & Iacobus iam annum agerent vitæ 49. Tum igitur fuit aliqua extra Abrahami quoque domum Eccleſia, cui ſuæ notæ, nempe, venturi ſeminis promiſſio & Sacramenta, nempe Sacriſicia non defuerunt: ſed quæ alibi paulatim obſoleſcerent, apud Abrahamum verò multò manebant puriora: cuius etiam domus erat peculiari Circumciſionis Sacramento nobilitata, & in quam etiam paulatim rota collecta eſt Eccleſia, adeò vt quiſquis Circumciſus non eſſet, in Eccleſia nō cenſeretur. Huius autem integræ Gentium abdicationis tempus verè & commodè mihi videtur ab egreſſu populi ex Aegypto, & altera Circumciſionis promulgatione inchoari: quod etiam notare mihi videtur Paulus in illa celebri concione Antiochiæ Piſidiæ habita.

Exo. 12. 48.

Leuit. 12. 3.

Act. 13. 17.

Alterum quod obſeruandum eſſe diximus, naſcitur ex eo quod Eſauum dicitur Deus odio habuiſſe, quem etiam reſtat Malach. fuiſſe in montem Seir extra terram Chanaan, quaſi extra ſœdus relegatū, poſteris etiam eius in ea maledictione comprehenſis, vt qui fuerint populi Dei hoſtes perpetui, quem etiam ex captiuitate Aegyptiaca reuertentem à ſuis finibus excluſerunt. Quod ſi res ita ſe habet, quinam Iobus tam pius & religioſus fuiſſe, ipſius etiam Dei testiſonio, exiſtimabitur? Reſpondeo, etſi Eſauus reuera multis modis ſeſe prophanium fuiſſe demonſtrauit, & horrendum Dei iudicium in ipſum incubuit, atque tandem ad eius poſteros peruaſit: ipſum tamen non dici à ſœdere Dei, ſed à primogenitura diutaxat exciſiſſe. Et quod ex terra Chanaan ſeceſſit, factū quidem fuiſſe fateor tacita Dei prouidentia, ſic declarantis quod tandē euenit iuſto Dei iudicio, non autem quaſi iam tū Idumæi ſimpliciter à Dei ſœdere excluſi intellexerentur, quod ne cæteris quidē Gentibus ſtatim eueniſſe oſten-

ascendimus. Fuit ergo tum quoque verus Deus inter Esau
 posteros, si non omnes, ac certe quibus Deus benedixit, &
 agnitus & sanctè adoratus, non tantum cultu illo ex vetusti-
 simis Patriarchis accepto, sed etiam specialiter ex doctri-
 na & reuelationibus Abrahamo & Isaac patefactis. Hæc
 enim dubium etiam non est quin Abrahamus studiosè & ac-
 curatè nepotes illos suos, Iobum & Esauum, diligenter, hoc
 de ipso testimonium expressè perhibente Domino, docue-
 rit, utpote quos viderit annum vitæ decimum quintum a-
 gentes, ut ex accurata annorum Abrahami supputatione li-
 quet. Sed quid plura? Ex fructibus arbor dignoscitur. Quan-
 ta verò fuerit doctrinæ celestis non tantum in Iobo, sed eti-
 am in ipsius amicis cognitio, quanta illorum pietas, etiam
 ubi falluntur, extiterit, & quàm admirabilis simul ac religio-
 sa sapientia, partim ex eorum sermonibus vltro citròque ha-
 bitis, partim ex ipsius Dei cum ipsis colloquio, liquidò cog-
 noscitur. Et quum præterea iidem cum ipsorum familijs, sicut
 probabile est, scederis etiam notam externam, id est circum-
 cisionem habuerint, ambigere non possum quin, non obstan-
 te illo Dei in Esauum & eius sobolem odio, vniuersaliter
 (non autem in singularibus personis) considerato, Iobus, &
 omnes Idumæi ipsius similes, etsi genere non fuerint Israëli-
 tæ, tamen vera Ecclesiæ membra fuerint. Sic etiam paula-
 tim, non vno seculo (Deo sic vleiscente, veritatis suæ, ut illis
 prioribus seculis contemptum & defectione, cuius memine-
 runt Paulus & Iohannes, in Oriente & Occidente, sequuta)
 quamuis Antichristus in Dei templo sedens non sit Christus,
 ac proinde Antichristi sectatores non possint Christi Eccle-
 sia esse, quia tamen, inuito Satana & Antichristo, Ecclesiæ
 tessera illic manet, dubium non est quin Deus, suos in illo
 Antichristianismo semper habuerit, & habeat electos, qua-
 les videlicet Daniel & verè pij omnes in media Babylonica
 captiuitate extiterunt.

Præterea hic observabimus quæ ferè sit Ecclesiæ in terris
 conditio. Nam ecce, dum quieti sunt in suis sedibus Idumæi,
 proculdubio prophani non pauci, Iobo dissimiles, & aliæ
 gentes plurimæ Orientales ex Abrahami concubinis ortæ, Gen. 15. 6.
 & opibus florentes, Israëlitæ contra durissimam seruitutem
 in Aegypto seruiunt. Sed quis tandem fuit illorum quidem

felicikatis, istorum verò seruicantis exitus? illorum miserri-
mus, vt qui tandem penitus à fœdere vitæ exciderunt: istorū
autem felicissimus, vtpote quos Deus, cæteris repudiatis po-
pulis, asciuerit. Ne metiamur ergo Ecclesiam ex multitudine
vel prosperis rebus. Sed anteponamus crucem pro veritate
& iusticia, fluxa & euanida omnium impiorum felicitatis si-
mulachro. Quanquam certè Israëlitæ ex mera Dei gratia
sint à Deo adsciti & in terram promissâ introducti, alioquin
cæteris gentibus nihilo digniores, vt illis exprobrat in illo
suo Cantico Moses, & post Mosē, in vltima sua cōtestatio-
ne, Iosue, vt quisquis gloriatur, non nisi in domino gloriatur.

Deut. 32. 9.
& deinceps.
Iosue 24.
1. Cor. 1. 31.

Sed illud mirari subit, vnde tandem illa tanta in illis ho-
minibus arcanorum naturæ cognitio. Quamuis enim Phy-
sice ex professo in hoc libro non tractetur, sic tamen verè,
sanctè, magnificè, de rebus illis differere non potuerunt, qui-
bus non essent ipsæ perfectissimè perspectæ. Omnino igitur
verum est bonarum & vtilium disciplinarum absolutissimam
scientiam Adamo fuisse diuinitus ab ipsa creatione insitam,
sine quibus alioqui rectè animantibus dominari & commo-
dè viuere, & illius dominationis vsum ad verum illum finem,
id est ad Dei conditoris gloriam referre non potuisset. Quā-
uis autem hac etiam in parte grauiter læsa sit per lapsum ho-
minis intelligentia, Deus tamen semina bonarum artium &
scientiarum, sine quibus homines statim in belluas degene-
rassent, in hominum mentibus conseruauit, vt ex eo apparet
quòd omnium illarum, aut certè præcipuarum *ἀρχαί & νομοὶ
ἁπλοῦν* maneat animis insculptæ. Et hoc subodoratus fuisse
videtur Plato, homines docens quum erudiuntur, non tam
nouū aliquid discere, quàm ea quorum obliti videbantur re-
minisci. Primos igitur illos Patriarchas censeo sicut veram
creationem mundi ab ipsis *ἀπὸ τοῦ Θεοῦ* didicerant, ita ve-
ræ naturalis Philosophiæ, quæ mundum & eius partes, tum
simplices, tum compositas, suprà & infra, scrutatur, scientissi-
mos fuisse, qui thesaurus præcipuè (vt & veræ imprimis pie-
tatis doctrina) penes Abrahami familiam manserit. Huius
rei certum testimonium præbet Mosēs imprimis Cosmopo-
cis sicum Platonis Timæo & ipsius imprimis Aristotelis de
mundi æternitate delirio conferatur, & humanis quoque ra-
tionibus illa inter se expendantur. Idem ostendunt, non hic
tantum

tantum liber vel Mose antiquior, vel, ut nonnulli volunt, a Mose editus: verum etiam excellentes plurimi psalmi, quibus nihil quidem ego non tantum sanctius & verius, verum etiam doctius & elegantius dici de his rebus posse affirmo. Quod si omnes illi Solomonis libri extaret, sorderet proculdubio præ illis quicquid vlli aliarum gentium scriptores de istis tradiderunt. Et hinc etiam factum videmus ut apud has & illas gentes multi celebrentur tanquam variarum rerum & artium primi inuentores, propterea etiam in Deorum numerum relati, ut apud Aegyptios Osiris, & apud Græcos Ceres & Bacchus, quarum tamen vetustissimum usum, præsertim apud populum Dei extitisse, ex sacris historiis liquet. Quid, quod ex omnium gentium alphabetis constat literarum usum ab Hebraeis mansisse? Nec alienum à vero videtur quod de Aegyptiis ab Abrahamo edoctis narrat Iosephus lib. Antiq. i. cap. 8. luce illa, ut & veri Dei, & veri diuini cultus doctrina, paulatim inter populos orbis terrarum, alibi quidem, astu Satanæ, tum in nefandam illam Magiam, tum in horrendam idololatriam degenerante, alibi vero partim infinitis mendacijs conspurcata, partim mysticis fabulis & ænigmatibus malitiosè obscurata, vel potius profanata: alibi denique, planè deficiente, mox ubique, interitura: ac proinde omnibus hominibus in belluas immanes degeneraturis, nisi Deus præclara quædam ingenia ad illas artes ab interitu vindicandas excitasset. Ab Aegyptiis certe Philosophiam ad Græcos, sed posterioribus deinceps temporibus, ut erat multis modis contaminata, fuisse traductam, imò etiam illic fuisse eruditos Solonem, ex septem illis Sapientibus vnum, itidemque Pythagoram, ac tandem etiam Platonem aiunt. Sed quam densis tenebris immersa fuerit apud Græcos vniuersa illa Philosophia apparet ex tot sectarum apud illos nunquam finitis dissidijs, adeo ut tandem inter illos non infirmi nihil certo sciri posse, impia & intolerabili audacia, non tantum dicere, sed etiam argumentis probare, ac proinde ipsi suam ~~veritatem~~ ^{veritatem} redarguere sint conati. Sit igitur hoc fixum tum aduersus prophanos illos quæ de his rebus in his sacris libris traduntur falsis suis axiomatibus subiicientes, tum aduersus scitulos, quibus diuini isti libri nihil sapiunt: sicut ex ijs vniuersis scriptis verà omnis religio petenda est, ita veræ physices doctrinam, qualis ex Prophanis illis Philosophis, ne

Aristotele quidem illorum, meo quidem iudicio, facile princeps, excepto discitur, ad horum sacrorum scriptorum normam esse exigendam, nisi à veritate aberrare volumus.

Integer. Sic interpretari malo quàm Perfectum, vitandæ homonymiz causa. Quicquid enim de Iobi & cuiusvis alterius, excepto vno Christo ab omni labe vitij immuni, virtutibus dicitur, mancum & imperfectum fuit, carnis reliquijs aduersus Spiritum pugnantibus, vt ex ipsius Iobi quamuis inter homines constantissimi exemplo liquet, à Domino propterea correpti infra capi. 38. vers. 1. In Græca verò interpretatione alij ἀμωμοί id est, in quo nihil culpari posset, alij ἀλόγων, id est veracem, alij ἀπλῶν, id est, simplicem & vasto oppositum verterunt. Ex his enim tribus quæ in Græco contextu leguntur, duo necesse est redundare & ex diuersis interpretationibus per descriptorum incuriam in contextum irrepisse, quod sæpe in illis libris accidit. Integritatis autem siue simplicitatis nomine quomodo Iacob dicitur fuisse vir simplex, & simplices esse nos iubet Christus instar columbarum, declaratur, animus ab omni simulatione & fraude alienus: quā maximam laudem Satan infra vers. 9. & tres ipsius amici deinceps Iobo adimere studēt, sed frustra & immeritò, sicut exitus ipse declarauit, Sedes autem illius est in volūtate. Est autem hæc virtus quasi cæterarum forma quædam, ex qua veræ sint an adulterinæ dignoscitur, & sicut Deus vnus est cordium scrutator, ita hæc virtus illum propriè testem & iudicem habet. Itaque fas sit dicere nos Deo quàm proximè per hanc conformari, vtpote cui summopere placeat veritas, mendacio, cuius auctor est Satan, ex diametro repugnans.

Es rectus: Id est hanc integritatem suam rectis & honestis omnibus actionibus probans, vt copiosè de se testari ab amicis cogitur Iobus infra cap. 29. & 31. Quod enim de fide dicit Iacobus, eam demum veram & viuam esse quæ sese factis probat, de reliquis etiam virtutibus intelligendum est, quamobrem etiam rectè Aristot. Eth. 1. (quamuis alioquin neque præcipuas virtutes, neque cæterarum causam veram, nec vera etiam effecta nouerit) summū quod imaginabatur bonū non in virtute ipsa per se, sed in virtutis actione situm esse voluit. Sed, inquires, si Rectus est qui recta via incedit, recta verò via est Lex Domini, nondum lata quum Iobus viueret, qui

quinam Rectus fuisse intelligitur : Responder Apostolus Rom. 2. vers. 14. Gentibus conscientiam singulorum facta excusantem aut accusantem fuisse pro Lege. Et certè ita est. Nec enim quum Deus decem illa præcepta populo suo traderet duabus tabulis comprehensa in monte Sinai, tum primum quid Deo & proximo deberent homines præscripsit, sed leges diuinitus omnium hominum mentibus insculptas, id est ius illud naturæ immutabile, ex quo bonæ Leges omnes profluxerunt, renouauit : partim ne populus Israeliticus excusationem ullam prætexeret, vt qui bis, id est, tum à natura vt cæteræ gentes, tum specialiter ab ipso Deo esset edoctus : partim quòd iam tum vera religio de qua in priore tabula differitur, in *peccatis* & *iniquitatibus* degenerasset : immò quòd in ijs etiam quæ ad alteram tabulam & honestatē inter homines seruandam spectant, discrimen turpis & honesti paulatim obsolesceret, vt apparet ex non paucis variorum populorum institutis & Legibus. Cuiusmodi enim illud est quod apud Lacedæmonios turpe non fuit furari : quod apud Aegyptios palàm fratribus licuit sorores ducere : vt taceam quæ de Chananæorum incestuosis pollutionibus testatur Dominus apud Moysen, Nec aliunde orta fuit polygamia, & diuortiorum licentia, quas Deus, penè (vt ita loquar) inuitus, in politia Israelitica propter illius gentis duritiem tolerauit. Non sic igitur Iobus incescit, sed proculdubio singulare fuit in illa gente omnis veræ pietatis & probitatis exemplum.

Et timens Deum. Timoris Dei nomine notum est intelligi, non pauorem aliquem & metum ex mala conscientia orientem, quo fit vt non peccatum ipsum, sed pœna peccati metatur : sed reuerentiam Dei maiestati debitam, vnde vera obedientia nascitur, ex eius amore proficiscens quæ omni obedientia dignum esse agnoscimus. Est autem obseruandum hoc loco discrimen inter Philosophicas siue Ciuiles quas vocant virtutes, & dona Spiritus Sancti in regeneratis bonos motus cientis. Ciuiles enim virtutes, quarum exempla passim in prophanis historijs legimus, tum ex diuerso fonte proficiscuntur, tum etiam ad aliū finem tendunt. Itaque etsi inter vitia numerandæ non sunt, vt pote ipsis opposita : appellationem tamen veri boni apud Deum non merentur.

merentur. Oriuntur enim ex *οὐρανίου* merè humana, ac proinde tota cariosa & putri: neque ad gloriam usque Dei pertingunt, qui finis verè bona omnia opera, ut ita loquar, sanctificat. Quinam enim veri Dei gloriam sibi pro ultimo cogitationum & actionum suarum sine proponerent qui verum illum Deum nunquam agnouerunt? ut illos merito Paulus,

Eph. 2. v. 12.

ἀλλ' vocet, non quidem ex eorum genere qui numen omne tollunt, sed quoniam multorum Deorum cultores qui Dij omnes falsi sunt, verum Deum nullum habent. Itaque si quis expendat illorum vitam qui inter gentes illas à iustitia & varijs civilibus illis virtutibus non immerito commendantur, & quos ego fateor quamplurimis hypocritis Christianis esse antepponendos, tum quod ad illorum quantumuis falsam religionem, tum quod ad probitatem morum

Jerem. 2. 11.

1. Cor. 5. 11.

attinet: comperiet, partim, eos fuisse intolerabilibus vitijs deditos & manipatos, non quod nemo sit qui sine crimine viuât, sed quod verè hæc vitia in ipsis regnarent. Sic Catones ebriosissimi fuerunt, & maximi foeneratores, quorum etiam vnus uxorem suam locat, alius verò vel prorsus furiosus vel magnanimitatis gloriam affectans moritur *αὐτὸς*. Sic magnæ fuerunt Ciceronis virtutes, sed quid illo per vniuersam vitam vanius & ambitiosius? Pro patria sese deuouerunt Decij. Esto, ut ambitiosè istud non fecerint, sed amore patriæ: mens tamen illorum ultra patriæ amorem non est progressa. At id ædum rectè diligitur, quod propter Deum diligitur. Sed nolo in istis peculiaribus exemplis diutius immorari. Illud autem omnino fatendum est peccata fuisse illa omnia, quum quicquid ex fide non sit peccatum esse pronū-

Rom. 14. 23.

tici Spiritus Sanctus, non tamen, ut quæ directè contra legē naturæ & honestatem sunt. Absit enim, ut Catilinam vel Cethegum cum Cicerone, Alcibiadem cum Aristide, vel Pericle conferam. Absit, ut quæ laude inter homines dignissima sunt, cum ijs comparem quæ ab ipsa lege naturæ redarguuntur, vel etiam bonis legibus merito vindicantur. At enim inquires, Lex illa naturæ & discrimen illud turpis & honesti, quum sint à Deo, & Lex ipsa Dei: certe res bonæ sunt. Boni sunt igitur illi mentis motus, bonæ actiones cum illis principijs consentientes. Respondeo, bona quidem illa esse in sese & à Deo constituta: sed aliud esse de Lege præcipientē

ente quàm de Homine agere, cui Lex aliquid præcipit, aut interdicit. Detur ergo mihi quispiam non regeneratus, cuius motus vel actiones tum in principio impellente, quod est veri Dei notitia & amor: tum in fine & scopo, qui est amplificandæ Dei gloriæ studium, respondeant præcipienti Legi, & tunc valebit illius obiectionis conclusio. At nunquam hoc inuenerimus in non regeneratis, vt qui tam mente sint impura, vt ex se ne cogitare quidem possint quæ verè ex Deo vero sunt, nedum vt possint quod bene & rectè & ad rectum finem Lex naturæ præcipit, bene & rectè velle: quàm Aposto-
Phil. 2. 13.
 lo teste, bene volendi & benefaciendi facultatem, certè non à natura, sed à Dei gratia totam habeamus: illam in nobis, non, vt volunt Semipelagiani nostri, inuentam debilem adiuuantis, sed ereantis, & creatæ fouentis ac dirigentis. Immo quoddam ciuiles etiam istæ virtutes in nonnullis hominibus inueniuntur, non natura, sed singulari Dei beneficio tribuendum est: non tamen ipsos innouantis, seu regenerantis, (est enim hæc gratia filiorum Dei propria, & *incommunicabilis*) sed corruptionem & malitiam illam natiuam, in ijs quos libuit, cohibentis, vt non modò, sicut ceteri plerique, in nefaria scelera non erumpant, sed etiam sceleratorum malis consilijs & conatibus obsistant. Sic enim Deo placet cum hominibus quantumuis ingratis agere, ne societas humana cui adhuc parcit Dei conditoris indulgentia, & ex qua Dominus electos suos paulatim varijs temporibus, colligit, statim dissoluatur. At veræ virtutes piorum, qualis hic nobis lobus describitur, ex humanis quidem iisdem principijs, nempe Intelligentia & voluntate proficiscuntur, sed per gratiam peculiarem regeneratis, & tum Spiritu mentis Ephes. 4. 23. (id est Intelligentia) renouatis, tum voluntate emendata: ideoque Spiritualis hominis, non autem illius *carne* fructus dicuntur: hætenus tamen vt, propter carnis reliquias Spiritui Dei repugnantes, ne regeneratorum quidem vlli boni motus & vitæ rectæ actiones Legis diuinæ præscripto ad amissim respondeant, ac proinde, quatenus ex homine quantumuis regenerato proficiscuntur, boni appellati-
 onem, ne dum præmiū vllum vlla sua dignitate mereantur. Vt autem ad Iobum nostrum redeam, quum Deum timuisse dicitur, discernitur eius integritas animi, & probitas

bitas vitæ ab iisdem virtutibus ciuilitè duntaxat confideratis: Et hoc tribui Iobo mirandum non est, ex Abrahami familia nato, & vero Ecclesiæ veteris membro, sicut antea ostendimus.

Et recedens à malo. Mirum igitur non est Satanam Iobo fuisse infensissimum ut qui ab eo penitus abhorreret, cui *inimicus* tribuitur Mali cognomentum. Est autem hæc phrase Hebraica sicut in Psalm. Recede à malo, inquit Propheta, & fac bonum: & dicitur Ioannes factus esse & non negasse quod Christus non esset. Quamuis autem ea sit contrarium natura ut qui unum ponit satis intelligatur alterum tollere, tamen huius formulæ dicendi quæ alioqui videri posset redundare, magna est emphasis, ex qua intelligitur Iobum non profunctoriè, sed summo studio, exercendæ pietati & probitati sese totum dedisse, adeo ut, quemadmodum monet Paulus, non tantum ab omni manifestè malo, sed etiam ab omni eo quod speciem mali haberet pro viribus abstineret.

Ver. 2. Et nati sunt ei filij septem & tres filiae.

Hactenus qualis & quantus Iobus intus & apud se fuerit audiimus: Nunc quibus beneficijs exterioribus fuerit à Deo affectus ostenditur, ut certasse quodammodo Iobus quidem pietate erga Deum, Deus autem erga Iobum beneficentia videatur. Habet enim *à Deo* tum præsentis tum futuræ vitæ promissiones. Sed hoc dextrè intelligendum est. Quid enim habuit Iobus quod gratis non accepisset? Quod si bona exteriora à Deo sunt, multò magis interiora. Et si à Deo sunt quæ ipsi naturæ humanæ insunt, multò magis est auctor Deus in solidum eorum donorum quæ naturam ipsam emendant, & à peculiari gratia ipsius proficiuntur: cuiusmodi fuerunt illa in Iobum collata quorum antea meminimus. Excelluerit igitur Iobus pietate quam Deus omni beneficentiæ genere coronarit: & isti duo quodammodo inter se vter alterum superaret contenderint. Iobus tamen Deo non obtulit nisi quod à Deo accepit, nec aliud Deus in Iobo quàm sua gratuita dona coronauit. Est autem hæc soboles, tum numerosa, tum ex maribus & foeminis composita, beneficium Dei per se singulare, quum sit quædam immortalitatis species in liberis renasci. Quamobrem etiam hanc benedictionem inter singularia Dei beneficia sacræ literæ multis

multis locis numerant, expresse in foedere cum Abrahamo inito commemoratâ, & alibi hæreditatem & mercedem Iehouæ appellatam. Etsi enim virtute vniuersali istius diuinæ vocis, Crescite & multiplicamini, conferuntur & augescunt humani præsertim generis familiæ: seruauit tamen sibi Deus, omnium secundarum causarum vt auctor, ita etiam moderator, tum in maribus generandi, tum in foeminis aperiendi & claudendi vteri ius ac potestatem: quod probè intelligens Iobus, vt mox audiemus, quum ademptos etiam sibi liberos intellexisset, Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit. Istud verò vtiâ patres & matres omnes diligenter animaduertant, vt quum intellexerint sobolis beneficium sic esse à natura, vt sit in primis à gratia, coniugium à Dei inuocatione exordiantur: consummatum sanctè & castè exerceant de liberis sibi concessis, Deo gratias agant: donum illud Dei denique vt rem sanctam & penes se depositam religiosè & diligenter excolant. Sed hoc tamen donum vt & cætera externa, quorum hic postea fit mentio, sciamus oportet non esse ex eorum genere quæ per se & necessariò pietatem & probitatem alicuius comitentur. Nec enim Deus secundis aut locupletibus omnibus benedicir, aut sterilibus vel inopibus omnibus maledicir: & quæ mox intelligemus, ostendent Satanam vix vlla habuisse commodiora ad euertendum Iobum instrumenta, quàm hæc ipsa Dei beneficia, quibus quum ita spoliaretur Iobus, mirum fuit ipsum in hoc certamine prostratum non fuisse. Neque verò tantummodo beneficijs istis ad perdendos homines abuti solet Satan, illa videlicet ipsis eripiendo: verum etiam quàm expissimè illorum abundantia, alios quidem ad profusionem incitando, aliorum verò cupiditates immodicas accendendo, alios deniq; ad illorum bonorum appetitione inflammando: sapienter propterea postulante à Deo Solomone animum intelligentem potius quam diuitias: quæ in ipsum collatæ, ipsam eius sapientiam suffocarunt. Et noti sunt isti versiculi, Nocitura toga, nocitura petuntur, Militia, & Euertere domos totas optantibus ipsis, Dij faciles &c. Meminerimus igitur præcipua illa Dei dona à Deo in primis postulare, & illa nobis concessa conseruare: quibus non oppugnemur à Satana, sed Satanam nos oppugnantem, exemplo Iobi, superemus.

Verf. 3. Et fuit eius pecus septem millia ovium. Primorum patrum opes positas fuisse constat in re rustica, quæ certè sunt innocentissimæ, & ad tuendam quoque valetudinem magnopere faciunt. Nec prius homines agriculturæ & rei pecuariæ antepondere alias commodè viuendi rationes ceperunt, quàm luxur & inertia alios quidem ad viuendum ex alienis laboribus, alios verò ad alia studia nihilò meliora nec humano generi commodiora traduxit. Id autem non statim esse factum, sed rei rusticæ diutissimè seruatum fuisse suum honorem ex omnium populorum historijs apparet, donec paulatim eò res euasit, vt hoc vtrumque genus vitæ, quo nulli carere ne si velint quidem possint, ad solos viles homines, imò etiam cæterarum deprædationi expositos sit relegatum. Et hic mihi in mentem venit quod aliquando in quadam tabella depictum vidi: Nobilem videlicet cum hoc elogio, Meis armis tueor vos omnes: Ecclesiasticum, hac addita inscriptione, Meis precibus vos omnes seruo: Rusticum dicentem, Alo vos omnes: Causidicū denique cum his verbis, Ego deuoro vos omnes: non ineptè fortassis vt tum res erant. At istis miserrimis temporibus dicendum potius fuerit Nobili, Deprædor vos omnes: Ecclesiastico, Fallo vos omnes: Causidico, Alitis me omnes: Rustico denique, Expositus sum vestræ omnium prædæ. Certum est tamen, vt res humanæ sunt, neque natos esse omnes ad rusticas operas, neque deserendas esse plurimas alias vocationes, non tantum honestas sed etiam Reipub. viles, atque adeò humano generi necessarias, inter quas minimè præterierim mercaturam, modò cum Reipub. commodo & bona conscientia exerceatur, in qua reprehendenda Chrysost. inter cæteros modum certè non tenuit, *Et famulicium.* Græci alij quidem *γαστήρας*, alij *σάμψιρας*, alij per periphrasin *ἰσχυροὶ ἀνδρες*, *δυνάστες*, Hebræam vocem *צבא* exponit, quas interpretationes varijs auctoribus tribuendas puto: Videtur autem mihi illa media maximè conuenire quod postea fiat seruorum mentio, quos certè oportuit quàm plurimos esse tantis curandis gregibus & armentis. Quod autem sit asinarum & camelorum non autem equorum mentio, ad morè eius regionis referendum est, in qua camelis ad onera ferenda, & asinis ad vehendos homines, equis autem quàm rarissimè utebantur.

Distributio

Distributio verò istarum facultatū quam hic admiscet Paraphrastes Chaldaeus, inter stultos Rabbiniſmos referenda eſt.

Magnus. Hoc intellige tum de diuitijs, tum de omnis virtutis celebritate, quod poſterius rariffimū fuit in tanta præſertim opum abundantia. Notum enim eſt nimis verum eſſe prouerbiū illud, Diues aut iniquus aut iniqui hæres. Per ſe tamen opes damnandas non eſſe, ſed eſſe potiùs multorū commodorum inſtrumēta contra fanaticorum opinionem, res ipſa docet. Nec temerè, vt eſt à quodam annotatum, Lazarus pauper in diuitijs Abrahamæ ſinu collocatur. Iobi verò conſtantia hæc quoq; circumſtantia valde cōmendat quum ei qui non modò nunquā eguerit, ſed etiam habuerit vnde quā plurimis liberaliter largiretur, multo per ſe acerbior ſit tam repentina bonorum omnium ſpoliatio, quā illi qui ſit aliquando vel mediocri cōditione vſus, vel paupertatis incommoda non nunquam expertus. Diuitijs autem & reliqua ſua potentia quomodo ſit vſus Iobus, declarabit ipſe infra. c. 29.

Verſ. 4. *Itant autem filij eius & faciebant conuiuium domus, unusquisque die ſuo.* Fuit hoc quoque tantò maius quantò rarius Dei erga Iobum beneficium, quòd tam numeroſam ſimul & tam concordem familiam habuerit, quod non Abrahamo, non Iſaaco duorum tantum liberorum patribus, non Iacobo, non Samuēli, non Dauidi conceſſum fuit. Quod autem mutuis epulis ſeſe in orbē excipere iſti cōſueuerint, non ſic accipiendum eſt quaſi fuerit hoc illis quoydianum, aut etiam in his conuiuijs modum non ſeruarint, vt intemperantes ſolent. Erant enim temperantiùs educati, & hunc ſouendæ fraternitatis cauſa morem ſanctè & ſobriè tenuerunt. Et ſanè conuiuius mutuus magnum ad eam rem momentum habet, rectè vſurpatus, vt merito reſcribendi mereantur Lucifugæ, agreſtes & ex mera melancholia conſtati homines, ſibi in ſola ſolitudine placentes. Peccant & illi qui dum lauticias & profuſionem merito fugiunt in contrarium vitium labuntur, victus & veſtitus rationem, exacta & præciſa neceſſitate metientes. Deum enim nos non tantum paſci, ſed etiam pro benignitate ſingulari ſua exhilarari velle apparet ex eo quòd multò plura condidit quibus carere facile poſſemus quā quibus neceſſariò nobis opus eſt. Et tantū abeſt vt lactorū cōuiuia, paſſim in ſcripturis cōmemorata
(quæ

(quæ certè à quotidiano conuietu distinguenda sunt) dam-
nentur, vt contra in sacrificiis Eucharisticis sæpe iubeat Do-
minus sacros conuiuias hilariter velut in ipsius conspectu e-
pulari: & Dominus ipse nuptiale conuiuium presentia sua &
primo miraculo sit dignatus: quò spectabant etiam illæ ve-
terum ac primorum Christianorum ~~etiam~~. Sed quum valde
proclius hac in re sit lapsus, multiplex obseruatione hic o-
pus est. Ac primùm quidem habenda est temporis ratio.
Tempus enim est ridendi, & tēpus flendi (inquit ille sapiēs)
ac proinde cauendum quàm diligentissimè ne qua præbe-
atur Deo & seruis ipsius occasio terribilis illius increpatio-
nis repetendæ quæ apud Esa. 22. v. 13. his verbis concipitur:
Quum vocauerit vos Dominus ad fletum & ad planctum,
ecce lætitiā & gaudium, comedendo carnes, & bibendo
vinum. Atqui reuelauit se auribus meis Iehous exercituum,
si expiabitur ista iniquitas vobis, donec moriamini. Aduenit
autem hoc ipsum tempus si vnquam aliās, quum vniuersum
penè terrarum orbem horribilifame, peste, bello quoq; De-
us populetur, & speciatim Gallicas & Belgicas Ecclesias ab
aduersariis penè oppressas videamus. In Angliam verò &
Serenissimam Reginam tot miserrimorum exulum velut a-
sylum ac perfugium, furens Antichristus, per vim & fraudem
extrema molitur: fames dira nos hic premat, & bellum pro
foribus habeamus: in Heluetia discordiæ Spiritus gliscat: de-
niq; in orbe Christiano vniuerso classicum canant ~~ad usque~~
illi lebuturæ. Quas miseras meritissimè nobis partim iam
inflictas, partim imminentes, sicut plurimis maximisque pec-
catis accersuimus, ita faxit Deus vt vera respicientia à cer-
tuitibus nostris depellamus. Deinde (vt ad rem redeā) si quā-
do pacis & hilaritatis tempus aduenit, danda semper est o-
pera primùm vt moderatio in sumptu, & temperantia in
vsu seruetur: ac deinceps in primis vt sicuti corpus cibo &
potu pascitur, sic animus sanctis sermonibus recreetur. Quæ
verò vel per se illicita sunt & turpia, vel propter inuetera-
tum abusum nulla iam emendatione medicabilem, me-
rito inter res illicitas censentur semel ex Christianorum
mensis expellantur: cuiusmodi sunt quàm plurimi cantus,
& omnis generis choreæ, quas hoc nostro seculo velle ad
aliquem modum reuocare, nihil aliud est profectò quàm
velle

velle cum ratione insanire. Quòd autem singulis Iobi filijs sua peculiaris domus attribuitur, declarat illius familiæ non tantum opulentiam, verum etiam *braçia*, & illos ostendit iam adultos atque adeò florente ætate fuisse, quamvis nondum coniugatos: quæ omnes circumstantiæ, tum patris in illis sanctè educandis diligentiam, tum ipsorum dociles & ad obsequium comparatos animos commendat.

Et mittebant ac vocabant tres sorores suas ad edendum & bibendum secum. Hic quoque apparet diligens Iobi cœconomia. Nec enim sorores cum fratribus, sed seorsim habitabant, quod & honestius & tutius fuit, & virgineo pudori in familia tam ampla accommodatius. Nec alias sceminas dicuntur filij accersuisse, imò ne sorores quidem *ἀδελφαί*, & nimium familiariter ad conuiuia fratrum quamvis honestissimorum accessisse: quod non satis exprimit Græca interpretatio verbo *ἐπιτραπέζια*. Hoc autem exemplum si pleriq; patres, præsertim locupletes, ubi magna est peccandi licentia, sequerentur, Deus bonè! quàm esset alia plurimarum familiarum facies, & à quàm multis offendiculis liberi essemus!

Ver. 5. *Et postquam circueuerant,* (id est in orbem compleuerant, fratres videlicet) *dies illorum conuiuiorum, mittebat Iob & sanctificabat eos, & manè surgens, offerebat holocausta pro numero omnium.* Holocausta non satis rectè vertit Græcus interpres generali nomine *θυσια*: quædam etiam tollit, nempe particulam *πρὸς* & addit multa de suo, quæ omnia Hieronymus meritò ex Hebraica veritate emendauit. Et quum plurimis etiam alijs locis mendosa sint Græca, sitque nobis in Hebræis adquiescendum, deinceps nihil illa morabimur, nisi si quæ inuenerimus obseruatione digna, Deo gratias agentes quòd Hebraicæ linguæ cognitionem nostris temporibus excitari, cuius ignorance vix credi ab imperitis potest quàm sæpe & quàm grauiter lapsi sint Græci etiam doctissimi interpretes in sacrorum omnium librorum Ver. Test. ac huius præsertim genuina explicatione: & ex Latinis etiam post Hieronymi emendationem non pauci. Sed ad rem. Nec enim libenter hæc attingere consueui, quæ tamen nunc, Hebrææ linguæ cognitione, Dei beneficio, familiari facta, velim quidem à studiosis diligenter obseruari, ne cum patribus à scopo & veris expositionibus aberrant: sed ea seruata

reuerentia quæ doctis & sanctis illis veteribus debetur. Ceterum Charitatis, quæ perpetua est veræ pietatis comes, hoc est ingenium, ut homines perpetuum de se, tum de alijs sollicitos esse iubeat: & quamuis non sit suspicax, nihilominus tamen nunquam ita sit secunda, quin de sua & aliorum infirmitate assidue laboret, tum quoque quum videri posset abunde officio suo defuncta. Erat igitur sibi quàm optimè conscius lobus, & magnopere proculdubio lætabatur sancta liberorum suorum concordia, in quibus etiam animaduvertebat optimæ indolis signa, & sanctæ educationis fructus. Sed homines illos tamē esse nouerat, & quidem iuuenes: & sciebat esse perdifficile hominibus lætitiā sicuti par est temperare. Itaque obseruabat quidem proculdubio diligenter quid in singulis illis conuiuijs diceretur & fieret, nec illis diffidens nec penitus confidens: & quamuis dum circulus ille hebdomadis peragebatur nihil audiret sinistra (nam aliqui circuitus finem minimè expectasset) tamen incerto etiā malo statim occurrebat. Periculū enim maximum est in oscitantia, diligentia verò & cautione in his rebus nimia peccari vix potest. Quid agit ergo lobus? Diem octauū non expectat, sed exeunte septimo, liberos monet ut sese ad offerendum Deo sacrificium singuli comparent. Quisnam autē huius Sanctificationis ritus fuerit, affirmari liquidò & speciatim non potest. Sed ex hoc loco in primis nobis est obseruandū, ceremoniale ritum à monte Sinaj non cepisse, quū initio ab ipsius Adami familia factis, sacrificia in usu fuisse constet, ac proinde ordinis Sacerdotij, & rituum Sacrificandi rationem aliquam extitisse, ac tempore quoque diluuij mūdorum & immundorum animantiū, id est ut ego interpretor, eorum quæ in Sacrificijs offerre fas vel nefas esset, discrimen ali-
Gen. 9. v. 30. quod fuisse legamus, & quidem ipsi Noacho bene perspectū. Sed totam hanc rationem cultus Diuini externi, Dominus in monte Sinaj plenissimè declarauit, antea ~~ex eo~~ quamuis humanitus non excogitatum: ac proinde qui facillè degenerasset, ac tandem etiam euaniuisset, nisi præcisè Dominus certas de ritibus illis leges suo tempore præscripsisset. Quàm autem id necessarium fuerit inde quoque constat, quòd ne sic quidem in ipso populo Dei cohiberi ~~id est deprauari~~ potuerunt, sic ferente hominum ingenio deprauato, ut in Dei voluntate

voluntate quantumvis patefacta nunquā conquiescant. Ceterum illas externi diuini cultus ceremonias tum ante Mo-
sen, tum sub Mose diuinitus constitutas, obseruandum est non
fuisse vana quædam & inania spectacula quibus pasceren-
tur oculi, sed fuisse sacra mysteria, in quibus Patres oportuit
tanquam in speculis, tum seipsos ad sui coram Deo cõdem-
nationem intueri, tum promissæ & suo tempore exhibendæ
promissionis beneficium ad alendam fidem & spem suam
contemplari. Itaque verè dici possunt & Legis nos cõdem-
nantis, & Euangelij nos consolantis appendices fuisse. vtrum-
q; dilucidè testante Apostolo, nempe & fuisse instar chiro-
graphi nobis aduersantis, quod Christus cruci affixit, Col. 2.
vers. 14. & rerum futurarū vmbas, quarum corpus est Chri-
stus. Col. 2. vers. 17. Ac nunc quidem aduentu Christi sublata
sunt illa, exceptis duobus illis simplicissimis noui fœderis
Sacramentis: sed quod externis illis sanctificationibus figu-
rabatur, adhuc permanet, ac proinde istis veterum exemplis
admonemur cordis præparationem præire precibus nostris
oportere si exaudiri volumus, neque alijs quam resipiscenti-
bus remissionem peccatorum applicari, rectè hæc duo con-
iungente Propheta Psal. 26. vers. 6. Abluo innocentia manus
meas, & circum deo altare tuum, & rursum. Psal. 33. 1. Rectos
deceat laudatio.

Surgebat summo mane. Hæc quoq; circumstantia declarat
quàm sollicitè lobus fuerit officio paterno defunctus, pios
omnes admonens tum vnde exordiri diurnos labores opor-
teat, (quorum etiam sub Lege spectabat, matutinum illud
iuge Sacrificium) tum quàm graui periculo sese exponant
qui siue à sua conscientia commonefacti, siue ab alijs, aut
diuinis etiam iudicijs excitati, resipiscenciam vel momento
differunt, frustra sæpenumero clausis iam foribus Dominum
interpellaturi Matth. 7. vers. 27. Pretiosa sit ergo Christianis
omnibus hæc sententia, *mundi aiegebant pauperes.*

Et offerebat &c. Ipsemet nimirum, vt tunc mos erat, domi-
suz sacerdos. Et hic rursum apparet lobum minimè parcum
fuisse veri numinis cultorem, vt qui non pacifica, sed holo-
causta, & quidem secundum filiorum suorum numerum, of-
ferret. Quo exemplo redarguitur eorum tenacitas quàm
plerique in præstandis elemosynis (sunt enim nobis hodie

pauperes altaris loco) demonstrant, haud secus quàm olim morbidas & scabie infectas oves nonnulli in templo offerebant, de quibus extant grauissimæ & iustissimæ apud Prophetas reprehensiones: & de quibus agens Apostolus 1. Cor. 9. vers. 6. qui parçè setunt, inquit, parçè metent. Sed Iobum meminerimus in vero Deo colendo, non autè in idolis liberalem fuisse. Quò plus enim in supersticiosos cultus impenditur, tantò grauius Deus offenditur: quamuis illud verum sit, surrecturos in iudicio prodigos illos idolorum suorum cultores, & exemplo suo, plerorùmq; etiam verum Christum ore proferentium, auaritiam & sordes condemnaturus.

Dicebat enim, Forsan peccauerint: filij mei. SuspicaX quidem non est charitas, vt antè diximus, nec manifestam causam habuit tale quidquam de suis liberis suspicandi Iobus, quàm obrem etiam additur dubitantis particula. Sed quod frequentius in istiusmodi conuiujs euenit, illud ne euenisset meritò veritus est: longè aliter se gerens quàm ferè soleant homines, vt qui tam procul absint ab eo vt in dubijs dictis & factis seipsum potius accusent quàm excusent, vt contra ne in manifestis quidem delictis sibi desinant adulari. Quòd si Iobus de aliorum incertis etiam peccatis deprecandis tam fuit sollicitus, quid illum existimamus in se se fuisse, si quando Deum offenderat? Et quàm præclarum hîc nobis exemplum præbetur, vt alij aliorum salutem vera charitate procuremus? Quod quidem charitatis officium multos, etiam indignos sæpe à periculis partim liberare potuit, vt de Sodomitis legimus Genes. 18. vers. 32 & de vniuerso Dei populo Esa. 59. vers. 16. partim etiam seruauit, vt ijs vsu veniat qui cum Paulo in eodem erant nauigio Act. 27. vers. 24. Cæterùm & illud obseruandum est *Peccandi* voce hoc loco non significari quicquid non ita sit vt oportuit, aut id omne in quo delinquitur, (ecquis enim hac ratione non peccat etiam imprudens?) sed ita significare voluit Iobus aliquid fortasse suis liberis in illis suis epulis excidisse, quo Deus grauius fuisset offensus. Sed cur pro singulis filiis offert? potuit enim vnus quispiam ex illis tale quidpiam, cæteris non conscijs, admisisse, Fateor, Sed vir integerrimus noluit ita subtiliter cum Deo arguari, nò ignorans satis semper fuisse causæ cur Deum & pro se & pro singulis etiam suis domesticis depre-

deprecaretur. Nec etiam illud ignorabat homo pauidæ coram Deo conscientia, reos peccati teneri non modò ipsos alicuius non rectè dicti vel facti auctores: verum etiam consentientes: atque aded inter consentientes haberi qui peccantes non redarguunt. Nec temerè certè Israëlita, quamvis à vero Deo iam descivissent, quum Nabothus (licet falsò) blasphemia aduersus Deum & Regem argueretur, ieiunium indixerunt. 1. Reg. 21. 12. & Corinthios reprehendit Paulus quòd ob vnus incestum publicè non luxissent. 1. Corinth 5. vers. 2.

Et benedixerint Deo in cordibus suis. Benedicendi vox hoc in loco, contraria notatione, vt alia non paucè apud Hebræos, vsurpatur *ἀποκρίναι* *ἰναι*, qua etiam ratione, Sacrum pro execrando apud Latinos vsurpatur. Additur autem *ἰναι* *in cordibus suis*, quoniam si quid tale re ipsa admissum fuisse à suis liberis Iobus vel leuissimè suspicatus esset, nullis profectò reprehensionibus, nec etiam castigationibus pepercisset. Nec tamen est de vera illa abominanda blasphemia istud intelligendum, sed de honore Dei per aliquem sinistram affectum læso. Et inde quoque nobis colligendum est inter peccata non tantum aliter dicta vel facta quàm oportuit, sed etiam leuissimos animi motus recenseri: ac proinde peccata omnia etsi imparia sunt, tamen per se & extra Christum æternam mortem apud Dei maiestatem violatam mereri: quum de dictis etiam otiosis, id est vanis & inutilibus, sit nobis reddenda ratio, contra quàm statuunt Sophistæ illo excogitato falsissimo & perniciosissimo inter peccata Venialia & Mortalia discrimine, ita quidem vt in ipsorum scholis explicatur.

Sic faciebat Iob cunctis illis diebus. Id est quoties celebrata fuerant ab ipsius liberis hæc in orbem conuiuia, Neq; dubium tamen est quin quotidianus aliqui fuerit Dei cultus in hac sanctissima familia diligenter obseruatus, & septimus saltem quisque dies, sicut Deus ab initio conditi mundi constituerat, Genes. 2. 3. accuratè sanctificatus. Sed & ita ostenditur minimè fuisse euanidum hunc Iobi zelum, neque perfunctoriam ipsius de sua familia piam sollicitudinem, quò spectat illa toties in sacris literis repetita commonefactio, de precibus assiduis, & ne bene agendo defatigemur.

Ver. 6. Et fuit dies quædam, & venerunt filij Dei ut starent apud Dominum, & venit etiam Satan inter eos. Hactenus audimus quid in terris apud Iobum gereretur. Deinceps autem quid super ijs Dominus cœlitus decreverit explicatur. Quæ autē id necesse fuerit exponere, tota sequens inter Iobum & ipsius amicos altercatio, & ipsius Iobi euilatus declarant, vtrumque non aliunde quàm ex huius decreti diuini ignoratione exortum. Etsi enim (exceptis paucissimis penitus insanijs & suæ ipsorum conscientię repugnantibus) nullus unquam negavit Dei providentiæ res omnes cõditas administrari: videmus tamen hic quoque illud quod verissimè testatur Apost. Rom. 1. ver. 21. hominibus sola sapientia humana fretis, euenisse, nempe vt in suis ratiocinationibus euanescerent. Quis enim Epicureorum impios furores ignorat, suorum atomorum concursui omnia subiicientes? Quis Stoicos nescit ab vno extremo ad alterum prolapsos, caularum mediarum & secundarum vinculis Deum ipsum astrinxisse? Peripateticos autem omnium acutissimos, singularum rerum euenta Providentiæ diuinæ exemisse? Neque hæc duntaxat in profanorum hominum scholis agitata sunt, verum etiam in ipsa Dei schola, minimè quidem, An Dei providentiâ Mundus regatur, num liberè & pro suo vnus semper iusto arbitrio causas etiam ipsas secundas, & earum effecta disponat: non denique an ad res quoque singularissimas vis illa ipsius pertingat, quæsitum est (de his enim vix quisquam non penitus prophanus dubitavit) sed de his duobus capitibus disputatum est: Primum quinquam cum ipsius Iustitiæ & Aequitate consentiat bonorum quidem miserrimus & calamitosissimus, malorum autem felicissimus & tranquillissimus sæpehumerò in hac vita status. Deinde si nihil sit nisi ipso sic volente & ab æterno statuente (nec enim certè vel in tempore, quum sit immutabilis, Malach 3. v. 6. & extra omnem conuersionem, & conuersionis obumbrationem; Iacob. 1. 17. nec etiam iniquis quicquam statuit, quum sit omnipotens) quinquam non sit malorum auctor existimandus, quem tamen omnis mali hostem & vindicem esse constet. Et in hoc argumento varias & contrarias cogitationes sanctissimorum etiam & exercitatissimorum seruorum Dei mentibus incidisse constat speciatim ex Asaphi Psalm. 73. Habac. cap. 2. Ierem.

denique

denique 15. ver. 10. Ac ne longius abeamus, in hoc ipso libro, quæ utrinque afferuntur & quibus amici quidem Iobi extra veritatis semitam abripiuntur: Iobus autem ipse penè de constantiæ gradu deijcitur, satis ostendunt hæc vnam esse ex præcipuis Satanz aduersum nos comparatis luctis, huc spectantis vt fidei speique nostræ fundamenta vel statim euertat, vel paulatim nutantia in animis nostris tandem penitus conuellat. Hanc autem vtramque maximi momenti questionem quum hæc mira hypotyposis, perspicuè simul & breuiter exponat: & grauissimi testis, Iobi videlicet, claris verbis confirmetur, hoc capite, & altero mox sequente, à Spiritu sancto dictatis, dignus est hic locus diligenti & accurata explicatione. Sed in primis, & seorsim annotanda sunt quædam. Ac primum quidem cur hæc diuina nobis humano prorsus more, & vt loquitur Paulus, *non ad æquum* proponantur. Deinde quænam in hac hypotyposi sint merè humanitus dicta, quæ tamen sine impietate, quasi propriè Deo conuenientia, intelligi nequeunt. Tertio autem loco res ipsas nobis hoc paradiigmate repræsentatas explicabo.

Ad illud primum quod attinet, Deus patribus ab initio suam gratiam (quæ sola mente apprehendi potest ac etiam debet, quum *res rationis* apprehendendorum *rationem* necessariò sit instrumentum) varijs in externos sensus incurrentibus visis, infirmitatis humanæ causa, quasi visibilem exhibuit, vt historiæ sacræ infinitis penè locis apertè testantur. Neque dubium est quin Patriarchæ veri Dei notitiam edocti, & qui deinceps ab illis eandem traditam retinuerunt, ab istiusmodi corporeis visis ad cœlestia contemplanda semper assurrexerint: huc etiam accedentibus Prophetis visionibus tum nocturnis tum diurnis, quibus populus Dei sic erudiebatur, vt verum illarum vsum faciliè intelligeret. Obsolescente verò paulatim veri Dei notitia, & dæmonibus efficaciter istiusmodi apparitiones, iusto Dei in homines iudicio, vsurpantibus, faciliè euenit vt homines non ad cœlestia corporeis istis visis assurgerent, sed contrà non contenti vnum Deum in plures diuidere, sua numina, in hominum naturam & mores transformarent: hoc tamen manente, donec homines prorsus insanirent, vniuersali principio, priùs in cœlis decerni quæ in terris gererentur. Hinc illæ fictiones

apud Homerū & ceteros ipsum imitatos, vnde Virg. illud,
Panditur interea domus omnipotentis Olympi. Quæ verò sunt
 apud illos prophanata, in sacris literis vt sanctè dicuntur, sic
 etiam ad sanctum finem referuntur, cuiusmodi sunt quæ nar-
 rantur Esa. 6. Ezech. 1. & 1. Reg. 22. 19. eo excepto, quòd ibi
 prophetis apparet Dominus, hic verò depinguntur ista tan-
 quā multis conscijs & procul in ipso Dei tanquam summi
 Imperatoris palatio gesta. Iam autem explicanda nobis sunt
 quæ in hac hypotyposi humano more dicuntur, quum ali-
 oqui Deo per se nullo modo conueniant. Huiusmodi illud
 est in primis, quòd hæc vt certo quodam die facta narran-
 tur, quasi apud Dei tribunal alij dies sint fasti, alij nefasti:
 quòd Deus instar potentissimi Regis alicuius circumcin-
 ctus suis Angelis quasi stipatoribus inducitur: quòd Satan
 etiam eò dicitur aduenisse, & ex eo Deus hoc & illud quæ-
 siuisse. Nam contrà semper & vbique adest, & gubernat om-
 nia Deus Opt. Max: semper ei præsentia sunt, non tantum
 cœlestia, sed etiam terrena omnia: neque vlla præeunte dis-
 quisitione indiget, qui futura quoque intuetur, quum fu-
 turum nihil sit, nec esse possit quod non prius decreuerit vt
 esset. Verum est tamen Deum quæ ab æterno & ante omne
 tempus apud se decreuit, tum Angelis, quorum ministerio
 ad illa exequenda vtitur, tum etiam hominibus, prout &
 quando ipsi libuit, patefacere: vnde factum esse verisimile
 est vt dæmones sæpe multa sibi patefacta in illis suis oracu-
 lis prædixerint. Itaq; non hæc eò dicuntur quasi Deo propriè
 conueniant, quemadmodū etiam quū ipsi os, manus, pedes,
 & humanæ actiones, veluti loqui, venire, abire, irasci, pœni-
 tere, tribuuntur: sed quæ nos alioqui comprehendere nō pos-
 scimus, istis veluti imaginibus quibusdā, animis nostris repræ-
 sentantur. Quod deniq; tertio loco proposuimus, id est quid
 sit nobis ex hac descriptione colligendū, agendū exponamus.

Quod lobus, homo, ipsius etiam Dei testimonio, omnium
 tunc hominum iustissimus, idēque omnibus animi & cor-
 poris bonis cumulatus, repentē miserrimus & calamitosiss-
 simus euasisse in hac historia narratur, ne quis, vt dicere
 prophani homines consueuerunt, existimaret temerè & for-
 tuitò euenisse, quasi cæco nescio cuius fortunæ impetu mun-
 dus iste sursum deorsum feratur: vel ne ex hac tam repentina
 vicissi-

vicissitudine (quod tum ipsius vxor, tum etiam amici falsissime stantebant) colligeretur omnem istam Iobi pietatem & integritatem fuisse meram simulationem recti specie velatam, quam Deus postea tam acerbis pœnis sit vltus: denique ne deesset exemplum quo sese pii omnes in ijs miserijs consolentur, quibus in primis obnoxios esse in hac vita pios homines ipsa perpetua omnium seculorum experientia demonstrat, necesse fuit ista sequuturæ narrationi præmitti, quibus aduersus tales prophanas cogitationes animi nostri præmunirentur. Hic igitur in summa docemur nihil in terris geri, siue bonis benè, siue malis malè, siue contrà bonis male, malis benè sit, quod Deus iustissime & sapientissime ab æterno ad sui nominis gloriam, & tum piorum commodam, tum ad impiorum iustam vltionem non decreuerit.

Hinc etiam docemur aliud arcanum quod plurimum facit & ad exhibendam reuerentiam quæ Deo debetur, & ad constantiam in maximis quoque calamitatibus retinendam: Deum videlicet, siue bonis, siue malis instrumentis vtatur, bene semper agere: & modo constanter ac patienter exitus operis ipsius, interdum quidem nobis ad tempus occulti, nunquam autem iniusti expectetur, fieri non posse quin Deo placere iustitiâ cui benedicar, displicere Iniustitiam quam meritis pœnis vlciscatur, res ipsa tandem patefaciat, vt docet nos etiam sapiens ille Ecclesiast. 8. vers. 10. & 11. & 12. 16. Denique hinc quoque discimus, tum Satanæ, tum maiorum omnium rabiem, qua aduersus pios feruntur, sic Dei nutu & imperio frænari: vt, nisi nocendi potestatem, quantam sibi libuit, concedente, quidquam aggredi non possint, nedum perficere: idque semper ad piorum vtilitatem, siue ipsos castiget, siue ad nominis sui gloriam, & ipsorum vtilitatem, suo tempore patefaciendam eos exploret: siue impios vel inter se committat, vel alijs rationibus ad iustum exitum, vnâ cum ipso Satana pertrahat. Quinam autem ista sic cum Dei natura consentiant, vt neque sit ille vllius mali auctor, neque ab illa sua immutabili iustitia discedat, dicemus in versic. huius cap. 21.

His positis, iam ad ipsius contextus particularem expositionem veniamus. *Et fuit dies quadam*, id est die quadam. Nolum enim hic præcisè significari diem certum aliquem istorum conuiuiorum:

conuiuiorum: cum ipsum videlicet quo postea scribitur istos oppressos fuisse, quum apud primogenitum epularentur. Cæterum sic est istud accipiendum quod ad Deum ipsum attinet, vt sciamus nullis temporum spatijs propriè inclusam esse Dei administrationem, vt qui non sibi, sed rebus in tempore creatis, & cum tempore mutabilibus temporum momenta creauit & ordinari. Sed & istud statuendum est, nihil Deum in tempore statuere, sed ab æterno constituta immutabili & inscrutabili consilio, tum in genere, tum sigillatim omnia & singularissima quæque fuisse. Verum sicut ab æterno omnia decreuit Deus, sic etiam sua temporum momenta, quæ solus ipse habet in potestate Act. 1. 7. decretorum suorum executioni præfixit, quæ neque accelerari neque retardari vlla ratione possunt. Hoc igitur loco non inducitur Deus consilium de Iobo nouum aliquod capiens, (definierat enim illud omne ab æterno,) sed die illo adueniente quem illi suo consilio exequendo destinarat, eo demum die illud Satanæ, rem totam alioqui ignorante, patefuisse, cuius videlicet operâ id exequi constituerat.

Filij Dei. Sic beatos illos Spiritus ab illis impuris qui in veritate non perstiterunt separatos intelligi ex plurimis alijs scripturæ locis constat: & filios Dei appellari, tum propter insignem Dei in illos beneficentiam, quod parentibus nihil sit filijs suis charius, tum propter gloriosissimam præstantiam, quibus etiam propterea præclaræ illæ appellationes Potestatum, Virtutum, Dominationum, ab Apostolo Ephe. 1. 21. & alibi attribuuntur. Sed & illud constat, eandem appellationem, quamuis non pari ratione, Magistratibus, propter eminentem in suos subditos potestatem, tribui Psalm. 82 6. & alibi. Sanctos denique suos ex hoc mundo delectos Deus hoc honorificentissimo filiorum cognomine dignatur, tum propter ipsorum illam omni admiratione maiorem, Ioan. 1. 12. tum propter æternam illam gloriam & incorruptionem in qua *ipsi filij* Marc. 12. 26. ipsiusque aded Christi coheredes erunt. Sunt autem omnes istæ appellationes distinguendæ, & ad verum usum referendæ. Quod igitur ad beatos illos Spiritus attinet, proponuntur quidem illi nobis vt insigni quadam gloria cœlesti ornati. sed tamen vt Dei duntaxat ministri, & quidem ad sanctorum usum, prout Deus eorum ministerio

ministerio vitur. Non igitur vt eos inuocemus aut colamus, quod expresse damnat Apostolus Col. 2. 18. (sunt enim nobis *oīes* *idola* Apocal. 19. 10. & 22. 9.) sed vt partim cū illis Deum sancto consensu, & communibus quibusdam canticis glorificemus: tum vt immensæ illius Dei bonitatis erga nos memores perpetuò simus, qua fit vt nos aduersus Satanam & cæteros aduersarios beatorum etiam illorum Spirituum ministerio tueatur Psalm. 34. 8. Heb. 1. 14. quod plurimis quoque sacris historijs certissimis declaratur: denique vt seruuli illius Elisei prophetæ memores, cuius fit mentio 2. Reg. 6. 16. & visionis Iacobi Gen. 28. 12. eò fortiores in omnibus aduersus mundum certaminibus perstemus. Neque etiam dubium est, quin sicut olim Dominus per Angelos Ecclesiam suam in illa miserabili captiuitate ab infinitis periculis tutatus est, Daniel 10. 20. & 11. 1. ita nunc quoque mirabiliter nos aduersus Antichristum, & totius mundi conspirationem defendat: modò, linguas illorum diuidens, modò tyrannos e medio tollens, modò nostros hostes e cælis iridens, modò pios Reges & Principes, atq; adeò nutrias Ecclesiæ Reginas mirabiliter conseruans, cuius rei manifestum si vnquam aliàs exemplum nunc intuemur in illa præstantissima heroina Elizabetha Anglorum serenissima Regina, quam singularis prouidentia Dei ab infinitis insidijs Satanæ Antichristi & Papæ Romani nostris temporibus asserunt, & quam verè appellare possumus ac debemus commune afflictissimæ Ecclesiæ asyllum ac perfugium. Et quæso, ab illo primo Ciuili bello per illa selecta Satanæ organa, in Gallia excitato, quis præstantissimos illos heroas Gallicarum Ecclesiarum propugnatores ambigere possit Angelorum ipsorum præsidijs tectos? quos absit vt ab ijsdem desertos fuisse existimemus, quum vltimo illo certamine quo sunt in cælum sublati defungerentur. Et hoc ipso tempore non certè vis vlla humana, sed planè cœlestis & extraordinaria, Serenissimum illum Nauarreum Regem, Gallicarum Ecclesiarum columen, & Illustrissimum Principem Condensem aduersus sceleratos illos, immò aduersus Ecclesias, & in ipsum Galliæ regnum coniuratos tutatur. Illa verò tam honorifica Magistratuum appellatio minimè huc spectat, vt honoris Deo debiti vel minimam particulam ad illos transferamus

ramus (vnicus autem Deus est conscientiz nostræ Legislator Iacob. 4. 12.) sed vt illis tanquam Dei ministris, quantum patent eorum potestatis fines, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam, id est non tantum ad vitandas, quæ Legibus humanis inducuntur, pœnas, sed etiam quia Deus ipse in suis ministris regnat, vitrò & placidè, saluo semper Dei iure, obtemperemus Rom. 13. 1. & deinceps: & Deum pro illis tanquam constitutis publicæ pacis custodibus, ne prophanis quidem alioqui Regibus & principibus exceptis, sollicitè precemur. 1. Tim. 2. 2. Filiorum denique Dei appellationis nobis attributz rectus vsus triplex est. Vnus, vt hanc dignitatem opponamus ignominiz Crucis, & omnibus illis opprobrijs quibus propter Dei iustitiam obnoxij Christo capiti nostro ~~supponuntur~~, in cruce Dominum non modò animum non despondentes, sed etiam gloriantes, sicut Prophetarum & Apostolorum monitis & exemplis docemur. Alter, vt quanto nos Deus hac adoptione beneficium affecerit memores, perpetuis laudibus ipsum celebremus. Tertius, vt pudeat nos tanti patris filios, & tanti primogeniti fratris nostri fratres, quid illi vtrique debeamus, siue filialis fraternique officij, obliuisci: & Sanctum illum Spiritum adoptionis contristare. Ephes. 4. 30. sed potius acerbam illam increpationem vitemus. Malach. 1. 6. Si pater sum, vbi honor meus? & si Dominus sum, vbi reuerentia mei? Deniq; sic obseruanda est hæc cognominatio aduersus Arrianos, qui Filium illum æternum Ioan. 1. 1. & deinceps, & 3. 30. & vnigenitum, non temerè Ioan. 1. 14. 18. & 3. 16. 18. & 1. Ioan. 4. 9. appellatum, blasphemantes dicunt *ωὐκ ἦν ἡ αὐτοῦ*: & impios Rabinos Iudeorum Messiam nescio quem ante orbem terrarum creatum somniantes: quem non dubitamus quatenus Deus est esse patri coæternum & coessentialem, & vt vnum cum Patre & Spiritu Sancto Deum, eadem cum illis gloria coadorandum.

V. 6. Venerunt. Aliter venire dicuntur homines & reliqua corporea sese mouentia, aliter spiritus, aliter Deus. Venerunt enim & recedunt res corporeæ circumscriptiue, & vera loco motiua, quam vocant: nec magis fieri potest, vt verum corpus simul sit pluribus locis, vel aliter sit quàm localiter & circumscriptiue vbiq; sua essentia adest, quàm fieri potest

vt

ut corpus sit, non corpus: ne corpore quidem Christi excepto quantumvis glorioso, & iam non in terris sed supra cœlos omnes collocato, de quo ipso August. differens, Si corpus, (inquit) ergo in loco, propter veri corporis modum. Itaque Transsubstantiatio & Consubstantiatio, ac multò magis merè Eutychiana illa Ubiquitas, quibus Ascensionis Christi, & eiusdem è cœlo reuersionis, ipsa denique corporis Christi veritas contradictoriè tolluntur, ab aliis quidem stupida ignorantia, ab aliis verò sola inexcusabili pertinacia defenduntur. Angeli verò, de quibus hic peculiariter agitur, dicuntur quidem esse in loco, sed æquiuocè, id est non ut corpora siue contactu dimensæ quantitatis quæ in Angelis non est, sed tamen definitiuè, quoniam infinita non est Spirituum essentia. Hinc etiam fit ut propterea pluribus simul esse locis non magis possint quàm corporatæ substantiæ: & ne definitiuè quidem duo simul Angeli vno & eodem loco esse. Hinc fit ut secundùm locorum distantiam rectè & propriè Deus illos mittere & ipsi mitti, venire & abire passim in sacris literis dicantur, sicut ante Scholasticos Theologi veteres, ac præsertim Didymus & Basilus aduersus ~~ἐν παντι~~ disertè ex sacris literis tradiderunt. Sed hic illud queri potest, ex quo loco Deus illos mittere dicatur. Respondeo, sobriè de his mysteriis esse nobis sapiendum. Sed quum Angeli non temerè cælestes vocentur, statui meritò posse affirmo, supra cœlos ipsos (in quos re ipsa & sine vllò tropo Christi caro ascendit: vnde etiam venturus est: & in quos vltimo illo die toti verè & citra tropum rapiemur, ibi cum illo & beatis Spiritibus in æternū regnaturi) assignatum illis esse domicilium, lucis & gloriæ nobis incomprehensibilis plenum. Verè igitur & sine tropo mitti diuinitus ad varia prout Deo libuit ministeria dicuntur: neque vana & enthusiastica est hæc sententia, sicut nonnulli nostra etiam ætate, cœlum & inferos vbique portentosè collocantes, phanatici potius ipsi appellandi, docuerunt. Nec tamen propterea Angelorum ordines cum illo Dionysio recensemus, aut curiosè, quomodo consistât, aut quid agant Angeli, scrutamur, quæ nobis sunt prorsus ~~ἀπὸ τοῦ Θεοῦ~~ *apud deum*. Sin verò queratur, quum Deus vbique sit, quânam ad illum venire, ac proinde ab illo abire dicatur: Respondeo distinctam esse hanc questionem

à superiore. Itaque sicut illi sua quamvis non quantitate circumscripta, tamen proprietate suae definitæ naturæ, ac etiam locorum distantia respectu ad quos accedunt & à quibus recedunt, propriè & sine tropo abire & redire, accedere & recedere dicuntur, sic ipsius Dei mittentis & infiniti habita ratione, à loco in locum transeunt ut à Deo tamen infinito abesse nunquam dici possint. Quoniam autem, et si Deus ubique est, non tantum effectivè sed etià essentialiter, incomprehensibilis & omnia continens: tamen peculiari ratione cœlis id est illis *ἐν τοῖς οὐρανόις* locis insidere dicitur, propterea quòd in illis immensam illam & nobis incomprehensibilem gloriam peculiariter exerit & regnum suum incomprehensibili nobis modo in suis exercet: Idcirco etiam non tantum videre faciè patris, sed videre in cœlis & cœlitus mitti à Deo quasi ab illius solio discedètes: & ad eum in cœlos Ascendere & Redire, & in cœlis Deū celebrare passim in sacris literis Angeli scribuntur. Deus autem ipse venire & abire, Descendere & Ascendere, Adeste & Abesse duplici modo dicitur. Vno tribus personis æqualiter in vna & eadem essentia communi, idque *κατὰ τὴν οὐνοκατοικίαν*, prout vel iudicia sua exercet, vel clementia sua vitur, quod prolatis Scripturæ testimonijs probare necesse non est, quum passim occurrant. Altero, personæ *κατὰ τὴν ἀνθρώπινον* peculiari, id est personaliter assumptæ & vnitæ sibi humanæ naturæ nostræ respectu, cui quoniam non adest simpliciter ut reliquis rebus creatis, vel etiam ut electis & sanctis suis (sicut Nestorius personam Christi diuidens astruebat) sed ita adest, ut humanitas illa quæ assumpsit non sit *ἐν ἑαυτῇ* in sese, sed in illa *κατὰ τὴν ἀνθρώπινον* persona subsistentiam suam habeat: Idcirco venisse in carnem, descendisse ad nos, sese exinaniuisse in forma serui, caro id est homo factus dicitur, seruatis interea semper in illa vnitione singularum naturarum, (assumentis videlicet in persona *κατὰ τὴν ἀνθρώπινον*, & illius assumptæ in illa subsistentis) proprietatibus. Itaque propter hanc vnitionem à qua emanat personæ Christi vnitas, neque *κατὰ τὴν ἀνθρώπινον* concluditur corporis vel animæ humanæ angustijs, neque assumpta humanitas, etiam qualis per vnitionem euasit considerata, suæ circumscriptæ dimensionis & localitatis fines excedit, quantumvis etiam glorificata. Et qui separari naturas somniant

niant nisi ubique est Deitas $\tau\acute{\omega}\lambda\eta\varsigma$ (est autem ubique) ubi quoque assumpta humanitas sua corporea essentia statuatur, non tantum falsò sed etiam stultè istud concludunt. Qua de re satis superque à nobis non semel hoc ipso in loco est disputatum. Hoc autem addam quoque superioribus distinguendam esse hanc $\tau\acute{\omega}\lambda\eta\varsigma$ vnitionem cum assumpta natura, tum à Spirituum, siue bonorum in corporibus assumptis, siue impurorum in dæmoniis essentiali presentia & existentia, tum etiam ab animæ in corpore humano consociatione. Nam illa quidem talis est ut cum corporibus quibus inexistunt illi Spiritus, vnum $\acute{\upsilon}\nu\alpha\tau\omicron\varsigma$ minimè constituent, Manent enim semper duo actu subsistentia in dæmoniis. Assumpta verò à beatis Spiritibus corpora, sunt tantum ad tempus, illorum Spirituum à quibus, ad certum sibi mandatum ministerium mouentur, organa & instrumenta: ita ut totam humanam naturam, siue hominem Angeli assumpsisse propriè dici non possint. Ista verò animarum in singulis humanis corporibus inexistentium consociatio, personalis quidem est (sic enim singulæ humanæ personæ constituuntur, & hæcenus Athanasius hac similitudine utitur,) sed satis est ut illa at tertium quiddam efficiendum ex illis duabus partibus ut integrantibus, & per se aliqui imperfectis idemque ex materia (corpore videlicet) & anima (ut forma) compositum, concurrant, quod proinde ex illa compositione nascatur. At humanitas à filio Dei assumpta neque ut pars componi potest cum Deitate $\tau\acute{\omega}\lambda\eta\varsigma$ assumente: cui nec addi, ut augendæ, nec adimi ut diminuendæ quicquam potest: & quicum, ut cum infinita vnica essentia, nihil possit eo modo coalescere: quæ denique Deitas nullius rei creatæ forma dici, nisi summa absurditate possit. Superest ergo ut illa personæ $\tau\acute{\omega}\lambda\eta\varsigma$ cum assumpta illa humanitate vnitio vocetur Hypostatica, quatenus illi humanitati datū est ut simul esset & non in se, sed in $\lambda\omicron\gamma\eta$, subsisteret, in illis $\acute{\upsilon}\nu\alpha\tau\omicron\varsigma$ quod est vere ipsis Angelis incomprehensibile $\theta\epsilon\omicron\upsilon\varsigma$, & Emmanuel, quod & $\delta\epsilon\iota\omicron\varsigma \epsilon\mu\mu\alpha\upsilon\epsilon\lambda$ dicitur. Sed de his fortassis nimium multa, si quid huic loco conueniat consideremus, nec tamen plus satis, quod ad hæreses hoc nostro seculo interpolatas attinet. Nunc ad Angelos nostros reuertamur.

Ut adstarent coram Iehoua. Adstare istud non simpliciter declarat praesentiam, quum Deo semper sint omnia praesentia, sed tum ordinariam functionem, tum animum ad muneri sui executionem paratissimum, qui nunquam impuris illis Spiritibus inest: ut qui Dei voluntati ne tum quidem obsequantur, quum faciunt imperata & qui (ut in hac historia videre est) verè imperium Dei non spectent, sed potestatem malè agendi sibi concessam cupidè arripiant. Itaque obsequium istud in beatis demum illis Spiritibus celebratur Psalm. 103. & alibi. Huc spectat etiam illud quòd quasi alii praedicti, & quidem quaternis non semel apparuerunt (quod de suo illo prophano Mercurio commenti sunt Poëtae) & quod ait diserte Dominus Matth. 18. ipsos faciem patris qui in coelis est *ſua patris*; intueri: nobis quidem certè tarditatem & ignauiam nostrā exprobrantes. Sed illud quoq; animaduertendum est Deum Opt. Max. ne horum quidem ministerium adhibere quasi illis indigeat, Regū & Principū instar, qui per pauca soli, ne si quidem velint, obire possunt. Est enim solus Tsadai & *ai rāpān*. Sicut autem mundum & res omnes in eo comprehensas condidit, non necessitate vlla, neque ut emolumentum inde aliquod perciperet, sed prout summè bonus est, ut aliquid extaret quod bonitatis illius suae faceret particeps, & in quo agnosceretur, non alicuius sanè commodi causa quod in ipsum conditorem accessione quadam redundaret, sed contrā quod ipsius a quo agnoscitur commodò cederet: sic etiam beatos illos Spiritus creauit in quibus homines multò etiam magnificentius quàm in hoc mundo aspectabili, potentiam, sapientiam, bonitatem Conditoris contemplantur.

Et venit etiam Satan inter eos. Maximam etiam esse impurorum Spirituū multitudinem apparet saltem ex eorum legione vnicum hominem occupante Marc. 5. 9. Sed hic quoque ut in cæteris rebus cauendum est ne extra diuini verbi fines excurramus. Illud autem constat aliquem esse summum illorum principem, qui *χρὶ ἰεφελω* Mat. 25. v. 41. Diabolus, & tum hoc loco tum alibi saepe Satan & Satanas vocatur, quæ vtrique appellatio, quod sit ipsius ingenium ac studium declarat. Diabolus enim calumniatorem, Satan autem, iuratum hostem & peculiarem *αἰμασίφρον* declarat, ut loquitur

loquitur Psal. 1. Tim. 5. 14. & Pet. 1. Pet. 5. 8. illum vocat. Est autem non hominum tantum salutis calumniator & hostis, verum etiam ipsius Dei, & specialiter quidem Christi, ut Ecclesie cui perpetuo insidiatur capitis. Quinam enim posset servus Dei bellum indicere, quin adversus Dominum quoque insurgeret? Hoc autem utrumque vix in vlla historia clarius apparet quam in primi hominis lapsus descriptione, ubi opificem simul & hominem, insigne illud Dei opificium, aggressus, hunc quidem, mentitus in opificem, perfundedit, ab illo vero magis ac magis sese abalienavit. Et proculdubio ad istud perpetuum & irreconciliabile dissidium respexit Dominus, iam tum Saranæ Crucem figens quum his verbis vteretur, Inimicitiam ponam inter te & inter mulierem, Genes. 3. 15. Dicitur ergo & ipse Satan venisse, at non ut vnus ex filiis Dei, sed inter filios Dei, nempe non eodem quo illi animo. Absit, sed eo pertractus inuitissimus, nempe, ut illum nouerimus cum suis omnibus Angelis, improbitatis suæ adminittris, sua illa rebellionem minime sese eximere Dei potestati & imperio potuisse. Adfuit igitur & ipse, & adest in Dei omnipotentis conspectu, totus rabie ad omne scelus ardens, & odio bonorum in primis efferratus, sed inuitissimus nocendi veniam ab eo petiturus, citra cuius concessionem ne conari quidem, nedum efficere re ipsa quicquam potest, ut etiam apparet ex historia de porcis, Matth. 8. ver. 31. Num vero, dicet quispiam, opera istius semper malè agentis vitur Deus ab omni iniustitia penitus remotus? Omnino certè: non quòd iniuste quidquam designet Deus, sed ut illo quantumuis scelerato, interdum quidem ut carnifice, id est modò ad perdendos ac delendos sceleratos, ut Saulem 1. Samu. 16. 14. ut Iudam, Ioan. 13. 2. & alios innumeros: modò ad suos castigandos, ut mulierem illam incuruam, Luc. 13. 16. vel probandos & exercendos, ut Iobum in hac historia, vtatur: qua in re quoties operam suam adhibet Satan cum suis, minime id facere existimandus est obsequendi animo, sed quòd nocendi & opera Dei destruendi potestate sibi concessa delectetur. Est autem hæc doctrina eximie consolationis plena: ex qua videlicet intelligimus Dei nostri potestate & fræno coerceri omnem illius famelici leonis rabiem: Deum autem

nunquam illi quidquam in suos concessurum quod ipsorum bono & commodo tandem non cedat, vt nos monet Apost. Rom. 8. vers. 18. & suo ipsius exemplo docet 2. Corinth. 12. vers. 7.

Ver. 7. *Dixitq; Iehoua ad Satanam, unde venis?* Atqui nouit omnia Dominus, & quidem ab æterno, & absq; vlllo cogitationis discursu. Nihil ergo percontatur quasi nesciens, imò ne percontatur quidem cum hoc impuro Spiritu agens sicuti olim quæsiuit ex Adamo, Adam vbi es? Gen. 3. 9. & ex Caino, vbi est Abel frater tuus? 4. 9. non vt disceret quod nesciret, sed vt illum quidem per sui peccati agnitionem & detestationem adduceret ad salutem: hunc verò suo ipsius ore conuictum malè perderet, Sed ~~ad id exponitur~~ ista dicuntur, tum vt nouerimus Satanam ipsum cogi iam nunc sese coram Deo vt iusto iudice sistere, cui scelerum suorum omnium rationem reddat: tum vt ex hoc exemplo discamus quoties Deus malis istis instrumentis vtitur, non indi ipsis aliquam à Deo ad malum inclinationem, vtpote quæ ipsis insit per corruptionem, sed ab eo tamen illam quasi excitari, qua postea ipse quidem, quamuis pessimo instrumento, bene & iustè vtatur: Illa verò mala per se & ex sese instrumenta malè tunc etiam agant, ita tandem iustas pœnas subitura, quòd iustum Dei opus iniustè exequantur. Ierem. 48. 10.

Es respondens Satan Iehouæ dixit, à circummeunda terra & perambulanda.) Nempe id agens quod hic dissimulat, exponitur autem 1. Pet. 5. 8. tanquam leo rugiens videlicet obambulans & quærens quem deuoret: tyrannidem denique exercens in mundum qui sese illius tyrannidi addixit, qua ratione Princeps mundi vocatur, & ipsius Angeli ~~nonnulli~~ dicuntur. Ephes. 6. 12. fræno tamen Domini vbique coercita ipsorum tyrannide. Sed hic quoq; cauendum nobis est, ne vltra verbum Domini sapiamus.

Ver. 8. *Es dixit Dominus ad Satanam, An posuisti cor tuum super seruum meum Iobam, quòd non sit ei similis in terra, vir integer & rectus, Dei timens & recedens à malo.*) Quid valeant hæc epitheta diximus in vers. 1. Ponere autem cor idem hic declarat atq; attentè quidpiam considerare. Neq; verò nesciebat Dominus nullos cautiùs & attentius à Satana obseruari quàm

Cap.1. .IN IOBVM OBSERVAT. 51

quàm eos qui pietati & integritati vitæ student, quos vnus nimirum habeat ipsi reluctantes, ceteros pro suo arbitratu transuersos agens. 2. Tim. 2. 26. Sed sic loquitur Dominus vt illum vrat, & vt aduersario suo insultet: quum sceleratis nihil tantopere doleat quàm si quod cogitant exequi nõ possint, ac si diceret Dominus, Noui quidem ego quid perpetuò moliaris, sed hunc saltem Iobum inuenisti in quem frustra sis omnia molitus.

Ver. 9. *Et respondit Satanas Domino, dicens, Num gratis times Iobus Deum?* Vide vt oblique draco iste serpat, nunquam rectè incedens, sed quod negare non poterat dissimulans, vt facere quoq; consueuerunt qui ab hoc Spiritu aguntur, Sophista præsertim, ab eo de quo quæritur subinde ad diuersas quæstiones sermonem transferentes. Sic hodie quum ex aduersarijs quærimus, An Papisticus cæcus sit Ecclesia, disputare incipiunt de Ecclesiæ autoritate. Et quum negatur Consubstantiatio, aut Transubstantiatio aut Vbiquitas corporis Christi, assertur à sophistis pro responsione, quæstio, An non sit Deus omnipotens, &, an non verba Christi sint *autem*. Sic locus de Traditionibus Ecclesiæ, aduersarijs conuictis verbi Scripti autoritate, est ad vniuersas controuersias vniuersalis Sophistarum responsio. Sed ad rem. Inuitus Satan agnoscens vera quæ ipsi proposuerat Dominus: non modò non cedit veritati, (quinam enim id faceret mendacij author?) verum etiam noui inde certaminis aduersus Iobum occasionem arripit, sperans à se rebus aduersis prosterni posse, quem res secundæ auertere non potuerant: vt non immerito nos admonuerit Paulus negotium nobis esse cum ijs qui nos & à dextris & à sinistris adoriuntur. 2. Cor. 6. 7. Et hic mihi vide quid tandem esse possit hoc nostro aduersario impudentius simul & audacius, vt hæc eadem mirari in ijs desinamus qui hoc ipso Spiritu aguntur. Quum enim ex ore ipsius Dei qui mentiri non potest audiuisset veram & sinceram esse Iobi pietatem & vitæ integritatem, audere contra calumniari Iobum quasi non propriè ipsius Dei, sed vtilitatis causa amantem, perinde certè fuit atque ipsi præsentia Deo in os vel ignorantia vel mendacij notam impingere, quum ne ipsi quidem Prophani homines ignorent verè amicos dici non posse qui amicitiam suis priuatis

commodis metiuntur & quibus vetus illud prouerbum conuenit, *Et dicitur, Et dicitur*. Ipsi verò Iobo quantam iniuriam calumniator ille faciat res ipsa postea declarauit, insigni cum victoris Iobi gloria & aggressoris Satanæ infamia: qui tandem esse conseruit omnium aduersus synceros Dei seruos excitatarum à Satana tentationum exitus.

Ver. 10. *Nonne tu sepe posuisti super eum, & super domum eius & super omnia quæ sunt ipsius vndiq;?* Hic rursus sese patefacit impuri Spiritus præfracta impudentia: vt qui non contentus Dei de Iobo testimonio contradixisse, nunc etiam audeat calumniam suam falsissimam aperto paralogismo à non causa ad causam, Sophistarum videlicet magister, confirmare. Quænam enim est ista conclusio? Tutaris & tuo præsidio vndiq; circumfistis Iobum, & ipsius familiam, atq; adeò omnibus bonis illum cumulas, Ergo non te Iobus tui sed sui causa diligit & reueretur? Sed & alijs duobus modis in hoc sermone idem Satan prodit ingenium illud suum inuidia & nocendi cupiditate perpetua exarsuans. Vnde enim ista nisi ex eo quòd vt iam olim humani generis felicitate in protoplastis nostris parentibus, sic nunc quoque Iobi prospero statu totus vritur? & quorsum ista nisi vt in Iobo ab ea qua fruebatur felicitate deturbando malignitatem illam suam exerceat? Sunt autem hæc nobis diligenter & assidue meditanda, partim vt hostis illius nostri ingenium magis ac magis nouerimus, & cognitum detestemur: partim vt aduersus Sophistas, qui certè nihil aliud sunt quàm os & lingua Satanæ veritati & saluti nostræ insidiantis, eò cautius obseruemus & euehemus. Sunt autem nobis præterea quæ hic dicit mendacij Spiritus accuratè expendenda, non vt à mendacij patre veritatem discamus (vera enim & præclara sunt quæ hic effutit) sed vt illum suo etiam ipsius ore refellamus. Nam alioqui, quum impurus hic Spiritus, non veritatis tuendæ, sed mendacij specioso veritatis nomine fucandi studio, vera interdum loquatur, ne tum quidem propriè, audiendus est quum verum dicit, sed compescendus, Christi exemplo, Marc. I. vers. 24. & Pauli Act. 16. vers. 18. Nec vnquam magis sollicitè aures obturare aduersus illius incantatoris voces oportet, quàm quum in Angelum lucis sese transformat 2. Cor. 11. vers. 14. Age tamen ex ipso aduersus

aduersus ipsum discamus quod ipsa veritas illi extorsit: & pudeat nos hoc ignorare quod ipse ignorantiz doctor coactus est profiteri: nempe nos & vitam hanc nostram, & quicquid boni vel habemus, vel speramus, ab vnus Dei potentia & benignitate penitus pendere. Quod quum ita sit, quznam maior est & certior insania, quam cum mundo & huius seculi hominibus somniare, malis vllis artibus, vel quod iam habetur conseruari, vel quod non habetur & expetitur acquiri posse? Et tamen quotus quisque hominum aliter viuat? Quod si presidium istud diuinum non est vnus hominis proprium sed pijs omnibus commune, quorum cætus est Ecclesia, quam sese Dominus ignei muri & latissimi fluminis instar testatur circumcingere Zachar. 1. vers. 5. & Esa. 66. vers. 12. & Angelorum copijs tutari non modò verbis testatus est, Psalm. 34. 8. verum etiam oculis ipsis spectandum præbuit 1. Reg. 6. vers. 17. quoniam fieri posse dicemus vt tam pauci sese in sinum Ecclesiæ recipiant: & ex ijs qui ed refugisse videri volunt, tam multi, corpore quidem in Ecclesia, animo verò in medio mundo versentur? nempe quòd in reprobum sensum traditi, nec suæ ipsorum conscientia hoc ipsum clamanti nullos esse in tuto nisi qui diuinitus protegantur, nec eos à Deo protegi qui malis artibus studeant, ne ipsi quidem Satanæ credant, cuius alioquin imperio sese totos committunt. Audiunt enim illum non vt hic loquitur, sed hæc potius mendaciter iactantem, Hæc omnia tibi dabo si prostratus adoraueris me Matth. 4. vers. 9. Sed age, hæc ipsa Satanæ verba in ipsum nict retorqueamus, Agnosceis Satan, omnes Dei timentes tutissimo & inexpugnabili Dei vallo circumdari. Quid ergo perpetua illius oppugnatione promoues? Nihil agis profecto, nisi quòd certissimum exitium tibi magis ac magis accerfis: Ecclesiam autem quam destructam cupis, ipsemet extruis, vt pote quæ quantò infestius illam aggredieris, tantò fortius tibi resistat: repurgationem denique illius promoues inuitus ab ijs sordibus, quas tu ex Dei domo eueris, quoties tibi conceditur illius quoque sepem pertrumpere. Oportet enim etiam hæreses esse vt qui probi sunt manifesti fiant 1. Corinth. 11. vers. 11: & qui ex sanctis exeunt à te abrepti, ex sanctis non erant. 1. Ioan. 2. 19.

Operi manuum eius benedixisti & pecus eius exuberasti. Quid

agitis igitur, avari, fraudulentis, lucris cupidi omnes? Præmi-
 nenti saltem Satanæ credite. Nam si benedicit Deus sanctæ
 & integræ vitæ hominibus, (cuius integritatis amplam de-
 scriptionem infra audiemus capitibus 29. & 31.) efficitur ira in
 Dei vestris capitibus certissimè imminere, nec aliud quàm
 exitum metere qui iniquitatem serunt, infra cap. 4. vers. 8. &
 Proverb. 11. 8. At num sic benedicitur ut lobus quisquis lobi
 pietatem & integritatem imitatur? Minimè, Nam ecce, ut
 tam multos alios præteream, Petrus & Iohannes nec aurum
 habent nec argentum Act. 3. vers. 6. & manibus suis victitans
 Paulus didicit etiam egere 2. Corinth. 11. 8. & abundante il-
 lo diuitem epulone, mendicat vlcerosus Lazarus, benigniores
 canes quàm illum diuitem expertus, Luc. 16. 19. Immo in
 hoc nostro iusto lobo, & pauperrimi simul & ditissimi exem-
 plum habemus illustre. Quid igitur? An non habet ^{divites}
 vtriusq; vitæ promissiones? 1. Timot. 4. 8. Habet certè. Sed
 duo sunt hic nobis in primis obseruanda. Vnū, propriam & pe-
 culiarè piorum felicitatem, quā perpetua sit & immutabilis,
 neque in hac vita, neque in vllis cum ipsa intercedentibus
 bonis necessariò sitam esse, quod & res ipsa postulat, & sacre
 literæ passim docent. Alterum, opes & omnia huius vitæ cō-
 moda, quamuis quatenus res sunt à Deo creatæ bonæ sint,
 nihilominus tamen, quum ex usu aestimantur, res esse medi-
 as, id est bene vtentibus bonas, malè vtentibus malas. Et quū
 homines suapte natura ad malum proni sint, atq; aded præ-
 cipites, etiam ijs, qui Spiritu Dei aguntur Dei beneficentia
 bene vtentibus, modum in summa copia tenère quàm sit
 difficile, ipsius sapientissimi Solomonis exemplo docemur.
 Hinc efficitur quàm optimè Deum suis cauere, quum huius
 vitæ commoda parè ipsi largitur: (paucis enim contenta
 est natura, neque quisquam viuit ^{in vā gloria}. Luc. 12. 15.)
 & contra nunquam seueriùs illum avaros & sceleratos
 omnes vlscisci, quàm quum illis largitur amplius etiam ali-
 quid quàm expetant. Psalm. 73. 7. Idem est autem de con-
 trario id est de inopia & alijs vitæ incommodis statuendum,
 quæ ut ex hominis peccato exorta, naturam quidem suam
 retinent quoties à Deo sceleratis infliguntur, ut ab hoc velu-
 ti inferorum suburbio ad ipsos inferos tandem abripiantur;
 è contrario verò naturam illam profus mutant, quoties
 Domi-

Dominus illis, intra modum semper adhibitis, suos lasciuientes vel reprimit, vel explorat, vt & sibi & alijs melius sint noti: vel etiam illis tanquam gloriæ suæ singularibus instrumentis sub cruce vitur, æternæ gloriæ pondere infinitis partibus omnes illas misérias superante, 2. Corinth. 4. 17. Verum quid illud est Operi manuum Iobi benedicere? num quod Iobus incepisset ex sese operari, & solus operis exitus firà Deo? Nequaquam. Deus enim & manus suorum & omnem earum ad operandum vim, quæcunque tandem illa res sit, suppeditat, Psalm. 90. 17. particulari quoque beneficentia, cuius insigne exemplum habemus in Beselele Exod. 31. 3. Multo magis autem istud agnoscamus in i: s oportet quæ non tantum sunt *deus operum*, sed etiam, (si naturæ nostræ deprauationem spectemus) *deus operum*. Huiusmodi est in primis Regeneratio ex Spiritu, quum Esse cuiusq; à sui generatione incipiat. Neque verò sic aboletur eius instrumenti quo Deus vitur operatio, sed ab eo opere quod totum Dei est distinguitur. 1. Cor. 3. 9. & 9. 1. Sic igitur accipiendum est quod hic dicitur Deus operi manuum Iobi benedixisse: ex qua loquendi formula istud quoque discere nos oportet, quamuis minimè sit Dei manus secundis quas constituit causis alliganda, quasi illis vel non existentibus, vel nobis non apparentibus, sit nobis de promissionibus Dei dubitandum: cum tamen meritò videri Dei beneficia aspernari, vel Deum tentare qui instrumenta ab ipso ordinata & præbita contempnat. Vis igitur alimenta huic vitæ necessaria tibi præstari? laboris viam pro vitæ tuæ vocationis ratione ingredi. Indignus enim est otiosus qui alatur, 2. Thess. 3. 10. quamuis quadraginta diebus Dominus Moysen & Eliam absque cibo nutrierit, Vis à morbo sanari? vtere medicinæ remedijs, siquidem potes: sed ne, Azæ exemplo, in medicis spem repone 2. Paral. 16. 12. Paulus certè quamuis promissionem Dei amplexus de se & omnibus qui cū ipso erant naufragio non perituris, tamen de fuga cogitantibus nautis, Nisi, inquit, isti in naui manserint, vos seruari non potestis. Vis salutem æternam obtinere? crede, fides autem est ex auditu verbi Dei Ro. 10. 17. Quod denique dicitur, de opere manuum Iobi, non est ita præcisè & necessariò accipiendum quasi ipse manus suas aratro admouerit, vel aliquid eiusmodi

exercuerit, quod probabile non est: sed Hebræorum more, omnis opera vel animi vel corporis, vel vtriusque, manuum appellatione vocari consuevit. Habuit autem ille in tam opulenta & numerosa familia in quibus sese dies & noctes exerceret, vt prudens simul & sanctus œconomus: & quibus in rebus sese dies & noctes exercuerit, ipsemet, vt testis idoneus, infra declarabit cap. 29. & 31.

Verf. 11. *Verum, mitte, quæso, manum tuam.* Quum nihil hic petat Satan quod Deus illi postea non concedat, ac proinde quod non ab æterno dec reuisset: constat Dei & Satanæ voluntatem hic cōcurrere, sed tam diuerso modo quàm differe lux à tenebris. Quod enim vult & expetit Satan, pessima vult voluntate, & aduersus Iobum quem cupit perditum, & aduersus Deum ad quem blasphemandum se posse sperat Iobum inflammare. At quod ab æterno decreuit Deus & nunc vult exequi, tum ad suam gloriam maximè pertinet, vt qui in primis in suorum constantia glorificetur: tum ad Iobi salutem maximè facit, quum oppressio patientiam, patientia experientiam, experientia spem efficiat, Rom. 5. 3. tum Ecclesiæ toti insigne præbet patientiæ & felicitis ex grauissima tentatione exitus exemplum, quo ad fines vsque seculorum erudiatur, sicut à Iacobo admonemur Iacob. 5. 10. Non est igitur Deus auctor peccati, etiam si non simpliciter sinere siue permittere, sed etiam volens agere per malum instrumentum dicatur: quod nisi agnoscamus, vbi posita fuerit nostra in aduersis consolatio? & quænam stabit illud Petri, velle Dei voluntatem vt bene agentes malis afficiamur? 1. Pet. 3. 17. Sed hoc quidem verum est, malam mali instrumenti voluntatem à Deo non indi, sed à spontaneo malorum motu totam proficisci, quam Deus ad rectum suum finem dirigat, ex tenebris quoque lucem eliciens, vt ex his Satanæ verbis apparet. Nec enim illi Deus ista, sed ipse sibi pro sua innata malitia suggerit, qua in re tamen non idem semper agendi modus cernitur. Nam hoc quidè loco vbi agitur de affligendis pijs, Satan seipsum prorsus prior mouet, & Deum quodammodo impellit: alibi verò, quum de castigandis malis per malos Spiritus quæritur, vt 1. Reg. 22. 19. prior loquens Dominus, Quis, inquit, pelliciet Achabū vt ascendat & corruat? vt negari nō possit malas quoque voluntates à Deo ad hoc vel illud

illud agendum rectè & iustè impelli & inclinari, sicut expressè multis locis ac præsertim lib. 3. aduersus Iulian. cap. 5. docuit August. Sed cur non potius dixit Satan, *Mitte me*, quàm, *Mitte manum tuam*. Nempe fateri coactus est, non modò se nihil aggredi, nisi Deo potestatem sibi faciente posse, verùm etiam suos omnes irritos futuros conatus, nisi Deus illis efficacitatem tribueret, vnde factum vt, in illa de qua modò dixi visione, dixerit Dominus, Pellicies & præualebis. Sed quidnam vocat Domini manum, inquires *Mitte manum tuam*? Certè semetipsum. Estne igitur Satanæ manus Dei manus? Omnino, non tamen quatenus ipsa mala sese malè mouet, & tot scelera patrat in Iobum & ipsius familiam: sed quatenus bene illa quoque peccante vtitur Deus, vt in serui sui patientia triumphet. Quo etiam sensu apertè Assyrios in castigando populo suo virgam furoris sui vocat Esa. 43. Jerem. 43. 10.

Es percutè quicquid eius est. Vnde verò tanta nocendi libido? Nempe in primis ex illa summa impurissimi & crudelissimi Spiritus malignitate: qui, si fieri posset, & nisi à Deo frænaretur, nulli prorsus rei creatæ parceret. Deinde ex eo quòd proculdubio Iobi robur millies in alijs tentationibus expertus Satan, desperaret de victoria aduersus illum damnis vllis obtinenda, nisi ea plaga vulneraretur, quæ nihil illi prorsus reliqui in familia sua faceret: quod illum non fuisse temerè suspicatum illud demonstrat, quòd ne sic quidem Iobus vinci potuit.

Nisi in faciem tuam benedixerit tibi. Id est maledixerit per *anippon* vt supra ver. 5. Est autem in eiusmodi phrasibus ex vsu Hebraicæ linguæ subaudienda imprecatio, interdum expressa, nempe Sic & Sic faciat mihi Dominus, interdum verò *disponimus* causa prætermissa. Hoc autem in loco, nihil sibi noui potuit imprecari Satan, per se modis omnibus execrabilis. Sed in primis quærendum est quid illud sit quod audet sibi Satan de Iobo polliceri. Peccatum certè longè grauissimum, & tam horrendum vt illud Hebræi non temerè sepe numero per *disponimus* contrario benedicendi verbo declarant, quod à Græcis *disponimus* dicitur generali significatione pro omni conuitio & linguæ petulantia, qua læditur alterius exultatio, vt accipitur Matt. 9. 3. & 15. 19. & Eph. 4. 31. A

Theologis

Theologis verò peculiariter hoc verbum accipitur pro ijs in ipsum Deum dictis, quibus Deo vel tribuitur quod ipsi minime conuenit: vel detrahitur quod ipsi proprium est: quorum neutrum sine ingente scelere fieri ne per ignorantiam quidem potest. Est enim aliud est Blasphemare, quàm Blasphemiam dicere, sicut Mentiri quàm Mendacium dicere, tamen non dubitauit Paulus sese blasphemum sateri, quamuis per ignorantiam Christo maledixisset, 1. Timot. 1. 13. Oritur autem horribile monstrum istud interdum ex superbia: quod genus blasphemiae fuit illud Pharaonis Exod. 5. 2. & Rabšaces 2. Paralip. 11. & 16. interdum ex ira sic hominem inflammante vt neq; sui, neque eius à quo lædatur, præsertim si par esse referendæ iniuriæ non potest, rationem habeat, sed in Deum ipsum insurgat: interdum ex desperatione, quæ iusta est in multis contristati Sancti Spiritus merces: interdum ex impune iurandi consuetudine: quæ omnes circumstantiæ augent, vel imminuunt huius sceleris pondus. Habere autem sibi visus est Satan has omnes occasiones aduersus Iobum paratissimas. Comes enim est opum plerumq; superbia. Quàm multæ verò, & quàm supra modum atroces iniuriæ Iobum optimo iure exacerbarant apparet ex ijs præsertim quæ commemorat cap. 30. Et præter inenarrabiles illas animi & corporis ærumnas in tanta rerum omnium vicissitudine accumulatas, quid prætermisum est ab ineptis Iobi consolatoribus, vnde ad insaniam & desperationem adigeretur? Multum autem hoc Iobum adiunxit quod ita vixerat, & familiam suam sic gubernarat, vt omne blasphemiae genus penitus esset illi familiæ nouum, ac fortassis etiam prorsus inauditum. Sed in summa, quò pluribus & accommodatioribus instrumentis ad Iobum in hanc Charybdim præcipitandum vsus est Satan, tantò est illustrior Iobi quantumuis interdum nutantis, per Dei Spiritum victoria: & tantò illustrius habemus Dei nusquam suos deserentis exemplum.

Verf. 12. *Dixit itaque Iehoua ad Satanam, En, quicquid eius est in manu tua est &c*) Nihil ergo bonorum Iobi fuit in Sathanae potestate ante hanc Domini concessionem, quod vsque adeo verum est in sanctis, vt etiam capilli omnes illorum capitis numerati sint Luc. 12. 7. Immo ne in impios quidem, quorū Satan tamen princeps esse dicitur, licet illi quicquid ipsi

ipsi libet, quamvis ad suum libitum dicatur eos captivos abripere 2. Timoth. 2.26. Ostendit enim Deus magnam etiam *maxe supius* in vasa iræ suæ destinata Rom. 9. 12. Num verò Deum dicemus quum hoc Satanæ concederet, gratum ei quoque facere voluisse? Nequaquam. Quid enim iniquius foret quàm fidum suum servum inimicissimo suo torquendum in manus tradere? Hoc igitur concedens Satanæ Deus, nihil est ei propriè largitus, sed eum potius effecit suæ ipsius infamiæ instrumentum, quum illum potius Iobo traderet superandum: seruo autem suo insigne trophæum iam tum præparavit. Denique & illud sciendum est, quamvis indefinite loquatur Dominus quasi potestatem faciens, Satanæ quidlibet de Iobi bonis statuendi, nihil tamen aliud neque aliter statuere & exequi Satanam potuisse quàm quod Deus decrevisset: arcano motu, causis omnibus secundis, & earum effectibus, citra exceptionem ullam, Dei decreto obsecundantibus: quod negari non potest, quin particularis & singularum rerum providentia impiè negetur. Particularem autem, atque adeò singularissimam providentiam esse constituendam, ex eo apparet quòd ne venationis quidem exitus ab ea excipitur Genes. 27. 27. nec passerculorum interitus Matth. 10. 29. imò ne arboris quidem cæcæ ramus Deut. 19. 5. Et quæso, nisi ita se res haberet, quid nobis, imò quid vniuerso mundo singulis momentis fieret, si tyrannidi Satanæ absolute subijceretur?

Tantum in eum ne immiseris manum tuam &c.) Hic videmus Deum in suis exercendis & probandis optimum semper modum tenere. Nouit enim ipse vires nostras, vt pote illarum auctor, supra quas nos tentari nunquam sinit. Quamvis igitur ipsum quoque Iobum, excepta vita, tradere in Satanæ manus decreuisset: inducias tamen illi ad se confirmandum & colligendum concessit: vt primo congressu victor, paratior ad secundum sustinendum accederet. Sic olim Apostolos suos Hierosolymis paulatim ad extrema quæque perpetiendâ formaturus, initio coërcuit eò vsque aduersariorum rabiem vt nihil prorsus in ipsos Apostolos auderent Act. 2. 43. Postea verò licere ipsis voluit in carcerem eos trahere, sed ea conditione vt ultra comminationes nihil tentarent Act. 4. 18. Sic autem illos confirmatos, verberibus demum exposuit.

fuit. Act. 5. 40 donec ad caedes quoque primum in Stephani lapidatione, deinde in Iacobi interfectione veniretur. Ceterum quam pauci sunt hodie, qui vel minima earum calamitarum affecti quibus simul & vno impetu ingruentibus oppugnatus fuit Iobus, non statim clamitarint, o coelum, o terra, Disperij, Actum est de me, Quod me vertam miser? nempe quod alij non suas opes possident sed ab ijs possidentur: aliorum verò Deus venter est. At nos contra discamus, auctore Deo, nos ipsos ab omnibus quæ possidemus non modò distinguere, verum etiam quoties & prout Deo libet se iungere: nec si perierint illa, etiam simul omnia, vt pote vana & caduca: nos tamen perijisse propterea putemus. Quid autem nobis contra in eum statum reductis sit statuendum ex eodem Iobo vers. 21. discere nos non pigeat.

Et exiit Satan è conspectu Iehonæ &c.) id est statim sese in viam dedit vt quibuscunque posset modis Iobum aggrediretur: quam in malè agendo sedulitatem, quam felices essemus si ad bene agendum adhiberemus. Sed ecce, vigilantibus Christi hostibus, & ad illum capiendum sese nocte comparantibus, non modò dormitant, sed ne expergisci quidem possunt in horto præcipui ipsius discipuli. Dicitur autem istud per *ad contrarietatem*, quum nihil possit extra eius conspectum versari, vel ab eo abesse qui vbique est, & cuius oculi tum super bonos tum super malos excubant. Psalm. 34. vers. 16. & 17.

Vers. 13. *Factum est die quadam quum filij ac filia eius ederent, ac biberent vinum in domo fratris sui primogeniti.* Nunc hic nobis explicatur qualem se Satan præstiterit accepta in omnes Iobi facultates potestate. Qua in re primum hoc est nobis animaduertendum nequaquam propositum illi fuisse Dei voluntati obsequi: sed sola nocendi, vel potius perdendi Iobi cupiditate fuisse impulsus: vnde patet maximum esse discrimen inter beatorum spirituum & verè sanctorum hominum obsequium quo Dei mandatis parent ex animo, quod eum diligant, & iustitia (cuius regula est ipsius Dei voluntas) sibi patefacta delectentur: & istam dæmonum fictam obedientiam ab ipsius Dei & bonorū omniū odio & nocendi cupiditate inexplebili profectam. Aestimanda est enim actio omnis nō ex euentu, sed ex agentis consilio & intentione, vt rectè

rectè quoque in Philosophorum scholis docetur. Liceat igitur nobis hac vti distinctione, alios dici Dei seruos actiue, ac proinde fidos & Deo præcipienti probatos, quorum etiam opera coronat: alios passiuè duntaxat, quoniam videlicet Deus quidem ipsorum opera, vt & aliorum de quibus diximus, vtitur, qua ratione nihil prorsus eximitur Dei in res omnes & singulas potestati ac imperio, ipsi verò quod agunt sic agunt vt de nulla re minùs quàm de Deo cogitent, sed libidini suæ prorsus obsequantur: quo demum sensu Dominus Nebucadnezarem serui sui nomine dignatur, & Aegypti regno tanquam strenuè demandatum opus executum remuneratur Ierem. 27. 6. quem tamen postea meritis pœnis afficit. Hinc quoque discenda nobis est duplex illa diuinæ voluntatis ratio de qua pluribus in v. 21. dicemus. Interdum enim, latissima significatione, Voluntatis vocabulo intelligimus quicquid Deus decernit: quo sensu sine vlla exceptione necessariò intelligitur quicquid in mundo vnquam gestum est, aut nunc geritur, aut deinceps geretur: quum Deo vel inuito, vel ignorante dici non possit quidquam fieri, quin imbecillitas illi tribuatur, vel Dei providentia tollatur. Neque Deus propterea malorum auctor vllò modo censendus est, vtpote qui bene semper & iustè decernat & agat, tum quoque quum instrumentis malè sese mouentibus vtitur. Interdum verò angustiore significatione id demum velle dicitur Deus, quod per se bonum, id est ipsius Dei naturæ consentaneum est, idcircoque ab ipso præcipitur: & nolle quod est malum, vtpote ipsius Dei naturæ repugnans & idcirco ab ipso interdictum: quo demum sensu Lex Dei est istius diuinæ voluntatis summa. Vtrovis autem modo Voluntatis appellatio vsurpetur, stat illud Prophetæ firmissimum Psalm. 55. quod etiam, teste vel ipso non semel Platone, confirmatur: Non Deus volens iniquitatem tu es. Sed illud quoque verissimum est, vt ex hoc ipso Iobi exemplo patet, Deum etiam quæ suapte natura mala sunt, & quibus offèditur decerneret: non tamen quatenus mala sunt, sed quatenus bonū etiam est vt mala sint, quibus & malos iustè tandem plectit, & bonos vel castigat vel explorat. Sed age ad rem redeamus. Dico hic nobis impurissimorum illorū spirituum ingenium graphicè prorsus spectandum, proponi, inexplabilem videlicet homines

homines perdendi auiditatē, quæ nihil relinquit intentatū, & nisi Dei fræno quàm potentissimè cohiberetur, vt non immeritò cum leone famelico perpetuò nos obseruāte conferatur 1. Pet. 5. 8. vniuersum statim mundum perderet: mira in omnibus nocendi artibus *pericia* & cura in patrandis malis indefessa. Itaque nullam prorsus facultatum lobi partem intactam relinquit, inuicem prorsus omnia illius disperdit, exceptis dumtaxat ijs quorum vt longè aptissimorum ad oppugnandum lobum instrumentorum opera abuteretur: ipsius videlicet vxore: deinde seruulis aliquot istarum calamitatum nuntijs: præterea aliquot alijs ipsius domesticis, à quibus se derisum fuisse grauissimè postea conquerentem illum audiemus: ipsius denique lobi amicis, quibus nullos grauiiores insectatores expertus est Iobus. Deinde quam callidè diem conuiuio & hilaritati dicatum obseruat, vt tantò magis ex improviso lobus feriat? idque non vno semel ictu, sed repetitis, & certa quadam serie inflictis, ac mutuò sese consequentibus vulneribus vt totidem veluti mortibus vir sanctissimus afficiatur? Præterea vt sibi persuadeat lobus nihil hic sibi euenire ex illa mortalibus omnibus communi sorte, sed sese velut ab ipso Deo, extra ordinem, vt ab hoste insensissimo oppugnari, & his tam acerbis stimulis tam grauiter saucius in desperationem & apertam blasphemiam ruat: non utitur tantum Satan latrunculorum opera, sed cælum & terram ipsam concutit. Denique acerbissimam illam tam repentino casu liberorum omnium orbitatem, in vltimū locum callidissimè reiciit, cui tolerandæ longè maximæ calamitati profus imparem illum fore tor antea vulneribus prostratum confidebat. Non est igitur cur lobum miremur in illis suis eiulatibus, accedentibus ad hæc omnia imprudentium amicorum iniquissimis calumnijs exacerbatum, non eum semper modum quem oportuit tenuisse. Sed hoc potius admiremur, & in nostrum vsum conuertamus, quodd tanto impetu ad ipsum vsque desperationis ac blasphemix limitem prouolutus, in ipso tamen huius veluti fossæ labro, diuina virtute suos nunquam deserente fretus, subsisterit: ac tandem de Satana & seipso inuicta constantia superatis, quanto fuit vehementius oppugnatus, tanto gloriores ex hoc certamine victoriam reportarit. Hæc autem

tem nobis in illo nostro capitali hoste consideranda tum hoc loco tum alibi passim in sacris literis proponuntur, non ut tanquam impares cum illo paciscamur ad mortem: nec etiam ut illum tanquam imbellem & imbecillum hostem aspernemur: sed ut quum nobis non propriè cum carne & sanguine negotium esse nouerimus: sed aduersus spirituales illas malitias, que sunt in sublimi, nec temerè ab Apostolo, sicut etiam ex hac historia animaduertimus, principes aëris vocantur, Ephes. 2.2. & 6.12. omnibus illorum viribus & astutijs spirituales illam armaturam Dei, sedulo momentis, que omnibus opponamus: Idque in primis quum aliqua induciarum specie nobis blanditur, petita diuinitus illa sancta constantia, qua sit ut neque rebus prosperis efferramur, nec aduersis deiiciamur. Pudeat nos denique de nostræ vitæ curriculo pro nostræ vocationis ratione conficiendo minus esse assidue sollicitos, quàm sit Satah ad malè agendum intentus, de nobis opprimendis assidue laborans.

Verf. 14. *Es venit nuntius ad Iobum qui ei diceret, Boves arabant & asinae pascabantur ad manus eorum, id est, ad dextram & sinistram illorum: nobis videlicet quietè sedentibus, & neque procul absentibus, neque in alienos agros aberrantibus armentis: sed nobis sedulo ad opus nostrum intentis, & nihil minus quàm quod euenit expectantibus: quæ omnia ab hoc seruulo commemorantur, ut hanc calamitatem Iobus non accidisse seruorum suorum culpa, sed aliunde in se comparatam intelligeret: quæ circumstantia grauiorem hunc casum reddebat. Quod si tunc quoque nobis maximè Satan inimicet quum vigilamus & in opus nobis à Deo demandatum sedulo & sollicitè incumbimus, quid fiet negligentibus & imparatis? Sit igitur ille nobis tum maximè suspectus quum abesse à nobis quàm longissimè videtur: cuius rei trille quidem sed illustre exemplum nobis magnus Apostolus ille Petrus suppeditat, abnegato tunc demum Domino suo quum de illo nunquam deserendo cogitaret, suis magis viribus fidens quàm eius de qua admonitus fuerat in infirmitatis sibi cōfessus.*

Verf. 15. *Et inuenerunt Schabai, & rapuit eos, & pueros percusserunt ore gladii, & euasi tantum ego, solus (inquam) ego,*
ad

ad (hoc) mentionem tibi.

Schebam hic accipe pro Sabæis Arabiæ populis Huffiti-
divicinis ad Meridiem, sic vocatis à Scheba Cethuræ ne-
pote, Genes. 22. 3 quorum fit etiam mentio Ezech. 27. 23. non
autem à Seba filio Chuz Gen. 10. 7. cuius regio creditur fu-
isse Meroë in Aethiopia sub Aegypto, & cuius reginæ fit
mentio 1. Reg. 10. 1. & Aftorū 8. 27. Fuit autem ab omni ævo
gens Arabū, vt & adhuc nunc est, latrocinij infamis, vt non
multū laborare Satanam oportuerit in illis ad hoc scelus
impellendis. Quinam autem Satan possit hominum animos
impellere, an videlicet externis solis obiectis, aut visis ex-
traordinarijs ac nocturnis insomnijs: an verò arcano eti-
am quodam motu in animis nostris excitato, curiosi homi-
nibus scrutandum relinquamus. Certè non temerè dicitur
Diabolus in cor Iudæ ingressus: & mira est inter spiritua-
lem animi nostri naturam & spiritus illos cognatio. Quum
verò satis superque constet quanta sit Satanæ in nobis ad
quoduis malum impellendis potestas, quocunque tandem
ille modo sese animis nostris insinuet, potiùs de illo repel-
lendo, quàm de illa quæstione laboremus. Quòd autem
Hebræi tradunt hunc nuntium, & alios quorum postea fit
mentio, fuisse dæmonas à Satana summissos, nulla ne leuif-
sima quidem coniectura nititur, & inter Rabbinicas fabulas
est numerandum.

*Verf. 16. Adhuc ista loquebatur & alius venit, dixitque, Ignis
Dei decidit è cælo & exarsit in omnes, & in pueros & deuorauit ea,
& euasi tantū solus ego ad hoc: tibi veni iudicandum.*

Hic magis ac magis se prodit illa Satanæ, capitalis homi-
num hostis tum ad nocendum auiditas, tum in arte nocendi
veteratoria calliditas. Addit enim vulnus vulneri qui nun-
quam sibi in nocendo satisfacit, illud quoque malitiosè
prospiciens non posse tam firmum athletam vnica plaga
prosterni. Summæ autem istud versutiæ est quòd nec simul
vulnerat, sed sigillatim ictus repetit, nec inter ista inflictarum
plagarum interualla, vel tantillum lobo spatij ad colligen-
dum animum relinquit. Hinc autem etiam illud discamus,
quamuis Dominus suos quidem quos perdere nunquam
constituit, sic castiget plerumque, testibus omnium tempo-
rum exemplis, vt vel plagas non ingeminet, vel sic ictus re-
petat,

petat, vt primo obito certamine, suos veluti tyrones, ad alia grauiora subeunda sensim assuefaciat, erga reprobos autem & iusto iudicio destinatos multa quoque tolerantia vtarur, admonente nos ea de re Apostolo Rom. 9. 22. non esse nihilominus istum sic agendi morem perpetuum, sicut ex ista Iobi exploratione liquet. Comparemus igitur nos aduersus durissima etiam quæq. : & quidem in primis istud oportet eos meditari qui multas iam ex Satana victorias reportarunt: qualis fuit hic noster Iobus tum demum acerrimè oppugnatus quum tot iam victorias esset adeptus. Stat tamen illud perpetuò verum, non sinere Dominum vt, superatis quas ipse nobis largitur viribus, penitus opprimamur. Discant verò Christiani etiam omnes huic impuro spiritui longè dissimiles, alieni prorsus esse ab omni nocendi cupiditate: iustam etiam iram temperare: clementes, mites, deniq; misericordes esse, & benignissimum illum patrem imitando, malum beneficijs rependere. Cæterum ostendit etiam hic locus impuros illos Spiritus non temerè ab Apostolo vocari aeris principes, sicuti suum illum Iouem horum dæmonum principem Græci & Latini multis propterea epithetis cognominarunt, *νεφεληγενης*, *εξυδωρ*, fulguratorem, tonantem vocantes: qui tamen vel minimum quiddam in cælo vel in terra mouere nisi Deo concedente, non possint: Sed Dominum quidem illorum opera quoties ipsi libuit in huiusmodi excitandis tempestatibus vt, ipsos verò donec in abyssum mittantur, in aère & alijs mundi partibus versantes, & nulla re magis quàm omni rerum confusione, & hominum præsertim exitio gaudentes, adde etiam omnium naturalium causarum ad excitandas omnes eius generis impressiones requisitarum summè peritos, quàm facillimè & quàm libentissimè Deo concedenti vel etiam imperanti, suam in his rebus operam præstare constat, sagarum etiam & Magorum omnis generis adhibito interuentu. Qua de re quum tam aperte, tam multis, tam certis & sacrarum literarum testimonijs, & omnium seculorum apud omnes gentes historijs constet, mirum est ac penè incredibile, adhuc inter Christianos, præsertim Magistratus ac Iudices, inueniri qui vana & ficticia hæc esse omnia existiment. Sed illi grauem reprehensionem merentur, qui, admonente nos Deo per aëreas

istas impressiones horrendas, de iusta sua in nos indignatione, & potentissimis illis ad elementa omnia, Deo iubente, commouenda spiritibus aduersarijs capiti nostro imminēribus, fortitudinis alicuius esse putant ad fulgetra & tonitrua non expauescere, repugnante profecto ipsa rerum natura, ac ipso sensu communi, ac etiam expressa Sancti Spiritus autoritate, qui tonitrua non temerè Vocis Dei appellatione dignatur. Quinam autem Satanæ fuerit concessum ut non tantum in pecudes, sed etiam in homines ipsos tibi seruos visque ad necem sauiret, dicemus, Deo fauente, in versiculum 18.

Verf. 17. *Adhuc hic loquebatur, & alius venit qui dixit, Chaldaei posuerunt tria capita* (id est, constituerunt tres acies cum suis ducibus) *& effuderunt se in camelos, & raperunt eos, & pueros* (id est, seruos) *percusserunt ore gladij, & cuncti tantum ego, solus, (inquam) ego ad (hoc) indicandum tibi.*

Rursum nullum datur lobo spatium ad sese prioribus duobus vulneribus patienter moderatè ferendis comparandum. Deinde à minoribus calamitatibus astutè paulatim Satan ad grauiores progreditur, & ipsas etiam circumstantias variat, ut lobus cœlitus, & ab omnibus terrarum partibus oppugnari sese cogitet. Cæterum Chaldaeos initio, & ut ex hoc loco apparet, ijs quibus hæc gesta sunt temporibus obscuram gentem fuisse constat, Assyrijs obnoxiam, quos tandem oppresserunt. Fuerunt igitur & isti latrocinij dediti: quantum, ut apparet, Sabæis illis Arabibus potentiores, ut in illis turmatum colligendis & adinuadendis lobi Camelos non diu fuerit Satanæ laborandum. Pudeat igitur homines verè pios minùs esse ad bene agendum sedulos, quàm sint scelerati ad quoduis aggrediendum scelus prompti & alacres. Neque nobis etiam debellatum esse Satanam persuadeamus vno & altero certamine defunctis, sed ad nouos potiùs & quidem grauiores insultus maturè nos subinde comparemus, & bellum prorsus cum hoc aduersario geramus.

Verf. 18. *Adhuc iste loquebatur, & alius venit & dixit, Filij tui & filia tua edebant & bibeant vinum in domo fratris sui primogeniti.*

Verf. 19. *Et ecce ventus magnus venit à trans desertum, & impetis*

impegit in quatuor angulos domus qua cecidit super pueros, & mortui sunt, & enasi tantum ego, solus ego ad (hoc) renuntiandum tibi.

Quatenus & quomodo Satan hunc ventum excitare, cedente videlicet Domino, potuerit, paulò ante exposuimus in vers. 16. Fuit autem hæc plaga tantò cæteris prioribus grauior, quantò pãtribus, præsertim pijs, chariores sunt liberi quàm cæteræ res omnes : ideòque in vltimum locum à Satana dilata, vt Iobum antea velut ad terram prostratum, hoc veluti postremo vulnere penitus conficeret. Deinde nullam quoque circumstantiam prætermisit Satan in hoc facinore patrando, vnde acerbior fieret hæc calamitas. Incidit enim de repente & tum demum quum de nulla re minùs quàm de morte cogitaretur, neque id factum fuit casu quopiam in rebus humanis vfitato, ac si videlicet ruinam antea minata fuisset domus: sed velut Deo sua ipsius manu funditus ædes subuertente. Denique non vnus duntaxat aut alter ex filijs occiditur, sed omnes vnâ & eâdem ruina opprimuntur. Immo nec filiabus etiam, nec seruis domesticis parcit Satan, vnico duntaxat excepto seruulo, cuius ministerio ad hæc omnia in ipsius Iobi caput veluti conuertèda abutitur. Quo non igitur tempore, quo non loco nobis aduersus tam potentem simul & tam vafm aduersarium excubandum est? Sed interea triplex hic occurrit grauissima questio, vna an facultatum Iobi nomine in quas Dominus potestaté Satanæ concesserat, liberi & serui ipsius comprehensi fuerint. Altera, si res ita se habet, quo tandem iure Deus in hac exploratione Iobi, tot homines non alio loco quàm bruta animãtia videatur habuisse, quum pariter & sine discrimine sint omnes interfecti. Tertia, quid sit de liberorum & seruorum Iobi sic miserabiliter interfectorum salute statuendum : ad quæ tria sic ordine respondeo. Satanam igitur dico quatumuis sceleratissimũ in veritate ad fallendos homines deprauanda calumniatorem, vnde & Diaboli appellatione nactus est, tamen rectè & ex ipsius Dei sententia interpretatum fuisse illa ipsius permissionis verba, *Quicquid eius est in manu sua est*: Deo alioqui nunquam ipsi permissuro, vt vel tantillum quidpiam exequi posset præter suam concessionem. Sed & communi omnium gentium iure tum seruos in dominorum,

tum liberos in parentum bonis censos fuisse constar, adeo quidem ut domini in seruos habuerint vitæ ac necis potestatem: initio huius tantæ potestatis, ut verissimile est, inde facti, quod prima seruitutis origo sit à belli iure profecta, quo licet victos interficere, vel illorum vitæ, qua libuit conditione, parcere. Patribus autem vendere quoque filios suos licuisse, & quidem tertio apud Romanos, constar ex duodecim tabularum legibus: inde etiam orta emancipationis formula. Neque id fuisse apud cæteras gentes inusitatum liquet ex ijs quæ hac de re cauet Dominus Exod. 21. 7. ius illud minime patribus in populo suo adiungens, sed dominorum duntaxat potestatem, quod ad Hebræorum liberos ita venundatos attinet, moderans. Quin etiam post Dominorum ius in seruos, & patrum in liberos, multis legibus temperatum, Constantinus Christianus Imperator patribus, fame extrema virgente concedit, certis tamen adhibitis de redemptione conditionibus, liberorum venditionem lib. 2. Cod. de patrib. qui lib. distraxerunt. Esto id verò dicet quispiam. At istud planè durum, & ab ipsius Dei summa æquitate penitus remotum videtur, ad probandam vnius lobi patientiam, tot homines Satanae non aliter quàm bestiarum greges & armenta ad necem vsque intentandam exponere, qui nullius alioqui culpæ admixtæ arguantur: quod certè hominum nemo nisi detestanda & plusquam immani scruitia fecerit. Huic autem obiectioni sunt hæc duo certissima opponenda. Vnum, nullis finibus aut limitibus circumscriptam esse Dei conditoris summam & propriè *autem* potestatem: alterum, hanc Dei voluntatē per quam de quibusvis rebus suo vnius arbitrio decernit, non aliunde quàm à sese vna pendere: ideoque semper iustā esse, quum hæc ipsa eius & potestas & voluntas, sit omnium rectè decretorum & factorum norma & regula. Non enim oportet prius aliquid in sese & sui natura iustū esse quàm id Deus velit (quia tunc Deus ex rerum ipsarum natura quidpiam decernendi vel non decernendi consiliumsumeret) sed è contrario sunt iusta Dei decreta consiliaque omnia, quoniam Deo placent. Homines autem contra in deliberando & decernendo normam sibi habent diuinitus præscriptā discriminis inter iustū & iniustum: quam si sequantur, tunc demum iuste decernere

& agere dicuntur, sicut merito iniusti consentur si ab ea vel tantillum siue *αὐτὰ πὲ πλῆρη*, siue *αὐτὸ τοῦ πᾶτος* recesserint. Ista vox igitur, *Sit pro ratione voluntas*, palnè quidem detestanda est, si hominibus attribuat: de Deo verò iustissimè & religiosissimè dicitur. Consiliorum autem & decretorum ac factorum diuinorum ratio & causa interdum quidem nobis manifesta est, vt quum hominum peccata siue in suis castigat ipsorum bono, siue in suis hostibus ipsorum exitio, vlciscitur: interdum verò occulta est, nunquam tamen iniusta: & quia captum ipsorum etiam Angelorum superat, adoranda semper est, curiosius scrutanda nunquam, ne ab ipsius Maiestate absorbeamur. Sufficiat igitur nobis statuere iustè Deo Opt. Max. licuisse tum filiorum tum seruorum Iobi vita ad Satanā sua ipsius crudelitate debellandum, ad suam in conseruandis suis potentiam declarandam cum summa bonitate coniunctam: ad proponendum Ecclesiæ singularis patientiæ exemplum: ad patefaciendam deniq; nominis sui in isto de Satana triumpho gloriam pro arbitrio suo vti. Nam his etiam rationibus nituntur perpetua illa sub cruce cruentissima quidem certamina, sed quæ totidem sint totidem gloriosissima trophæa, de quibus scribens Petrus 1. Pet. 3. 17. non dicit vel temerè vel Deo inuito obnoxiam esse Satanæ & tyrannorum rabiei Ecclesiam, sed *praestat*, inquit, *vos bene quam malè agendo affligi si ita velis Dei voluntas*. Et Ecclesia Psalm. 44. misera illa sua, in hac vita, conditione exposita, hæc omnia, inquit, nobis euenerunt, quamuis tui non simus obliti, neque foedus tuum violauerimus. Iam verò quod ad istorum salutem vel exitium attinet, quos Satan non sine iusta Dei conessione sic interfecit, non est cur illos propterea cum Dei indignatione sublato è vita, & eterno exitio addictos putemus. Immò suadet charitas vt sic cum illis bene actum esse existimemus, ac presertim cum ipsius Iobi liberis tam sanctè & religiosè apud tantum patrem educatis: Absit enim etiam vt quamuis diluuium accersuerit sibi mundus infinitis peccatis, tamen singulos qui in aquis illis submersi interierunt, æterna morte multatos credamus: vel sexaginta tria illa hominum millia quibus Deus Dauidem propter numeratum populum castigauit, vel quoties flagellis pestis, famis, aut bellorum Deus mundi contumaciam vlciscitur, vel perire quot-

quot sic intereunt, vel temere & furiosè, vt homines impotentes solent, Deum hos & illos exitia liter ferire nobis persuadeamus.

Verf. 10. *Tunc surrexissit Iob, & laceravit pallium suum, & totondit caput suum, & procidit in terram & incuruauit se.* Hactenus quid Satanæ in Iobum concesserit Deus, & quid in Iobum Satan ministrorum suorum opera patrarit, audiuius: Nunc autem qualem hic sese Iobus & quantum tot & tam grauibz simul acceptis vulneribus præstiterit audiamus. Age verò primùm sigillatim ista expendamus: deinde à quo affectu sint profecta consideremus. Primùm ergo dicitur Iobus *Surrexisse*, quæ vox apud Hebræos de cuiusvis noui operis aggressionem dicitur, hic verò quieti illi & tranquillitati opponitur qua prius fruebatur Iobus, siue stans, siue domi sedens tristissimos illos nuntios acceperit. Laceratio verò palli, & comæ detonsio & in terram prostratio vñtata fuerunt apud illas gentes luctus signa, quæ postea Dominus in populo suo moderatus est Leuit. 19. 27. & Deut. 14. 1. Qua de re præcipiuntur quoque multa cap. Ecclesiastici 12. Sed quod hic postremo loco dicitur, hanc Iobi prostrationem in terrâ ostendit non ab impatientia, sed è contrario ab animo lugente quidem, sed tamen religiosè & reuerenter sese Dei voluntati subiiciente fuisse profectam, quod ipsa Iobi verba postea declarant. Vox enim illa procidendi, non quamuis corporis inclinationem, sed eam demum quæ adorationi vel ciuili vel religiosæ conuenit propriè declarat. Et hæc quidem de rebus ipsis dicta sunt. Nunc verò ista non impatientiæ animi, quod facillè suspicari quispiam posset, sed moderatissimi, & cum summa pietate coniunctissimi luctus signa fuisse, & quæ tela Satan in Iobum fuerat iaculatus, ab isto fortissimo athleta non tantùm qua oportuit animi magnitudine excepta fidei vmbone impenetrabili, sed etiam in ipsum iaculatorem retorta fuisse ostendamus. Primùm ergo meminerimus Iobum non ad primum vel alterum vel tertium, sed ad quartum demum nuntium, placidè tribus prioribus auditis, & quidem non vt consternatum, sed vt Dei manu experrectum, & de sua testanda pietate veluti auris vellicatione cōmonefactum surrexisse: minimè etiam vt, quod pertinaciter Deo reluctantes solent, velut erecto obfirmatōque gestu cor-

corporis, Deo resisteret: sed contrà vt à resurrectione ad humillimam adorationem sese componeret. Ipsum autem, vt prudenter Cyprianus hos omnes insultus paucis expendit, cui simul irrogata rei familiaris iactura fuerat, orbitas numerosæ & charissimæ sobolis inflicta, diuitè in censu, ditiorè in liberis, tam repenti nec vt dominum nec vt patrè, in tam iusto luctu, neq; in Deum neq; in homines, neq; in sese peccasse quis non miretur? Qua de re plenius in proximum versiculum dicemus. Hoc autem suo luctu tantum abest vt peccarit Iobus, vt contrà si prorsus ~~etiam~~ sese præbuisset, maxime fuerit reprehendendus. Nota enim est illa iustissima Dei conquestio, Ieremi, 5.3. Percutis eos, sed non dolent, consumis eos, renunt erudiri: reddunt faciem suam obfirmationem petra, renunt conuerti. Et siue propter peccata castigemur, siue sic à Domino exploretur fides nostra, & beneficientes affligamur 1. Petri 2.30. obseruandum semper est illud eiusdem Petri 1. Pet. 5.6. Submittite vos ipsos potenti manui Dei, vt vos in tempore extollat: Quò etiam nos Iacobus, Iac. 5.11. hoc ipso proposito Iobi exemplo reuocat. Itaque affectus ipsos semel damnâtes Stoici in illo suo sapiente quem rectè tradit alicubi Cicero nunquam reipsa extitisse, in naturam ipsam & in Deum ipsius auctorem grauissimè peccarunt. Et rectissimè Gregorius in hunc locum testatur hoc suo luctu Iobum tantum abfuisse à peccato, vt contrà ex vtraq; Legis diuinæ tabula egerit quod hic egit, suum & in Deum ipsum amorem ipsius voluntati acquiescendo, & in liberos paternum, & in seruos herilem amorem suum simul testificatum. Rectius igitur multò Peripatetici affectus ab ipsa natura inuitos & quibus sublati homines in truncos & stipites transformarentur, non tollendos, sed ad mediocritatem reuocandos esse docuerunt. Sed & iidem præclare multa de ista mediocritate tradiderunt: sed ita vt hic quoq; manca sit multis modis humana omnis sapientia. Nam neq; præcipuos naturales affectus satis cognouerunt: neq; à natura ipsa inuitos ab ijs quæ eiusdem corruptio inuexit satis probè discrerunt, istius videlicet mali fontem & originem penitus ignorâtes, ac multò minus scientes quo remedio vitia illa corrigantur, & natura in integritatè suâ restituatur. Hęc enim omnia solū Dei verbū docet, & solus ille Dei Spiritus

in eorum cordibus efficit, qui non sunt amplius sub peccata sed sub gratia, Rom. 6. 14. Gal. 5. 18. Affectus autem naturales ac praesertim *et ipse quod non esse dicitur, sed in peccata*, quatenus videlicet carnis contagionem sapiunt, docet etiam sanctissimorum virorum exempla nobis ad imitandum proposita in Iacobo, Iosepho, Dauide, Ieremia, & ceteris eiusmodi: vnde illud Pauli, Quis vestrum offenditur, & ego non vror? 1. Cor. 11. 29. Denique peccator fuerit Christus oportet, quod absit ut cuiquā in mentem veniat, si intimo misericordiae sensu tangi, & super mortuis ipsis illachrymari inter vitiosas animi agritudines recensere cum Stoicis potius quā cum Christianis oportet. Quem autem modum venit illa purior Ecclesia in sanctorum curandis exequijs & mortuorum luctu tenuerint, ex ipsorum scriptis apparet: qua de re egregiē multa nec tamen omnia satis purē docet Chrysostomus Homil. in Ioan. 84 & 6. in epist. ad Thessalo. Idem, homilia 42. in priorem ad Corin. Iob. inquit, fleuit ille quidē, sed quod satis erat patrem liberorum amantem, & mortuos curantem. Neque tamen nobis audiendus est idem ille pater, preces pro mortuis adiungens illorum exequijs, quod non modō nullo neque Dei verbo, neque purioris illius Ecclesiae testimoniō confirmatur, verū etiam certissima ratione ipsorummet patrum *voluntate* tradentium auctoritate conuclitur: qua de re alius erit in tertium huius libri caput dicendi locus.

Verf. 21. Et dixit, *Nudus egressus sum ex utero matris meae, & nudus reuertar illuc, Iehoua dedis, & Iehoua abstulit. Sibi nomen Iehoua benedictum.*

Ex his demum Iobi verbis intelligimus vnde profecta sit & quō spectarit ista vestium laceratio, capitis detonsio, & ad terram prostratio, nempe non ex impatientia, nedum ex desperatione, qualem fuit Achillem in Patrocli morte *magis tamen* Homerus describit: sed ex flagellorum grauissimo quidem sed tamen aded moderato sensu, ut, pro tot bonorum tam repenti amissorum deploratione, non modō seipsum soletur melioris vitae spe, quod postea crescentibus calamitatibus plenius etiam expressit, verū etiam in gratiarū actionem erumpat: tantū absuit ut, quod futurū sperabat ipsius calumniator, in Deū veluti flagellatorem iniquum insurgat: quae

quæ virtutes singulæ planè admirabiles & diuinæ, sigillatim sunt nobis expendendæ. Paucis enim vöculis constat hæc oratio, sed expressissimis, quamvis sit verisimile summâ potiùs orationis lobi sic fuisse paucis ab huius historiæ scriptore comprehensam, quàm singula ipsius verba perscripta.

Es dixit. Non fuit igitur ita percussus, quamvis tot gravissimis, & quadruplici impetu summo repetitis ictibus percussus, vt quasi lapis obmutuerit Nabalis illius exemplo, 1. Sam. 25. 37. & vt de Niobe fabulantur poëtæ. Nec etiam, quod iidem poëtæ de Hecuba comminiscuntur, in rabidum canem est conuersus: sed corpore quidem prostratus, mente verò à suis tot damnis tantæque & tam repentina rerum omnium commutatione, auersus, in Deum respiciens, fidei ac spei alterius vitæ plenus sanctè loqui cœpit. Denique tunc quoque factus est potentie diuinæ cum summa iustitia, cuius tamen causam ipse ignorabat coniunctissimæ apud familiam suam præco & verè Episcopus, quum id minimè expectaret Satan.

Nudus sum egressus ex utero matris. Primùm hic nobis est de nuditate agendum, quæ nobis duplex in scripturis proponitur: vna exterior, quæ partim hoc corpus, partim externa omnia huius vitæ commoda respicit: altera interior, quæ verorum animi bonorum priuationem declarat. De hæc autem specie posteriore lobum hic non agere declarat tota ipsius oratio, ex qua intelligitur nunquam illum fuisse veris illis animi bonis, fide videlicet & æternæ vitæ spe, & asserendæ gloriæ Dei zelo locupletiozem, quàm quum ad summam reliquorum omnium bonorū inopiam esset redactus. De priorè ergo illa nuditatis specie nunc agamus, quam considerans Moses Genes. 2. 25. *Erant autem, inquit, ambo illi nudi, Adam & uxor eius, neque pudebat eos huius nuditatis.* Neq; id verò mirum, quum ante ingressum peccati in mundum nihil esset in vlla opificij mundi parte pudendum: & in homine præsertim, à capite ad calcem, præstantissima quædam humani totius corporis, & singularum eius partium pulchritudo ac decus sapientiam opificis commendarent: nec dum etiam cœperat illa elementorum intemperies quæ vestitus subsidium vllum requireret. Hallucinantur ergo magnopere qui nostros illos primos parentes existimant non idcirco

idcirco erubuisse quòd nihil esset in ipsorum corporibus pudendum, sed quòd infantium nunc nascentium instar, essent in statu, ut ipsi loquuntur, innocentiae, id est non multum à bestiis differrent, nondum intellecto turpis & honesti discrimine: quæ sententia sacrae illi historiae ex diametro repugnat. Quamvis autem si Adamus non peccasset, nascituri proculdubio nudi tunc quoque fuerint homines: de illa tamen nuditate Iobus hic non agit, sed de altera quæ peccatū est consecuta, & cum ijs incommodis coniuncta, quibus nisi, varijs modis, misericors ille hominis conditor, prospiceret qui primos illos homines pellibus vestiuit, iampridem humanum genus interijisset. Et hanc quidem nuditatis conditionem merito prophani quoque scriptores inter maximas miseriae recensent, sed horrenda cum impietate, & detestandis blasphemijs, ut qui hanc nuditatem, (cuius authorem falso alij quidem naturam ipsam, alij Deum statuunt) ab illa superiore non discernant quam ignorarunt, & quæ fuit non miseria, sed maximum hominis ornaamentum: Nec etiam illi anima duertunt ingrati quàm multis commodis hanc miseriam Deus, in ipso iudicio misericors, temperarit. Qua de re agedum loquentem ipsum Plinium in septimi libri naturalis historiae proœmio audiamus. *Ante omnia, inquit, natura non merca unum hominem animantium cunctarum alienis vel a opibus: cæteris variè tegumenta tribuit: testas, cortices, coria, spinas, villas, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: Truncos etiam arborisque cortice, interdum gemino, à frigidibus & calore tutata est. Hominem tantum nudum, & in nuda humo, natali die a' h'cit.* Hæc ille: cui posset fortasse condonari originis illius mali ignoratio nisi hæc ipsa esset iustæ humanæ naturæ inflicta pœna: sed illi profecto ignosci non potest, quòd etiam si naturam Dei loco substituatur, tamen quum in eam quam vult omnium rerum esse conditricem, cadere non possit vel odium, vel inuidia in id opus quod nondum extaret, nec etiam vlla in operibus suis condendis ad iniquam suspicari & conijcere certè debuit, neque hominem, neque ea quæ hominis causa sunt condita, in eo statu permansisse, quem initio à conditore acceperunt. Deinde quum multò sit quiddam præstantius tot aduersus quantumvis miseram hanc nuditatem parata suo arbitrio seligere ex tot rebus creatis remedia, quot

quot sunt singulis illis ad hominis vsum attributa velamenta, quàm aliquo vnico, velis nolis, contentum esse oportere: hæc certè nuditas quamuis à peccato, qualis nunc est, profecta, miseriorez homines cæteris animantibus non reddit. Qua de re si singulas res illas compellarent impij isti homines, & illæ respondere interrogantibus possent, totidem testimonijs hæc istorum prophanorum impietas coargueretur. Vt autem ad Iobum nostrum redeamus, hæc ipsa est nuditatis species de qua hic agitur: sed longius tamen trahenda. Nec enim hic nudus opponitur duntaxat vestito, sed etiam ita significatur omnium illarum opum spoliatio quibus abundans Iobus, idque cum optima fama & exstimatione, inter omnes illos populos eminebat. Proponamus autem nobis quid agere in minimis etiam interdum damnis homines, paucissimis exceptis, consueuerint, & tum demum quanta hæc fuerit animi magnitudo cognoscemus. Nudus inquit, exiui ex utero matris, ac si diceret, Video me quidem non simpliciter ex locupletissimo repente ad aliquam inopiam, sed ad egestatem redactum. Immo quæ tam repente mihi diuinitus potius quàm humanitus accidisse video, pauculorum etiam eorum quæ mihi supersunt spoliationem interminantur. Esto id verò. Mihi tamen noui propriè nihil hic accidit, sed tum potius quum Deus ille meus conditor nascentem operiret, & tandem tot tantisque huius vitæ commodis bearet, tum ipse mihi nouum aliquid tribuit: quo nunc ipse me spolians, quæcunque tandem causa huc illum impulerit, ad primam illam & veterem conditionem me reuocat, quod cur æquo animo non ferrem? Sumus omnes certè ea conditione nati, cuius admoneri me operepretium fuit, ne mihi tantæ diuitiæ obliuionem mortalitatis meæ & melioris illius vitæ inducerent. Hæc igitur ille, non cum Deo expositulans, non præteritam felicitatem requirens, non denique de futura deinceps in hac vita conditione sua laborans: sed præterita boni consulens, & in illa ipsa mutatione proficiens: atque adeo lucem ex ipsis tenebris eliciens. Itaque rectè quidam testatus est, Iobum amittentem opes sine dolore, ostendisse satis superque se illas non possedisse cum eo amore, à quo nos passim Spiritus Sanctus in sacris literis dehortatur.

Nudus reuertetur illuc. Num verò in uterum matris? Nequaquam profectò nisi fortassis vsum fuisse Iobum dicamus *ἀνακεκαήμενος* in matris nomine, à quo terra, magna nostra mater etiam à prophetis scriptoribus cognominatur, habita nimirum nostrae illius è terra primæ creationis ratione. Sed præstat relatiuum hoc accipere de non expresso antecedente, vt satis per se noto, sicut annotat Dominus Mercerus ex illo loco Ecclesiastis 3. 17. *Illis omnia indicabit Dominus*, nempe in iudicio illo extremo, siue futuro seculo, quod tamen antea non fuerat expressum. ILLVC ergo idem declarat atque in sepulchrum, ex illis Dei verbis, Pulvis es & in puluerem reuertèris, ynde illud Ecclesiastis 3. 15. Quomodo egressus est ex utero matris suæ, nudus reuertitur, & illud Apostoli, Nihil intulimus in mundum, nec efferre quidquam possumus. 1. Tim. 6. grauius simul & falsè alicubi iridente Chrysostomo ineptissimas illas quorundam in vestiendis ipsis cadaueribus impensas. Cæterum, etiamsi Iobum hic dicamus de sui in integrum restitutione spem abiicisse quum sic loqueretur: causa tamen non est cur propterea desperabundi hominis hanc vocem esse existimemus. Dicitur enim istud etiam communis sensus pijs quoque hominibus, vt ex præsentis rerum suarum statu miserimo, de se quòd ad hanc vitam attinet actum esse putent: non tamen præcisè & necessariò, sed duntaxat quod ad humanà consilia attinet, & ita vt nihil istud ad æternæ salutis spem pertineat. Immodò etiam in grauissimis tentationibus quoties ipsi sancti desperationis fores pulsant? nunquam tamen in eo statu *ἐκπεπρωμένοι*, testibus non vno in loco psalmis, & Ezechie præsertim illa lugubri deploratione. Sed potius omnino existimo ita testatum esse Iobum, non tam quid putaret de se fuisse apud Deum decretum, sicut dicebat David, Mutatio hæc dextræ excelsi, Psalm. 77. 11. quàm se paratissimum esse extremam etiam nuditatem ad mortem vsque patienter tolerare, siquidem ita Deo visum esset: nedum vt de ista bonorum omnium spoliacione cum ipso vellent expostulare.

Iehona dedit, & Iehona abstulit. Quoniam videri in speciem posset mera hæc esse blasphemia, qua Iobus non modò mutationem Deo tribuat, verum etiam Deum statuit eorum omnium

omnium scelerum authorem quæ tum à Satana, tum à latronibus illis Sabæis & Chaldæis patrata fuerant: Idcirco primum omnium de hoc Iobi dicto probandum nobis est, illud non modò impiè dictum non fuisse, verum etiam piè prorsus ac religiosè cogitatum & pronuntiatum fuisse. Deinde istius pronuntii quis & quantus sit vsus ostendam, Status autem huius quæstionis est, non An Deus author sit vllius mali, (quod sanè fateor ne cogitari quidem, quod & ipse Plato diserte testatur, sine horrenda blasphemia posse:) sed, An verè dici possit, ac etiam debeat, aliquam atque adeò summam ac præcipuam Dei tum voluntatem tum actionem semper iustam, ijs etiam omnibus & singulis intervenire quæ iniustissimè atque adeò sceleratissimè in mundo geruntur: quòd ego religiosissimum esse stauo, nonnulli contra vt in Deum ipsum contumeliosissimum detestantur. Aio igitur hæc in primis esse ponenda de quibus ambigere nemo possit, quin, non modò innumerabilibus diuini verbi testimonijs, verum etiam ipsa de Deo recta & communi omnijs, ipsiusque conscientie testimonio coarguatur. Sunt autem ista.

1. Deum rerum omnium & singularum existentie singula exceptione sicut conditorem, sic etiam administratorem & gubernatorem esse.

2. Deo igitur neque inuito & reluctantè (nec enim alioqui esset omnipotens) neque ignorante & illud non curante (nec enim esset alioqui rectus mundi gubernator) geri & euenire quidquam posse.

3. Non tantum igitur euenta rerum, sed etiam causas omnes secundas à Deo, non certè nesciente siue otioso, multò minùs coactè & ab inuito, sed à decernente ac volente moueri, regi, & ad fines suos perducì.

4. Omnia igitur & singula decernente, volente & operante Deo fieri.

5. Dei vt summè iusti simul & sapientis voluntatem non esse vel ex statu rerum quas condidit, (sunt enim nunc ex ijs quædam bonæ, quædam malæ) vel causarum quibus vitur, qualitate (quædam enim ex illis bonè, quædam malè, quædam nec bonè nec malè, quædam denique nullo modo le mouent) æstimandam, sed contra iustè semper Deum velle,

mouere

mouere & agere quæcunque vult, mouet & agit, id est omnia ac singula. Hæc qui negat Deum negat. Immo inquit, sic tollitur omne inter bene & malè cogitata, dicta, vel gesta discrimen, atque adeò Deus ipse, quæ summa fuerit blasphemia, author omnis mali statuitur. Absit. Consecutionis autem istius falsitas rursus certis istis axiomatibus refellitur.

1. Et si Deus nullis medijs causis ad res omnes quas condidit vniuersaliter & sigillatim regendas, & ad fines sibi propósitos perducendas, non magis indiget quàm materia aut vestibus & ferramentis egebat quàm illas ex nihilo & solo imperio suo cõderet: nihil ominis tamen causas quot & quales voluit condidit & disposuit, quibus non necessitate, sicuti somniarunt Stoici, sed liberrimè ad quidquid sibi libet, quædocunque & quomodocunque libet peragendum motis vti-
tur.

2. Sunt autem hæc instrumenta in triplici differentia. Quædam enim sunt merè *inanimata*, vt inanimatæ res omnes, sic vel ab ipso Deo *creata*, vel à causis alijs secundis motu, vt sese nullo intrinseco motu impellant. Quædam sic extrinsecus mouentur, vt simul sese etiam ipsa moueant naturali quodam appetitu, sed citra intelligentiæ & rationis vsum præeuntem: cuiusmodi sunt bestię omnes, quarum diuersos gradus nihil opus est nunc attingere, & quæ propterea propriè nec bene agere nec peccare dicuntur. Quædam denique sic mouentur, extrinsecus, vt quum intelligentia & ratione prædita sint, sint etiam ipsorum aliquæ agendi partes vnde proprium ipsorum opus nascitur.

3. Hæ res postremæ huius speciei, nempe Angeli & Homines, bonæ fuerunt omnes & singulæ ab initio condite, sed integritate per se mutabili præditæ quia solus Deus est per se immutabiliter bonus.

4. Hinc factū (idque non absque Dei iustè semper agentis & ita suæ tum iustæ securitæ seueritati, tum benignissime declarandæ in Christo misericordiæ aditū patefacientis decreto) vt intrinseco illo suo spontaneo motu, ab illa integritate, Angelorum quidem pars, humanum autem vniuersum genus in primo illo Adamo, exciderit.

5. Lapsus iste nec Angelos illos nec homines aboleuit, sed naturam duntaxat eorum deprauauit: vique adeò tamen,

men, vt intrinsecus omnis illorum motus, manens qualis nunc est, nunquam nisi malè sese moueat, ac proinde nunquam verè bonum, sed vitiosum semper opus edat.

6. Hoc vitium in perditis illis Angelis nec correxit vnquam, nec corriget Deus, vt ex sacris literis apparet: emendauit autem semper, emendat & emendabit in ijs quos, pro immensa sua misericordia, ex vniuerso hominum genere, in Christo & per Christum saluti destinauit, qui sic à Spiritu Sancto illustrati in intellectu & in voluntate, efficaciter sanctificati, sicut bene à Deo mouentur, sic etiam bene & ipsi sese mouent, vt bonum & rectum sit tum Dei ipsos mouentis, tum ipsorum sese non secundum carnem, sed secundum spiritum mouentium opus.

7. Vt autem Dei per illa sese quoque mouentia instrumenta semper iustum opus, ab altero seu vitioso seu recto instrumentorum sese quoq; mouentium motu & opere distinguatur, tradita est à veteribus patribus inter Dei Actionem & eiusdem Permissionem distinctio, tam vera & necessaria, si rectè & ex illorum sensu intelligatur, quàm falsa & in blasphemiam nos pertrahens, vt est à Sophistis deprauata.

8. Qui enim ne Deus alioqui malorum author censeatur, hanc permissionem à Dei voluntate separant qua res omnes sine vlla exceptione, sunt id quod sunt: & præsciri tantum contendunt, non autem decerni volunt quæ agunt mala & peccantia instrumenta, primum omnium opera Dei semper iusta, quibuscunque tandem vtatur instrumentis, cum instrumentorum sese malè mouentium operibus inscientissimè confundunt. Deinde longè maximam partem omnium eorum quæ in mundo geruntur Dei ordinationi & decreto eximunt, quum infinitè plura malè quàm benè gerantur: ac proinde *ad magis exultu* illam diuinam vim à qua non tantum certè rerum euenta, sed res etiam ipsæ & motus earum omnes dependent, in arctissimas angustias redigunt. Præterea pijs vexatis à Sarana & ipsius instrumentis potissimam hanc consolationem eripiunt, qua fit vt ex ipsius verbo persuasi simus Saranam & eius ministros non modò, nihil re ipsa efficere, sed ne aggredi quidem aduersum nos, nisi sic Deo volente & decernente possit. Deniq; manifestè impium esse dico existinare quidquam vel
minimum

minimum existere vel fieri vnquam potuisse vel posse, quàm quod Deus ipse non certè nesciens vel otiosus, nec inuitus, sed ab æterno volens, semper bonus ac iustus decreuerit.

9. Itaque, quodd ad Deum ipsum & proprium eius opus attinet, benè semper vult, decernit, gerit, quicquid ipse per quemcumque, quandocunque & quomocunque in mundo gerit, id est quicquid in mundo fit & euenit, & generaliter & sigillatim. Instrumentorum autem mediorum sese quoque mouentium respectu, quamuis bene semper quod; illa moueat: propriè tamen agere &, vt efficacius Græci loquuntur, *ἐργάζεσθαι* dicitur in bonis, id est benè sese mouentibus instrumentis, puta in bonis spiritibus & in suis regeneratis: bonos videlicet motus in illis creans, & creatos fouens, & ad rectum effectum perducens, ita vt boni quoque instrumentorum sese mouentium operis gloria ad illum vt verè illius autorem & *κρίνον ἄριστον* propriè sit referenda. Ad mala verò instrumenta & malè sese mouentia quod attinet, nempe ad dæmones & omnes non regeneratos, vel regeneratos, secundum carnem tamen peccantes: nequaquam in illis agere dicitur, vt qui prauitatem nullam ipsis indat vel inspirat, sed quam in illis reperit non compescendo, illis permittat & potestatem faciat secundum illam malè sese mouendi & illius in malum actum exerenda: iustè id tamen ipse semper illorum prauitate vtens, nempe vel malos vt iustus iudex, inter se committens: vel vt benignus pater suos vel per mala quoque instrumenta castigans: vel ad nominis sui gloriam & suorum commodum quibuscunque libuit modis exercens.

Et hæc quidem inficiari præfrastrè certè fuerit impudentiæ quæ tum ab ipsa naturali diuinitatis notitia refellitur, tum singulis penè sacrarum literarum paginis coarguitur, & ab Augustino præsertim ex professo plurimis scriptis, ac præsertim libro 3. contra Iulianum capite 5. diligentissimè refutatur: quibus positis, quid hac de re tota sit statuendum satis superque liquere existimo. Nequis tamen queri possit me non ex verbo Dei sed rationibus humanis agere, quæro num impropriè vel cum blasphemia dicatur Deus ipse Iosephum misisse in Aegyptum, Genes. 45. excitasse Pharaonem vt in eo seipsum indurante potentiam suam

suam demonstraret. Exod. 4. 31. tradidisse Davidis uxores filio ipsius Absalomo. 2. Samuel 12. 11. incitasse cor Davidis ad numerandum populum 2. Sam. 24. 1. præcepisse Senecæ ut Davidi malediceret. 2. 16. 10. Sic profectò Medos & Persas Dominus vocat sanctificatos suos & iræ suæ instrumenta. Esa. 10. 5. & 13. 6. & Babyloniorum rex securi & ferræ comparatur. Esa. 10. 15. sic defectionem 10. tribuum vocat opus suum. 2. Paral. 11. 4. Sic affliguntur pij ex Dei voluntate ac predestinatione. Et ut præstantissimū omnium diuinorum operū, nostri videlicet redemptionem in mediū adferamus, sic illa prima verè Apostolica Ecclesia tota, minime certè blasphemata, sed ipso Spiritu S. impulsore locuta, clamat Herodem & Pilatum, quamuis nihil tale sanè cogitantes, idè conuenisse ut exquerentur quæ manus illa Domini & consilium definierat ut fierent. Ex quibus omnibus testimonijs & penè infinitis alijs tum vanissima illa inter Dei permissionem, & voluntatem, inter Decretum & Actionem repugnantia refellitur: tum iustissima semper illa Dei opera a malis malorum instrumentorum operibus sanctè discernuntur. Deum autem peccatis quoque vlcisci peccata, idque efficacissima sua ut iustissimi iudicis, voluntate & potentia: & quemadmodum scitissimè dicit Augustinus, quamuis mala semper mala sint, bonum tamen esse ut sint etiam & mala quæ iustè postea puniatur & vlciscatur Deus, indè manifestè liquet quòd dare dicitur Reges in ira sua Nehem. 9. 37. & lobi huius nostri. 34. 30. miscere Spiritum erroris. Esa. 19. 14. corda indurare & inuerrere, oculos excæcare, vino vertiginis inebriare Exod. 4. & 7. & 9. & 10. & 11. & 14. Deut. 2. 39. Ios. 11. 20. & 1. Samuel 2. 25. & 2. Paralip. 22. 7. & Psalm. 105. 25. Sic etiam sui contemptum vlciscitur Deus, tradens in reprobum sensum. Rom. 1. 28. mittens erroris efficaciam ut credatur mendacio 2. Thess. 2. 11. Ezech. 14. 9 & Spiritus etiam malos immittens addito nocendi præcepto, & data ad fallendum efficacitate 1. Reg. 22. 22. & 2. Paralip. 18. 21. Deniq; ut tandem ad Iobum nostrū accedam, num vel inuitus vel otiosus Deus Satanæ malè & sceleratè se ipsum mouenti respondit, Quicquid eius est in manu tua est? Num blasphemans Iobus ad Deum transfert Satanæ vel Sabæorū & Chaldæorū scelera, ac non potius ad Deū ipsum assurgens nihil illis in se

licuisse agnoscit, & diuinum opus, in quo, licet eius causas ignoraret, totus acquiescit, à Satanæ & illorum grassatorum opere distinguit? Et de hoc quidem plus satis.

Antequam autem progrediamur, occurrit hic nobis nodus non parui momenti, & diligenter explicandus. *Iehoua dedit*, inquit Iobus, & *Iehoua abstulit*. Num, quæso mutabilis, mutato, vt homines solent, siue iustam aliquam ob causam, siue leuitate in homines amicissimos animo? Nulla enim prorsus mutatio in Dei voluntatem cadit, ac proinde quidquid eiusmodi in scripturis dicitur per *ad hoc* intelligendum est: & quamuis sæpissimè homines non nisi sua culpa, & præsertim quod patientia Dei abutantur, publicè ac priuatim horrendas mutationes experiantur, tenendum tamen illud est nullam prorsus cadere, vel leuissimam mutationem in Dei voluntatem & decreta, sed potius quæcunq; mutantur (nihil autem est penitus firmum, & semper idem sub cælo, vt inquit sapiens) idcirco mutari, quoniam immutabile decretum sit à Deo de rebus omnibus ac singulis quandocunque libuit mutandis. Tantum abest igitur vt Deus res mutando mutetur, vt contra mutabilis censendus fuerit, nisi mutarentur ea quorum mutationem ab æterno & immutabiliter decreuit. Est autem vnus ipse prorsus & à seipso immutabilis, beatis illis Spiritibus qui ab origine sua non descuerunt, istud immutabilitatis beneficium, Dei conditoris virtuti, suos tuenti ac conseruanti acceptum ferentibus: & suam etiam immutabilitatem debituris illi in vita æterna electis, postquam id quod est per spem in ipsis inchoatum, reipsa fuerit in illis impletum. Mundus autem iste, mundanæq; omnia perpetuæ rotationi obnoxia sunt, vt copiosissimè docet Ecclesiastes. Sed in his obseruandum est multiplex discrimen. Quædam enim sic mutantur, vt tamen salua maneant, nempe cæli & elementa, extremo illo die non nisi ad renouationem mutanda, qua de re tamen sobriè & intus Dei verbum sentiendum est: quædam verò prorsus intereunt nunquam restituenda, cuiusmodi sunt omnia omnium specierum indiuidua, sigillatim nunc, prout Deo visum est, nascentia & intereuntia, & vniuersaliter tandem die illo diuinitus definito abolenda: exceptis duntaxat hominibus, quorum animam quidem, quod ad substan-
tiam

tiam ipsam atinet, dissolvere mors nequit, sed qualitatem bonam & integram in pravam & corruptam mutat originis peccatum, quod vocamus: corpus autem eadem illa mors nonnisi ad tempus dissolvit, vel beata illa immortalitate donandum, vel infelicissima perpetuitate mulctandum. Quod autem de mundo & mundanis rebus ipsis omnibus existentibus dixi, de mundana quoque omni administratione sentiendum est, & ijs omnibus, quæ ad terrenam hanc vnicam vitam spectant. Quinam enim & quorsum expletis huius mundi & terrenæ vitæ periodis illa perdurarent?

Spiritualis autem & Ecclesiastica sacri ministerij politia minimè quidem in mūdānarum illarū rerum numero censetur, quas non tantum inconstantes, verum etiam prorsus evanidas esse diximus: sed nihilominus miræ quoque vicissitudini obnoxia, non quidem suapte natura, sed Deo suos vel sic probante vt docetur Psalm. 44. 18. vel iustis suis iudicijs castigante. Hinc fit igitur vt externæ illæ sacri ministerij notæ, quamvis in vera Ecclesia sint essentielles, tamen aliquatenus alterentur, interrumpantur, intercidantur, vsque aded nonnunquam vt Deo potius quàm hominibus sint conspicuæ, 1. Reg. 19. 18. Iud. 17. 6. & aliàs sæpe, hoc quoque extremis ijs temporibus, in qua nos incidimus, futurum prædicente Christo Luc. 18. 8. Paulo 2 Thess. 2. 3. Ioanne denique Apocalyp. 12. 14. Nunquam tamen penitus illas aboleri hoc durante mundo posse certum est, tum experientia tum etiam ratione. Semper enim emerfit & emerget ex medijs quibuscūque fluctibus Ecclesia, potentissimi & clementissimi Seruatoris sui manu velut ex ipsis quoque inferis, illam sursum attollente. Deinde, deleta penitus fide, deleri quoque Ecclesiam, id est Christi in hisce terris regnum, necesse foret. Fides, autem est ex auditu verbi prædicati. Stabit igitur semper stante mundo, aliqua verbi saluifici annuntiatio, interdum eminens & publicè quibuscūque illam intruere volentibus conspicua: interdum rara, & per pastorum negligentiam vel improbitatem, & Spiritu mendacij veritatis sedē occupante, priuata duntaxat inter oues dispersas, qualem Ecclesiam veterem inuenit Samuel 1. Sam. 3. 1. & Christus ipse Matth. 9. 36. Adimpleto verò electorum numero

Apoc. 7. 11. & ad triumphum adueniente Christo, omnis illa spiritualis administratio colligendis electis destinata, proculdubio tunc cessabit, filio pacatum regnum Deo patri tradente, vt diuiniſſimè docet Apostolus 1. Cor. 15. Ad *ἐκείνην* *ἐκείνην* verò quòd attinet id est spiritualia & *ἀσώματα* illa dona de quibus copiosissime differit Apostolus 1. Corinth. 12. quædam ex illis sunt temporaria, quædam perpetua. Et ex istis rursus alia ad extremum vsque vitæ spatium duntaxat perdurantia, alia in æternum in ijs quibus concessa sunt perſtitura. Temporaria sunt quæ sunt nonnullis quoque reprobis cum electis communia, vt ex Bileami exemplo liquet: & ex eo quòd multi sunt vocati, pauci electi. Matth. 22. 14. Imò ne ij quidem semper sunt efficaciter vocati per quos Dominus electos vocat. Matth. 7. 21. Sic ablatum fuit Sauli Prophetiæ donum, sic egregia plurima dona Iudas ille proditor miserabiliter effudit: sic, deficiunt nonnulli à fide illa *ἐκείνην*, quos dæmonium illud ab ipsis egressum cum alijs septem nequioribus inuadit Matth. 12. 45. Sic hodie nullos experitur Ecclesia grauioribus hostes ijs de quibus agit Apostolus Act. 20. 29. Sed & in ipsis pijs dona illa interdum interciduntur, & quodammodo ad tempus euanescent Spiritum Sanctum contristantibus, vt tristissimum Dauidis adulteri & proditoris homicidæ exemplum docet, non temerè suos toties de perpetuis excubijs admonente Domino: itidémq; suum Timoth. Apostolo admonente ne donum Dei in se languescere patiatur, sed vt illud potiùs studeat *ἀναζωοποιεῖν*. Denique illud quoque sciendum est, non pauca ex illis *ἐκείνην*, veluti linguarum, sanationum, prædictionum particularium dona, ad tempus duntaxat, nempe ad miraculis quoque confirmandam Apostolicam doctrinam primæ illi Ecclesiæ Christianæ collata, paulatim quoque desijſſe. Matt. 16. 20. Quorsum enim hæc sigilla tabulis toties iam per illa miracula confirmatis nunc apponerentur? Perpetua verò *ἐκείνην* & penitus immota sunt quæ Deus exequendo æterno salutis in re ipsa suo tempore eligendis & vocandis decreto subordinauit, quæ propterea Paulus *ἀμεταβάτα* vocat. Rom. 11. 29. ab eodem paucis cõnumerata. Rom. 8. 30. Talis est igitur efficax vocatio, veram fidẽ, spem, & charitatem in electis, quo momento

Deo

Deo visum est, gignens, vnde iustificatio ex fide, & tandem glorificatio consequitur. Sunt enim ista perpetuo inter se nexu inseparabili coniuncta: quod nisi statuamus vt certissimum, nunquam conscientia nostra pacificabitur. Nam aliqui necessariò consequetur vel Deum esse mutabilem, qui possit velle perdere quem voluit seruatum: vel fidei conditio Euangelicæ promissioni adiuncta, non ab immutabili Dei decreto, sed à voluntate hominis pendeat: quorū illud blasphemum est: istud merè Pelagianum: vt infinita penè de firmitate salutis electorū testimonia in Prophetis & Apostolicis scriptis disertissimè expressa prætermittam. Sunt tamen duo in primis in hoc argumento obseruanda. Valet enim ista immutabilitas tum in singularibus electis personis, tum in Ecclesia propriè sic dicta, id est vniuerso electorum & verè credentium omnium cœtu: non autem in his vel illis particularibus Ecclesijs, gentibus, populis, vrbibus vel familijs: neque in Ecclesia vsque adeò catholicè siue vniuersaliter considerata, vt etiam hypocritas reprobos cum verè credentibus & electis comprehendat. Sic enim excidisse Iudæorum gentem videmus ab Euangelij & salutis fœdere, nunc ad Gentes translato: & Paulum non temerè idem iudicium gentibus iam pridem minatum esse docet totius penè orbis terrarum ad Mahumetismum defectio, & Romana illa meretrix non desinens tot Reges & populos inebriare: nullo interim ex Iudæis vel gentibus electo & verè credente, pereunte vel vnquam perituro. Deinde sciendum & illud est, ex præcipuis illis ~~inueniuntur~~ donis, quædam cum hac credentium vita desinere: quædam hic tantum inchoari, quæ in æterna demū vita perficiantur. Prioris generis sunt vera etiam illa fides, & spes: non quoddam natura sunt fluxæ & euandæ: sed quoniam impletis & ad finem suum perductis omnibus ijs quæ in hac vita, partim vt iam præterita, partim vt futura crediderint & sperauerint electi, nullus iam erit Fidei nec Spei locus. Cognitio autem Dei, qua non nisi ex parte illum hic viuentes cognoscimus, reali ipsius præsentia & conspectu, in futuro seculo, perficietur: & charitas qua Deum ipsum & fratres frigide admodum in hac vita diligimus, carne aduersus Spiritum adhuc pugnante, ibi nos cum Deo ipso & beatis omnibus inexplicabili quodam modo coad-

unabit, 1. Cor. 13. 8. & deinceps: sed est perfectè tunc demùm implenda illa Christi ad mortem pro nobis properantis petitione, quæ commemoratur Iohan. 17. 23. & deinceps. Et de his quidem hæcenus à me dictum esto aduersus perniciosissimos illorum errores, tum qui fucatam illam suam meretricem pro vera virgine Ecclesia nobis obtrudere non contenti, & eo abutentes quòd aboleri nequit Ecclesia, sèper illà splendere suo illo personato vultu cōminiscuntur vt se ipsos & alios fallant: tum qui Spiritum Sanctum & veram quoque fidem sæpenumero non tantùm quòd ad vim suam exerendam intercludi (quod sanè fatemur, & quotidiana exempla demonstrant) verùm etiã penitus amitti & extinguì falsissimè docent, sic ipsimet euertentes verum illud Fidei & Spei nostræ in grauissimis præsertim tentationibus fundamentum. Vt autem ad Iobum nostrum regrediamur, quum, vt ex proximè sequenti membro apparet, hæc loquutus sit Iobus fidei & spei plenus, vt qui totus ad Deum laudandum feratur: consequitur hæc illum intelligere de externis illis duntaxat bonis quæ prophani quoque Philosophi ab internis distinxerunt: & Epictetus in illo aureolo suo Enchiridio penes nos non esse testatus, multa inde deducit argumenta bonorum istorum iacturæ patienter ferendæ. Sed istorum certè nemo veram istam Iobi sapientiam nouit. Nam alij fortunæ hæc bona vocant, quasi fortuitò accedant aut recedant, alij in illorum natura fluxa & caduca subsistunt: & Epictetus ad stuporem potius & *diu. motus* quàm ad veram & certa firmæque ratione suffultam patientiam animos hominum instruit. Iobus autem noster quum naturali tum spiritali & *in p. 11. 12.* Dei notitia instructus, quarum illa inanes Philosophorum maxima ex parte *diu. motus* conuincit ab Apostolo notatos Rom. 1. 21. ista verò alteram natiuo vitio obscuratam illustrat ac perficit, ad Deum vnum sese totum conuertens, singulare nobis accersendæ & obunendæ in omnibus istiusmodi calamitatibus patientiæ exemplum præbet. Oriens enim in istis tentationibus impatientia, alios quidem ad blasphemiam, alios ad vindictam, alios ad varias turbulentorum affectuum species, alios denique ad desperationis scopulum abripit, quoniam cogitationes omnes suas desigunt atque in res ipsas amissas, quarum amissione,

sione, prout in illas affecti fuerunt, commouentur in eos à quibus se lēsos existimant. Contrā verò qui rectā ad Dei prouidentiam assurgunt, & exemplo Iobi, Deum agnoscunt rerum omnium, etiā singularium, iustissimum & sapientissimum gubernatorem, illi demum tutissimum & pacatissimum portum inueniunt, in quo quantumuis asperis tempestatibus iactati conquiescant. Non omnes tamen ita vt Iobum erigit & tranquillat ista de Deo cogitatio, quam videmus sceleratissimis etiā in eiusmodi casibus in mentem venire. Itaque accurata distinctione hic opus est. Quemadmodum enim ei qui furtō res aliquas amisit non satis est furti auctorem inuenisse, præsertim si talem illum esse deprehenderit vt res suas ab illo nec vi nec iure vnquam extorquere possit: sic non quisquis in calamitates eiusmodi prolapsus cum Deo sibi negotium esse cogitat, inde solatium percipit: sed is demum qui de Deo recte simul & sancte cogitat. Da igitur mihi quempiam ex diuite pauperem repente factum, vel aliqua etiā multo leuiore calamitate commotum, cui vnica Dei vltoris potentia in mentem veniat, quid aliud ex ipso audieris quā vel meras aduersus ipsum Deum blasphemias, vel horrendas penitus desperantis vociferationes? Da etiā mihi qui sibi suorum scelerum conscius quibus hanc calamitatem sese promeritum agnoscat, cum Dei potentia iustum eius iudicium nec quidquam amplius coniungat: mirum nō Saulis vel Iudæ proditoris exemplum imitetur, vel totam vitam in summa miseria transigat: scriptura propterea conscientia peccati vulnere saucia descensu quēdam ad inferos appellante 1. Samuel 2. 6. Quid ergo? Nempe qui pœnas sibi peccatorum suorum infligi iudicat, quod statuere plerunque debemus, is quum Dei potentia & seueritatis vero & intimo sensu coniungat necesse est immensæ ipsius bonitatis ac misericordiae non modò noticiam illam quam ratio ipsa dictat ex infinitis testimonijs sursum ac deorsum sparſis & in quorumuis hominum oculos incurrentibus, verum etiā aduocet illam quam vnicus Spiritus Sanctus docet in Ecclesiæ schola, testimonium reddens singulorum electorum spiritui, quod Deus sit clementissimus illorum pater, cor illis tribuens peccatorum suorum sensu aurium, sed vicissim ipsius misericordia per

fidem apprehensa miris modis sensim exhilaratum, ac plenè tandem pacificatum. Quòd si quantumvis se maximum esse peccatorem agnoscat, tamen iustis coniecturis motus sentiat sese non tamen propter suum vllum peccatum affligi, sed aut diuinitus explorari, aut ad patientiam exerceri, aut ad illustrandam Dei gloriam sic vocari, tum sanè ad Deum ipsum rectà respiciens, non modò consolationis, sed etiam inenarrabilis cuiusdam gaudij materiam & argumentum statim inuenit. Quid enim vir bonus potius appetat, quàm probandæ suæ probitatis occasionem sibi præberi? Quis studiosus scholasticus magis optet quàm vt ex rudi alphabetario tandem eruditus perpetua exercitatione reddatur? Quid fuerit bene valenti optatius quàm vt ~~persequatur~~ ^{persequatur} remedijs superuenturos alioqui morbos euitet? Quid denique ardentius exoptet strenuus miles, & Imperatoris sui augendæ gloriæ verè studiosus, quàm vt vel ipso sanguine suo profuso victoriam & triumphum illi acquirat? In quo certaminis Christiani genere tenendum illud est speciale, nullos gloriosius vincere quàm qui in hac pugna mortem, non certè mortem, sed quæ sit ad veram & sempiternam vitam aditus oppetunt. Sed quid si vt hîc nostro lobo vsuènit, in istiusmodi calamitatibus, neque nos pungat conscientia, neq; tã duriter probare nos Deus velle nobis videatur, fluctuet denique mens, quorsum id fiat penitus incerta? Tum sanè omnibus omisissis dialogismis hæc laus est Deo tribuenda, quòd licet nobis occultis de causis Deus sic de nobis statuatur, nihil tamen quibuscunque instrumentis aduersum nos vtatur, nisi sapientissimè & rectissimè agat, vtpote qui sit ipsamet Sapientia, & ipsummet iustum: immò, quantumcunque repugnet caro, nihil nisi suorum bono & maximo còmodo decernat, vel factum velit: vtpote benignissimus suorum in Christo pater ac redemptor, vt loquentem hunc nostrum fortissimum athletam in ipsa huius ~~agone~~ ^{agone} audiemus. Sed age, vt quanta hæc animi magnitudo fuerit plenius etiam perspiciamus, agedum propiùs consideremus quot & quanta monstra lobus hac diuinæ prouidentiae veluti claua cōfecerit. Rarissima profectò semper fuerunt eorum exempla, qui vel opibus destituti illas totis viribus non appetant, vel qui nati vel facti diuites, spem in illis suam

suam non reponant: meritis clamante Christo, perdifficile esse ut diuites in regnum cœlorum ingrediantur, & Paulo auaritiam non semel idololatriam appellante. At noster Iobus infra coactus aduersariorum importunitate *μεγαλυνω* cap. 29. manifestè ostendit sese illas non possedisse cum amore, ut inquit Gregorius, quas absque vilo dolore, & quidem simul omnes, & tam repenti amissit. Sin igitur non tantum *μεγαλυνω*, sed etiam ipsam *φιλανθρωπία*, sœuissimū verumque monstrum, debellatas. Excidisse illum postea omnibus quibus antea eminebat honoribus ac dignitatibus ex ipso met intelligemus. Nusquam tamen illa requirit. En igitur rursus aliud duplex monstrum sœuissimum & multiceps, *καλοπαιδείας* videlicet & *ἀντιστροφίας* sub Iobi pedibus prostratas. Acquiescit enim totus in vnus Dei tum dantis tum auferentis voluntate. Quid autem illi caro suggerere facultatibus omnibus suis tam repenti spoliato potuit, quàm summā diffidentiam, atq; adeo aditum ad desperationem vel pessima quæq; consilia illi patefacere? Contrā verò ne hoc quidem illi videtur in mentem venisse, assueto nimirum in Dei prouidentia spem omnem suam reponere. En igitur insignem de huius vitæ amore præposterò, & illa omnium pene scelerum magistra, diffidentia videlicet, simul profligatis triumphum. Quàm potuit autem illum procul extra omnis moderationis fines abripere decem liberorum vnico tam repentino & penè inaudito casu amissio? Atqui ne verbo quidem istud attingit Iobus, quamuis minimè *ἐσθλα*, ut ex diligentissima illorum educatione, apparet. En igitur *καρπὸς ποσειδῶν*, id est paternum affectum omnium ardentissimum, & in quo videmus tam multos, Dauide quoque ipso in primis teste, virtutis etiam specie in alterutra partem peccantes, vera mediocritate temperatam. Verè igitur magna, ingens, sublimis fuit hæc Iobi patientia, quam nobis donec Deus, ut aliquatenus saltem imitemur.

Sit nomen Iehouæ benedictum. Vide hic verò ut noster Iobus de Satana triumphet, tot de quibus diximus victorias hoc nouo trophæo cumulans. Non enim illi satis est tot damna æquo animo tulisse, nec in Deum vilo modo insurrexisse: verum etiam quasi quot maximis damnis, tot acceptis beneficijs, Deo ut beneficentissimo gratias agit. Docebat enim

nim cum Spiritus, impositò carni silentio, patrem illum celestem, filijs suis, ex quorum numero se vnum esse reipsa didicerat, ne velle quidem posse malè consulere: ac proinde quicquid ipsius manu charis illis suis mittitur, quum illorum bono tandem cedat, non modò non esse inter mala recensendum, sed etiam inter beneficia numerandum. Nominè verò Dei Deum ipsum intelligi in sacris istis libris notum est, idque non sine emphasi, nempe vt ad veram & perfectam in *uxoribus* nouerimus non tantum cordis fidem, sed etiam oris confessionem requiri.

22. *In hoc toto non peccauit Iob, neque trahit in sulcum, (id est absurdum & indignum quidquam) Deo.*

Quum verum sit de toto Iobi superiore sermone hoc Spiritus S. testimonium, temerè & frustrà nonnulli, quod suprà pluribus ostendimus, ad illam suam voluntatis & permissionis falsam repugnantiam refugiant, vt locutionem hanc, Deus abstulit, arbitrio suo emolliant. Habemus autem hoc loco præterea veram blasphemix definitionem, quæ ad prioris tabulæ violationem restringitur: scelus videlicet illud gratissimum significans, quo fit vt ipsi Deo, conuiciandi animo, vel quod ipsius naturæ intimè proprium est ipsi detrahatur, vel quod est ab ipsius natura penitus remotum ipsi tribuatur: quæ definitio nobis deinceps ad Iobum in asperioribus illis sequentis certaminibus à blasphemia absoluendum proderit. Non est igitur blasphemus habendus quisquis blasphemiam dicit: sicut aliud est, teste Cicerone, Mendacem esse, quàm Mendacium dicere. Oportet enim blasphemandi & voluntatem & studium accedere, quod Moses nominis Dei expressione. Leuit. 24. 16. & per Manum excelsum, Num 15. 30. significauit. Sed & teste ipso Christo, Matt. 22. 31. non vnus est huius peccati gradus, qua de re alius erit dicendi locus. Quod autem Græcus interpres & vulgata editio Latina priori huius versiculi membro adijciunt, In labijs suis, desumptum meritò videtur ex 10. sequentis capituli versiculo, & mihi placet Merceri nostri sententia, qui prius membrum ad animum, posterius ad os ipsum refert, vt significetur Iobum, nec animo cogitasse, nec ore effudisse quidquam Deo *inimicum* & indignum: Satana sic intus & foris superato.

CAPVT II.

Verf. 1. *Et fait dies quedam, & venerunt filij Dei vt starent apud Iehouam, & venit etiam Satan in medio eorum (id est inter eos) vt staret apud Iehouam.*

Quæ superiore capite generaliter diximus de diuina prouidentia, sic nobis per *apodagoromides* representata nihil attingit repetere. Quum tamen visum fuerit Spiritui Sancto eadem hoc loco inculcare, hinc satis intelligi potest nos admoneri quàm sit nobis necessario de Dei prouidentia in grauissimis præsertim tentationibus cogitandum: vt, siue castigemur ipsi, non hæreamus in ipsis flagellis quibus vitur Dominus, sed cum Deo nobis negotium esse reputantes, cohibito vltionis spiritu, exemplo Dauidis 2. Sam. 16. 10. & 17. humiliemur sub Dei potentis manu. 1. Pet. 5. 6. siue sic Deus nos exploret, sicut hic Iobo accidit, Iobi constantiam, & patientiam imitemur: siue denique propter sanctum ipsius nomen affligamur, non modò non frangamur animis, sed in nostrum *agoromides* respicientes, gratias etiam illi agamus, quòd nobis sit datù non tantùm credere, sed etiam pati pro ipsius nomine Phil. 1. 29. quæ consolationes omnes ex prouidentie diuine sensu dependent. Quod autem antea diximus DIEI (& quidem CVIVSDAM) appellatio (additur enim *haggedighe* in texto) non ad ipsum Dei de singularissimis etiam rebus decretum (quod ab æterno est, idèdque tempus omne antecedit) sed ad ipsius decreti patefactionem & executionem spectat, cui certos terminos immotos Deus præfixit: quod est etiam atque etiam obseruandum, vt non tantùm temerè nihil nobis euenire nouerimus, sed etiam sciamus ijs demum momentis, quæ Deus itidem ab æterno præfixit, singula quæ Deus ab æterno decreuit, incipere, progredi & desinere, siue prospera, siue aduersa: vt neque bona expectantes defatigemur, neque mala tolerantes, per impatientiam peccemus, vel, impiorum more, de quibus agit Apostolus 1. Pet. 3. 9. quod diutiùs differtur nunquam euenturum somniemus: sed vt in sapientissima & iustissima illius voluntate acquiescamus, in cuius vnus potestate fixæ sunt temporum omnium opportunitates. Denique quòd in hunc conuentum rursus Satan se fistit, sic duo nobis demonstrat:

monstrat: vnum, non esse statim pijs excepta fortiter vna tempestate tranquillitatem expectandam, quos potius oportet, vno vel pluribus exceptis istibus, ad duriora quæq; sese comparare, si Deo sic visum erit: Alterum ne tum quidem quum Deus habenas Satanæ & ipsius ministris laxat, illos vel tantillum mandati sui fines nequire prætergredi, sed etiam illum peracta tentatione teneri iudicio illius sese sistere à quo mandatum accepit. Et hoc illud est quod modò dixi, decretorum diuinorum executionem definitis demum temporibus non tantum incipere, vt antea vidimus: sed etiam progredi, vt hic videmus: ac, tandem vt infra videbimus cap. 38, desinere, eius nutu qui tentari suos nunquam finit supra ipsorum vires. 1. Corint. 10. 13. neque nos vnquam sic premi patitur vt opprimamur. 2. Corint. 4. 8.

Verf. 2. *Dixitque Iehoua ad Satanam, Vnde venis? Et respondit Satan Iehoua, A circumcuncta & peragrandata terra.*

Verf. 3. *Dixitque Iehoua ad Satanam, Posuisti ne cor tuum ad seruum meum Iobum, quòd con(fit) sicut ipse, (similis ei) in terra, vir integer & rectus, & timens Deum & recedens à malo, vt qui adhuc retineat integritatem suam? Tu verò incitasti me cum eo (id est aduersus eum) vt sorberem eum immerisò?*

Vnde venis? Graphicè nobis hic describitur ex hac interrogatione cum Satanæ responso comparata, quod sit impuri Spiritus & eorum quibus dominatur ingenium: nempe peruicacissimum, vel ad apertè contra conscientiam neganda, vel saltem impudentissimè tum apud Deum ipsum, tum apud homines dissimulanda vera. Sic olim idem hic Satan in serpente mulierem compellans, Scilicet, inquit, quòd vobis dixerit Deus non comedetis ex omni arbore, quum tamen id optimè sciret veterator. Sic Saul sua ipsius confessione conuictus pergit tamen Dauidem vt rebellem & regno insidiantem persequi. Sic Iudas à Domino suo filio Dei toties & tam apertè detectus, in proditione persistit. Et hoc cerè veneno Satan humanum genus infecit, vt apparet ex tristissimis etiam sanctorum alioqui hominum exemplis. Sic enim Sara sese negauit risisse, Genes. 18. 15. sed eiusmodi sanctorum lapsus, etsi vitiosi sunt, tamen non ab odio Dei & scelerata mente, sed à prepostero metu, aut alia infirmitate proficiscitur. ideòq; reprehendi se & corrigi sancti patiuntur, vt ex

Petri

Petri quoque exemplo liquet. Discamus igitur veritatem semper amare quum spiritu veritatis donati simus, & mendacium omne ac mendacij patrem detestari: atque adeo ne hoc quidē expectemus vt Deus apud suū tribunal nos sitat, sicut hic Satanę factum est, & Dauidi quoq; accidit 2. Sam. 12.13. sed Dauidis eiusdem aliud rectius exemplum secuti, peccata nostra vltro & ingenuē profiteamur & condemnemus, tum apud Deum in primis vt Psalm. 32.5. tum etiam apud proximum ex Christi mandato Math. 5.23. & 8.15. apud vniuersam denique Ecclesiam, si sit opus, Act. 19.19.

Possuisti-ne cor tuum. &c. Iisdem verbis vsus etiam erat Dominus in alteris illis comitijs. Sed in hac repetitione sarcasmus est & reprehensio acerrima, ac si dixisset Deus, Non te pudet Satan perinde respondere ac si oblitus essem quid tibi in superiore conuentu concesserim? & apud me dissimulare quodd ego quidem sim verax, tu verò mendacissimus calumniator deprehensus? Perges igitur tandem esse tui similis & desperatē sceleratus, quum lobi integritatem tot modis abs te oppugnatam labefactare non potueris. Hinc autem colligendum nobis est pios in grauissimis etiam & saeuissimis tentationibus, quamuis videantur diuinitus quasi Satanę & mundi arbitrio & sequitiz expositi, tamen non absente, sed præsente, & inspectore Deo eoque minimē otioso, sed intus vires & animum suis subministrante pugnare, vnde illud Apostoli, Omnia possum in eo qui me corroborat. Philip. 4.1. & quod de deposita apud iustum iudicem corona testatur 2. Timoth. 4.8.

Tu verò me incitasti (vt ceterā) *cum eo, ad eum deglutientiū immeritō.* Sensus est, quum talis ac tantus sit Iobus, tamen per te non stetit quominus calumnijs tuis persuasus, cum vt res ipsa ostendit immerentem semel totum perderem. Queritur autem quomodo non quidem Satanę, perpetuo piorum accusatori, sed ipsi Deo conueniat ista de seipso testari. Num enim rectē dixerimus Deum, siue misericordia siue seueritate vtatur, aliunde quā a se ipso impelli? Et quānam in Iobum immerentem postulatū Satanę Deum sauijisse dixerimus? De priorē difficultate sic respondeo. Nul- lum vnquam habuit Deus sibi adiunctum consiliarium ad quidquam decernendum: immo propriē loquendo, ne a se-
ipsa

ipso quidem ad hoc vel illud decernendum mouetur aut impellitur hominum more, sed totus in sese ab æterno immotus est: itidemque ab æterno in sese & à sese voluit & decreuit, quicquid decreuit & voluit. Sed sicuti tempora, sic etiam causas secundas exequendis illis decretis suis æternis constituit. Sic Genes. 4. 10. clamore sanguinis Habelis commotum se dicit Dominus ad pœnas de Cæino sumendas. Idem de Sodomitarum & Gomorthæorum sceleribus narratur Genes. 18. 20. Contrà verò suorum gemitibus se impulsus narrat ad eos liberandos Exod. 3. 7. Sic per vnici illius nostri Mediatoris intercessionem nobis reconciliatus, nos quotidie exaudit & tuetur. Sic etiam sæpissimè piorum precibus, pœnas, improbis etiam debitas, differt, aut etiam mitigat, vt ex plurimis passim exemplis liquet. Sic resipiscentibus parcat. Itaque nihil impedit quominus quod ad causas medias æternis suis decretis exequendis substratas, & suo demum tempore extantes attinet, dicatur Deus, & ad misericordiam suam exercendam, & ad iusta iudicia sua exequenda, suo quodam modo moueri. Sed ingens hic est discrimen considerandum. Quoties enim vel resipiscentibus parcat, vel officium facientibus suis benedicit, hæc ipsius beneficentia non est vlli vel vllius resipiscentiæ vel bonorum operum vel etiam fidei intrinsecæ dignitati, vel vlli merito, sed vnice ipsius bonitati in solidum accepta ferenda, quoniam ab eodem etiam vnico illo fonte tum resipiscentia, tum fides, tum omnes fidei fructus emanant. Quum autem de peccatorum pœnis agitur, tum veram illorum causam ~~exequendis~~ in seipsis quærant & inueniant peccatores oportet.

Posteriorem autè nodum sic soluo. Non dicit Deus sibi à Satana fuisse persuasum, vt innocentè Iobum perderet, sed hoc tentasse Satanam ab ipso suis calumnijs aduersus illum innocentem impetrare. Neutrū autem in Deū cadit, nempe vt quemadmodum suorum precibus flecti se sinit, sic etiā Satanæ vel impiorū postularis aliquid, nisi fortasse in ipsorum perniciē, tribuat, vt in hac Iobi historia apparet: ne tum quidem quū vel prorsus vel aliquatenus, concedit vt fiat quod impij postulant, nepe non quod illis velit affēcti, aut gratificari, sed quod ita facere per ipsos decreuerit in rectū finem, quod illi malo consilio & conatu postulant, vt plurimis ex-
 plis

plis probatur. Sic est igitur accipiendum quod in Iobu Deus petēti Satanæ, & iam antea permisit, & deinceps permittet, seruū suū probans, non autem, vt Satanæ optabat, absorbēs: atque adeo de Satana per seruū suū triumphaturus, nedum vt in eius gratiam Iobum innocentem perditum voluerit, quod sine horrenda blasphemia Deo tribui non potest.

Verf. 4. *Et respondit Satan Iehoua & dixit, Pellem pro pelle, & quidquid est vtro (id est quidquid habet quispiam) dabis pro anima sua.*

Quod conuictus tam apertè Satan audet Deo respondere, ostendit quantopere quouis scelere delectetur impurissimus ille Spiritus, vnde fit vt quum nemo facilè abijciat id in quo sibi præcipuè placet, malè agendo nunquam defatigetur, ac proinde nec per infirmitatem dici possit peccare, nec vnquam de emendatione cogitet. Ad hoc Satanæ ingenium proximè accedunt quos Scriptura vocare solet *ἀμαρτωλοί* id est quasi peccandi quandam artem exercentes, quorum cor si ad extremum fuerit *ἀμαρτωλότερον*, idem illos certè exitium manet atque ipsum Satanam. At nos contrā, si verè Dei filij sumus, etsi nullus est omnis peccati expert, tamen Spiritu quem accepimus freti, caueamus in primis ne boni odio peccemus, quod verè Satanicum est. Quod si per infirmitatem peccauius, cor verè contritum à Deo nobis donatū ipsi offeramus, nedum vt ab ipso castigati respondeamus.

Pellem pro pelle. Dubium non est quin prouerbialis sit hæc loquendi formula, sed cuius sententia & applicatio obscura mihi quidē videtur Nam quod plerisq; videtur hic esse sensus, tam charam esse vnicuiq; suam ipsius vitam, vt cute aliena sit paratus suam redimere, id est si incurrat mortis periculum, sic paratus quosuis alios substituere interficiendos, quasi ad filiorum Iobi interitum respiciat Satan, mihi quidem non placet, quoniam quod rarissimum est vix præbiturum fuisse videtur occasionem prouerbiali dicto. Quid si enim potius Iobus verè *φιλότητος*, ipsius etiam mortis periculo sese paratus fuisset pro filiis exponere, si Deo sic visum esset? Certè, si hæc esset huius loci sententia, addendū fuerat affixū, pro pelle sua, sicut in altero membro exprimitur. Nec mihi etiā satisfactū qui huc istud referūt, quod homines non recusent alicuius membri sui iactura reliquum suum corpus
in

in vita conseruare: quæ interpretatio mihi remotior etiam
quàm altera illa videtur. Sic enim decreverat oratio, quia
plus est sua ipsius corporis parte quàm facultatibus omni-
bus suis vitam redimere. Puto igitur ita significare Satanam,
nihil adhuc perpeffum Iobum nisi in ipsis bonis, quod dam-
num tam sit quibusvis hominibus vsitatum, ut sæpe dam-
num vnum vltro subeant pro altero vitando. Hæc enim bo-
na eiusmodi esse vt recuperari possint: & etiam interdum
damnum aliquod euadere lucrosam: qua ratione Themis-
tokles ille quum in patria pulsus esset, & multò ampliores
facultates à Rege Persarum accepisset, dicere consueuerat,
se fuisse periturum nisi perijisset. Itaque Pellis nomine, pro-
uerbialiter externa bona intelligemus quibus videlicet ho-
mo veluti tegitur, non quòd sint ipsius hominis pars: quo-
rum aliquam iacturam, virgente videlicet summa necessi-
tate, vtrunque ferant homines absque desperatione, sed *pro*
pelle, id est vt quòd reliquum est seruantes, aut ipsi saltem
salui, postea damnum illud refarciant. Quum autem de ip-
sa vita agitur, tum nulla *animam agere* habita ratione, & sine
exceptione consueuisse homines vltro in omnium quæ ha-
bent amissionem consentire: vt factitare solent nauigantes
in extremo naufragij periculo: quoniam videlicet non vt
abiectas opes, sic amissam semel vitam recuperare possunt.
Iobum itaque leuiter & quasi cure tenus, nec ad sanguinem
vsque vulneratum, & potius de seipso seruato gaudentem
quàm de suis amissis dolentem, idèd non despondisse ani-
mum: & Deo non obloquutum, non quòd ipsum ex animo
coleret, sed partim sui ipsius amore, partim quòd saluus ad-
huc & valens consideret facillè futurum vt pristinum, aut et-
iam meliorem, statum rerum suarum recuperaret. Itaque du-
plex hic erit *animam*, nempe inter *pelle*m, & *cuncta hominis bo-
na* & *pro anima sua*, crescente videlicet oratione: vt fortasse
rectius pro, & *cuncta*, verterimus, sed *cuncta*. nec ineptè hunc
versiculum Gallicè expresseris, *Un homme donnera bien une*
peau pour une peau, mais il donnera tout ce qu'il a pour sauuer sa
vie. Huc respiciens Christus Mat. 6.26. & hoc ipsum homi-
num genus reprehendens, quibus nihil est presente vita cha-
rius, ostendit nullos sibi penùs consulere quàm qui, huius
vitz quoquo modo fouendæ & retinendæ cupidi, seipfos
perdunt.

perdunt. Hoc autem commune esse omnium hominum non regeneratorum vitium quum probè nosset Satan, vt qui Adamum ad seipsum offensione Dei perdendum hac tentatione pellexisset, auder, pro illa sua desperatissima improbitate, sibi polliceri fore vt Iobus, morbo quopiam, præsertim cum summis cruciatibus eòsque vexatus vt vitæ spem omnem abijceret, tandem proderet se non ipsius Dei vel integritatis amore, pietati studuisse, sed quòd istum Dei cultum sibi fructuosum esse videret: quo cessante commodo & spe omni vitæ abiecta, probaturus esset verum esse vetus illud prouerbium, Feruet olla, feruet amicitia. Etsi verò in ista exploratione, quum Satan & ipsa Iobi vxore, & ijs ipsis amicis abuteretur qui ad Iobum consolandum aduenerant, Iobus sæpenumero carnis infirmitatem prodidit: tamen tantum abfuit ab eo, quòd illum adigere studebat Satan, vt contraria omnia sit & verbis & re ipsa testatus.

Verf. 5. *Verum mitte quaeso manum tuam, & tange ad ossa eius, & ad carnem eius: nisi in faciem tuam maledixeris tibi.*

Mitte quaeso manum tuam, &c. Fatetur ergo, sed inuitus Satan, se nihil posse nisi nocendi (nam aliud appetere non potest) accepta potestate. Sed hic quoq; *ὁμοιωται*, quasi videlicet solus Deus hic agat, & ipsius Satanæ opus sit Dei opus: quum tamen, sicut plenius superiore capite exposuimus, in his quæ malè fiunt, mala instrumenta ne instrumentorum quidem appellationem mereantur sui proprii operis respectu, id est quatenus agunt quod agunt suo intrinseco & spontaneo malo motu, sed tantum quatenus ipsis Deus, quantumuis peccantibus instrumentis, ad proprium & iustum suum opus vtitur. Dux hic ergo sunt manus prorsus inter se repugnantes, quamuis ad vnum *ὑποτίθηται*, nempe ad Iobum grauissimo vulnere sauciandum, sed contrario prorsus fine concurrentes. Ferit enim Deus Iobum, vt eius probatione de Satanæ improbitate per serui sui constantiam triumphet, & ipsi Iobo tandem ad maiorem felicitatem aditum patefaciat: Satan verò ferit & ipse Iobum, ipsius per blasphemiam perdendi causa: violentissimo quidem, sed tamen prorsus irritò, conatu. Tentatio igitur ista Satanæ est, probatio verò & victrix constantia à Domino Deo est.

Nisi in faciem tuam. Non est istud cum superiore membro

coniungendum, quasi conditionem aliquam Satan suæ petitioni subiiciat, sed per *ἀποκρίσιν* intelligendum, ac si deuouens sese Satan, quamuis iam ipse externo irreuocabili exitio deubus, diceret, Dispercam, vel, mitte me iam nunc in abyssum, nisi tuus iste lobus, quem tam integrum esse dicis aperta blasphemia velut tuum ipsius os conspuat. In quo rursum quàm desperata sit impuri Spiritus impudentia perspicitur, ipsum præsentem Deum sic audens vel ignorantia, vel etiam falsi testimonij arguere: quò magis precandus est nobis Dominus ne nos ipsi & concupiscentijs nostris regendos tradat, quum Petrum ipsum præposteris metus (non autem mala mens) eòsque extra rectam viam abripuerit, vt falsæ negationi deuotionem etiam adiecerit, Matthæi 26. 74. singulari tum humanæ infirmitatis, tum misericordiæ diuinæ exemplo. Etsi verò sanctos etiam homines eiusmodi imprecationibus vsos esse legimus, tamen longè alio animo ita sunt loquuti, affirmantes videlicet verum, vel negantes falsum, seruata semper tum recta apud Deum conscientia, tum sincera erga proximos charitate: atq; adeò summa cum diuinæ Maiestatis reuerentia, quod etiam ostendit *ἀποκρίσιν*, qua, vel ipsam deuotionem totam reſcicent, vel obliquè & indefinîtè his verbis significant, Sic & Sic faciat mihi Dominus. Quò magis detestandæ sunt horrendæ voces illæ, nimium multis, in eiusmodi deuotionibus, etiam quum contra conscientiam loquuntur familiares: in eo certè manifestè demonstrantes sese ipsum Satanam à quo impelluntur hanc deuotionem hic non ausum exprimere sceleratissima impudentia superare.

Verf. 6. *Tum dixit Dominus ad Satanam, En iste in manu tua est, verum animam eius serua.*

Ipsè in manu tua est, &c. Quod antea diximus iterum hic repeto, Deum videlicet, etiamsi Satanae & improbis hominibus concedat quod flagitant, minimè tamen existimandū esse gratas habere ipsorum preces: sed quod illis largitur, ipsorum damno, nec vt illis fauentem sed vt iratum in suam ipsorum perniciem illis concedere, vt sint ipsi sibi suarum calamitatum instrumenta, quod Hesiodus etiam non ignorauit quum hæc scriberet,

H' Hæc sicut in Joba dicitur. & Sathyrus ille.

Euertere domos totas optantibus ipsis

Dñ faciles, nocitura voga; nocitura petuntur.

Militia. De quibus etiam Plato in Alcibiade posteriore præclare & copiose multa disserit.

Contrà verò quòd sæpe suis Deus postulata non concedit, vel tandem concedenda diutius differt, id non facit illis infensus, sed vel quòd aliter apud se constituerit (qua ratione illum videmus nec Samuelem pro Saule, nec Dauidem pro filiolo deprecantem exaudiuisse) vel quòd suis hæc vel illa petentibus melius quàm ipsi sibi prouidear, quam ob causam filijs Zebedæi respondit, nescitis quid petatis, Matt. 20. 12. & ipsi Paulo respondit. 2. Cor. 12. 17. Sufficit tibi gratia mea. Cæterùm & illud notandum est, aliud esse ipsam Iobi (ut vulgo loquuntur) personam, quàm ipsius facultates: & quidem multò plurius esse homines quàm quidquid possident: quod quum ipse communis sensus diceret, incredibilis penè est plerorùmq; hominum insania, qui, ut prophani ipsi scriptores surdis clamant, Bona non possident, sed ab ipsis possidentur. Et ut illos redarguit Lyricus ille vates, propter vitam viuendi causas perdunt.

Verum animam (id est vitam) *eius serua.* Additur ergo hoc etiam loco restititio, ut Iobum sciamus non fuisse ex eorum numero quos Dominus sic totos Satanæ tradit, ut illos arbitrio suo verset, quod tamen interdum etiam ad tempus, & tandem respicientiæ Spiritu donandis euenire testatur Apostolus. 2. Timoth. 2. 26. & probatur quotidianis plurimorum exemplis. Cauendum igitur nobis summo opere, ne de quoquam, cuius etiam animam ipsam, ut ex ipsius moribus apparet, Satan huc & illuc impellat, desperemus. Sed pro quouis etiam grauissimo peccatore Dominus est interpellandus, & procuranda nobis est quotumuis salus nisi si qui peccato quod est ad mortem, id est vnico illo irremissibili peccarint, quod Deo potius quàm nobis est perspectum, 1. Ioh. 5. 16. peccarint. Multò minùs verò ex bonorù huius vitæ amissione, vel grauissimis corporis morbis, de odio vel amore Dei iudicandum est, ut diuinissimè docet sapientissimus ille Rex, vel potius Spiritus Sanctus nono Ecclesiasticis capite, & exemplo suo proposito prædicat David

Psalm. 41. Sunt hæc enim interdum quidem Dei non virga illa ferrea, sed paterna ferula videntis in suos ne cum mundo pereant, ideoque non seueræ illius iræ quam Dauid Psalm. 6, & 38. deprecatur, sed licet commoti, paterni tamen animi testimonia: vel meræ probationes, siue *disciplina*, summo cum eorum bono, qui sese in ea probatione, per eiusdem Dei gratiam, fortes & constantes præbent, ut videre est in hoc Iobi exemplo. Sunt ista denique, interdum non certè vllius iræ diuinæ, sed è contrario summæ ac planè singularis diuinæ cuiusdam *disciplinae* *triangula*, teste cruce perpetua veræ pietatis comite, ut passim suo quoque proposito exemplo docet Christus: adeo ut inter eximia Dei dona omnes eiusmodi, quantumvis graues & ærumnosæ, miseriæ & calamitates ab Apostolo numerentur, Phil. 1. 29. authorem Christum sequuto, Math. 5. 12. Hæc discrimina si perspecta habuissent amici Iobi, dolores ipsius non ira exulcerassent, ut ei penè fuerint ipso Satana acerbiores. Epicureos autem ista neque scientes, neque discere sustinentes, & hoc prætextu hoc ipsum patrans ad quod frustra Satan impellere Iobum conatus est, execrari nos potius quàm refutare par est. Cæterum etsi nihil prohibet quo minus ANIMAE appellatione alteram Iobi partem à corpore distinctam intelligamus, ad quam certè penetrare sicut in ipsum cor Iudæ proditoris ipsi non licuit, quamuis eius fores magnitudine dolorum & incauris amicorum Iobi increpationibus tanquam malleis quibusdam abutens pulsaret: tamen res ipsa ostendit pro vita vulgarissimo loquendi more hoc loco accipi: significante videlicet Domino, concedi Satanae ut Iobum seuissimo quidem, at nō tamen lethali morbo afficiat. Itaque SERVANDI quoque vox, non est sic accipienda quasi vlla sit à Satana salus, cui potius nihil aliud quam rerum omnium destructio & exitium placet, verum quod Seruare quodammodo videatur quæ vel ne tangere quidem, vel si tangit, ut hoc in loco Iobi corpus, destruere tamen ac perdere nequeat, Deo videlicet sceleratissimi Spiritus illius desiderium & conatus suis quibus libuit finibus circumscribente.

Verf. 7. *Exiuit igitur Satan à facie Iehonæ, & percussit Iobum inflammatione mala à planta pedis eius, usque ad eius verticem.*

Exiuit

Exiuit Satana &c. id est statim accinxit se ad feriendum Iobum, quum alioqui omnia semper sine exceptione sint Deo presentia. Pudeat autem nos desidia nostrae, superante multis modis Satanae ad malè agendum vigilantia, nostram etiam peruigilem ad bene agendum diligentiam, quò spectant illae toties in sacris literis repetitae ad perpetuas excubias exhortationes.

Et percussit Iobum inflammatione mala. Hebraea vox vlcus declarat à summo ardore sic appellatum, quod Graeci propterea *αἰσχρογῆρας* vocant: quo quum percussi fuissent Magi in Aegypto, vt scribit Moses Exod. 10. 10. miserum praeuerunt irae diuinae quam merebantur spectaculum, quum ne consistere quidem in conspectu Pharaonis possent. Quod si quis roget quinam hoc malum potuerit Satana in corpore Iobi tam citò praesertim excitare, respondeo quum morbi non tantum ab internis, sed ab externis etiam causis oriantur, ac praesertim inter ceteros morbos pestifera haec vlcera constet ex aëre venenatis vaporibus infesto sarpissimè exiri, vnde etiam contagiosa sunt & dicuntur: non esse cur nuremur hoc statim, sic concedente Domino, fieri à Satana potuisse, naturalium omnium causarum excitandarum & miscendarum peritissimo: minimè tamen hunc ipsum Satanam Apostolo vocante *αἰσχρογῆρας τὸ αἶμα*. Itaque mihi dubium non est nò rarò accidere vt eiusmodi contagiosi morbi, Deo sic iubente, vel per se, vel per Angelos, siue bonos, siue malos, vt hoc loco & Exod. 12. 29. 2. Sam. 24. 16. 1. Cor. 10. 10. nullis etiam malignis stellarum influentijs adhibitis, exoriantur: his vel illis, sicuti Deo visum est, vnus quidem lethaler, alius verò medicabiliter feriendis. Ad internas autem causas quod attinet, quum Satanae magis quàm vlli medico nota sint corporum etiam nostrorum temperamenta, & quibus contrarijs alterari possint, non dubito quin horum impurorum Spirituum, quoties sic Deo visum est, magna sit vis in illis temperamenti ciendis & perturbandis, etiamsi in ipsa corpora nò permeent. Quidni enim id efficere possint in corporibus Deo sic concedente, quorum tanta est in ipsis contumacia hominum mouendis cupiditatibus efficacitas? Eph. 2. 2. Nec dissimile est exemplum de muliere illa incurua, quae à Christo dicitur. Luc. 13. 16. octodecim annis fuisse vincta à

Satana: quem morbum Græci *μωραδόν* vocant. Absit tamen ut propterea existimemus morbos omnes, etiam quibus peccantes Dominus flagellat, dæmonum opera adhibita, immiti. Etenim plerumque à naturalibus & ordinarijs causis vltro oriuntur, ideoque merè naturalibus etiam medicamentis, Deo illis benedicente, tolluntur: coactis tamen sæpe medicis, ut ex ipsorum scriptis observationibus apparet, nescio quid prorsus extraordinarium, & extra omnes naturales causas, in quibuldam morbis positum, agnoscere. Hinc discimus quàm sit nobis necessarium in omnibus morbis sic uti naturalibus remedijs, ut neq; in medicina, neque in medicis spem nostram ponamus. Hoc enim peccatum quantopere Deo displiceat, docemur Azæ exemplo. 3. Paralip. 16. 12. Sed sicuti monet Iacobus Iac. 5. 14. & nobis exemplo suo præsit Ezechias 2. Reg. 20. 2. & Isaia 38. ad eum quàm humillimè confugere pios oportet, qui solus, propriè vulnerat & sanat, ad sepulchrum deducit, & ex sepulchro reducit.

À planta pedis. Nempe ut tetra ista & insueta totius corporis ardentissimis vlceribus inflammata species, extraordinarium præ se ferret manifesti diuini iudicij spectaculum, vnde factum etiam fuisse audiemus, ut omnes ad lobi conspectu, ne ipsis quidem eius amicis exceptis, tanquam detestandi allicuius monstri speciem, cohortescerent: de quo ipso lobus infra multis locis, ac præsertim cap. 19. acerbissimis cum eulatijs lamentatur: ipsius tamen fide ac spe ne sic quidem superatis, ut extremo illo capite inuictus athleta & seipsum planè superans, elare proficetur.

Verf. 8. *Et accepit sibi testam, ut ea sese fricaret, & ipse sedebat in cinere.* Sic declaratur ab effectis, purulentis videlicet & teterrima sanie manantibus vlceribus, quàm horrenda fuerint huius morbi symptomata. Etsi enim videri possit Iob ut vltro in cinere sedisse lugentium more, quod insigne fuerit ipsius *ταπεινότης* testimonium, nedum ut propter hanc tantam calamitatem in blasphemiam erumperet: quia tamè dicitur arrepta testa saniem vlcerum suorum absterxisse, hoc autem te te facturum videtur minimè fuisse, si ab vxore & domesticis domi fuisset, sicuti decuit, vel leuissimè adiutus: (quum superesset adhuc illi domus, supellex, & serui dome-

fici)

stici) probabilior mihi videtur eorum sententia qui necessitate factum hoc vtrumque fuisse censent, quum ab vxore, seruis, & necessarijs omnibus esset Iobus desertus, & quorundam etiam fannis & ludibrijs expositus: quam tam iubitam rerum omnium commutationem acerbissimis vocibus postea deplorantem ipsum audiemus, quod gloriosior tandem fuit ipsius victoria. Nec alia fuit olim Apostolorum ipsorum & verè Christianæ Ecclesiæ sub Imperatoribus illis piorum persecutoribus Romanis conditio, quum haberentur vt ~~ex-~~
~~duptata & me-~~ *duptata & me-* *duptata*. Sed & hodie quum potentissimi quique Reges ac Principes ab illa meretrice Romana in rabiem acti strenuè illorum exemplum imitentur, magnopere nos hic iuuerit nobilissimum istud Iobi exemplum, ad quod nos propterea non temerè reuocat Iacobus, *iac. 3. 11*. Quod autem in Græca interpretatione pro cinere, siue puluere minutissimo, sit mentio *nothos*, & additur, extra urbem iacuisse Iobum, quasi videlicet propter scelerem ex vrbe ipsa fuerit eiectus, in Hebræo contextu non extat, neque mihi probatur.

Verf. 9. Et dixit ei vxor ipsius, Adhuc tu persistas in integritate tua? benedic Deo & morere.

Et dixit ei vxor eius &c. Iobum audiuius in tam sauis cruciatibus sedisse in puluere, & arrepta testa, quod fortasse ne vnguibus quidem vti posset, vlcera saniem & squamas deteruisse, sed vel voculam ipsum emisisse non legimus. Hoc autem silentium quum neque ab *aiay dntia* corporis vel animi, (quinam enim quisquam tantis doloribus non afficeretur, & quidem acerrimè?) nec etiam à superbia oriretur, quæ ne tacere quidem superbos patitur: mirum in modum istud Satanæ displicuit, nihil minus expectanti quàm vt in pristina æquanimirate Iobus tam duriter vulneratus perseveraret. Itaque curat per eius vxorem illum sic pungi, vt effari saltem quidpiam cogeretur. Quò verò tenderet istud eius consilium mox dicemus. Illud autem nunc satis sit ostendisse, tribus de causis Satanam videri mulierem istam ante ceteros, quibus & ipsis postea similiter & eodem conatu abusus est, delegisse. Vna, quòd ab ipso mundi initio esset expertus quàm facîle possit hic sexus, non tantum decipi, sed etiam ad alios decipiendos impelli: altera, quòd nullæ nos acrius

ungant iniuriæ; quàm quæ inferuntur à quibus minimè omnium oportuit tertio denique ut ista, cuius summa fuit secundum Iobum in hac domo auctoritas, veluti classicum canente, cæteri domestici qui Iobo supererant, & ipsius amici tantò audaciùs malum hoc exemplum imitarentur. Neq; verò istud Satanam fefellit, sed irritò, sicut audiemus, conatus. Hinc autem discamus oportet quòd sit prolapsum humanum genus: eò vsque videlicet, ut quod & in huius mulieris & deinceps in amicorum Iobi exemplo tristissimo apparet, sæpenumero maximè in eos etiam peccemus, quos iuvare studemus. tantùm abest ut ipse ille *λύσις* Philosophorum, in thesibus quidem non semper cæcutiens, tamen quum ad hypotheses & *συνεχας μελέτης* ventum est, nostris affectibus moderandis sufficiat, rectè nos in hunc locum admonente Gregorio, necesse esse ut non solùm intueamur quod agimus, sed etiam cum quanta discretionè agamus, sicut mox apparebit.

Adhuc persistas in integritate tua, &c. Omnes quos vidi huius loci interpretes, quamvis Benedicendi vocem alij propria notatione, sed ut ironicè interpretandam, alij pro Maledicere accipiant, sic ista explicant, quasi vxor Iobi sit aperte maritum ad Dei execrationem hortata, ut ipse moriens animam saltem sic exleret, ut desperari solent. Neque verò nego Satanam, excepta morte, conatum fuisse istud à Iobo extorquere. Sed mihi profectò ne verisimile quidem illo modo videtur, hanc in tam pia domo matrem familiars huc potuisse impelli, ut tam impudente apud maritum vteretur sermone: quum ipsi quoque sceleratissimi, si quid tale meditatè faciant, aliquam saltem utilitatis inde ad ipsos redituræ speciem ipsi sibi vel alijs proponant. Immo ne Satanam quidem credibile est sperare potuisse futurum ut Iobus tam manifesta & prorsus impudente suasionè moueretur, quam ne sceleratissimi quidem aliter quàm repugnante conscientia admittant. Plurima autem illa quæ hoc loco in Græca interpretatione leguntur, nulla prorsus auctoritate nituntur, quum neque in Hebræo contextu extent, neque probabile sit Hebræa exemplaria, salvo reliquo libro, fuisse tam multis præsertim verbis mutilata. Immo etiam falsa hæc videri possunt, quum neq; in Isterquilinio, neq; subsidio Iobus iacuisse, neque

neque domus ipsius Iobi diruta fuisse legatur, aut eius vxor domo expulsa: immo contrarium appareat ex ipsius Iobi verbis, infra 7. 4. Quid igitur? ad me quidem quod attinet, saluo aliorum interpretum iudicio, ausim affirmare hanc mulierem eandem prorsus causam egisse atque postea Iobi amicos, quorum disceptatio subsequitur: & quidem non alia voluntate, nec alijs rationibus impulsam: nempe non quòd Iobi, tantopere iam calamitosi vt nihil suprà, cruciatu augere studeat, sed quòd ipsa sese fallens sibi persuasisset hac vna quam suadebat ratione posse Iobi saluti cauere, de cuius vita planè desperabat: Satana sic interea abutente istorum imprudentia, vt nulli magis aduersus Iobum ipsi subseruiant, quem tamen seruatum volebant, sicut altercatio inter ipsum Iobum & eius amicos declarat. Superest igitur vt quid hæc mulier marito suaserit, quis fuerit eius animus, quid item Satanas per illam sit molitus videamus. Vxor Iobi marito in priore tentatione assensa, vel nihil ausa obloqui, mox illum cernens tam horrenda plaga percussum, & rectè quidem statuens ista non nisi Deo, & quidem velut extra ordinem, sic statuente accidisse: sed perperam iudicans Deum nunquam hæc fuisse decreturum nisi Iobo summè insensum: denique illum iam morti proximum esse abitrata: primum mirata est illum interea tacitum sedere, nec magis in tanta calamitate, animo commotum quàm antea fuisset. Deinde non aliunde istud tam firmum silentium accidere posse cogitauit quàm ex conscientie stupore: marito videlicet adhuc suæ integritatis opinione fascinato, ideòque ne tum quidem iram Dei aduersus ipsius peccata animaduertente. Hinc factum vt illud consilium caperet quod reis conuictis & pœnas mox luituris dari meritò consuevit, nempe vt antea cœ vitæ ingenua, prout res ipsa postulabat, apud Deum detestatione (hoc enim est Deo benedicere, id est Deo gloriam, agnito peccato tribuere, vt Ios. 7. 19.) iram eius deprecatus, sese ad mortem subeundam compararet. Error igitur omnis in eo fuit quòd huius vitæ miseras, præsertim tam atroces & insuetas, non aliunde quàm à Deo irato proficisci credidit: quod tamen falsissimum esse testatur perpetua Ecclesiæ in hoc mundo conditio, & ostendunt quoque prophanæ historię, in quibus nullos plerumque videmus

videmus calamitosiores fuisse, quam qui virtuti prae cæteris studuerunt, quæ de re plura in quartum caput dicemus. Nihil autem in lobum dici indignius potuit, nec quo iustius exacerbaretur, ut quem neque amissio tot bonorum, neque tam miserabilis orbitas, neque tam sæui cruciatus corporis concutere potuerant, hæc iniuria penè ad desperationem adegerit, & Satanæ lobum prostratum tradiderit in manus. Etsi enim lobo nunquam venit in mentem ut sua integritate niteretur, aut alibi quàm in vnius venturi redemptoris misericordia spem salutis suæ reponeret, ut loquitur infra 19. 25, arque adeo licet in tam multiplicibus acceptis vulneribus, hæc præcæteris cogitatio iam tum illum grauiter excruciare cæperat, quoniam Deus tam duriter cum ipso præcæteris mortalibus ageret: tamen, ut ex ipsius verbis apparuit supra 1. 21. & ex proximo versu liquebit, sic illum in his omnibus calamitatibus erigebat integræ conscientiæ testimonium, ut contrarijs omnibus cogitationibus renuntians, æquanimiter penè incredibili acquiesceret in Dei Optim. Maxim. voluntate. Nec aliud ei perfugium sanè supererat, de quo propterea ipsi eripiendo vnicè laborat Satan, totus in eo ut terroribus conscientiæ, quibus nihil est terribilius, cum amissione bonorum & cruciatibus corporis coniunctis, & illius quæ sola illum sustentabat æquanimittatis loco substitutis, victoriam obtineret. In summa igitur vxor Iobi, miserè seipsam fallens, & imprudenter Satanæ strenuè subseruiens, hoc dictum paucis voluit. *Adhuc persuas in integritate tua?* id est, marite, sic mutus iacens & tuæ integritatis opinione fretus, ne nunc quidem Deum tibi summè infensum animaduertis? *Benedic Deo*, id est potius quam diu tibi pauculum adhuc vitæ superest, tribue gloriam Deo ut iusto iudici, & peccatorum tuorum multitudinem ex magnitudine earum calamitatum quibus te impetit, æstimatam professus, teipsum ad mortem sanctè obeundam comparato.

Verf. 10. *Dixit autem ipse ad eam*, Sic ut loquitur una stultarum loqueris, scilicet bonum à Deo exceperimus, & malum non excipimus? In hoc toto non peccauis lobus labijs suis.

Dixit autem ipse ad eam &c. Obtinuit Satan per hanc mulierem ut silentium rumpere lobus, non autem ut æquanimittatem

mitatem amitteret, sed è contrario, vt non animo tantum, sed ipsa etiam voce aduersarium ab ipso superatum apparet. Et hic semper est tandem conatum Satanæ aduersus electos exitus, quibus quum omnia feliciter cedant, (vt monet Apostolus Rom. 8. & quotidiana docet experientia) quoties ita cum illis agit Dominus vt hic cum Iobo, cur non potius quàm vt cum ipso expostulemus, clamemus cum Dauide Psalmo 119. 71. Bonum est quòd me depressisti? Sed raro accidit vt tam fortiter quàm iste pugnemus: quo nemo tamen fuit crudeliùs à Satana oppugnatus, sic victor vt ictus adhuc contempsisse potius quàm illum iusta repugnantia dignatus fuisse videatur. Neque verò duntaxat in eo fuit admirabilis noster hic athleta quòd Satanæ hostis sui præcipui astum elusit, nihilò quàm antea in tolerandis patientissimè suis cruciatibus fortis: sed in eo quoque quòd ne hac quidem tam graui iniuria tam indigne ab vxore affectus, aduersus vxorem excanduit: immò sic istud responsum temperauit, vt in illa increpanda, neque maritalis in illam authoritatis fuerit oblitus, neque tamen nullam mulieris infirmitatis rationem habuerit: quem optimum modum si tenere possent mariti erga vxores, parentes in liberos, domini in seruos, multò pacatiores essent res humanæ: quanquam altero potius extremo, nempe lenitudine & coniuuentia sæpenumero in istis peccari non diffitear. Cæterum constat hoc responsum partim increpatione, partim repulsa. Ad increpationem quod attinet, nec eorum sententiam sequor, qui accentu interrogante illam emolliunt, ac si diceret Iobus, tene crediderim stultarum mulierum more loqui? nec eos probo qui stultam pro insana & impia interpretantur, quod fateor interdum Hebræa voce Nabal intelligi, & sanè huic mulieri optimè conueniret, si tam præsertim impudenter maritum ad Deum ipsum execrandum esset hortata, quam expositionem antea refutauit. Stultam igitur opponit sapienti & circumspectæ. Nec enim quod suadebat vxor per se & simpliciter malum erat, quum è contrario nihil sit reis conuictis illa commune factione magis necessarium: sed in eius consilij applicatione grauissimè peccarat aduersus maritum, minimè omnium talem, qualem illum esse falso ex tot calamitatum magnitudine colligebat.

Salicet bonum exceperimus à Deo, & malum non excipimus?
 Quàm multa paucissimis verbis lobus, & quidem prorsus admiranda, si præsertim spectemus in quo tunc statu versaretur? Nam mirum non est gratias agi quum accipitur beneficium: sed quousquisque acceptorum beneficiorum memoriam conseruat? imò quousquisque accepto vel vnico damno, expertæ beneficentiæ non obliuiscitur? lobus contrà, in priore quidem tentatione, quātumuis dura & multiplici, non modò non obloquutus est Deo, quæcunquæ priùs in eum contulerat eripienti, verùm etiam, quasi nouum esset beneficium illa ipsa amissio, Deo gratias egit. Hic verò tantò admirabilior quantò grauior erat hæc plaga superioribus omnibus: siluit quidem initio, quod maximum fuit in tam horrendis cruciatibus: postea verò, quamuis accedente ad illos cruciatus iniquissima calumnia, erupit non in blasphemum aliquod murmur, sed in Dei laudes, satis declarans quid apud se in eo silentio versasset, nempe accepta tot tantæque Dei beneficia cum ipsius vera notitia & timore coniuncta: ex quibus quum Deum non esse sibi insensum, sed summè beneuolum non temerè cognouisset homo quantumuis peccator, tamen sibi benè conscius, meritò colligebat quantamcunque istam mutationem non posse à Deo vt qui animum mutasset proficisci: sed, quacunque de causa id faceret, sibi in hac ipsius semper sapientis & in suos benigni vnica voluntate acquiescendum, à quo nunquam esset deferendus. Et hunc eius fuisse animum, sua quidem iustitia, licet minimè fucata minimè nitentis, sed diuina in se beneuolentia sese sustentantis, veræ pietatis & charitatis intus & foris testimonio confirmata, non hæc tantum ipsius verba manifestè ostendūt, verùm etiam illud liquidò probat, quòd quantumuis amicorum importunitate adactus extra viam non nihil aberrasset, tamen in has voces erumpat infrà. 13. 15. *Etiam si me Deus occiderit, in ipsum sperabo.* Et obseruandum etiam illud est, in vtroque membro vsurpari vnum idémque verbum, quod quidem hoc loco non tantum significat quidpiam aliundè recipere, quod etiam inuitissimis euenit, sed ita recipere vt libenter & æquo animo id quod datur excipias. Sic enim lobus nunquam magis Deo plenus quàm quū fuit omnium opum vacuus, nec vnquam valentior animo quàm quum

quum fœdissimo cadaueri quàm homini similior, tum verbis tum re ipsa declarauit, quamuis plurimum distent à prosperis aduersa, vtrinque tamen eandem quòd ad Deum attingit æquanimitatem præstandam. Nam est certè vnus, & idem tum in aduersis, tum in pròsperis Deus, nunquam paternam in suos beneuolentiam mutans, nunquam suo in illos imperio abutens, ne tum quidem quum durissimis probationibus illos ad nominis sui gloriam exercet, sed illorum patientiam munificentissimè coronans, vt huius quoque historię exitus ostendit. At enim, vt præclare scribit Gregorius Romanus, hinc vnusquisque colligat quid illic sint passuri quos reprobat, si hic cruciat quos amat: aut quomodo feriantur qui in iudicio arguendi sunt, si sic eorum vita premittitur qui ipso iudice teste laudantur.

In hoc toto non peccauit Iob labijs suis. Non peccare hoc in loco per *peius* idem declarat atque ita se gerere vt decet, & quidem apud Deum, quatenus quidem iuste agere possunt qui homines sunt, quantumuis regenerati. Itaque non tantum sic absoluitur à malo, sed etiam laudatur Iobus vt qui fecerit quod verè pium & religiosum hominem facere oportuit in hoc toto negotio. Nec enim simpliciter recusauit sese peccatorem agnoscere, & misericordiam eius deprecari quem redemptorem suum appellat: sed hypocritam, & quidem insignem, se fuisse, sicut ex vxoris verbis necessario colligendum erat, rectè & iuste negauit: quanquam postea prouocatus amicorum iniquissimis calumnijs, & magnitudine suorum cruciatuum adactus, modum in asserenda antea est vitæ suæ integritate, cuius testimonio penè vnico sese in hac calamitate sustentabat, non semper modum tenuerit, vt ipsemet agnoscit apud Deum, infra 43.4. & 5. Ista igitur, *In hoc toto, & labijs suis* opponuntur sequentium capitulum disceptationi, ad finem vsque istius historię. Magnam autem iniuriam faciunt huic optimo & fortissimo viro Hebræi, qui perinde hoc accipiunt ac si ore quidem non peierarit, mente verò peccarit. quum è contrario ambigendū non sit quin linguæ dictauerit animus quicquid est prolocuta. Verum quis hac in re istos cæcutiuisse miretur, quos non pudet Iobum vt prouidentie diuinæ aduersarium passim in huius libri interpretatione arguere? Aio igitur contra idèd non peccasse

casse Iobum loquendo, quoniam non peccabatur accendo. Ac de locutione equidem constat ex manifestis huius contextus verbis. Quid verò tacens cogitarit, vnde nisi ex ipsius verbis intelligitur? At enim dices, cur ipse non loquebatur, etiam ab vxore non prouocatus? quasi verò religiosi simul & pacati apud Deum animi testimonium vllum edi magis sonorum potuerit hoc ipso in tantis calamitatibus silentio, iuxta illud, Tacui Domine, quia fecisti, & illud, Tu quis es, qui Deo respondas?

Verf. 11. *Et audiuerunt tres amici Iobi omne verbum illud quod venerat super eum, Eliphazus Themanites, Bildad Subites, & Tso-phares Naamathites, & venerunt quisque e loco suo, & constituerunt simul ut venirent adcondolendum ei, & ad eum consolandum.*

Verf. 12. *Et susceperunt oculos suos eminus, & non agnouerunt eum, et eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt, & ruperunt quisque pallium suum, & puluerem sparserunt super capita sua in caelum.*

Assentior D. Mercero existimanti tres istos cognomenta sumpsisse ab ij. à quibus genus ducebant: Eliphazum videlicet Themaniteni, vocari à Themane Eliphazi primogeniti Esau filio. Genes. 36. 11 Bildadam autem à Suha filio Abraham ex Keturā. Gen. 25. 1. Tso-pharem fortassis à Tsapho vno item ex Eliphazi illius filijs, Genes. 36. 11. qui nobis ignota ratione sit dictus Naamathites. Sunt enim hæc perobscura. Seb & vrbes à suis conditoribus, & regiones ab antiquis earum incolis præcipuis cognominatas fuisse constar, vnde sæpe in sacris libris regionis Theman fit mentio. In summa, res ipsa clamat istos, vt pote intimos Iobi amicos & familiares, ac veluti gregales, fuisse quoque Idumæos vel ex proxima Arabia. Quod autem dicunt Hebræi totidem fuisse Reges, est ex audacia illis familiari. Magni tamen illos nominis & autoritatis fuisse dubium non est, atque adeò vera sapientia, quæ diuinarum & humanarum rerum scientia definitur, admirabiles, vt ex eorum sermonibus apparebit. Verà denique illos Iobum amasse, sinceròque ipsum consolandi studio ex suis regionibus sicut inter ipsos conuenerat aduenisse, ostendunt singula quæ hoc loco cõmentantur, quauis contrarius prorsus fuerit ipsorum propositi euentus: vt qui Iobum magis penè quàm ipse Satanas, sed imprudentia, sicuti

sicuti videbimus, non maleuolentia excarnificarint. Ceterum quamuis non aliorum fiat mentio quam istorum trium, qui cognito lobi casu ad eum inuisendum accesserint, dubium tamen non est, quum tam inopinata res hæc esset, & clarissimum lobi nomen, atque adeo summa inter illos populos autoritas, quin magnus ad hoc spectaculum fuerit hominum concursus, quorum diuersa fuerint iudicia: plerisque tamen illum vt Deo exosum auersantibus, qui mos est vulgi, ex huius vitæ commodis vel incommodis, ac præsertim prout repentinae tales commutationes accidunt, de numinis in quempiam amore vel odio statuere. Magna fuit præterea plurimorum *αἰσχυρία*, secundum illud, *ἡ γὰρ ἡμετέρα, ἡ τοῦ ἰσχυροῦ*, qua de re luctuosissimè lamentatur Iobus capitibus 19. 29. & 30. Sed meminit trium istorum nominatim historia, quòd insignis fuerit eorum dignitas, & propter ipsorum cum Iobo dilceptionem, quæ pars est huius libri potissima. Habitos autem hos sermones fuisse, adstantibus & audientibus alijs, apparet ex capit. 32. vsque ad 37. vbi Elius, cuius tamen aduentus hic non narratur, oratione longè grauissima introducitur, & ipsum Iobum vt immoderate loquutum, & tres istos vt importunos consolatores obiurgans.

Eminui. Id est antequam proximè accederent, vt amicis mos est mutuo sese præsertim ægrotos & prostratos amplecti, vt inde colligi firma ratione non possit, Iobum extra urbem proiectum sub Dio iacuisse, & quidem in sterquilinio, vt nonnulli volunt, & habet Græca interpretatio, quæ conuellitur ipsius lobi verbis infra, 7. 13.

Non agnouerunt. vtpote spiranti vlceroso cadaueri quàm homini viuo similiorem, vt ipse sese multis modis non tam calamo quàm penicillo describit. Quæ autem sequuntur, adhibita sunt vt veræ *συμφορῆς μαρτυρίαι*, ex veterum more in acerbissimis suis & amicorum miserijs, cuius etiam exemplum de cõspersis puluere capitibus appositè citat. D. Mercurius ex Ios. 7. 6.

Verf. 13. *Et sederunt cum eo humi per septem dies & septem noctes, & non loquuti sunt ei quidquam, quòd viderent autum esse dolorem valde.*

Ad alia *συμφορῆς* testimonia quod hic adciijtur magnam vim

vim habet, quia facile fingi possunt illa etiam ab inimicissimis, ista vero septiduanam apud Iobum in tam foetido statu praesuerantia, manifestè testatur nihil minus istos cogitasse quàm quod postea euénit, nempe ut eum grauissime offenderent, & penè in blasphemam desperationem impellerent, quem tamen solari ex animo studebant. Neque tamen illos totidem dies ac noctes ieiunos & insomnes illic perstitisse existimandum est, quod ne de Iobo quidem ipso credibile fuerit. Sed hac hyperbolica loquendi formula declaratur ipsorum obstinata propemodum apud Iobum perseuerantia, ita ut apud eius stratum tot dierum & noctium longè maximam partem permanserint.

Humi. Nempe apud Iobi stratum, non ut antea prosperis rebus diuitum more in decente cubili, sed in grabatulo prostratum.

Nec loquuti sunt ei quidquam. Id est penitus & obstinato silentio taciti manserunt, quia in re duo videntur necessario diligenter inquirenda: quid videlicet eos ad tam diu tacendum impulerit, qui ob hoc ipsum aduenerant ut eum verbis proculdubio & re consolarentur: deinde quid ita silentes in animo versarint, tandem proculdubio priores ipsi silentium istud abrupturi, nisi Iobus ipsos anteuertisset. Est autem hæc utraque quæstio non tantum necessaria ut nouerimus unde potissimum sit factum ut tanta Iobi constantia in impatientiam sit commutata, & præpostera consolatio in asperissimam controuersiam euaserit: verum etiam perutilis ut ex amicorum Iobi errore quandam veluti consolationis methodum discamus: quæ nisi summa adhibeatur, tantum abest ut assequamur in amicis consolandis id cui studemus, nempe ut in suis miserijs subleuentur: ut è contrario patientissimos quoque ad impatientiam ac tandem etiam in rabiem adigamus: quod certè Iobo nostro, exultaturo Satana, euénisset, nisi primum quidem interuenisset Elius, ac tandem ipse Deus, extra ordinem, & ut in tragœdijs fingitur *Dei iussu* apparens, certamen omne autoritate sua diremisset.

Causa igitur istius tam pertinacis silentij hæc adfertur in contextu, quòd isti viderent dolores Iobi mirabiliter excrescere: unde satis intelligitur ipsos initio tacuisse, non tantum quòd

quòd essent rei nouitate attoniti, verùm quòd expectandum censerent dum aliquantulum saltem remittens dolor Iobum redderet ad recipiendas amicorum consolationes attentio- rem: minimè interim dissimulatis suæ in illum beneuolen- tiæ testimonijs, haud secus quàm si, (vt monet Apostolus, & vera flagitat amicitia) ipsimet in sese calamitatem istam experirentur. Hæc verò ipsorum neq; prudentia in commo- do tempore expectando, neque veræ *superabundans* testificatio culpari, sed laudari potius debet. Nam vt in corporis morbis curandis summa cum ipsius egrotantis *diagnosis* habenda est ratio, tum diligenter considerandæ sunt ipsorum morborum motiones ex dierum criticorum doctrina, sic in reprehensionibus & consolationibus, quibus mederi morbis animi studemus, prudenter animaduertendæ sunt temporum quo- que, locorum & personarum circumstantiæ. Nec enim ad- monens Apostolus 2. Timoth. 4. 2. vt *accipere* etiam loqua- mur, negligendum censuit quod alibi diserte præcipit, prio- ris ad Timoth. 5. 1. & alibi passim, suo nobis etiam exem- plo præiens, vt qui factus sit omnibus omnia: sed falsam il- lam prudentiæ speciem damnat, quæ nos vel tantillum ab officio abducit. Iuvat autem etiam dolentes magnopere so- cietas ipsa doloris, quòd alioqui destitui nos, vel etiam de- spici à cæteris in nostris miserijs videamur. Non est igitur propriè ab istis vel in illo vel in isto peccatum: sed in eo cer- tè non parùm, quòd in neutro modum tenuerūt. Verissimum enim illud est quod antea ex Gregorio citauimus, prudenter nimirum esse dispiciendum, non tantùm quid agamus, sed etiam quomodo agamus, tum quoq; quum agimus id quod agendum est, si rectum finem assequi volumus. Et insignis est illa quantumuis prophani poëtæ sententia peruulgata, sed à pluribus tamen neglecta,

Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines

Quos ultra citràq; nequit consistere rectum.

Quos elegantes versiculos memini me adolescentem Græ- cè sic exprimere utrinq; voluisse.

Εἴ τι ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ὁριστὸς οὐκ ἔστιν ὁ πᾶσι δυνάμις

Ἡ δὲ πρὸς τὸ ὑπερβαίνειν, ἢ ὑποβαίνειν, ἢ οὐκ ἔστι δύναμις

Δύναμις τοῦ καθήκους, ὡς καὶ ἡ ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ὁριστὸς.

Primum igitur, in ipso accessu nouitate rei sic percelli vt

ne hiscere quidem possis, an eius est qui ad alios consolandos paratus adueniat? Adijcere verò postea tot acerbissimi luctus testimonia, perinde, ac si amicum non cum dolore certantem subleuare studeas, sed vt iam penitus prostratum & animam agentem, imò iam velut sepeliendum lugeas: quid aliud efficere in animo Iobi potuit, quàm vt id in alijs etiam spectando quod in semetipso iam satis sentiebat, tantò aliùs intimis ipsius medullis ista infingerentur? Septiduum deniq; totum in hoc habitu apud ægrotantem filere, quid aliud fuit, quàm Iobum ad desperationem adigere? & crescentem morbum tamdiu taciturno spectare, quid aliud fuit, quàm stultissimum quempiam medicum imitari, adhibere remedia cunctantem, donec desperatus sit ægrotantis morbus? Quod si plagam Iobo inflatam cernentes magis ac magis crescere, lethalem illam esse existimarunt, cur non illi vnicum illud & certissimum aduersus mortis & diuini iudicij terrorem æternæ videlicet vitæ fœdus, statim & sollicitè inculcant? Hic enim est verè, vt vetus dictum habet.

Per hoc morbus in Iobum operatur.

Quid amplius? quum in ea ipsa calamitate Iobum tam quieto & pacato silentio fortitudinem animi sui testari cernerent, annon potius tantam illi constantiam in Deo gratulari debuerunt, quàm isto habitu & tot miserabilibus gestibus æquanimiorem ipsius frangere? Magna igitur & accurata tum morborum siue animi siue corporis, tum ipsorum ægrotantium obseruatione in hoc officij genere opus est, vt consolationes tempestiuè & vtiliter adhibeantur, quam verè docet sanctus ille *diuinus* spiritus. Hac autem prudentia quoniam istorum sapientia destituta fuit, idcirco parum absuit quum, perinde ac si Satanæ subseruire fuisset illis constitutum, amicum penitus pessunderint, ad quem tamen subleuandum accurrerant. Et hæc quidem de priore quaestione & illius vsu hætenus dicta sunt.

Vt autem ad alteram accedam, quænam istorum mens fuerit in primo ad Iobum accessu, partim ipsorum silentium, partim gestus demonstrant: perculsos videlicet illos hæsisse, apud se cogitantes vix fieri posse vt quisquam verè pius ac probus, qualem adhuc Iobum fuisse crediderant, in istiusmodi miseriam incideret: & tamen ijs testimonijs conuictos,

Ros, quæ prius in Iobo animaduertent, iudicium hoc suum
 suspendisse donec magis ac magis crescere cruciatus istos
 cernentes, & Iobo in sermones erumpente, desperabundo po-
 tius quàm vel micam sapientiae habenti conuenientes, in il-
 lo suo peruerso iudicio confirmarentur. Nam alioqui si sola
 Iobi impatientia, in quam ipsorum certè culpa erupit, ipsos
 offendisset, illa grauius quidem, sed tamen prout cruciatu-
 um magnitudo ferebat, repressa, sermonem aliò statim
 conuertissent, perseceraro potius illum in ea quam adhuc
 ostenderat æquanimitate, & de bonitate Dei suos nunquam
 deserentis bene sperare iubentes. At ipsi contrà, præcunte
 cæteris Eliphazo, sic iustè reprehendunt Iobi impatienti-
 am, vt rursum dupliciter hic peccent. Primum quòd sese
 non animaduertant illo septiduano silentio Iobum antea
 suos cruciatus incredibili penè patientia tolerantem, ad
 hanc impatientiam adduxisse. Deinde quòd asperius etiam
 illum increpent quàm ipsius dolorum sæuitia pateretur,
 qua de re postea Iobus Eliphazo respondens conqueritur.
 Sed ista parui sunt momenti præ eo quòd loco suauissima-
 rum consolationum quibus delinire illius miseriam oport-
 uit, sic ad Dei misericordiam implorandam illum reuo-
 cant, ac si cum homine sceleratissimo & insigni hypocrita,
 cui propterea Deus esset infensissimus, ipsis esset negotium.
 Hocciæ verò fuit hominem optimè sibi, Deo ipso teste,
 conscium, solari, & in eà quam adhuc præstiterat æquani-
 mitate confirmare; ac non potius homini iam calamitosissimo
 nouas præterea tantò intolerabiliore molestias adicere,
 quantò quibusuis corporis cruciatibus grauiore sunt con-
 scientiæ terrores, ad quos illi Iobum perducere studebant?
 Ad hoc accessit iustissima indignatio, qua non potuit non
 intimè vulnerari Iobus, quum sese in sceleratissimorum hy-
 pocritarum numero censeri audiret: vt non tam sit admi-
 randum potuisse illum tot machinis impulsus in hanc im-
 patientiam prolabi, quàm in hac ipsa impatientia modum
 aliquem sic tenere vt neque aduersus tam manifestos ca-
 lumniatores in conuiitia eruperit, neque aduersus Deum, si-
 cut efficere conabatur Satan, furiosè & blasphemè insur-
 rexerit. Hæc autem omnia idcirco pluribus explicauì, vt
 toti sequenti disceptationi lux inferretur, & Iobum neque

ab omni culpa absoluamus; nec grauius etiam quàm par sit accusemus: quum Deus ipse certamen istud definiciens sic Iobum arguat, vt penè, pro bonitate singulari sua dissimulato ipsius errore, culpam eorum in quibus deliquerat in tres ipsius amicos deriuat, & suum illum athletam quasi pancratio victorem triumphali laurea coronet.

In Caput Tertium Περὶ τῆς τρίτης.

Iobum adhuc audiuius mirimè profectò inhumani quadam duritia, sed fidei & recta conscientia, cum summa numinis reuerentia coniuncta velut umbone, sicuti monet Apostolus, omnia Satanae agnita tela sic excipientem, vt impenetrabilis penè hactenus fuisse videri poterit. Nunc autem eum non iam cum exteris illis hostibus à quibus impetebatur, sed secum luctantem audiamus, & ita quidem luctantem, vt perparum absit quin tentationis pondere succumbat. Neque id verò mirum videri debet, quum in sanctissimis quoque sit reliquum carnis & Spiritus certamen: idcirco diuinitus in electis etiam, vt suo nos exemplo docet Apostolus, relictum non vt peteamus, sed partim ne triumphum ante victoriam caramus, quo nihil est Satanae optabilius: partim vt nostrae imbecillitatis perpetuo conscij, non à nobis, sed à Deo pendere discamus. Denique vt quò difficilior & durior fuerit certamen, eò sit gloriosior piorum victoria. Quemadmodum ergo quum terrenis armis inter se pugnant homines, non ex ijs quæ inter pugnandum & adhuc pendente Martis ἀπογορεύεται alea, sed ex ipso demum exitu vicisse pars altera censetur: neque imbellis aut ignavus fuisse dicitur, qui grauissimè fuerit vulneratus, & pedem etiam interdum retuleris victo similis: modò vires postea & animum resumpserit: sic in isto spirituali conflictu carnem Iobi audientes vehementissima impressione in Spiritum inuictam, non est quòd propterea Spiritum quamuis interdum grauissimis vulneribus saucium carni succubuisse putemus: siue Iobum damnemus victricis impatientie, nedum blasphemie. Magnū est enim inter hæc discrimen: neque impatiens propriè existimandus est quisquis summis corporis & animi cruciatibus, (quales penè incredibiles sustinebat Iobus) totus statim continuo constantia tenore non resisteris, sed fortis etiam & constans fuisse existimandus est, in quo tandem superior euaseris Spiritus. Itaque sapientissimè & appetitissime nos admonet Iacobus, Iacob. 5. 11

ut in hoc Iobi considerata certamine, non quidquid inter certandum gestum est, sed ipsius pugna exitum spectemus: Deo videlicet constantem servum suum intus fulcienste, et quamvis duriter admodum, nunquam tamen penitus supra vires, quas illi opportunè subministrabas, tentari sinente. Et quis tandem sanctorum non est istud expertus, si sigillatim quæ ab illis dicta factaque sunt consideremus? Peccavit igitur sanctæ caræ in Iobo homo enim fuit: Deo tamen ipso iudice nunquam carni succubuit, sed quamvis non sine vulneribus, inter pugnandum acceptis, vixit in eo spiritus. Sic de ipso Petro, cuius fides nunquam penitus defecit, Christus loquens Iohan. 21. 18. postquam, inquit, genueris, tendes manus tuas, et alius te cinget, et transferet quod noles, significans quæ morte glorificaturus esset Deum. His enim certè verbis declaratur Petram sic martyrii pænam libentissimè et constantissimè pro Christo subivisse, ut tamen in illis perferendis pænis in quibus Spiritus ipsius exultabat, non defuerit caro à sensu mortis abhorrens, cum qua luctaretur. Et hæc quidem semel non in hunc tantum locum, sed in quamplurimos alios, qui deinceps nobis occurrunt, dicta sunt. Nunc autem quid hic caro loquatur audiamus. Dolet Iobus fremit, frendet, eiulat: quod tandem usque progressurus nisi Spiritus impetum illius cohibuisset? Certè in blasphemiam & desperationem, prout futurum sperabas Satan, ruiturus. Et hic rursum nobis hæc ipsa caro prudenter discernenda est. Nec enim peccat in eo Iobus quod tantorum animi & corporis cruciatuum sensu percitus vociferatur, quod ab ipsa est natura: sed in eo peccat quod omnes habens dolori laxans, & veluti ad tempus seposita de Deo cogitatione, in qua tamen consistere illum oportuit, extra ipsos etiam humane rationis fines abripitur. Quis enim eum sapere ac non potius fovere exstimaverit, qui in diem suum natalem, siue illum ipsum iam præteritum quo natus fuerat, siue quotannis veluti recurrentem comitia coniecerit? Est tamen idem aut gravius etiam aliquod Ieremia contigit Ierem. 20. 14. Nec multum ab hoc absunt nonnulla David in Psalmis querimonie. En igitur quousque nos faciliè vehementes ille & effrenes animi perturbationes abripiunt, quas Philosophi ratione cohiberi iubent, non penitus quidem interdum inutiles, at minimè tamen satis donec in lenissimis etiam tentationibus remedia, quod unus ille Spiritus Domini rationem ipsam illustrans, laborantibus nobis suppeditas. Non est igitur quisquam peccati expertus, sed aliter peccans in quibus vitiositas illa penitus regnat, siue quis faciant malum quod toti volunt: aliter qui sic peccant

ut clamet in illis Spiritus ipsos facere secundum carnem, quod secundum Spiritum nolunt, cuius rei exemplum illustre Iobus hoc in loco & deinceps præbet. Quis enim illum in ipsa tanta mentis ipsius perturbatione non miretur, ne voculam quidem vel in uxorem vel in amicos tam imprudenter cum ipso agentes, vel in alios illos indignantium, vel potius insipientium hominum more, emisisset? & ut ex versiculo 20. apparet, Deo in mentem ipsi veniente, carnem ab ipso etsi non penitus, tamen eousque in medio impetu fuisse repressam, ut intra lamentationis finis subsisteret. Quod enim interpres Hebraei iniquissimè aduersus Iobum sentiunt, alij quidem genitrici illi illum auumerantes, quasi non providentiæ diuinæ, sed alicui malignarum stellarum positiui suasistas calamitates attribuerit, idèoque natalem suum diem sit detestatus; alij planè impium & blasphemum illum appellantes; quum infra iudicij ipsius Dei sententia redarguatur, sic non satis compositas, imò etiam extra pietatis orbitam excurrentes Iobi voces reprehendentes: ut eum tamen ab omni impietatis & sceleris culpa absolutum insignis victoriæ laurea coronet, causa non est cur pluribus refellamus.

Superfunt autem in hoc capite nonnulla à nobis expendenda, & quidem in primis illud queri non ineptè hoc loco posse videtur, Num in Dei voluntate sit ita nobis penitus acquiescendum in quibusvis patienter perferendis, ut quæ semel facta sunt, optare fuisse inficla, aut aliter facta, sine peccato non possimus. Respondeo tantum abesse ut eiusmodi optata simpliciter & ingentè habenda sint pro peccatis, ut è contrario grauiter interdum peccemus, nisi plurima quæ vel à nobis vel ab alijs quibuscunque facta sunt, etsi inficla fieri amplius non possint, tamen nunquam facta fuisse summis votis desideremus. Nec enim aliò spectat vera anteaclam vitæ suam condemnantiam respicientia: & eò nos Deus ipse deducit quum ingrati Israelis perniciaciæ post inficlas etiam penas his verbis per dñm & omnia deus deplorat Psalm. 81. 14. O si inquit, populus meus auscultaſſet mihi, si Israelita in vijs meis ambulassent. Ex hijs autem ipsi Deo attributis verbis facile est intelligere quatenus ipsam quoque Dei Opt. Max. in hoc universo mundo administrando sapientiam considerantibus nobis optare non sit nefas quidpiam aliter contigisse: quatenus videlicet displicent nobis illa quibus ad exercenda iusta & seueræ suæ iudicia prouocatur: sic tamen ut in eo quod ipsi placuisse videmus libenter acquiesca-

mus, cum quoque quum non tantum prorsus ignorat nobis est ipsius
 ne consiliorum et eventuum qua inde consequuntur ratio, sed et
 tiam quum videtur insanienti nostra sapientia Dominus aliquid
 gerere quod ipsius nature prorsus repugnare censens qui velus
 apud sue rationis tribunal illum sistunt. Peccant ergo in eiusmodi
 optatis ij potissimum qui ad divine in regendo mundo admini-
 strationis, tum in genere, tum specialiter in his vel illi rerum
 eveniis considerationem, adferunt praeiudicia ex humane ar-
 rogantie penitus deprompta: quibus impulsu in Dei indicia temere
 inquirunt, et non inveniunt quod ipsis satisfaciatur, ab eiusmodi
 prophana prorsus audacia in manifestam impietatem ruunt
 cuiusmodi exempla passim in sapientum huius seculi scriptis, om-
 nium generum extant, quos verè scribit Paulus cu tñc iavtò
 dradoz quic mactodivay. Nec aliundè ferè exortæ sunt et ad-
 huc exoriuntur idoz porci et hereses, quibus Ecclesia exco-
 ceri non desinit, quàm ex eo quod homines non tantum aperte
 curiosi et ambitiosi, sed etiam seipsos falsa religiosa conscientie
 specie fallentes, omnia tum humana tum divina ex suo sensu
 metiuntur, non minus in stabiliendis suis somnijs quam in ijs
 que sibi non placent improbandu, ne Deo quidem ipso excep-
 to, proiectam suam audaciam demonstrantes. Istis autem minime
 sunt accensendi, qui nec prophana curiositate, nec constituti apud se
 praeiudicijs, si quid in operibus Dei quotidianis occurrat, quod
 ipsos scire sue vocationis intersit, cuius causas sic ignorent vñ hæc
 ignoratio suspensas eorum mentes teneat, religioso affectu ducti,
 in huiusmodi cogitationibus in primis verbum Dei consulunt, ex
 quo deinde in huiusmodi rebus dijudicandis erudiantur: deinde,
 ut ex illarum doctrina recta ex Dei verbo cognitione verè in Deo timo-
 re statuere de occurrentibus hypothesebus possint et quid hic sibi sit
 agendum intelligere, si de ipsis agitur, suas ipsorum conscientias
 scrutantur: sin verò de alijs quaritur, sedulo et absque exor-
 do, causas peruestigant, unde sit ortum illud de quo disceptatur.
 Quod si ne sic quidem inveniunt in quo conquiescant, illud tamen
 semper retinent, quum sit esse Deum Opt. Max. cuius
 voluntas, siue nobis patefacta, siue occulta, siue exceptione sit nobis
 adoranda. In miserijs autem presentibus siue nostris siue aliorum,
 siue publicis siue privatis, conceditur etiam nobis nostram sortem
 deserre, lamentari, dolores denique nostros in ipsis etiam finem
 deponere, et eorum leuationem à Deo flagitare: sed ijs adhibitis

exceptionibus, ut neque ex animi molitie, neque ex prophano ullo affectu, & quasi cum Deo contendere velimus, ista querela proficiantur: sed animum semper afferamus ad patienter ferenda quaecumque nobis fuerint ab ipso imposita comparatum. Hanc autem doctrinam quoniam pluribus exemplis illustrare longioris fueris operi, sufficiat nunc nobis in hoc Iobi exemplo rem istam spectandam proponere. Iustissimus omnium hominum Iobus, euadit repente, idque ex Dei decreto, omnium hominum calamitosissimus. Atqui non tantum humana ratio, sed ipsa etiam Dei iustissimi natura necessario videtur flagitare ut bona bonis, mali malis tribuantur. Hoc itaque substrato fundamento concludunt quicumque Iobum in illo miserrimo statu inueniunt, oportere, ad hoc ut Deo iustitia salua maneat, nullum tunc fuisse inter homines Iobo sceleratiorem, qui tamen pro homine sanctissimo & iustissimo semper habitus fuisset. Hinc fit ut ab omnibus ipsum circumstantibus arguatur, quorum alij, de quibus Iobus passim conqueritur, ipsum ut perditissimum hominem insectantur: alij aequiores, ut ipsius uxor, & tres illi ipsius amici, de ipsius quidem vita, at non de ipsius salute desperant: & quoniam eum vident nulla suorum peccatorum mentione facta, nihil aliud quam animum sibi optime consciunt testari, toti in eo sunt ut illum, ab hac suae innocentiae opinione abductum, ad condemnandam antea factam vitam suam, et cum insigni simulationis suae desperatione petendam à Deo veniam pertrahant, quae superis illi unica liberationis ratio. Ad haec autem Iobus, etsi hominem se quidem ac proinde peccatorem agnoscens, tamen optime sibi conscius causam nullam in se residere, cur secum Deus tam inclementer praeter ceteris hominibus ageret, initio quidem Deum non desinit, quantumlibet reclamante stulta humana ratione, ut iustum, aequo, placidoque animo laudare. Tandem vero mirabiliter auctus doloribus, et amicorum septiduo silentio, quasi nihil opus esset sibi in posterum à Deo expectandum, vehementer exacerbatus: atque adeo iam tum in animo versans quinam fieri posset ut sic eum Dominus praeter ceteris hominibus persequeretur: et tamen ne tum quidem suiftri quidquam de Deo suspicatus, diras istas terribiles effudit.

Antequam autem Iobum ipsum sic eiulantem audiamus, querendum etiam nobis in hunc locum videtur, quatenus et quibus de causis mortem praecipere vitae liceat, ut quatenus hac etiam in re Iobus intra modum sese non continuerit intelligamus. Est enim cerè haec vita diuine benignitatis opus, quod aspernari mera fuerit insania.

Mors

Mors autem, ut est à peccato profecta, sic est natura ipsius hostis, & videtur exhorrescenda, ut pote quam ipsi quoque sanctissimi homines, ut David & Ezechias sunt deprecati, ipseque adeo Christus omnis labis exspers, mirabiliter exhorruerit. Istud tamen si simpliciter valere dixerimus, nihil profecto vniis nobis fuerit hac vita optabilius, nihil morte formidabilius. At istud certe sic flatui non potest quin uniuersa vera Ecclesia in hoc mundo peregrinans, & ad meliorem illam anhelans, innò sic viuens in terris ut iam nunc sit ipsius solitudo in cælis, apertissime nos redarguat: atque adeo quin quicquid egregiè inter homines geri absque vitæ contemptu nequit, abrogetur. Verum est igitur quod de vitæ & moris origine diximus: sed duo sunt hic nobis obseruanda quæ huic ipsarum origini superuenerunt. Factum enim est per peccatum ut hæc vitæ in quiddam miserrimum & calamitosissimum euaserit, quam postea mors prior excipiens, corpori quidem nonnullas inducias concedit, id est doloris vacuitatem, quam tamen ipsummet non sentiat: animam autem iam tam ad horrendos cruciatus transmittit, donec altera mors perpetuus pœnis utrumque adiudicet. Et hæc quidem est omnium hominum fors communis, vñ demum exceptis quorundam miserum Dei pro immensa bonitate sua in Christo Seruatore nostro decreuit. In istis igitur manet quidem præsens vitæ miseria, sed ipsorum commodo, siue sic illos Deus paterna ferula castiget: siue sic eos exerceat, partim ne ipsos fallat ipsius mundi transiit, partim ut in ipsorum infirmitate virtus ipsius sese demonstret, æterna tandem beatitudine victores suos athletas coronaturus. Manet quoque in ista dem mortis prioris necessitas, & ea quidem, quando, & quibus Deo libuerit modis, subeunda: ut non quasi ab ipso irato, sed potius ut à summæ beneuolæ proficiscens: quam anima quidem ad æterna felicitatis degustationem transmittatur: corpus verò, licet exanimæ & putre in puluere iacens, mors ipsa, contra sui naturam, quasi commissum sibi depositum seruet, vltimo demum die per beatam tandem immortalitatem penitus absorbenda. Istis autem positis, quæ certis & expressis diuini verbi ac huius etiam nostri Iobis testimonijs probantur, illud efficitur miserrimam quidem esse priorum illorum tum in vitæ tum in morte conditionem, sed esse tamen illis mortem vitæ optabilem. Quanto enim est illorum vitæ longior, innò quanto voluptatibus omnibus affluentior, tanto grauior illos excipiet, aut in ista, aut in altera, aut in vnaque vitæ miseria: & hæc saltem beneficium morte prioris consequuntur, ut ad

tempus

semper doloribus corporis careant. Immo, auctore ipso Christo, satius illis fuerit nunquam occisisse quamvis argui e potius quam solide à nonnullis dispusetur, prestare potius miserum esse quam non esse. Quod autem contra vsuenerit videmus ut istis nihil sit ista vita charius, ipsorum insania tribuendum est, qui commodorum huius vite fascino demerati, quid sit ipsis postea futurum non cogitant: quorum alios videmus bestiarum instar tum vivere, tum mori: a diis, si qua grauis calamitas ipsos inuadat, cum miserrimis simul & vanissimis ciuilibus vitam inuitos amittere: alios ut dolorum superatos, vel expergescit tandem conscientiae terroribus prostratos, in eam ipsam mortem quam tantopere exhorruerant pra desperatione precipites ruere, quod suae miseriae somnient huius vite fine terminari. Contra verò suauis est istis tum hac vita, tum etiam ipsa mors quos viuentes Deus vera sui notitia illustratos sancto suo Spiritu sic viuentes regit, ut neque prosperis effervant, neque frangantur aduersis, & ex hac vita quando & quomodo ipsi libuit excedentes, certissima mox sequutura beata immortalitatis spe sic totos perfundis, ut haud secus exultent quam mercenarius quispiam occidente Sole pactam mercedem recepturus, & domi quieturus: & qui diutius maximis cum periculis & laboribus peregrinatus, ut de suo Ulysse non ineptè, quamuis in aliam sententiam, fabulatur Homerus, domus suae summum inuenit, in qua sit deinceps optatissima quies fruiturus. Est igitur illis, ut modò dixi, tum vita, tum mors inuicanda: sed mors tamen quam vita optabilior, non sanè incommodorum huius vite iadio, (quamuis moderatè quoque à Deo & cum bona ipsius venia sic mortem postulare minimè sit per se vitiosum) neque propriè quo d sint in suum ipsorum commodum intenti, (hoc enim esset non Deum propter se, sed semetipsum amare, quod ne in amicis quidem nostris ipsi probauerimus) sed partim ut ab ista tanta misera peccati seruitute semel toti manumittantur, ut nos Apostolus exemplo suo docet Rom. 7. 24. partim ut propitius eum videant, et rectius colant, ad quem tota vita anhelant, eiusdem Apostoli exemplum sequenti Philip. 1. 23. Qua quum ita se habeant, superest ut proposita exempla contraria explicemus, ac deinceps quatenus modum in hoc desiderio non temerè lobus, ostendamus. Quod igitur attinet ad exempla Dauidis Psalm. 6. 6. & 30. 10. & 115. 17. & Ezechia, Esa. 38. 18. siquis attente expendat in quo statim versarentur illi quum vitam peterent sibi non eripi, compertiet eos non tam mortem quam iram Dei, quam sibi tum infernum experiebantur,

haurit, fuisse deprecatos. Quid enim est mortis cum ira Dei con-
iuncta terribilius? Deinde constat etiam illud ex iisdem locis, Ho-
los ad eas concipiendas preces zelo Dei gloria in Ecclesia promouen-
da fuisse impulsos, & easque exercende sua tam necessario tem-
pore vocationis studio inflammatos, ut sua ipsorum salutis adipis-
cenda moram facile ferrent, ad Ecclesiam iuvandam intenti. Quid
enim alioqui fuisset illis optabilis, quam ut in calidam illam civi-
tatem, ad quam totis animis aspirabant, quam celerrimè recipe-
rentur? Hebr. 11. 16. Itaque Helias existimam se vnum super-
esse, & de Israelitica Ecclesia prorsus actum esse, tantum abest ut
mortem deprecetur, ut contra nullas iam in terris suas partes esse
credens, illam summus votis exoptet: non simpliciter huiusvita ta-
dio, sed quod amplius inter prophanos Dei contemptores vivere non
sustineret, 1 Reg. 19. 18. De Ieremia verò & Iona mox dicemus.
Ad illum autem Christi æp̃m quod attinet, quo nihil unquam ter-
ribilius contigit, peculiaris fuit illius ratio nobis etiam atque etiam
consideranda. Nec enim Christus in illa vehementissima & qui-
dem ter repetita mortis deprecatione, vel inuitum se mori testatus
est (quis enim illum nolentem cogere potuit? & si verum istud esset,
non essemus ipsius ad crucis usque mortem obedientia servati) sed
quiescente ad tempus in ipso Deitate, sicut scitè loquitur Irenæus,
& sensibus carnis quantumvis ab omni labe & initio immuni,
in horrendo illo Dei patris iudicio quod iam tum subibas pendius
occupatis, in illam petitionem erupit. Nec enim mortem simplici-
ter exhorruit qui perfectissimum & absolutissimum est omnis va-
ra fortitudinis exemplar, sed æstus illam reformidavit ipsius
caro, ex qua nunquam etiam saluus evasisset, ne dum ut nos inde
posset eripere, si dumtaxat homo, vel etiam si Angeli quoque natu-
ra præditus fuisset. Timuit autem ipse ad tempus suo illo pondere
quo nihil est terribilius aut gravius, ut nos mortem timere desi-
veremus, quam sic etiam viciis, ut in hac ipsa illius morte vitam
queramus & inveniamus. Superesse opinor ut ad Iobum ipsam
accedamus, quem certè negari non potest multipliciter sed humano
iamen lapsu in hoc voto peccasse. Sunt enim hæc non à constanter
et sedato animi iudicio profecta, sed à magnitudine doloris mentis
et fidei luminibus ad tempus officiente, expressa. Quod enim al-
his tantis malis non nisi morte liberari se posse sibi persuadet, eius est
qui divine potentie vim non satis expendat: quod se potius vel
nunquam natum, vel simul natum et mortuum fuisse malles, hominis
inconsiderati

inconsiderati & tot acceptorum beneficiorum, atque adeo suūpsum, et insignis illius apophthegmati obliui, Si bona suscepimus à Domino cur aduersa non sustineamus? quòd hanc liberationem optas quidem, sed à Deo non exposcit, animum ostendit penitus perturbatum: quòd in his optatis sua duntaxat quietis rationem habes, & eam sibi morte obuēturā arbitratur, nisi sicut postea audiemus, contrariis eiusdem Iobi vocibus refelleretur, penè viderentur ei conuenire qui sese unum respiceret, atque adeo qui nihil hominis à morte superesse cum Epicureis sentiret. Sum tamen hæc omnia, sicuti modo dixi, humane imbecillitatis, ut tandem agnoscentem ipsum Iobum audiemus. Quòd si tanti viri tanta fuit infirmitas, quæ so, quanta sedulitate nobis qui tam procul adhuc ab ipso absumus, precandus est noctes & dies Dominus, ne nos in tentationem inducat, aut cupiditatibus nostris traditos deferat? Ad Ieremiam denique quod attinet, videri quidem possit, quamuis non tam multis verbis, tamen asperius etiam quàm Iobus loquutus, si quis voces utriusque inter se conferat: Sed in eo longè maximum est discrimen, quòd Iobus suam minus priuatam causam agit, Ieremias autem Dei gloriam in suo ministerio contemni ferre vsque adeò nequit, ut modum in exposulando non teneat. Iona quoque idem accidit, non de sua certè existimatione sollicito, sed verito ne quid de Dei veritate & prophetici muneris auctoritate decessisset. Est igitur uterque profecto sicut de gloria Dei promouenda summo studio valde laudandus, ita in hoc reprehendendus, quòd quum sciri ipsi esse debuerit diligenter ministerio suo defungentibus, exitum Deo committere: sint eòsque progressi ut melius quodammodo se Dei gloria quàm Deum ipsum cauere sint imaginati. Sic quoque peccantem Petrum Christus tam acriter reprehendit, ut aduersus nullum vsus aciore increpatione videatur, illum à se iubens facessere, & Satanam illum appellauit. Tanti est momenti non modò quod per se malum est vitare, verum etiam cauere ne prepostero bene agendi studio grauius peccemus: quod si sciri diligenter & accuratè iampridem à permultis atioquin magnis viris fuisset obseruatum non ita miserè fuisset & Christiane fidei puritas inquinata, & Ecclesia facies tota deformata.

CAPVT III.

Ver. 1. Post hæc aperuit Iob os suum & maledixit diei suo.

2. Clamauitq; Iob, ac dixit.

Tura

Tum verò Iobus silentium istud abruptum, atque adeo elatissimis clamoribus quantopere premeretur declarans, sese tam misera sorte & conditione natum esse verbis istis lamentari coepit, & quas doloris magnitudo voces ipsi sugerebat, in ipsum diem natalem suum euomere.

3. *Perisset dies quo sum natus, & nox qua dixit, procreatus est vir.*

Vtinam verò dies numquam extitisset qui mihi fuit huius vitæ initium: neque nox in qua renuntiatum fuit virum editum fuisse in lucem.

4. *Dies illa sis caligo, non requiras illam Deus supernè: nec splendet super eum lux.*

Vtinam diem illum tam inauspicatum recurrentem totum occupent tenebræ, nec eum Deus è cœlis in cæterorum dierum numero recenseat, nullus, inquam, lucis radius ipsum illustret.

5. *Polluant eum tenebra & umbra mortis: conamoretur super eum nubes: terrificent illum sicut terrentur amari die, id est, quibus amarus est lucis conspectus.*

Caligo & umbra tam obscura quàm est ipsa mors diem illum occupans, quàm sit ille funestus ostendant: nubes illum operiant, & tam exosum & detestabilem reddant quàm illis est lux inuisa quibus acerbæ & amara est vita.

6. *Noctem illam occupet caligo, ne gaudeat inter dies: in numerum Lunarum (id est mensium) ne venias.*

Nox illa omnis prorsus quantumvis tenuis claritatis sit expers, neque hoc obtineat quo reliquæ noctes fruuntur, nempe ut diei sequenti accenseatur: & ne explendo menstruo Lunæ curriculo villo numero adhibeatur.

7. *Ecce, nox illa sit solitaria, nec veniat in ea exultatio.*

Iam iam, iam nunc inquam, nox illa nihil aliud esto quàm tristissima solitudo: nec vllus in ea qualis conuiuorum & nuptiarum mos esse consuevit, cuiusquam cantus, audiat.

8. *Execrentur illam qui maledicunt diei: qui parati sunt exprobrare lamentum suum.*

Execrentur illam inter cæteras quibuscunque inuisa lux est, & qui lamentari nunquam desistunt.

9. *Obtenebrentur stella crepusculi ipsius: impetret lucem & (ca)*

non (existat) nec videat palpebras aurora.

Caliginosum sit ipsius ineuntis crepusculum: & perseuerantibus in ea tenebris, frustra alterum extremum, diluculum videlicet, & stellam Dei nuntiam nunquam ipsi superuenturam, expectet.

10. *Eò quod non clausis fores & (non) abscondis arumnas ab oculis meis.*

Quod non occluserit vteri materni fores, & me fuerit nasci tot tantisque arumnas experturum.

11. *Quare non à matrice mortuus sum? quare non ab utero egressi & expiravi?*

12. *Quare me prauenerunt genia, & quorsum vbera ut suggerem?*

Eheu! cur non potius interij ex quo fui in vtero matris conceptus? cur non simul ex vtero sum egressus & mortuus?

12. cur nascenti occurrens obstetrix genibus suis me excepit? quorsum mihi in tanta calamitate mortuuro præbita fuerunt vbera quæ suggerem?

13. *Nunc enim iacens dormire & quiescerem: dormire, inquam, & iam tum mihi quies obtigisset.*

14. *Cum Regibus & gubernatoribus terræ qui aedificant solitudines.* 15. *Et cum principibus quibus est aurum, & qui replent domos suas argento.*

Nunc enim pro eo quod intolerabilibus miserijs vexari non desino, quiesceret hoc meum corpus in sepulchro iacens, & iam tum somno mortis fruens, quamuis breuissima vita functus, tamen quiete iam tum essem potitus, Regibus & potentibus terrarum principibus, qui suæ potentiae monumenta reliquerant tot arces, locis etiam desertis & incultis maximo labore extractas: & principibus auro & omni opum copia illustribus nihilò inferior.

16. *Aut sicut abortiuus abditus, non existerem sicut paruulus qui lucem non aspexerunt.*

Aut in ipso vtero matris latens, nec inde egressus, nunquam exiissem: ijs videlicet factibus abortiuus similis qui lucem nunquam aspexerunt, nedum ut eam miseram & calamitosam vitam essem expertus.

17. *Illic improbi cessant ab incutiendo terrore, & illic quiescunt fessis dolore.*

Quanto

Quanto autem est optabilior quàm vita, quies ista quam morientes assequimur? Nam in sepulchro quiescentes nullus sceleratus obturbat, quum ij ipsi qui dum viuunt nullam cæteris quietem concedebant, & in alijs opprimendis omnes vires suas exercebant, tunc delassati conticescant.

18. Pariter vineti tranquilli sunt, nec audiunt vocē exactoris, Illic securi sunt nec sibi timent ab exactoris minis & verberibus qui simul in ergastulis vineti miseram vitam in compedibus trahebant.

19. Paruus & magnus illic est, et seruus (est) liber à Domino suo. Illic mors magnos paruus & paruos magnis exæquat: illic nullum est inter seruos & dominos discrimen.

20. Cur dat arumnosis lucem et vitam amaris animos?

21. Qui expectant mortem et (ea) non (adesi): et scrutantur eam ex latebris?

22. Qui latantur exultatione (et) gaudent quum inueniunt sepulchrum?

23. Vero (inquam) cuius vita abscondita est, et tæx Deus circum eum (id est, quem Deus vndique circumuallatum tenet.)

20. Cæterum hoc quidem ego non inficior, hanc vitam per se exitium esse Dei conditoris donum, si modò cuipiam simul tribuatur illius fruendæ facultas. Quorsum autem illam dixerim cuiquam ipsius commodo concedi vel prorogari, quæ sit ipsi perpetuis in ærumnis & assidua mentis anxietate transigenda? 21. cui nihil sit acerbius quàm quòd viuendi finem non inueniat, quantumuis non minùs sollicitè expetitur quàm thesauros ex imis terrarum latebris nonnulli scrutantur.

22. & cui contra nihil fuerit reperta morte iucundius?

23. cui deniq; diuinitus vndiq; circumuallato, nihil opis, nihil consilij suppetit, nullus ad euadendum exitus patet?

24. Nam aut o panem meum, suspirium meum veni, et fluens sicut aqua rugitus mei.

Et mea quidem talis est conditio, vt qui ne degustare quidem cibum possim quin anteuertentibus me suspirijs præpediar. Nec vllus est rugituum meorum instar fluij ex imo pectore scaturientium finis.

25. Non pauorem expaui et aduentu mihi: et quod verber obuenis mihi,

26. *Non fui securus, nec requiesi, tamen aduenit commotio.*

Et quid aliud agerem? quod enim quum essent tam prosperæ res meæ potissimum reformidabam, & quanta maxima poterat fieri solitudine cauebam, nempe ne mea culpa in aliquas miseras inciderem, id ipsum video mihi euenisse.

Et quamuis florentibus rebus meis, neque securè egerim, neque sim eos imitatus qui bonis illis freti in vtramque aurem dormiunt, tamen ista quæ nunc totus exagitor calamitas mihi superuenit.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS IIII.

Haftenus amicos Iobi legimus suo ad leuandam Iobi miseriam minimè idoneo silentio valde illum exasperasse, et ex superiore capite apparuit, & ut infra cap. 6. 21. disertè testatur. Nunc autem Eliphazum grauisimæ sequenti disceptationis initium facientem, neque, sicuti decuit, immoderatas illas Iobi querimoniae temperantem, sed illi acerrimè puniendi occasione inde valde imprudenter arripientem audiemus: ut per eum, & reliquos duos ipsius accusationi subscribentes, non steterit quominus tandem Iobus iniquissimis eorum calumniis oppressus, in desperationem planè & prorsus rueret. Non erat tamen fateor hoc illis propositum, ut qui è contrario hanc unam superesse rationem erigendi amici existimarent, si ad detestandum antea vitam suam vitam & petendam à Deo veniam illam perduxissent: sed quum falsa hypothesis miseretur, mirum non est nihil propius esse factum quàm ut eum perderent quem tamen seruatum maximè cupiebant. Itaque non semper verum est illud Terentianum, Facile quum valeamus, recta consilia aegrotis damus. Nec enim (ut in hoc exemplo tristissimo animaduertimus) satis est ad consolandos alios beneuolum animum adferre, nec etiam quod in genere rectum est proferre: sed duobus in primis hæc præterea nobis opus est: nempe, ut quod in corporum morbis periti medici sedulo faciunt, morborum animi veram causam, non ex temerarij, præiudicij, non ex quibusuis coniecturis, non ex communibus, sed ex proprijs signis pernoscere studeamus: ac tandem habita, quoad eius fieri potest tum ipsius aegrotantis, tum circumstantiarum loci ac temporis ratione, vel acetum saccaro vel saccarum aceto sic temperemus, ut si minus succedat euentus, penes aegrotantem non penes medicum sit culpa.

culpa. In illis igitur prioribus duobus nullam reprehensionem, sed laudem merentur Iobi amici, qui ad illum in tanta calamitate accurrentes, verè illum à se diligì ostenderunt: & de peccatorum agnitione, & seria respiciencia, de Dei sapientia, potentia, tremendis adversus contumaces iudicijs, immensa in respicientes clemencia, sapientissimè ac planè divinissimè sunt concionati: sed in posterioribus duobus, id est in hypothesi persona Iobi gravissimè sunt hallucinati, quod in Eliphazi oratione duobus istis capitibus sic demonstratur.

Primus huius capitis quarti versiculus exordium continet asseritatis plenam, ac proinde nec persona Iobi, neque illi tempori conveniens. Nam prebeamus quidem illa Iobi immoderate & incompòse querimonia inflatam reprehensionis occasionem, sed quæ à commiseratione non ab indignatione profisceretur.

Versiculis 3. 4. 5. 6. sic argumentatur. Solebas alios maxima cum pietatis laude in gravissimis calamitatibus erigere, nunc verò non modo tibi non adhibes quæ suggerere alijs consueveras, sed etiam animo tui concidisti. Ergo fictitia fuit hæc tua pietas, nec Deum serio & propter se, sed propter tuæ vnius commoda respiciens coluisti. Parallogismus à non causa ut causa. Quod enim à magnitudine doloris profisciscbatur impietati tribuit.

Versicul. 7. Nunquam (inquit) verè iustos & probos perdit Deus, ut secum agi Iobus vociferatur, & vos oculis nostris intuemur, Ergo fictitia fuit omnis ista Iobi integritas. Falsa est assumptio. Nec enim Iobum perdere quantumvis afflictum Deus constituerat, sed de Sazana potius per eum triumphare, ut potius sic argumentari Eliphaz debuerit. Deus nunquam perdit probos verè iustos & integros, qualem esse Iobum antea ipsius vita probat. Ergo bono & forti animo Iobum esse oportet: nec istas querelas iudicio mentis effatus est, sed sub pondere tantæ calamitatis laborans effudit. Suble-
vandus ergo nobis est & erigendus.

Versiculis 8. 9. & 10. sic ratiocinatur, Qualis est inter id quod scribitur, & id quod metitur convenientia, talis etiam est consensus inter vitam cuiusq; & iudicium Dei, quo iustos beat, sceleratos autem, sicuti digni sunt, malè perdit. At Deus sic agit cum Iobo ut cum sceleratissimis consuevit. Non fuit ergo Iobus qualem illum esse existimavimus: sed ut omnium hominum calamitosissimus, sic etiam perditissimus. Verum autem falsa est hypothesis, in qua calamitatum huius vitæ causa unica statuitur hominū videlicet peccata & Dei odium.

Quam enim haec miseria sit tum bonis tum malis communis, immo plerumque in huius vitae curriculo plures & grauiore calamitates, interdum ad mortem usque experiantur boni quam mali, sicut perpetua docuit experientia: consequenter falsissimam esse illam Eliphazi conclusionem: sed verissimum esse quod asserit Ecclesiastes, nempe ex parte sentie huius vitae statum vel prospero vel aduerso, constitui de amore vel odio Dei propriè non posse.

Versiculo 11. ad ultimum usque profert rationem sibi diuinitus oblatam, sed quæ nihil aduersus Iobum faciat. Nam ex illa colligit quidem illud potest ac etiam debet, nihil esse hominem si cum Deo conferatur: & inuenturum semper esse Deum in quouis homine quod vel non probet, vel etiam vindicet. Atqui quæstio non erat de istis infinitis, sed de his potius, An non nisi propter peccata Deum calamitates hominibus immitteret: & An ex magnitudine miserationum in quibus aliquis versetur, sit de istis moribus & vita iudicium ferendum. Facit hic Igitur Elphazus quod Sophista solent, iurata aduersus Iobum.

SUMMA ET DISPOSITIO CAPITIS V.

Capite vero 5 usque ad versiculum 7 desinens, appellat Eliphazus testes suos de Iobo iudicij sanctos omnes: & indignissime Iobo obrectans, quotidiana experientia probat, sic Deum agere cum ipso, ut consuevit cum sceleratissimis, quos ad tempus florere & se se attollere patiatur, tanto grauiore casu possit ruituros. Sed quorsum hoc ad Iobum? Probandum enim erat quorum simili sit miser status, eorum similem fuisse vitam, et valeret illa aduersus Iobum conclusio. Atqui non illud modo, sed istud quoque falsum est & similiter esse statuendum de odio vel de amore Dei in eis quorum de similibus fuit vita, sic similis atque adeo par sit miseria. Contrarium enim ex infinitis exemplis quotidianis liquet, ac præsertim ex duobus illis Ieronibus propter flagitiosam suam vitam eodem pœna genere in cruce affecti, quorum vnus ex Dei gratia per Crucem ad æternam vitam ascendit, alter per infamiam Christi iudicium ex Cruce ad æternum exitum descendit.

Possit autem illis concludit Eliphazus unicam salutis viam Iobo suscipere: nempe ut missis istis lamentis, de penitentia cogitet, quæ peccatorum ipsius multitudini & magnitudini respondeat, quum

quum frustra & non nisi in suam perniciem summa Dei iusti indici potentie relucensur consummates. Nam e contrario tantam esse Dei erga resipiscentes peccatores clementiam, ut quantumvis prostratos facile possit erigere. Hoc igitur reipsa experturum Iobum, quantumvis desperatissima ipsius visa videatur: si modo sibi tandem sapiat, & recta monentibus assentiat. Sunt autem hæc omnia verè quidem & sapienter & religiose dicta, sed ut illa etiam superiora, inepte prorsus ad Iobum applicata.

CAPVT IIII.

1 Respondit Eliphazus & dixit.

Tum rupto quoque silentio Eliphazus, natu & auctoritate maximus trium illorum Iobi amicorum, his verbis Iobo respondit.

2 An assumemus sermonem ad te? molestè feres. Verùm cohibere verba quis possit?

Equidem nescio an tecum sit à me disceptatio instituenta. Nam si id fecero molestè feres. Sed hoc tute tibi imputato. Quis enim te sic loquentem audiens, continere se tacitus possit?

3 Ecce erudisti multos, & manus linguas corroborasti.

Quarso verò, unde tanta ista & tam repentina mutatio? Nam ecce quàm multos antea correctionibus tuis sapere docuisti? Tu is es qui animum despondentes corroborabas.

4 Contidentes erigebant sermones tui, & genna titubantia confirmabas.

Erigebas labascentes, proximos ruinæ sustentabas.

5 Quum nunc ventum est ad te, succumbis: quum peruentum est usque ad te, percussus es.

Nunc verò quum hoc ipsum ad te peruenit, in quo solitus es alijs animum addere, succumbis oneri: & ut de te ipso agi cœpit, iaces percussus & consternatus.

6 An non timor tuus (erat) fiducia tua? & integritas viarum tuarum expectatio tua?

Arguit igitur res ipsa, tuum istum offendendi Dei metum, quo te fuisse præditum modò iactabas, & qui tam subitò in te euaniuit, non ab ipsius Dei timore, sed inde profectum quod ita demum fore res tuas saluas confidebas: nec te

alio animo integritatis vitæ speciem præ te tulisse, quam eius quam inde sperasti utilitatis expectatione.

7 Recordare, quæso, æquis innocens fueris qui perieris, & ubi recti fuerim excissi.

Et ne fortè me falli hac in re existimes, ecce te ipsum tibi iudicem fero. Vidèris ipse tibi periisse. Repete omnium exemplorum tibi perspecto: um memoriam, & quempiam iustum, qualis tu videri vis, ex tam multorum numero profer, si poteris, quem Deus pessum dederit, & vllum integræ vitæ hominem sic funditus excisum.

8 Sicui vidi arantes scelus, & seminantes molestiam, ipsam metere.

9 Halitu Dei percussa, & flatu iræ ipsius in nihilum abeunt.

10 Rugitus leonis, & vox leonæ: et dentes catulorum enelluntur.

11 Leo maior peris, quod non sis ei præda, et catuli veteris leonis disperguntur.

8 Contrarium enim ipsa nos ratio & experientia docet, eos videlicet qui ad quoduis scelus admittendum sese comparantes, noxas alijs serunt, eas ipsas sibi tandem metere.

9 & 10 Sic pereunt etiam tanquam numinis halitu prostrati & eius flatu in nihilum abeunt, istorum non tam hominum quam immanium leonum rugitus, & prædæ inhiantium leonarum fremitus: catulorum etiam ferocium dentibus elisis. 11 Quinetiam rapacissimi quique leones isti, prædæ inopia, leunculis hæc illac dispersis, intereunt.

12 Et ad me verbum clam de latum fuit, et accepit auris mea periculum ex eo.

Quinetiam me non pigebit narrare quod in hoc ipso argumento mihi, occulto & arcano modo, patefactum fuit, & cuius singulas partes auribus accepi.

13 In cogitationibus visionum nocturnarum, quum innadit homines sopor.

14 Pavor accidit mihi ac tremor (quæ) multitudinem ossium meorum (id est ossa mea quotcumq; sine) perterrituit.

15 Spiritus autem coram me transiit: cohortibusq; pilus carnis meæ.

16 Subsistit, sed non agnovi eius aspectum: effigies fuit ante oculos meos, silentium et vocem (id est tacitam siue submissam vocem) audiui.

13. Nocte intempesta, quo tempore profundiores sunt imaginationes, grauiore tum sopore homines inuadente

14. pavor me corripuit tantus vt à capite ad calcem ossibus ipsis percellerer.

15. Tum verò Spiritus coram me transiuit, quo spectaculo pili ipsi mei toto corpore cohorrerunt.

16. Et ille quidem substituit, sed eius speciem nullam agnoui. Tantum mihi quædam imago meis oculis apparebat. Altù erat silentium, & tandem hanc vocem audiui.

17. *Nisi homo deus infior erit: num conditore suo purior erit vir?*

Quomocumque sese Deus gerat in homines, num fieri potest vt ex miseris mortalibus quispiam de Deo tanquam iniuste secum agente, iustus ipse queri possit? Et vt sit aliquis virtute cæteris præstans, num, quæso, suo illo conditore purior fuerit? quod tamen profectò dicendum foret, si quam faceret Deus hominibus iniuriam. Faceret autem si iniumentes affligeret.

18. *Ecce seruis illis suis (Deus) non imititur, quamuis suis illi nuntijs indiderit lucem.*

Ecce potens ille Deus, quamuis beatis illis spiritibus quorum ministerio vitur, intelligentiæ lucem quandam prorsus admirabilem indiderit, tamen non eorum viribus vel industria, sed sese vno fretus, illorum vitur opera.

19. *Quantò minis domos luteas incolentibus: quorum fundamentum (est) in terra, & qui absumentur aut tinea (id est occurrente ipsis tinea?)*

Et Deus scilicet in rebus quas ipse condidit administrandis, & humano ipso regundo genere, subiciet consiliorum & actionum suarum rationem & examen miseris hominibus, lutearum domorum incolis, ortum ex ipsa terra ducentibus, & tam misere conditioni obnoxijis, vt tandem sint eisca vermibus ad illos absumendos appositis.

20. *A mane ad vesperam atteruntur, & absque eo vt qui animam aduersat, in seculum pereunt.*

21. *Nonne transfertur eorum præstantia quæ (fuerat) in ipsis: moriuntur, et non cum sapientia.*

20. Quos vel vnus dieculæ Sol exorients viuos intuetur, Occidens sepelit attritos: & qui ex improviso, nemine aduertente, nunquam in hanc vitam redituri, intereunt.

21. Quinequæ omnis illa quæ ornati fuerant dignitas vnà

cum illis euasceat. Moriuntur denique nulla ipsos sapientia vel arte aduersus mortem asserente, & nihilo sapientiores tot istius suae mortalitatis exemplis facti.

CAPVT V.

Verf. 1. *Clama nunc, au(er)gi qui tibi respondeat? & ad quem ex Sanctis refugies?*

Hæc ille diuinitus mecum loquens. I nunc igitur, Iobe, & quantum uoles vociferare, quem tamen tibi assentientem inuenies? & ad quem ex sanctis ullis refugies, tibi patrocinatorum?

2. *Certe stultum occidit indignatio, & temerarium interfecit excandescencia.*

Profecto relinquenda stultis fuerit indignatio & temerarijs excandescencia, unde fit ut abrepti extra omnis rationis fines, sibi ipsis exitium accerant.

3. *Vidi stultum radices agentem, sed statim execratus sum habitaculum eius, (id est ipsum & eius familiam.)*

Nec tamen diffiteor, quod ipsa docet experientia (& uide Iobe num hoc ipsum in te appareat) statim istud Dei iudicium non semper apparere. Nam ego quidem certe uidi stultum usque adeo prosperis rebus affluentem, ut radices etiam egisse, & longè ac latè ramos propagaturus uideretur, quem tamen cum suis omnibus eò mox redactum uidi, ut cum sim prorsus abominatus.

4. *Procul sunt filij eius à salut: atteruntur in porta, nec adest vindex.*

Nam eiusmodi stultorum liberi quoque omni praesidio destituti, palàm & apud ipsa tribunalia iudicum, nemine ipsos liberante, obteruntur.

5. *Cuius messes famelicis deuorat, & ex spinis rapit eam: et absorbet prædo facultates eorum.*

Quod ante messuit, patet famelicis per media dumeta ad ipsum deprædandum irreperitibus, & prædonibus certatim ad ipsorum opes diripiendas concurrentibus.

6. *Etenim non egreditur è puluere molestatio, nec è terra germinat vexatio.*

Nam utrumque in speciem radices agere & attolli uidentur qui alijs lædendis & vexandis rem faciunt, nunquam tamen

tamen verè humo assurgunt, neque sobolescunt.

7. *Tanquam si homo ad molestiam et eruminationem nascitur, sicut filij pruna (id est ignis scintilla) ad volandum.*

Quamvis alioqui minimè negem homines suapte natura miserijs varijs & calamitatibus esse obnoxios, vt illas non magis effugere possit quispiam quam præpedire ne scintillæ sursum euolent.

8. *Certe ego requirebam Deum, et ad Deum dirigerem sermonem meum.*

Quæ licet ita se habeant, non est tamen tibi, sicuti facere te video, despondendus animus: sed hoc ipsum tibi suggeram quod facerem, si tuo loco essem. Omisissis istis inanissimis & indignissimis querimonijs, coram Deo illo potentissimo simul & iustissimo meipsum supplicem & veniam deprecans abijcerem, & ipsius clementiam implorarem.

9. *Quis facit magna et (quorum) non (est) peruestigatio, admiranda usque ad non numerum.*

Etenim quòd ad potentiam attinet, quæ tua fuerit amentia cum eo certare, cuius vis immensa & imperuestigabilis, non tantum in tot operibus ipsius maximis elucet, verum etiam ex omnium admirationem superantibus, ac præter ordinem naturæ editis miraculis conspicitur, quorum iniri numerus non possit.

10. *Qui dat pluias super faciem terræ, et mittit aquas super faciem viarum.*

Sin benignitatem spectemus, is est qui pluuijs cælitus datis terras fecundat, & immixtis imbribus huc illuc discurrentibus, campos velut in plateas & vias diuidit.

11. *(Qui) ad constituendum humiles sursum, et ut pullati erigantur incolumes.*

12. *Dissoluit cogitationes callidorum: nec faciunt manus eorum quod constituerant.*

13. *Deprehendit sapientes in eorum astutia, et consilium peruersorum precipitatur.*

14. *Interdum incurrunt in tenebras, et quasi nocte palpant in meridie.*

15. *Inopem autem tutatur a gladio, (&) ab ore ipsorum, et a manu potentis.*

16. *Et est pauperis spes: improbitas autem obturat os suum.*

11. & 12. Quod si iustitia ipsius rationem habeamus, equis cum eo iuste exposulaverit? Is enim est qui humi iacentes oppressos erigit, & in luctu ac squalore veriantes ab interitu asservit: astutorum consilia, quibus tanquam retibus simplices captant, dissolvit: nec illos efficere patitur quod apud se pro certo & rato decreverant. 13. Neque vero hac in re multum laborat, ut qui egregios illos sapientes suis ipsorum fraudibus, fractis per eos ipsos omnibus ipsorum conatibus, intercipiat: 14. adeo ut in rebus tam clavis quam est lux ipsa, caeca ipsorum perspicuitas nihil videat: & meridie palantes, perinde ac si nox esset, expedire se non possint. 15. & 16. Et sic quidem ille tum a caedibus, a calumnijs, ab omni denique potentiorum oppressione tutos inopes praestat, ne animum, quasi nulla spes illis super esset, despondeant: tum efficit ut scelerati spe sua frustrati, nec habentes quod suis sceleribus pretextant, obmutescere cogantur.

17. *Ecce, felix (est) homo, quem Deus corripit. Itaque in castigationem omnipotentis avertatur.*

Sed o beatum illum, quem quum Deus merito possit perdere, duntaxat corripit. Caue igitur ne istis indignissimis clamoribus indulgens, & ipsius castigationem repellens, tunc tibi exitium accersas.

18. *Idem enim ipse plagam inferi & obligat, vulnera et manus eius sanant.*

Vnus enim & idem dolorem infligit & medicatur: idem vulnerat & sanat: ut iam ambigere non possis, neque a quo, vel cur, & quorsum hoc vulnus acceperis: neque unde remedium petas: nec quomodo comparatus remedium illud obtinere possis.

19. *In sex afflictionibus eripiet, et in septem non attinget te malum.*

Nec causa est cur tuam hanc calamitatem quantumvis ingentem, tantam esse tibi persuadeas, ut nullus sit medelae relictus locus. Nam etiam vel sex repetitis ictibus saucium ille te liberabit: immo septimo & velut ultimo accepto vulnere ita restituet, ut nihil calamitatis expertus videaris.

20. *In fame redimet te a morte et in bello, a manibus (id est vi) gladij.*

Audi nunc contra quae tua sit in postremum fors futura, ubi nostrum

nostrum consilium sequutus, ab hac calamitate fueris liberatus. Nullum est certe mali genus in quo illum tibi præstid adesse non sentias. Nam & fame cæteros opprimente, prohibebit ne moriaris: & bello saeuiente, ne gladio tibi quicquam vitam possit eripere.

21. *In flagello lingue abscondèris, neque timebis à vastitate quum adueneris.*

Cædente quosuis calumniatorum virulentia, latebis ab illis tutus: vastitate adueniente, securum te præstabit.

22. *Ad vastitatem & famem videbis, & à bestijs terra (id est feris) non timebis.*

Vbi verò vastitas illa & fames omnia deserta & squalida reddiderit, non deerit quod te exhilaret: & feris bestijs grafsantibus, securus eris.

23. *Quinetiam cum lapidibus agri pactum (erit) tibi: & bestia agri pacata (erit) tibi.*

Et feris quidem colonorum tuorum laboribus sic Deus faucbit, vt fœdus tecum quodammodo agri ipsi lapidosi videri possint pepigisse: nec vllam tibi noxam inferent quæcunque bestia fruges lædere consueuerunt.

24. *Es scies pacem esse in tabernaculo tuo: & inspicies habitaculum tuum, & non aberrabis.*

Domi verò prospera pacatæque cuncta experieris: & in administratione rei tuæ familiaris, omnia prudenter & feliciter geres.

25. *Scies etiam multum semen tuum: & propagines tua (erunt) sicut herba terre.*

Quinetiam spectabis copiosam prolem, adeò vt quasi ex ipsa terra prodire tibi posterorum posteri videantur, tantum aberit vt in hac orbitate tua deseraris.

26. *Venies in senio ad sepulchrum, sicut ascendit aceruus frugum suo tempore.*

Denique non modò non morieris in hac ætate, quod tamen tibi persuades de vita tua desperans: sed contrà non nisi planè senex sepelièris, haud secus quàm fruges nonnisi maturæ demesse, in horreum comportantur.

27. *Ece hoc peruestigauimus, & sic est, audi illud (& ipse) tibi sapiens oslo.*

Paucis hic habes, Iobe, quod ita esse multa diligentia & experientia

experientia didicimus. Fac igitur quod suademus, & qui antehac alijs erudiendis & confirmandis sapere visus es, nunc tibi ipsi sapiens esto.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS VI.

Eliphazi criminationi cap. 4. vers. 2. opponitur responsio Iobi vers. 23, 34. Summa responsionis est, non simpliciter & perse considerandas fuisse suas querimonias, sed cum suorum cruciatuum gravitate appendendas, ut iusta fieret earum estimatio, quum potius etiam fuissent sinuulicentis quam loquentis voces.

Eiusdem cap. 4. vers. 3, 4, 5, 6. respondens Iobus ver. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. ait mirum non esse neque quod antehac nihil tale a se fuerit auditum, ut qui antea perpetuo verum successu vsus, neque quod alios olim consolatus, ipse in hac sua calamitate nullum solatium inueniat. Suam enim hanc miseriam non esse vulgarem, sed talem ac tantam, ut merito de hac vita sua prorsus desperet: sese tamen in ipsa morte, quantumvis cum innumersis & humana natura involerabilibus cruciatibus coniuncta, consolationem recte conscientia inueniaturum.

Reliquo vsque ad finem capite (que omnia opponitur ut que dixerat Eliphazus a capite 4. vers. 7. vsque ad 5. cap. vers. 8. inueniam) exposulat de amicorum suorum conuictatoris, potius, quam consolatoris sermonibus, suam in eo de quo accusabatur, nempe de hypocrisis & mala conscientia innocentiam paucis afferens, & simul ostendens sibi non conuenire quae uique dixerat Eliphazus a 5. cap. vers. 8. ad finem vsque.

CAPVT VI.

1. Respondit autem Iobus, & dixit.

2. O si appendendo appenderetur indignatio mea, & calamitas mea in bilancibus astolleretur simul.

3. Neque enim grauior essem quam arena maris, ideo verba mea fuerunt absorpta.

4. Etenim sagittae omnipotentis sunt apud me, quarum virtus ebibit spiritus meus. Terrores Dei instructi sunt aduersum me.

5. & 6. Ad haec autem contra Iobus. Atqui non ita per se sed comparate cum hac calamitate qua totus confringor conferri, & quasi in bilance appendi prius quam sic aculeate culpari

culpari oportuit meam illam quam vocas (cap. 1. 2.) indignationem: 3. quod si à vobis fieret, comperiretis tantum esse illius pondus vt nulla sit arena maris grauior, vt illam mirum non sit non tam loquentis voces quam singultus à me anhelante expressisse. 4. Neq; id verò mirum videri debet. Est enim mihi non cum aliquo humanitus ingruente miseria certamen, sed cum illo ipso Deo Omnipotente negotium, cuius sagittis intus hic animus meus transfixus, lethale virus illarum exurit. Ipse Deus, inquam, quasi instructis copijs, omnia in me illa dirigit, quibus penitus percelli & conteri homines possunt.

5. *Nūc rudit onager apud herbā: nūc rugit bos apud pabulū suū?*

At enim, inquis, antea non ita consueuisti eiulare, sed alios erudire & consolari. Quis verò meritò miretur nihil tale antea ex me auditum, cui sit perspectum quàm secundæ res meæ perpetuò fuerint? Quis enim onagram, ferum aliquin animal, læta nactum pascua rugientem, vel bouem apud plenum farragine præsepe mugientem audiuit?

6. *Nūm comeditur insipidum absq; sale? nūc est gustus in albumine oui?*

Er istud cuiusmodi tandem est quod me in alijs quidem erigendis tam fortem, in hac verò mea calamitate tanto opere consternatum intuentes, propterea non nisi vanum & simulatorum fuisse statuitis meum illud quod præ me tulerim pietatis studium? Nam è contrario quis à quoquam meritò postularit, vt quod est in se prorsus insipidum, ipsi nullo sale conditum sapiat? ecquis, inquam, saporem in oui albumine inueniat?

7. *Quæ attingere anima mea renuebat, ea sunt veluti dolores cibi mei.*

Et ne videar maiorem statuere quàm re ipsa sit hanc summam miseriam meam, ea quæ præ sorditie & foeditate ne attingere quidem animo sustinuissem, vlcerum videlicet purulentorum saniem, quibus totus se ateo, sunt illa ipsa quæ me incredibili cum fœtore & cruciatu depascuntur.

8. *Qui dederit (mihi) vt euehat petitio mea: vt expectatio, nem meam (mihi) Deus concedat.*

9. *Et vt consentiat Deus, & me atterat, & remittat manum suam, & succidat me.*

8. & 9. Non

8. & 9. Non igitur temerè nedum impiè (sicuti vos me calumniamini) in Deum feror, sed lethalem esse hanc meam calamitatem ex re ipsa statuens, tantū absum ab eo ut restitutionem possim sperare, ut contrà quod à Deo petij, & vos mecum petere potius oportuit, iterum petam, nempe ut hac sua manu qua me in istis tantis angustijs coarctatum retinet, finem huic meae miseriae pròptō interitu imponat.

10. *Est tamen adhuc consolatio mea, & corroboror in dolore in quo non parcat, quòd non suppressi verba Sancti.*

In hac tamen de hac vitā mea desperatione, non deest quod me consoletur, & vnde me in hac ipsa in qua ille mihi nullo modo parcat calamitate recreem: nempe quòd veram pietatem, quam ex ipso sanctissimo Deo didici, semper sum foris etiam professus.

11. *Quod (est) robur meum ut sperem? & qui terminus meo ut producam vitam meam?*

Interim verò quod ad hanc vitam attinet, quid mihi roboris superest quod ulli spei locum relinquat? & istis angustijs circumseptus, quānam vitam mihi prorogari posse existimaerim?

12. *Num est robur meum, robur lapideum? num caro mea (est) chalybea?*

Interim ergo quid hic agerem aliud quàm quod ago miseram hanc sortem meam deplorans & mortem exoptans? Num enim ego sum lapideo quodam robore omnis sensus experte praeditus? Num chalybeum est miserum istud meum corpus?

13. *Num auxilium meum in me? at quicquid est opus propulsus est à me.*

At enim dixerit aliquis me mihi ipsi deesse: quasi verò, mihi vlla vis superfit ad me conseruandū: quē si etiam aliquando mihi fuisset insita, mihi tamen nunc est penitus crepta.

14. *Liquefacto (debetur) à familiari suo benevolentia, aliqui amorem Omnipotentis deseruerit.*

De vobis autem qui videri vultis ad me consolandum accurrisse quid aliud dixerim, quàm tenēri amicum omne officij genus ei praestare cuius animus calamitatibus veluti liquefactus conciderit? & eum qui secus faciat omnem omnipotentis Dei reuerentiā abieciisse?

15. *Frates mei infidi sunt mihi sicut torrentes, sine exundatio torrentium qui diffluunt.*

16. *Qui nigri (idest inconspicui) sumi prae glacie, et super quibus accumulatur nix.*

17. *Quo autem tempore in situ premuntur deficiam, & quam calorem senserunt, abolerentur à loco suo.*

18. *Declinans (id est funduntur huc & illuc) semita itineris eorum, & ascendunt in inanitatem, & pereunt.*

19. *Respiciunt (ad eos) turba Themanitarum, et caeterae Sabaeorum expectant eos.*

20. *Puduit eis quod eis confidissent: venerunt eò usque et erubuerunt.*

15. Et ita quidem factum à vobis cognatis meis oportuit. Contrà verò ita me sefellistis ut vos merito possim cum torrentibus ijs conferre qui molem quidem aquarum, sed tum rapiditate sua noxiam, tum citò deficientem secum trahunt: 16. & hyeme quidem sub gelu occulti, & agglomerata niue tecti fallunt incendium gressus:

17. aestate verò torrefacti diffluunt, donec ardore inualescente exarescant: 18. & varijs huc illuc riuulis fissi, paulatim sursum evaporantes, penitus tandem evanescent, 19. & 20. erubescantibus Themanitarum & Sabaeorum caeteris, quæ per singulosas illas regiones spe aquæ in illis torrentibus operiendæ iter ingressæ, ubi eo venerunt, spe & expectatione sua frustrantur.

21. *Nunc enim (fuistis mihi) nihilum: vidisti horrendam hanc obersionem meam, et expavisti.*

Nam me quidem non magis iuivisti quàm si nusquam fuissetis, ut qui simulatque vidistis quàm horribiliter sum obrutus, præ pauore taciti constiteritis.

22. *Nam dixi, afferte mihi, et de facultatibus vestris donate pro me.*

23. *Et liberate me à manu hostis, et à manu potentum redimite me?*

22. Spoliatus sum opibus meis. Num verò in hac calamitate quicquam à vobis poposci, quo meam inopiam subleuaretis? Grassari sunt in me prædones. 23. Num à vobis auxilia postulavi quibus ab hostibus & immanibus oppressoribus liberarer? Quam igitur impatientiam, quam consternationem

nationem merito mihi obieceritis?

24. *Erudite me & ego tacebo, & in quo erravi facite ut intelligam.*

Audio nihilominus anteaquam vitam miris modis à vobis redargui. Sed obsecro, quænam illa mea sint scelera demonstrare. Attentum enim & docilem me præbebo. Tantum facite ut in quibus sic peccarim intelligam.

25. *Quam validi sunt sermones recti! sed quid redarguit redarguentis (alicuius) ex vobis?*

Magna profecto vis est rectorum sermonum. Sed quid tandem vel tu Eliphaze, vel alius ex vobis istiusmodi increpationibus obtinebitis?

26. *Num verba (vobis) redarguenda cogitatis, & ventum (esse) verba desperantis?*

Nam certe fallimini si in ista disceptatione de voculis tantum inanibus hominis insanientis & de vita desperantis redarguendis putatis esse vobis cogitandum.

27. *Etiā in pupillam irruitis et epulanti super socium vestrum.*

Istud certe quod facitis perinde est atque in ipsos pupillos irruere, & in amicorum calamitate sibi delicias facere, quum sim quibusvis pupillis inferior.

28. *At nunc velitis respicere me, et apud faciem vestram (videre) an sim mensurus.*

At nunc habete, rogo, mei rationem: & me quasi oculis vestris sistentes (nostris enim me intus & foris iam pridem) dispicite num fuerim mendax & simulator.

29. *Redite, quaeso, et non (erit) iniquitas: redite (inquam) et iniustitia mea (erit) in ea re.*

Redite, quaeso, unde aberrastis, & comperietis me ab illis criminibus immunem: redite, inquam, unde in me criminando aberrastis, & in hoc negotio me absoluetis.

30. *(Videbitis) an sit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dijudicet perversitates.*

Sic enim futurum est ut an aliud olim prosperis rebus utens, in ore quam in corde habuerim dignoscatis: & an rectum à perverso dignoscere mentis palato poterim.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS VII.

Iobis omnis amicus quibus satis videbatur ostendisse cur eorum neque criminationes neque consilium probare posset, conuerso ad Deum ipsum sermone, vers. 1, 2, 3, 4, 5, 6, lamentatur quod secum aliter quam cum ceteris mortalibus agatur. Illorum enim nec perpetuos, nec infructuosos esse labores: suarum vero calamitatum terminum nullum esse, nec spem sibi ullius inde secuturi fructus relinqui.

Vers. 7, 8, 9, 10. proposita miserrima per se mortalitatis conditio, iuratur Deum id adducere, ut superioribus contentus nihil ad ea amplius adjiciat.

Vers. 11. Versus deinceps vsque ad 19. finientem, cauo aduersus spiritum luctans inmoderatas quidem querelas: a Iobo extorquet, tales tamen ut nusquam in impietatem aut blasphemiam erumpat.

Vers. 20 et 21. Spiritu ferociam carnis reprimente, Iobis ad se rediens veniam et aliquam suam miseria lenationem efflagitat.

CAPVT. VII.

1. Nonna certum militiae tempus praefinitum est hominibus super terram et tanquam dies mercenarii (sunt) dies eius. Enimvero ita se habent res mortalium, ut militibus perpetuo & sine interruptione non sit militandum sed pace finiatur militia, & finem militiae sequatur stipendij perolutio: quod & in ceteris mercenariis absoluto ipsorum pensio cenitur.

2. Sicut seruus anhelat ad umbram, et sicut mercenarius expectat opus suum (id est operæ suæ mercedem.)

Sic serui operæ noctis umbram quæ diurnos æstus finiens quietem ipsis concedat: sic operarij vespere pactam mercedem praestolantur.

3. Sic ferratus sum mihi menses vanitatis (id est inutiliter laboriosos) et noctes ærumnosa constituta sunt mihi.

At mihi profus alia fors est attributa. Nam illis quidem diurni, mihi vero menstrui & irriti sunt labores impositi, & illis quidem ad quietem, mihi vero ad ærumnas sunt noctes constitutæ.

4. Si iacui, tū dixi. Quando surgā? et (quando) emensa fuerit (curriculum suū) vespere res satior enagationibus vsq; ad diluculū. lacens

Iacens enim in strato, tantum absum ab eo ut somnum capiam, ut contra infortūis, quando, inquam, tempus erit hinc surgendi? quando tandem emensae fuerint spatium suum tenebrae? & irrequietus satior innumeris iactationibus usque ad diluculum.

5. *Induta est caro mea vermicibus: et glebis pulueris cutis mea diffunditur et dissolvitur.*

Tota est ceu vestis cuiusdam specie oblecta caro mea vermicibus, & velut in rameorum glebas fissa cutis mea dissolvitur.

6. *Dies mei leniores fuerunt radio textorio, et consumpti sunt sine spe.*

Dies autem illi mei tranquilliores tam tepente & tam celeriter praeterierunt quam textoris pectentelae stamen percurrit, & nulla mihi spe restitutionis relicta, prorsus evanuerunt.

7. *Memineris statum esse vitam meam: nec redituros oculos meos ad videndum bonum.*

Memineris, o Deus, hominem esse me natum, satis sponte sua miserum, cui nihil amplius calamitatis imponas. Haec enim vita mihi cum ceteris communis nihil est nisi reciprocans anhelitus: & morte semel clausi oculi nunquam lucem ad rursus intuendum huius vitae beneficium recipiunt.

8. *Non intuebitur me oculus afficientis me (id est, eius qui me oculis requirat:) oculi sui in me (erunt) et non ero.*

9. *Ut deficiat nubes et abiat, sic qui descendit in sepulchrum non ascendet.*

10. *Nec redibit ultra domum suam, nec eum ultra agnoscat locus ipsius.*

8. Mors ipsa me satis opprimer, ut nullam praeterea miseriam ad me perdendum accersere te oporteat. Mortuum enim nemo, etiamsi me oculis undique conquisserit, inueniet: & si tu ipse me fortè intueri velis, frustra id foveris. Homo enim esse desiero.

9. Sed sicut absumpta semel nubes evanescit, sic qui semel in cauum sepulchri descendit, inde rursus hic victurus non ascendit.

10. Nec ad suam familiam amplius reuertitur: nec ibi magis

magis apparet ubi existerat, quam si nunquam ibi fuisset conspectus.

11 Etiam ego non cohibebo os meum: loquar in angustia spiritus mei: loquar in amaritudine animæ meæ.

Quæ quum ita se habeant, tantisper dum fandi mihi facultas suppetit, plenis buccis loquar, quæ mihi dictæ spiritus angustia, & animi dolor amarissimus.

12 Num mare (sum) ego, vel Cetus, quod mihi custodiam imponis?

An sum ego quasi furens illa Maris vastitas, quod coerceri nullis obiectis molibus possit, vel ex illis marinis indomitis monstris immanibus, quod perinde me tot malis obsecsum teneas, quasi veritus ne tibi possim elabi?

13 Quam dixi, subleuatur mihi lectus meus, detrahet (aliquid) querimoniam cubile meum.

14 Percellis me insomnijs, & perterrefacis me visionibus.

15 Itaque prætulcrim animum meum strangulationem, et mortem præ ossibus meis.

13 Etenim si quando dixi apud me, futurum ut nox mihi in lectulo iacenti solatium aliquod afferret, & cubile meum querimoniam meam imminueret, 14 tum terrificis insomnijs & visis totus percellor: 15 adeo ut eorum qui strangulantur conditionem huic miserimæ vitæ meæ credam anteponendam, & optabilius esse mori, quam lixæ ossa putria circumferre.

16 Tædæ me (vitæ) non in seculum viuam, desisse à me, nam dies mei sunt vanitas.

Fastidio est mihi hæc vita, quæ certè, quantumcunque illam mihi in hac calamitate proroges, perpetua non erit, desine, quæso, diutius eum excruciare qui interitui iam est deuotus.

17 Quid est homo quod enim magni facias, et cor ad eum aduersas?

18 Et in eum inquiras singulis minutis, et singulis momentis eum explores?

19 Quamdiu à me non desistes, nec me omittes tantisper dum saluum meam deglutiam?

17 & 18. Quid est vilis homunculus, cur modò tantopere illum attollas, & tantam illius curam geras, sicut antea

sum expertus: modò eò usque deprimas, quò nunc ego sum, mutata prorsus conditione, prolapsus, vt in eum inquirens, vix octo singulis diebus sole, in illius cogitata & acta tam seuerè anima duertas: & tam rigido examine singulis momentis illum subijcias?

19 Et quæso, Deus, quando tandem à me feriendo co-
susque saltem desistes, vt mihi miserrimo saluam deglutire
liceat?

20 Peccavi, quid faciam tibi, obseruator hominum? quare me
tibi obuersum collocasti, & tibi sum oneri?

Habes reum confitentem se peccatorem esse. Quid apud te possum ego? ò tu cui tam chara est hominùm salus, cur me tibi quasi scophum ex aduerso constituisti, in quem collimes? & cur tam sum tibi grauis, vt me ferre nullo modo possis?

21 Et cur non tollis transgressionem meam, & remones inquit a-
sem meam? Nunc enim in puluere dormiam, & si manè me inuesti-
gari non existam.

Ah, cur non potius, pro illa tua erga homines bonitate, aboles quidquid in te peccare potui, & istis castigationibus finem non imponis? Eò sum enim illarum acerbitate redactus, vt iam iam sum in puluere decubiturus: & vt me quàm diligentissimè peruestiges, non tamen sis inuenturus: vt qui homo esse desierim.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS VIII.

Bildadus vestigia Eliphaz persequitur: sed longè aciore eam infestatione, vèdum vt ea corrigat in quibus ille modum non temer-
vat, etiamsi aliquin in re ipsa non fuisset ab eo peccatum. Itaq; vers.
2 ipsum quoq; Iobi tum sermonem, tum gestum acerbissimè reprehē-
dit. Versu verò 3 axioma verissimum quidem, sed præseni discep-
tationi minime accomodatam aduersus Iobum intorquet, non tantum
imprudētissimè, verum etiam insolētissimè. Num enim vel pro-
batum hypocritā ei sceleratum fuisse Iobum: vel Deo iniuriū in iusti-
tia notā, si Iobus sic à Deo fuisse non ob sua peccata castigatus (quod
ille præsertim minime se peccatorem esse et quatuor mereri negatis) sed
ex eius voluntate probatus & exploratus dicatur? Pergis tamen
quasi

quasi re bene confecta Bildadus, & vers. 3. apertè liberos Iobi criminatur, quasi iusti ob sua scelera diuinitus ruina domus oppressas. Sic enim sibi visus est Iobum, quem Deus non statim re illos interemisset, insperans aliquam adducere iræ Dei mitiganda, idè quæ vers. 5, 6, 7. optima quæque illi respicienti, sicut etiam Eliphazus dixerat, pollicetur. Deinde denique quidem cum de umbratili sceleratorum, non de certa et stabili bonorum felicitate, pulcherrimis sed quod ad malos atinet Iobo minimè conuenientibus similitudinibus differtis à vers. 6. usque ad 19. desinens, quæ aperte deum ipse Ioba applicat vers. 20. & 21.

CAPVT. VIII.

1. Respondit autem Bildadus Suhi-tes, & dixit,
2. Quousque tandem hæc loqueris & ventus vehement(er) sermones tui.

Excipiens autem has Iobi querimonias Bildadus Suhi-tes, Quousque tandem, inquit, sic loqui perges, vel potius pulmonibus quasi vehementissimo vento plenis hæc efflare?

3. Num Deus peruerteret ius, an subuerteret (inquam) omnipotens quod iustum est?

Scilicet Deus te immerentem feriens deserit esse Deus, id est iuris omnis & æquitatis author & assertor.

4. Si filij tui peccauerunt ei, & emisit (id est expulsos tradidit) in manum (id est arbitrio & potestati) transgressionum ipsorum.

5. Si manè (id est promptè & sedulò) requisieris Deum, & Omnipotentem deprecatus fueris.

6. Si tu purus & rectus fueris, expergeset super te, & pacificabit habitaculum iustitiæ tuæ.

7. Fueris itaque principium tuum paruum, postremum autem tuum crescet valde.

4. Etiam si liberi tui propter sua in Deum peccata sunt ob suas ipsorum transgressionem morti traditi, iustis penis mulcandi. 5. Si tu tamen, cui adhuc pepercit, sedulò ad Deum confugeris, & pro eo quod sic cum Omnipotentem numine contendis, veniam tuam ab ipso deprecatus: 6. Et deinceps veræ puritati & iustitiæ studueris, tuis precibus excitatus, beabit domum tuam in qua te pium ostenderis;

ostenderis: 7 vsque adeò vt prior illa fors tua exiguum quiddam fuerit, prae ista longè beatissima quæ fuerit illam sequuta.

8 Nam percontare, queso, de primo (id est antiquissimo) seculo, & dispono (te) ad inquisitionem patrum eorum.

9 Nos enim heri (id est, hesterni sumus) nec scientes sumus, quam vltra sint dies nostri super terram.

10 Annon ipsi te docebunt et alloquentur te, et ex corde suo deproment sermones?

8 Quòd si mihi fidem non habes, age, consule priscorum ab origine mundi temporum historiam: & attende quid maioribus illis nostris euenerit.

9 Nos enim velut hesterni demum die nati sumus, & instar vmbrae nunc prætereuntibus nostræ vitæ diebus, in magna rerum ignoratione versamur.

10 Illi verò te profectò erudient, & minimè muti futuri, vera & certa ex cordis penu deproment.

11 Nam effares se iuncus absque vlgine, (&) crescit pratum sine aquis?

12 (Dum est) adhuc in virore suo non decerpitur, sed omni herbam arescit.

13 Sic sunt semina omnium obliuiscientium Deum, et spes impij perit.

14 Cuius excinditur spes, et domus aranea (est) fiducia eius.

15 Imitatur domui suæ, sed (ea) non perstat: apprehendit eam, sed non consistit.

11 Cæterum fateor quidem ad tempus vigere hypocritas, idque ex singulari Dei benignitate, sed iuncis similes & herbis pratensibus nunquam assurrecturi nisi iunci quidem vlgine, istæ verò aquis alerentur.

12 Sicut autem plantæ istæ quamdiu virent non decerpuntur, verum crescere sinuntur, & tamen ante cæteras herbas vltro flaccescentes demeruntur: talis est progressus & exitus omnium Dei oblitorum, nec aliter hypocritarum spes omnis euanescit.

13 Hypocritarum, inquam, omnis expectatio præciditur, nec eorum fiducia firmior est araneæ tela.

14 Suis enim opibus domi partis innixi, inanissimas illas esse tandem experiuntur, & utcumq; illas fugientesprehendant,

Cap. 8. IN IOBVM PARAPHRASIS. 149

hendant, illæ præ infirmitate fulcire cadentem nequeunt.

16. (At) ille vires ex aduerso Soli, & super horum eius prodeunt eius propaginet.

17. Apud fontem radices eius implicantur, & structuram lapideam amplectitur.

18. Num absorbebitur è loco suo, qui abneges eum, (dicens) non vidi te?

19. En hoc erit gaudium via ipsius, etiam ex puluere alij germinabunt.

16. Ille verò contrà, nempe qui puritati & iustitiæ studet, Soli expositus, tantùm abest vt eius æstu torreatur, vt etiam eius calore vegetatus eò vsque vt toto vbi plantatus est non vliginoso, non inculto virore loco, sed horto amœnissimo & cultissimo, longè latèque propagetur. 17 Irrigatus enim diuinæ benignitatis perenni scaturigine, profundis & mutuo nexu radicibus actis, vndique circa fontis castellum firma materia, saxeæ videlicet extructum, ramis inter se perplexis diffunditur. 18. Neque metuendum est ne ipso vi euulso, nusquam appareant eius vestigia, ipso quasi loco apertè negante sibi vnquam illum conspectum. 19. Et hic quidem est ita incedentis vita longè beatissima, qui hinc excedens hac etiam ratione beatus est, quòd ipsius quoque puluis sobolescit.

20. Ecce, Deus non auersatur integrum, nec manus prehendis improbos.

21. Vsque ad eò vt impleturus sis visu os tuum, & labia tua iubilo.

22. Os foris tui induentur pudore, & tabernaculum impiorum non (erit.)

20 Hæc autem est huius orationis summa: Deum nunquam eos abicere qui integritati student: nunquam etiam improbis auxiliarem manum porrigere. 21. & 22. Nunc quis fueris ex te ipso statuito. Quòd si nostris monitis obsequutus, resipueris, non est quòd animum despondeas. Nam è contrario futurum est vt eiulatus isti in effusam lætitiã commutentur, & in exultationem os istud tuum, hostibus omnibus tuis infamia notaris, atque ad eò funditùs intereuntibus, soluat.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS I X.

Eliphasus Iobi vitam et sicla pietatis et integritatis plenam criminatus fuerat, et eum ad respiscenciam tanta culpa conuenientem hortatus, argumento à natura Dei ducto que ferre non possit ut cum hominè verè pio et probò ita inclementer ageret, ut ipse querebatur, Bildadus eadem insistentis via longius progressus, apertius etiam Iobum et ipsius liberos incessebat, repentinam eorum oppressiorem velut illi exprobrans. Non autem Iobus respondens, non modò agnoscit et ipse Dei tui omnipotentiam immensam, tum iustitiam omnì exceptione maiorem, idque multò expressius, magnificentiùs, diuiniùs quàm hic vel ille fecerant: verùm etiam illud ipsum argumentum quo fuerat oppugnatus in aduersarij retorqueat: rectè, et iudicè ac fide negans inde quod ipsi colligebant consequi. Hanc enim Dei in operibus etiam quotidie in nostros sensus incurvabili tam potentiam tum iustitiam (quod ostendit vers. 1. rini vnde cum) talen de tantum esse ut illarum ratio iniri à nullo possit: quoniam videlicet suorum decretorum causas non desumat à rebus quas administrat, sed voluntas ipsius rebus ipsis prior, sit annis iustitie regula, quod docet vers. 13. et 15. et quo respexit Paulus, aliis etià multò nempe ad electionis vsque et reprobationis eternum decretum assurgens. Rom. 9. 20. et 11. 33. Deinceps verò vsque ad vers. 31. desinentem hanc doctrinam ipse sibi ingenuè applicat, negans sibi quam cuius driter tractato in mentem venisse ut vel Deo notam iniustitie al cuius inueneret, vel sese apud illum à vitio immunem esse iudicaretur, sic tamen ut de se ex presenti valetudinis sue statu statuens, neget sibi de huius vite restitutione quicquam sperandum. Hinc autem animaduertere licet, quàm vana sint in utramque partem eorum iudicia qui de his rebus ex humano sensu statuunt. Sperant enim Iobi amici quod futurum erat, ut res ipsa tandem ostendit, Iobum videlicet quantumvis ad extremam redactum, tamen restitutioni iri, et quidem in statum feliciorum, sed de via qua restituendus esset, perperam statuebant. Iobus contra de sui restitutione prorsus despectat, nec aliud quàm ut morti liberaretur ab his calamitatibus exoptandum sibi putat, nimirum ex calamitatis sua magnitudine falso statuens sic à Deo decretum esse. Inde verò ad thesin rediens ostendit falsum esse quod dicerant aduersarij, tum de sceleratorum repentino exitio,

Cap. 9. IN IOBVM PARAPHRASIS. 157

exitio, tum de primo proborum statu: quod primum dicitur vers. 22, 23, 24. deinde vers. 25, 26, 27, 28. demonstrat suo ipsius proposito exemplo. Respondet denique à vers. 29. ad finem vsque capituli sese consilium illorum ne hac quidem ratione amplecti, quod sic possit restitutionem in integrum, nedum in maiorem aliquem flatum obtinere: Sibi enim eius rei spem omnem esse ademptam. At tandem sua conscientiae testimonio fretus ad Deum promouens testatur, seposita illa Dei maiestate quam ferre nullus possit, paratum sese apud Deum iustum aduersus ipsos causam suam agere. Ceterum, quod attinet ad siderum nomina vers. 9. expressa, assentior ijs qui quatuor anni imperflates illi significari consent, quas Astrologi eradunt certorum siderum influent ijs, quas vocant yeg. Itaque non in prae Has, Arcturum, Chasit, Orionem, Chimab, Pleiadas: penetrantia iustri, et sua signa, docti interpretes vertunt: neglecti indoctorum Rabbinorum nugis: quibus sideribus, Autumnus, Hyems, Ver, Aestas, respondent. Sed Hebraeos voces retinere malui quoniam illas poetici obscuritatis et impietatis pleni fabulis contaminatas, vsuare.

CAPVT IX.

1. Respondit autem Iobus, et dixit.
  2. Profecto noui isa esse, quoniam enim iustum se probabis homo (collatus) cum Deo?
  3. Si velit contendere cum eo, non respondebis ei (homo) ad vnum (id est, ad rem vnam ex mille.)
  4. Sapiens (enim ille est) corde, et validus robore, quis sese abdurauerit aduersus eum, et eris in pace?
1. & 2. Ad haec verò Iobus his verbis respondit, Audire amici, an iuste me ut impiū & hypocritam criminemini. Assentior sanè vobis Dei summam perpetuamque iustitiā asserentibus, immo tibi Eliphaze concedo aliquid etiam amplius quàm te audiuerim, quoniam diceret hominem non posse iustiore esse Deo, sup. 4. 3. Dico enim ne iustum quidem posse quēdam reperiri qui cū Deo conferatur. 3. Concedo etiā istud tibi Bildade, non posse quicquā à Deo iniuste, vel sua potentia abutente fieri, vsque adeo ut hoc sine exceptione affirmare auserim, siquis forte sic insaniat ut eū eo velit de ipsius iudiciiis vllis contendere, nō sit ex mille obiectis vel ad

unicum acutissimus etiam yllus responsurus. 4. Deus enim is demum est cui nec infinita sapientia ad decernendū, nec potentia incomprehensibilis ad exequendum deest: nec impunē quisquam vel iustitiae ipsius potentissimae, vel potentiae ipsius iustissimae pertinaciter obstiterit.

5. *Transfert montes, et versitur, quum subvertit eos in ira sua.*

6. *Facit vacillare terram à loco suo: et columna eius contrahuntur.*

7. *Loquitur Soli et non oritur, et stellas obsequat.*

8. *Extendit caelos solus, et ambulat super elationes maris.*

9. *Quis fecit Haai, Chesil, et Chimab, et pentalia Austrā.*

10. *Facit magna eò usque et non (sit eorum) inuestigatio, et mira, eò usque et non (sit eorum) numerus.*

11. *Ece transibis iuxta me, nec videbo eum: et praeteribis, nec animaduertam eum.*

5. Quisnam enim eius vires impedierit, aut etiam assequi possit, qui montium moles immensas tanta vi transfert, ut ipsius furore subuersi nusquam agnosci vel conspici possint? 6. Quo iubente terra loco suo emota, columnis ipsius nutantibus vacillat? 7. Idem Solem quidem condidit diurnae lucis moderator, & stellas quae noctis tenebras illustrent. Sed ipso edicente Sol non magis splendet quam si ortus non esset. & stellas quasi obsecuras retinet quominus splendeant. 8. Cōiunctam autem cum hac inscrutabili potentia nihilò minorem eius sapientiam praedicat celestis illa tam ampla testudo, vadique ab hoc vno tornata & expansa. Idem maris elati fluctus, quasi per illos medios inambulans, regit. 9. Totus autem aether à Septentrione nostris oculis conspicuo, usque ad imum & nobis oculissimum Austrum, tot micantibus saeculis quatuor anni tempestates quasi gubernantibus coruscans, quantam oculis penè nostris subijcit illius ipsarū conditoris ac dispositoris sapientiam? 10. Verè igitur hic ille est tantarum tamque admirabilium rerum opifex ac moderator, ut illaneque peruestigari, neque numerari queant. 11. Quem etiam mihi proximum, & sese mihi offerentē, nec oculis conspiciere possum, nec mente comprehendere.

12. *Ece, puerit, quis faciet et (id) restituet? quoniam dicit ei, quid facis?*

13. *Deum non reuocabis iram suam: sub eo deprimentur aduerso-
res robusti.*

12. Itaque ut ad mea tandem propius accedam, quum sit ipse potentissimus & simul iustissimus omnium moderator, quoties ipsi visum est, ut mihi nunc euenit, quempiam vel bonis, vel ipsa vita repente spoliare, quis illum ut raptorem ad restitutionem coget? immò quis illum iure in disquisitionem vocarit? Voluntas enim eius est ipsius iustitiæ norma. 13. Quòd si quis potentia sua fretus, quales interdum superbi nonnulli inueniuntur, velit aut ipse aduersus illum agere, aut ijs quibus ipse irascatur patrocinari, tantò magis accensa in eos ira non priùs desistet quàm illos penitus confusos disperdiderit.

14. *Quantò minus ei responsabo, & seligam verba mea cum ipso? (id est, meditata oratione cum ipso disceptabo?)*

15. *Qui, etiamsi iustus fuero, non responsabo, immò iudicem meum deprecabor.*

16. *Si prouocarem, & responderis mihi, non credam eum exaudisse vocem meam.*

17. *Ut qui turbine contriueris me, et multiplicaueris mea vulnera largier.*

18. *Nec concedas mihi ut australem spiritum meum, quin potius saturet me amaritudinibus.*

19. *Si ad vires (recurrero) robustus ecce (est) et si ad iniurias faciet as eum conueniam?*

20. *Si insistero me, os meum condemnabit me: perfectus ego & peruerter me (id est improbum esse me conuincet.)*

21. *Perfectus ego & non nouerim animum meum: et improbabo viam meam.*

14. Quantò minus ego omnium hominum abiectissimus, ipsius voluntati non acquiescens, oblocutus illi fuerim, vel ad disceptandum cum ipso meipsum compararim? 15. Id quidem certè facere, ne siquidem ab omni labe immunis essem, mihi in mentem venerit, sed ab ipso potius iudice meo veniam petierim. 16. Quòd si nihilominus hoc ausim ab ipso postulare, & hoc ipse mihi concesserit, ut apud ipsum causam meam disceptem, non est tamen credibile futurum ut secundum me iudicaret, iniuriam videlicet mihi à se factam. 17. & 18. Nec enim est mutabilis. Ipse me verò

non

non affixit duntaxat, sed contriuit, non vt simpliciter iratus, sed cœlitus fulmen iaculatus: nec vno & altero vulnere me sauciauit, sed plagas plagis adiecit, idque veluti in me vulnerando irę suę obsecundans, vsque aded vt ne respirandi quidem spatium mihi concedat, sed amarore sim totus quantuscunque oppletus, vt de ijs mihi in hac vita restituendis, quę sperare me iussistis, nihil sit mihi sperandum.

19. Num autem vim vi opponerem, quum ipse vnus sit verē potens? sin verō, iure agere cum ipso instiuero, quis illum mihi in ius vocabit? 20. Et vt ille se in iudicio sistat, si me inculpatum dixerō, illud ipsum me coarguet, quōd hoc apud ipsum ausus fuerim profari: si me, inquam, perfectum dixerō, ille me hoc ipso improbum esse conuincet. 21. Si me, inquam, perfectum esse somniauero, non nouerim certē me ipsum, & ipso meam vitam ad amissum recti expendente, cogar ipse me apud eum detestari.

22. *Vnum istud ipsum est, propterea dico, Integrum & sceleratum ipse consumis.*

23. *Si flagellum (arripit) occiderit subitō: ad explorationem innocentium subsannat.*

24. *Terra traditur in manum scelerati: faciem iudicum eius regit: sin minus, ubi nam est, & quis est?*

22. Omnia autem ista ad id vnum tendunt, quod dictum volo, Deum videlicet, illa sua potentia iustē quidem semper vtī, at non sicut imaginamini. Vultis enim ita ferre ipsius iustitiam, vt in hac vita bonos vel semper bect, vel aberrantes & resipiscences sic castiget ad tempus vt illos non patiantur in ijs quas infligit miserijs ad mortem vsque permanere: malos autem, vtpote sibi exosos, aut statim succidat, aut quōd patientius ad tempus eos tolerauit, eō terribilius illos in hac vita vliscatur. At ego contrā contendo, si huius vitę curriculum spectemus, neque ex commodis neque ex incommodis ipsius debere vel de ipsius iustitia, vel de eorum qui viuunt meritis constitui. Communes enim esse bonis & malis calamitates, quibus vnus & idem Deus & hos & illos in hac vita absumet. 23. Neque procul abeundum est vt hoc probetur. Nam si ita esset, simulatque flagellum arripit, sceleratos mox ad internecionem perderet, innocentes verō mox contentus esset moderatē castigasse. At ē contrario
integre

integritæ vitæ studiosos non paucos eò usque affligi videmus, ut si duntaxat huius vitæ usum spectes, ex illorum miserij voluptatem capere videri possit: nempe si quis vestræ sententiæ assentiatur. 24. Sic autem afflictis probis, an non ex aduerso videmus sceleratos non tantum viuere, sed etiam regnare, & impunè ius omne pervertere? quæ si Deo dicamus inscio vel inuito geri, illum certè ex ipso mundo expulerimus: & quem tandem faciemus mundi creatorem & gubernatorem?

25. *Dies autem mei leniores fuerunt cursore, fugerant, nec tulerunt bonum.*

26. *Præterierunt cum nauibus velocitas, (&) sicut aquila quæ volat ad escam.*

Contrà verò quàm sint fluxæ res integritati studentium secundæ, meum hoc exemplum declarat. Vita enim illa mea tot beneficijs cumulata, tam subitò diffluxit, ut nullas cursor eam celeritatem possit æquare, & illa omnia penè priùs mihi sint præcepta quàm ea senserim: nulla denique nauis celerius currat: aquila nulla impetu velociore ad capiendam prædam feratur.

27. *Quoniam meum dicere suis (id est, quum apud me sic statui) obliuiscat querimoniam meam, amittam iram meam, & (memor) confirmabo.*

28. *Territus omnibus cruciatibus meis: noni quid non mandabit me.*

At quàm ille res meæ prosperæ celeriter euanuerunt, tam è contrario tenaciter inhaerent mihi cruciatus quibus sum transfixus. Quum enim constanti animo statuissem à querimonijs mihi temperare, & hac omni indignantis animi ægritudine abiecta, meipsum colligere, tunc me domum omne cruciatuum acerrimorum agmen perterrui, ut aduersus istud quod amici inculcastis, probos videlicet etiam castigatos nunquam succidi, hoc pro certissimo statuam, o Deus, nunquam esse me ab istis quibus totus scateo sceleratissimis vlcibus ac vermibus repurgandum.

29. *(Si) sceleratus ego, cur frustra laborarem?*

30. *Si abluero me aquis nivalibus, & mandauero puritate uolui meam.*

31. *Tunc*

31. *Tunc in fontem immerges me, et abominabuntur me vestes meae.*

32. *Certe (ipse) non (est) homo sicut ego, et ei respondeam, et veniamus simul in iudicium.*

33. *Non est inter nos qui redarguas, (&) imponas manum super nos ambos.*

29. Quod si excipiat in eo me falli, quod hæc mihi licet integro tuchisse censeam: nempe fuerim qualem esse me dicitis, nimirum sceleratus hypocrita. Hoc autem si verum est, quorsum ego frustra de obtinenda apud Deum gratia laborarem. 30. & 31. Sed quorsum hic attinet de mea vel integritate vel improbitate pluribus disputare? Nam etiamsi niue essem ablutus, & ipsam puritatem mihi mundando inter manus versarem, apud ipsum apparens: tamen ut quod de me constituit exequeretur, in sepulchrum nihilominus me deijceret, vestibus ipsis sepulchralibus ad meam sordiditatem cohorescentibus. 32. Absit igitur à me ut cum ipso de eo contendam quod ille iam se facturum decrevit. Nam quum ego quidem sim vir, ipse verò Deus sit, quid possim ei respondere. 33. Et quinam inter ipsum & me iuridica disceptatio institui possit? Nullus enim est qui vel illum vel me lingantem arguat, & qui suam auctoritatem inter nos duos interponat.

34. *Amoveat à me virgam suam, et terror eius non me terreficiat.*

35. *Loquer, nec erubescam reformidabo: quia non sic sum apud me.*

34. Sed age, hoc vnum ab ipso possim impetrare, ut inducias aliquas ab istis cruciatibus mihi concedat, neque imensis illius suæ potentiae maiestate me pergat perterrefacere. 35. Tunc enim ausim receptis viribus, adversum vestram criminationem, apud ipsummet agere. Nec enim eum esse me testatur mea mihi conscientia, qualem estis me criminati.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS X.

Jobus quasi dicit suis amicis apud Dei tribunal dicta primò testis verus. I. se quod faceret iustum facere, falsa nimirum illorum accusatione

satione coactum, causam suam agere incipit. Es est istud semper in
his querimoniis observandum, non esse propositum Iobo sese re
presentari apud dei tribunal siffere: (contrarium enim & arca non
semel, & toto capite superiore, ac deinceps etiam agnoscit) sed dun
taxat adversariorum criminationem avertere, ipsum pietati in De
um simulata, ac etiam aliorum in homines admissorum scelerum ac
cusantium, quibus extraordinarias istas penas sibi accersuisses, In
stam ergo causam tuetur: quamvis tuum dolorum acerbissimum hui
us calumnia indignitas nonnullas ab ipso voces humana infirmita
tis testes extorqueat, quas tamen subinde emollit. Hoc igitur posito
quod & extremo capitis superioris versiculo, & mox vers. 7 cessatur,
sepe videlicet verè pro viribus Deum ex animo fuisse reuerentem, ut
tandem cogitur cap. 19. plenissimè exponere, & ab omni in alios in
iuria fuisse remotissimum: sedulo scrutatur apud se vers. 23, 24, 25, 26.
quoniam igitur fieri possit, ut Deus cum ipso durius etiam & inco
mentum agat quàm cum sceleratissimis alijs: & nihil inveniendi quo
modum hunc expedias (quod & prophetis accidit, ut Psal. 73. Je
rem. Abacuc. 2.) flectere Deum ad cōmiserationem varijs argumen
tis studeas, de hac quidem vita desperans, & interdum extra limites
excurrent, sed ita ut à Deo semper pendere se profiteatur.

CAPVT, X.

Vers. 1. Fastidit anima mea vitam meam: relinquam super me
loquium meum: loquar in amaritudine anima mea.

Animam meam tædet huius tam acerbæ vitæ: finam ar
bitrio suo ferri querimonias meas super istis mihi imposi
tis calamitatibus: effundam quæ mihi distant amarissimi
cruciatu.

2. Dicam Deo, ne me condemnato: fac ut norim quæ de re litigas
mecum.

Vt autem hoc apud Deum sermone. Ne de me, quæ so,
ut fonte sententiam ferto priusquàm saxis ut intelligam
quæ de re me in iudicium vocaris.

3. Num bonum (est) tibi, quod opprimis: (idest oppressione
vri) (&) quod adverseris (idest, auerlari) opus manuum mearum,
& super consilio sceleratorum splendere?

Et ne cui mirum videatur istud à me postulari, res ipsa
huc me adigit. Absit enim à me ut tibi existimem placere
posse

posse violentam cuiusquam oppressionem, vel te delectari tui ipsius operis destructione. Nam hoc demum consilium capere & ita factitare scelerati iudices consueverunt, quos exemplo tuo quasi splendore quodam cœlitus apparente confirmare tu iustissimus iudex non possis.

4. *Nam oculi tibi sunt carnei? num sicut homo videt, vides?*

Num verò tibi existimauerim non aliter perspectas esse res quàm nobis mortalibus, quorum oculi carnei in exterioribus ipsis intuendis tam sæpe nos fallunt: ideoque fortassis vel non esse me tibi perspectum, vel te affectibus, non autem certo iudicio, duci?

5. *Nam sicut dies hominis, sunt dies tui? et num anni tui (sunt) sicut dies hominis?*

6. *Vt inquiras in iniquitatem meam, et de peccato meo quæras.*

Num denique vitam hominum viuus in dicrum & annorum spatia distributam, vt ad intelligendum an, vt isti volunt, sceleratè & flagitiosè vixerim, aliquo temporis intervallo indigeas, & tormentis subijci me fuerit opus?

7. *In notitia tua est me fontem (id est scelerum illorum reum) non esse, et (tamen) quis me à manu tua liberet?*

Quid igitur hic statuerim miser? Nam illa quidem certè in te non cadunt. Tu verò nosti me à scelerata & flagitiosa vita, cuius isti me reum faciunt, prorsus immunem esse: & tamen ita seuerè & duriter me tractas vt ex manibus tuis euadendi nulla mihi ratio superfit.

8. *Manus tuæ elaborarunt me, et construxerunt me simul circumquaque, et absorbes me?*

Ah, mi Deus, tu is es qui me tanta quasi sollicitudine tuis ipsius manibus efformasti, & totum quantuscunq; lum conuinnasti: tene verò quod ipse feceris tanto cum impetù abolere?

9. *At memento, quæso, quòd me tanquam lutum finxeris, et in puluerem reduces.*

Memineris, quæso, ex quòd limo tu ipse me, sicuti more, effinxisti, & in puluerè sis reducturus, vt in me destruendo tam fragili vasculo, & sua sponte in puluerem simulatque iusseris reuersuro, minimè te oportuerit vires tuas experiri.

10. *An non tanquam lac reliquisti me, et tanquam casum coagulasti?*

11. *Cute et carna restituiſti me, et oſſibus ac nervis contexiſti me.*

12. *Vitam et beneficentiam feciſti mecum (id eſt, vitam mihi tribuiſti cum benignitate tua coniunctam) et inſpectio tua cuſtodivit me.*

13. *Et iſta abſcondiſti in corde tuo? nam ſcio quod hoc (fuit) apud te.*

10. & 11. Tu profeſſo es, qui me quum primum conciperer in matris utero, quaſi lac percolatum, & poſtea inſtar caſei coagulatum, cute & carne induiſti, ac demum nervis undique compegiſti. 12. Vitam præterea meam mirificis beneficiis ornaſti, & aſſidua de me cura ſpiritum hunc meum es dignatus. 13. Vnde igitur iſta in contrarium commutatio? & quinam mihi tam eſſe benignus & ſimul iſta quæ nunc experior, latere in corde tuo potuerunt? Nec enim iſta, mihi ſat ſcio, niſi te ſic volente & decernente eue-
nerunt.

14. *Si peccavi, et obſervaviſti me, et ab iniquitate mea non amundaviſti me.*

15. *Si ſum ſcleratus, tu mihi: ſi vero ſum iuſtus, non attollam caput meum, ſatius enim ignominia, et videtur afflictionem meam.*

14. Deliqui, fateor, non ſemel, & tu viciffim me peccantem notare ſolitus es, neq; paſſus es ut id impunè ferrem.

15. Quod ſi ſclerate me geſſi, ut iſti criminantur, (tu vero, ſicut modò dixi, optimus es eius rei teſtis) non habeo certè de quo conquerar: ſin vero pietati & iuſtiæ pro viribus ſeridò ſtudiui, nihilò propterea ſum altiùs euectus, immo ſumma coopertus ignominia, & in hanc extremam quam experior calamitatem redactus.

16. *Nam eſſetis, (id eſt, creſcit illa) et tu leo venari me, et redi, (id eſt plagas ingeminas) et mirificariſ (id eſt, mirificum te præbes) adverſum me.*

17. *Renovas deſtes tuos coram me, et multiplicas iram tuam mecum, permutationes (id eſt miſeriæ aliæ alijs ſuccedentes) et exercitus ſunt apud me.*

16. Augeſcit enim illa magis ac magis: ut planè tanquã immanis quiſpiã prædo venari me videaris, aſſiduè me perſequens, quaſi inſtitueris quanta ſint tuæ vires in me opprimendo demonſtrare. 17. Vix enim vnã plagam excepi, quum aliam imponis, quaſi totidem certè tuæ quam in me
exerces

exerces severitatis productos testes: misericordie denique me agminatim, aliae alij succedentes, inuadunt.

18. Cur igitur ex utero eduxisti me? (utinam) interrisset neque oculus me vidisset.

19. Fuisset tanquam non exiissem: ab utero ad sepulchrum fuisset elatus.

18. Mene igitur idcirco à te fuisse ex utero matris educum, ut sic interirem? cheu cur non potius tibi visum fuit ut in nullius conspectum venirem. 19. Utinam inquam, perinde natus essem, ac si nunquam exiissem, ab utero videlicet ad sepulchrum elatus.

20. Nonne paucum (quiddam) sunt dies mei: desiste igitur à me & roborabor paululum.

21. Priusquam abeam, & non reuertar: in terram tenebrarum, & umbrae mortis.

22. Terram obscuritatis, velut caliginis umbrae mortis, & non ordinum: (id est, horridam & ubi nullus est rerum ordo) & ubi (quod) splendet est caligo.

20. Denique quum per exiguum seruire quod mihi superest spatium, quæso missum me facito, ut respirare vel aliquantulum mihi liceat. 21. antequam ex hac vita nunquam huc rediturus, terram illam subeam non noctis sed mortis tenebris horridam: 22. terram, inquam, tam obscuram, quam est ipsa obscuritas: ubi, cuncta obnimente mortis umbra, non diei & noctis, non temporis anni, non ortus & occasus vllum est discrimen: ubi denique, splendente in reliquo mundo Sole, mera est caligo.

SUMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XL.

Trophæos terrenis ex amicis illis Iobi, sicut ultimis est loquutus, de magis est in eo reprehendendus quam ipse socij, quod quum ex Iobi responsis, inelligere debuisset inmerito ipsum accusari, à contrario ab acerrima insectatione exorsus vers. 2. & 3. sophistram agere manifestè, quæ Iobus & antea c. 6, 10. & 10, 7. pro sua innocentia dixerat perinde interpretans, ac si sese Iobus decipiunt esse tueretur: quæ ille tamè cōtra non semel testatus esset ac professus se peccatorem esse, atque adeo etiam si à peccato esset immunus, non posse

tamen si penitus purum ac mundum coram Deo censeret. Quare va-
 igitur, dices, querebatur Iobus? nempe quod coniectura ex ipsis
 tantis calamitatibus facta, illum falsissime et impium hypocritam,
 & sceleratum hominem criminaretur. Quocumq; ergo Tſophares
 à 4. versiculo ad 13. de immensa & imperuestigabili Dei sapientia
 commemorat, vere quidem et magnifice dicta fuerunt: sed minimè
 omnium ad coarguendum Iobum accommodatè: quamvis in eo qui-
 dem modum non tenuisset Iobus, ac proinde reprehensionem merere-
 tur, quod audacius quam deceret cum Deo ipso disceptasset. petens si-
 bi calamitatis huius tam extraordinaria causam perscrutari. Et qui-
 dem illud inter cetera Tſopharis intemperiem redarguit, quod au-
 sus est affirmare, futurum ut, si Deus ipse, sicuti Iobus precatus fue-
 rat, ipsum præsens alloqueretur, eum et duplò graviora committitum
 damnares. Nam è contrario Deus ipse Iobo apparet, ipsum absol-
 uis, et amicus eius, non nisi pro eis deprecante Iobo, pepercit. Quum
 autem ex istis Iobo minimè convenientibus non aliud concludat Tſo-
 phares à 13. vers. ad finem vsq; capituli, quàm quod dixerat Elipha-
 sus et Bildadus, nimirum hoc vnum superesse Iobo remedium, si ta-
 lem sese agnosceret ac seriò detestans, qualem illum esse arguebant, ve-
 niam à Deo peteret, consequitur non potuisse Iobum istud consilium
 amplecti, quin contra conscientiam mentiretur.

CAPVT XI.

- 1 Respondens autem Tſophares Naamathites dixit.
- 2 An abundans verbis non exaudietur, (id est, an multilo-
 quis responsum non feret?) et num vir labiorum, (id est gar-
 rulus) absoluetur? (id est, causam euicerit?)
- 3 (Num) commenta tua silere facient: et subsannaueris, et non
 eris qui faciat ut erubescas?
- 1 & 2 Quid ergo? locutuleio non respondebitur? ga: ru-
 litate quisquam hoc consequetur ut iustus sit habendus?
- 3 An ora nobis ista tua commenta obturabunt? & De-
 um ac nos ludificatus, non inuenies qui te ad ruborem a-
 digat?
- 4 Dixisti enim, durum (fuit) meum Esse: et mundus sum in ocu-
 lis tuis.
- 5 Et verò quis det ut Deus loquatur, et aperiat labia tecum?
- 6 Et ut declares tibi occulta sapientie? Non duplicia (essent)

ad id quod est: (id est ista de quibus conquereris essent duplo grauiora ijs quæ experiris) & scito quid possit te Deus ex iniquitate tua, (id est quod exigit à te Deus non quiddid debes, sed particulam tantum eius pœnæ quam scelera tua merentur.)

4 Audiuimus enim quum Deum ipsum compellans diceret, quod te purum in omni vitæ tuæ ratione præstiteris, & illum appellares oculatum integritatis tuæ testem. 5 & 6. Et verò, si fieri posset vt, quemadmodum ausus es ab ipso postulare, tecum ipsemet loqueretur, & illa sapientiæ tuæ arcana tibi tam temerè illa requirenti patefaceret, duplo certè inferior esset tuus iste status quàm nunc sit. Hoc enim constituere debes, Deum non omnes debitas sceleribus suis pœnas, sed earum tantum particulam à te exigere.

7 Num inuestigationem Dei inuenies? num vsque ad perfectionem omnipotentis peruenies?

8 Altitudines cœli (sunt illa) quid facies? profundior est inferno (id est, infimis subterraneis locis) quinam (ea) cognoueris?

9 Longior est terrâ mensura ipsius, & latior mari.

10 Sive excindat, sive concludat, sive colligat, quis obstitit ei?

11 Certè inueneris homines perfidos, inueneris scelera, & non considerabis (ea)?

7 Quid amplius autem à Deo requiris, quum hæc aperta & manifesta satis superq. te coarguant? Nam si Deus ipse rationem tibi reddere suorum consiliorum sustineret, num tu posses illam Dei sapientiam mente comprehendere, & vlla iudicij acrimonia perungere ad illam omnipotentis Dei absolutissimam perfectionem?

8 Est enim ille altissimis cœlis altior. Quinam igitur hac peruenies homuncio in terris repens? profundius latent ipsius consilia quàm quæ sunt in imis subterraneis locis desolata: quinam illa scrutando nosse possis? 9 & 10 Longius profert sese hæc ipsius sapientiæ quàm orbis terrarum fines: & latius protenditur quàm Oceanus ipse. Quis autem quoquo modo res istas omnes statuenti vel euerienti obstitit? Et quum inficiari nequeas patère ipsius oculis hominum perfidiam, omniq. scelera, an, obsecro, quæ videt non animaduertet?

12 Sed homo vacuus (id est amens) redditur et non cordatus, quomodo ut pullus onagri homo nascitur.

13 Si disponas cor tuum, & expanderis ad eum volas tuas,

14 Si qui: defraudatio est in manu tua, & amoveris eam à se, neque sinas resistere in tabernaculis tuis iniquitatem.

15 Tunc ceri à aetolis vultum tuum à macula, erisq. si abilis, neque metues.

16 Tu ceri obliuisceris ærumne, (&) tanquam aquarum quæ præterierunt recordaberis illius.

17 Es tempus surget præ meridie, (id est ipso clarissimo die limpidius:) splendesces, eris sicut ipsum Mane.

18 Es securus eris, quia spes erit: & fodies, (id est, domicilium tibi extrues) & secure dormies.

19 Es accubabis, neque terreberis: & deprecabuntur multi: faciem tuam.

20 Oculi verò sceleratorum deficient, et effugium peribis ab illis, et spes eorum erit exhalatio anime.

13 Sic autem homines antea recordes suis castigationibus eruditi sapere incipiunt, & qui tam nati sunt natura feri quàm onagri pullus, cicurantur. Quod igitur aliud tibi remedium superest quàm ut deposita peruicacia, & composito ad penitentiam animo, supplex fias Deo? 13 Quod si quid penes te habes malis artibus quæsitum, illud abijcias, neque domi residere per vim partum quidquam patiaris.

14 Tum enim, ne dubita, erecto vultu, & ab omni qualore, qui sic illum deformauit, immuni, securus & omnis metus expers euades: 15 Pro certo, inquam istarum ærumnarum memoria mox euanesceat, nec earum magis quàm aquarum subito dilapsarum memineris. 17 Dispellet tenebras istas exoriente tibi serenitas ipso meridie clarior, & instar ipsius auroræ splendebis. 18 Denique certa spes isti desperationi tuæ succedet, & sedes fixas & quietas constitues, 19 ubi absque vilo terrore, immò cunctis tibi honorem exhibentibus, conquiescas. 20 Contrà verò illa sceleratorum oculis omnia deuorantium auiditas euanesceat, & eorum expectationem mors superueiens frustrabitur.

SUMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XII.

Iobus Tſepharis tam arrogante praſatione, & aliorum in ſe reprehendendo intemperie ſer iam provocatus, graviter & ipſe agere cum illis incipit, partim offendens verſ. 2. extremo nihil illos de admirabili Dei ſapientia protuliſſe quod non ſit quibuſvis notiſſimum, ut ſibi propterea quidquam eximium arrogare minimè debeant cū aliorum contemptu: partim demonſtrans, primum & ſui ipſius praſente exemplo verſ. 4. & communi experientia verſ. 5. & 6. falſiſimum eſſe quod toties inculcarant, tum de proborum tranquillo, tum de improborum calamitoſo in hac vita ſtatu: quaſi inde faciendum eſſet de Dei in quempiam amore & odio, et de cuiuſvis vel probi vel ſcelerata auaritia vita iudicium. Poſtea memor ſeſe ab Eliphaſo 4. v. 7. et à Bildado 8. 8. admonitum ut à ſenibus diſceret de Dei concilijs ſentire, teſtatur eadem ſeſe ab illis de inenarrabili Dei potentia et ſapientia audiuiſſe, quæ ipſe quoque teſtis doceant, verſ. 7, 8, 9, 10. ſed opus eſt iudicio ad illa diſcernenda et rectè aſſumenda: quo prædiſos, quidem ſenes eſſe in primis eſſe probabile, at non ſemper neque neceſſariò verum, verſ. 11. et 12. Deinceps autem ad finem uſque huius capituli, et decimi tertiij capituli verſ. 13. à quo potiùs caput illud exordiri oportuit, docet Iobus pendere res omnes, et eorum ſtatum à Deo: neq. Deum à rebus à ſe conditis prout ipſe affecta ſunt, conſilia ſua mutuari, ſed e contrario, cuncta inferuſibili nobis viciffitudine diuinitus gubernari.

CAPVT XII.

1. *Reſpondens autem Iobus dixit.*
2. *Scilicet eſti uos populus: et uoliſcum morietur ſapientia.*
3. *Atqui mihi cor eſt ut uolu, nec cado ego à uobis, (id eſt, neque uobis ceſſero)*

1. & 2. Scilicet, ſi uobis creditur, non eſtis vnus & alter, ſed totius alicuius populi perſonam ſuſtinetis: & omnis ſapientia penes uos eſt recondita, ut uobis intereuntibus illa quoque ſit interitura. 3. Atqui ſum & ego aliqua intelligentia præditus, atque adeò nihilò me uobis inferiore ducō.

4. *Sum ut (qui eſt) ludibrio ſodali ſuo Deum innocens ipſi reſpondentem:*

respondentem: ludibrio (inquam, est) iustus et integer.

5. *Qui paratus est ad vacillationes pedum, est vili tædæ cogitationi (hominis) pacati.*

6. *Pacata sunt autem tabernacula prædonum, et securitates (sunt) irritamentis Deum, (&) cui facis Deus venire (optata) in manum eius (id est, cui Deus largitur optata.)*

3. Immo cui non sunt perspecta quæ vos, ut non cuius obuia, iactatis cum aliorum contemptu?

4. Quam autem sit falsum quod inculcatis de proba vel scelerata vita statuendum esse ex præsentè statu, doceo ipse insigni exemplo: vnus videlicet ex ijs qui & Deum inuocantes respondentem à sodalibus suis despiciuntur: & certè in genere verum est iustæ & inculpatæ vitæ homines haberi ludibrio consueuisse.

5. Sic cuius status nutat non pluri est quàm vilis & ambustus titio apud eum qui alta pace fruitur. 6. Prædones interim & Deum sceleribus suis prouocantes, habitant in tuto: & Deo ipsis in manus tradente quidquid optant, magna fruuntur securitate.

7. *Ceterùm interroga, quæso, bestias, et (vnaquæque) docebit te: et aues, et vnaquæque (tibi ista) indicabunt.*

8. *Aut alloquere terram, et docebit te: et (ista) narrabunt tibi pisces maris.*

9. *Quis nescit in his omnibus, quòd manus Domini fecerit istud?*

10. *In cuius manu est anima omnis viuentis, et spiritus omnis carnis viri?*

7. Et quæso, quid ex vobis tantam sapientiam præferentibus audiui, cuius discendi causa necesse fuit me à vobis ad maiorum illorum nostrorum sapientissimorum scholam relegari? Nulla enim est bestia, quæ abs te compellata, si loqui posset, non te istud docuerit: auis nulla, quæ hoc tibi non exposuerit. 9. Immo ipsa terra tibi istud ostenderit, ipsi pisces tibi narrarint. 9. Deum videlicet esse omnium & singularum rerum istarum conditorem, 10. & tum omnis rei viuentis animam, tum hominum spiritum esse in ipsius manu ac potestate positum.

11. *Nonis aures sermones probat, et palatum sibi gustas cibum?*

12. *In senibus est sapientia, & in longitudine annorum intelligentia.*

11. Et hæc quidem omnibus patent, sed ut loquentem audire nihil iuuat, nisi quæ dicuntur auris probet, neque cibibus ingestus sapit, nisi palati beneficio gustetur: sic vos oportuit de Dei factis non ita temerè statuere, neq; meos sermones statim despiciere, sed sapienter & intelligentè considerare & expendere. 12. Vos præsertim, inquit, senes, quos rectè dixistis decere sapientes esse, & quò diutius vixerint, eò maiore præditos esse plurimarum rerum notitia.

13. *Apud eum est sapientia & potentia: eius est consilium & intelligentia.*

Testantur autem Dei opera quandam ipsius esse propriam & supra omnem mentis caput positam sapientiam in decernendo, vim ac potentiam in agendo, prudentiam deniq; & intelligentiam in rebus omnibus administrandis.

14. *En destrues et non extruetur: includes virum, nec aperietur ei.*

Eadem est eius vis inexpugnabilis in ijs quum ipsi libet destruendis quæ fecit, quæ in faciendis fuit: & claustra quibus quempiam concluderit, reuera nemo.

15. *Ecce cohibebit aquas, et exarescent; emittis eas et subuertunt terram.*

Aquæ imperio ipsius cohibetæ ne fluant, exarescunt, eodem illas fluere iubente, terram inundationibus disperdunt.

16. *Penes illum est robur et substantia: eius est errans, et errare faciens.*

Omniū rerum vis & robur, quo sit ut sint, & esse perseverent id quod sunt, ab illò est: & tunc eadem à suo illo statu aberrantes, tum illa per quæ aberrant, ab ipsius nutu pendent.

17. *Abducit consules: in mentis alienationem: et rectores infatnat.*

18. *Vinculum regum soluit, et alligat cingulum lumbis eorum.*

19. *Abducit proceres in prædæ, et potentes euertit.*

20. *Aufert labium dicendi peritis, et sensum senum tollit.*

21. *Effundit contemptum super nobiles, et non robustioris laxat.*

22. *Relegit e tenebris profunda, et umbram mortis (id est res abditissimas) eductis in lucem.*

17. Hinc regnorum euerfiones non temerè, sed Deo sic disponente. Is enim est qui sapientiæ donū ijs adimit quorum consilio regebantur, & gubernatores ad fatuitatē adigit. 18. Sed & ipsorum Regum vincula quibus populos constrictos tenebant dissoluit, & eos alijs dedit vinciendos. 19. Idem proceres suis ornamentis spoliatos tradit in prædam, & auctoritate præditos prosternit. 20. Oratoribus autem omnem dicendi vim eripit, & senibus sensum adimit. 21. Reliquos etiam meritis suis insignes adducit in contemptum, omne denique regnorum & publicorum aliorum statuum robur quo accingebantur, dissoluit. 22. Quæ illi putabant arcana, & in profundissimis tenebris delitescencia, ipse reteggit, & in alta quasi mortis ipsius caligine recondita, cunctis palam spectanda præbet.

23. *Multipliat gentes, et abolet eas: expandit gentes et contrahit eas.*

24. *Adimis cor capitum populi terra, et vagari facit eos in solitudine inuisa.*

25. *Palpans tenebras: et non lux (est eis) et aberrare facit eos ut ebrios.*

23. Idem rerum publicarum, & gentium ipsarum est exitus, quas prout ipsi visum est, auget vel abolet, propagat vel ad paucitatem redigit. 24. Capita enim earum modo amputat, id est suis moderatoribus illos priuat, modò ciues profugos in vastas & prorsus auias solitudines pellit. 25. Denique facit ut omnis consilij inopes in densissimis tenebris versentur, & ut tanquam ebrij vacillantes, nusquam inueniant ubi pedem figant.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XIII.

Iobum reprehenderat confidentissimè Tisophares supra 11. 5. eo nomine, quòd quasi aduersus i-summes Deum aliturus ad illum provocasset. Respondet Iobus sese non arrogantia sed optime sue causa certa conscientia fretum, nò modò non defugere quod optarat à Deo, (et quod tandem illi concessum fuit præter omnem aduersariorum

opinionem, ut cap. 38. audiemus) sed etiam id avidè arripere, non quòd ipsi in mentem veneris aduersus Deum super ipsius iniustissima semper sapientia contemnere, aut sese ut *ἀντιπρόσωπον* apud eius tribunal sistere, sed quòd suam aduersus illorum criminationes innocentiam studeat defendere, atque adeò ipsius De iustitiam contra ipsas apud Deum iuari. Nec enim posse valere illorum de Deo sententiam, quum ei tribueretur, quod minimè omnium ipsi consueuat, nedum ut ipsum tanquam impium & iniustum aliquid de Deo sentientem merito criminarentur. Et hoc quidem agit Iobus à vers. 1. ineunte ad 13. finientem. Inde paulatim ad rem recedens, vers. 14. 15. 16. rogat se de sua apud Deum salute unquam desperasse, quamuis de hac vita sibi restituenda spem omnem amiserit: quòd sic à Deo decretum esse ex praesente sui corporis statu concludat, non quòd Deum inficietur facere istud si vellet posse, quod etiam docuerat supra 12. 10. Dein, reus autem vsu breuissimae praefatione, vers. 17. & restat vers. 18. se huc adigi aduersariorum suorum iniustissima criminatione, euocatis illis ad Dei tribunal: deprecatus denique Dei terribilem illam potentiam & maiestatem vers. 20. et 21. ipsummet statuis iudicem, an verum sit quod contendeant aduersarii, sese videlicet propter hypocrisis & scelera sic ab ipsa duriter tractari: ac tandem ad suae miseriae tristissimam deplorationem redit.

CAPVT XIII.

1. Ecce omnia (haec) vidit oculus meus, audiuit auris mea, et intellexit illa.
2. Iuxta scientiam vestram, scio et ego: nec (in ijs) cedo vobis.
1. Nihil autem hinc ego recensco, quod partim huiusce meis oculis non viderim, partim his auribus acceptum accuratè non cognouerim. 2. Et ut illa vobis, sic mihi quoque tam sunt perspecta, ut in hac notitia nihilo sim vobis inferior.
3. Enimvero ego apud omnipotentem loquar, et disceptare apud Deum velim.
4. Nam certè vos estis concinnatores falsitatis: medici inquam, nihili vos omnes.
5. Vtinam igitur tacendo taceretis, nam (id) esset vobis pro Sapientia, (id est, sapientiae species.)
6. Audite, quaeso, redargutionem meam, et contentionem labiorum meorum attendite.

3. Optaui,

3. Optavi, Tſophares, vt liceret mihi Deum ipſum coram compellare, quod ſi mihi contingeret, dixiſti fore vt duplò augetur mea iſta calamitas. Ego verò, ne neſcias, paratus ſum illum compellare, nec quidquam magis optarim quàm non ipſius quidem accuſandi, quod mihi nunquam in mentem venit, ſed criminationis veſtræ refellendæ gratia, cauſam meam apud eius tribunal agere. 4. Aio enim quæ in me conferriſ, mera eſſe mendacia, quanto potèſtis artificio fucata & concinnata, nec minus quidquam hæc veſtra meis vlceribus adhibita medicina efficere poſſe, quàm id cuius cauſa videri vultis ad me adueniſſe. 5. Vtinam igitur in illo veſtro ſeptiduoano ſilentio potiùs perfeueraffetis, quàm in hæc verba erupiſſetis. Sic enim videri potuiſſetis ſapere. 6. Quandoquidem autem veſtras accuſationes audiui: audite me, quæſo, viciffim illas refellentem, & quas proferam rationes attentè auſcultate.

7. *Vos-ne pro Deo loqui iniuſtitiam, & pro eo loqui delum?*

8. *Vos-ne perſonam eius accipere? vos-ne pro Deo litigare?*

9. *Num vobis bonum fuerit, vt ſeruetur vos? num ſicut illudicitur homini, deluderet eum?*

10. (Immo) *argueret vos, ſi clam perſonam ipſius acceperitis.*

11. *Annon ſublimitas eius terrebit vos, & timor eius cades ſuper vos?*

12. *Commemorations veſtræ (ſunt) ſermones cineris, eminentia veſtræ, eminentia luteæ.*

7. Quid hoc enim rei eſt? vos-ne patrociniũ iuſtitie Dei ab iniuſta mei criminatione deſumere: & vt illum ab iniuſtitia vindicetis, audere me vt hypocritam accuſare? 8. Et hoc quid aliud eſt quàm quod facere ſolent corrupti iudices, ſic videlicet vni fauere, vt ei gratificandi ſtudio inſonorem opprimant? 9. An iſtud verò præpoſterum ipſius hæc ratione propugnandi ſtudium probaturum illum, & aliquo beneficio remuneraturum putatis, quum ipſa corda veſtra ſcrutabitur? Et ſicut hominibus eſt perfacile homines ludificari, num ille calumnijs veſtris deludetur? 10. Nequaquam profeſſo, vt qui eiufmodi ~~deſeruiſſet~~ ne ſiquidem clam ipſum eſſet admiſſa fuerit toleraturus. 11. Si non igitur re ipſa, at ſaltem eius ſublimitate vos deterreret & eius reuerentia percelli oportuit. 12. Nam iſta quæ vos vt diligenter

genter obseruata commemoratis, & in me tanquam certa quædam axiomata detonatis, non sunt solidiora quàm cinis: & lutea sunt ista vestra quasi eminentia propugnacula, vnde me oppugnatis.

13. *Taceat à me, et ego loquar, et transeat super me quiduis.*

Definite igitur me sermonibus vestris obtundere. Ego vero quocunque res sit casura, pro me loquar.

14. *Cur arripere carnem meam dentibus meis? et animam meam ponere in manibus meis?*

Me ne verò tam amentem ex meis illis ciulatibus fuisse meritò colligitis, vt quasi me ipsum manibus meis dilanians, scire in me ipsum, & vitam ipse meam vltro prodere cogitarim?

15. *Ecce occidat me (an) non sperabo? verumtamen vias meas in ipsius conspectu tuebor.*

Immo tantum absum ab eo vt Deum incessendo velim exitium mihi accerfere, vt contra, quamuis hac miseria me non simpliciter affligat, sed planè occidat, nihilominus tamen non sim desiturus, meliorem vitam ab ipso expectare. Interea tamen super antea facta vita mea, non dubitabo litam apud ipsius tribunal contestari.

16. *Ipsemet enim eris etiam mihi in salutem: non enim in conspectum eius hypocrita intrabis.*

Aderit enim ille ipse mihi ne peream: nedum vt me à vobis opprimi patiatur: quod sperare non auderem nisi recta conscientia fretus, quum satis sciam hypocritas ab eo in suum conspectum non admitti.

17. *Audate audiendo sermonem meum, et quod proferam sit in auribus vestris.*

18. *Ecce nunc instruxi iudicium, noni quòd ego iustificabor.*

19. *Qui est qui litiget mecum? Nunc enim si tacuero, moriar.*

17. Adeste igitur auribus & animis attente quæ sum non aduersus Deum, sed pro me aduersus criminationem vestram dicturus. 18. Ad causam enim meam disceptandam compareo, sic instructus vt me à vestris criminationibus absolutum iri non dubitem. 19. Agedum igitur, nullus hic sit vlli dilatoriae exceptioni locus. Adesto ex vobis quisquis mecum iure vis agere. Nunc enim satius mihi fuerit mori, quàm silentio causam meam prodere.

20. *Verum*

20. *Verum duo ne feceris mecum, et tunc à facie tua non abscondar.*

21. *Manum tuam summoneo à me, et terror tuus ne me conficiat.*

22. *Aut voca me, et ego respondebo : aut loquar et responde mihi.*

20. Apud te verò acturus, ô Deus, duo sunt quæ à te deprecor vt intrepidè causam meam agam. 21. Vnum, vt hanc manus tuæ verberationem tantisper intermittas : alterum ne ex illa tua terribili maiestate disceptetur hæc causa, sed, illa quasi ad tempus seposita, clementer, & prout mea fert mortalis conditio, mecum agas. 22. Ponamus igitur non esse mihi cum istis, sed tecum hanc actionem institutam, quandoquidem tu is es cuius manu cædor, & de hoc queritur an isti rectè statuunt idcirco me cædi, quòd id fuerim sceleribus meis promeritus. Optionem hîc tibi fero, vt vel tibi me roganti respondeam, vel ipse mihi te compellâti respondeas.

23. *Quot sunt mihi delicta & peccata ? transgressionem meam et errata indica mihi.*

24. *Cur faciem tuam abscondas, et habeas me pro hoste tibi.*

23. Non recuso quin & quot modis in te modò leuius, modò grauius peccarim, mihi patefacias. 24. Vt intelligam quænam tandem illa scelera sint quibus vsque adeò sis in me commotus vt me penitus auerferis, atque adeò me tanquam tuum hostem persequaris.

25. *An folium propulsum conteris, et stipulam aridam infestaris ?*

Vtuncque sit, quæso, annon sic mecum agendo, aduersus folium vel leuissimi venti impulsu casurum vires tuas experiris ? annon de absumenda stipula laboras, tam arida, vt ad ignem adnota, sua sponte sit mox exarsura ?

26. *Quòd scribas aduersum me amaritudines, et hereditate me facis delicta pueritiæ meæ ?*

27. *Et ponis in cippo pedes meos, et obseruas omnes semitas meas, et super radices pedum meorum cemes insculpi ?*

28. *At ille tanquam putredo veterascit et tanquam vestis quæ corrodis tinea.*

26. Neq; hoc dico rem ipsam exaggerans, vt facere molles

les & dissoluti homines consueuerunt. Meras enim acerbitates amarissimas in me dictas, vt videaris pueritiae quoque meae veterrimorum delictorum poenas à me exigere, quasi hæreditario quodam iure in me deuolutas, quas iam pridem mihi credidi condonatas. 27. Immò quasi vereris ne tibi elaberer, arctissimis compedibus me constrictum tenes, & ita me quacunque incedam sollicitè obseruas, vt vbicunque pedem posui, tu quoque vestigium figas. 28. Et ita fit vt miser ille Iobus tremulo folio, & arida stipulæ similis, putrescens dilabatur, & tanquam à tincis excelsa vestis absumatur.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XIII.

Iobus conscientia sua recto testimonio fretus, & testatus sese paratum Dei iudicio stare per quem se absoluendum non dubitaret ab aduersariorum criminatione, totus est in hoc capite ad descendam humanæ vitæ miseriam, modò in genere illam considerans, modò habita peculiari miserrimi sui status ratione, vt Deum ad commiserationem flectat, admiscens alibi, p. 19. 25. pulcherrimum et de anime immortalitate, & de corporis ultimo illo die futura resurrectione, et inmutatione testimonium, cui prorsus consentit Paulus, 1. Cor. 15. 43, 51. et deinceps. et Petrus, 2. Petr. 3. 10. Sic enim mihi necessario videtur hic Iobi locus, intelligendus.

CAPVT XIII.

1. Homo nascens ex muliere, breui diebus, et satur ira, (id est, inflictis sibi ærumnis oplendus.)
2. Sicut flos (id est similis flori) prodit et exciditur, et fugit vt umbra, neque perstat.
3. Etiam super eum aperis oculos tuos: et me adducis in iudicium tecum!
4. Quis des mundum ex impuro? ne vnus quidem.
1. & 2. Eheu, quid est Homine miserius, qui ex vtero feminae prodians, vitam victurus breuem, eamque ærumnarum in ipsum abs te irato constitutarum plenam: floris instar oritur penè simul & interit, & vt umbra fugiens euanesceit?
3. Ipsum

3. Ipsum ne verò tanti abs te fieri, vt in eum tam accurate inquirere, & iure aduersus eum agere sustineas. 4. Est enim, fateor, impurus, sed quid agat? Num enim purus ex impuro gigni, aut impurus natus, sese ab hac immunditia purum reddere vel vnus quispiam possit?

5. Si prafinit sunt dies eius, & numerus mensium eius apud te (est), (&) statuta tempora ipsius fecisti qua non pratergreditur.

6. Desiste ab eo, & quiescat donec expleueris vt mercenarius diem suum.

5. Quum autem dies hominis prafinieris, & numerum mensium quibus victurus est penes te habeas, statum denique omnem ipsius constitueris, quem excedere nullo modo possit. 6. saltem omisso flagello, quod naturalibus illis ærumnis adijcis, hoc illi concede, vt hac breui & ærumnosa vita fruatur, donec vt opus suum mercenarius, sic ipse cursum vitæ suæ conficiat.

7. Est enim spes arbori qua succisa fuerit. Nam adhuc pullulabit & propago ipsius non deficiet.

8. Etiam si in terra consenuerit radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus eius.

9. Ab odore aquæ germinabit, & faciet messem, velut planta.

10. At homo moritur & exciditur, & expirabit homo, & vbi est?

7. Nam de arbore quidem etiam succisa spes adhuc aliqua superest fore vt rursus pullulet, nec penitus deficiat.

8. quoniam vt radix etiam ipsius intus consenuerit, atque adeo truncus eius sit emortuus, 9. tamen, vbi aquam fuerit quodammodo odorata, resurgit, & ramos rursus demetendos vt nouellæ plantæ profert. 10. At homini hæc vita semel amissa nunquam restituitur, quem semel sublatum vbi tandem inuenias?

11. Abierunt aquæ à mari, & flumen exsiccatur & arefcit.

12. Et homo iacet, neque surget: donec non fuerint cæli non resurgent, neque euigilabunt à somno suo.

11. Sicut aquæ à mari euaporantes euanescent, & fluuius ficitate superueniente exarefcit: 12. ita homo morte concidit, donec amplius non sint cæli, id est nunquam ex illo mortis somno excitandus nec euigilaturus, vt huic mundanæ vitæ restitatur.

13. *Vtinam in sepulchro absconderes me, & occultares me donec auerteretur ira tua, & statutum (id est certum terminum) mihi poneret, & recorderis mei.*

Vtinam verò me in subterraneam aliquam specum reconderes vbi vel sensus expers, vel saltem extra hominum conspectum abditus delitescerem, tantisper dum iram in me tuam remitteres: certo videlicet termino mihi praestituto, in quo omnem mei memoriam abiectis te demonstrares.

14. *Si moriatur homo, num reuiuiscet? cunctis, ne diebus meis expectabo immutationem mei?*

15. *Voces, & respondeā tibi: & opus tuarum manuum requiras?*

14. Quum autem neque istud fieri possit vt homo mortuus huic vitae restituitur: nec illud quod modò optaui concedere consueueris, num, obsecro, tam diu mihi in hoc intollerabili statu perstandum, 15. donec altera dies illa adueniat in qua ex hac tam breui & misera vita, tunc demum abs te vocatus & tibi responsurus, & te opificium tuum quod perisisse videbatur requirente, tam breuem & calamitosam hanc vitam cum altera illa perenni & beata commutem?

16. *Nunc enim gressus meos numeras, nec (quicquam) reseruas super peccatum meum.*

17. *Obsignata est in mar supio transgressio mea, & adiungis ad iniquitatem meam.*

16. Tam enim seuerè mecum agis, vt ne pedem quidem vnquam mouisse videri possim, quin totidem gressus meos habeas in numerato, neque vel tantillum remittis de meorum peccatorum poena. 17. Immò singula videris velut in sacculum quempiam obsignatum abdidisse, nequid tibi excideret: vnde fit etiam vt illa ylciscendo in quibus deliqui poenas poenis accumules.

18. *Et sicut sicut mons cadens defluit & rupe transfertur à loco suo.*

19. *Sicut aqua comminuunt lapides, & puluis terra inundat ipsius germina, & spem hominis perdit.*

20. *(Sic) prauales ei perpetuo, & abis mutans vultum suum, & extrudit eum.*

18. Denique, sicut tam repentinus & tam violentus meus hic casus demonstrat, quemadmodum mons quispiam concussus,

concussus, quantumvis antea solidus & firmus, dilabitur, & rupes ipsæ subito impetu emotæ aliò transferuntur: 19. & sicut paulatim stillantes aquæ lapides atterunt, & pulvis agri sensim inundantibus aquis aggestus plantas corrumpit, tota miseri agricolæ spe deperdita: 20. sic tu mortales viribus tuis non desinis prosternere, donec eos tristes, & mutato vultu, abeuntes ex ipsa vita extrudas.

21. *Promouebuntur liberi eius, & (ipse) nescies: aut imminuentur, & ipse eos ignorabit.*

22. *Verum caro eius super eum dolebit, & anima eius intra ipsum lugebit.*

21. Quòd si non sic penitus è medio tollantur nonnulli, quin liberos relinquant, vel erit aliqua eorum autoritas, vel ipsi quoque deprimentur: utrumvis autem eueniat, nihil hoc ad illorum patres, ut qui morte sublatis nihil istarum rerum norint, 22. ipsorum verò adhuc viuorum tum corpora torserint dolores, tum animos multiplices mæores excruciarint.

SUMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XV.

Hæc est altera amicorum Iobi congressio, in qua non imprudentia tantum ut antea, sed etiam peruicacia peccant, & quidem Eliphazo, quantumvis maximo natu, sociis suis semper præeunte. Non est difficile quædam & auripetitas, inter disputandum præsertim, superare, sicut quotidie nunc etiam experimur. Solus enim Deus syncerum inquirenda veritatis studium animis hominum inferens, illis persuadere potest, pulcherrimum esse victoriæ genus veritati cedere. Eliphazus igitur vers. 2. & 3. ab asperissima increpatione exorsus, subiicit illi reprehensioni vers. 4. 5. & 6. non rationem, sed manifestam calumniam, quasi videlicet quam dixisset Iobus communes esse tum probis tum improbis summas huius vitæ miseras, inde consequeretur inane esse Dei cultum, & vanas apud Deum preces: finis quòd Iobus vi doloris, & aduersariorum importunitate aliquatenus extra reuerentia Deo debita fines abreptus, et paulò audacius Deum compellens manifestum numinis contemptum proderet, ut facere veteratores et rabula consueverunt. Horum autem nihil unquam Iobo in mentem venisse, suis locis offendimus. Quam à però longè progreditur

progreſſitur Eliphazus, tanto magis à propoſita quaſtione recedit, primum quidem verſ. 7. 8. 9. 10. 11. Iobum ſutiliter admodum increpans, tanquam contemptis amicis ſibi ſimile ſapientis nomen arrogantiæ: deinde verſus è, vel certè inſcienter, quæ pro ſui deſenſione præſulerat Iobus non aliter interpretans, quàm ſi apud Dei tribunal ſeſe diſceptatur: proſiceretur: quàm tamen diſcretis verbis nullos homines eſſe apud Deum mundos Iobus eſſet teſtatur, atque adeò peccatorum ſuorum veniam deprecatur: hoc unum videlicet contemnens iniuriam ſibi maximam ab amicis fieri, quod de anteaſta ſua vita ex præſente ipſius calamitate iudicium ferrens. Inde verò breui ruruſus, ſed nimium imperioſa præſatione adhibita, verſ. 17. incipit graphicè proſus, iuſta diuina in eos ſeueritatis iudicia deſcribere, qui ſclerati ſe gerunt, illa non obſcurè in Iobum detorquens, à quibus tamen, ipſo Deo teſte, fuit, ſi quiſquam alius, immuniſ.

CAPVT XV.

1. Reſpondit autem Eliphazus & dixit.
2. Num ſapiens loquetur (num ſapientis eſt proferre) ſcientiam venti, & replebis (replere) Euro ventrem ſuum?
3. (Et) argutari ſermone (qui) non prodeſt, & verbis quibus non proficiſ? (nihil promouet?)
1. & 2. Hæc autem excipiens Eliphazus, Enimuerò, inquit, an eum decet qui tam ſapiens videri velit, ipſo vento leuiora quaſi ſcienter dicta proferre, atque adeò velut Eurum ipſum turgido pectore efflare? 3. Quidni ſic enim tot vanos ſermoneſ, & tam inaniter effuſas voces appellem?
4. Immo tu irritam faciſ timorem, & auferſ meditationem coram Deo.
5. Nam docet iniquitatem os tuum, & non ego: & labia tua teſtificantiſ aduerſum te.
6. Conſentit et ſe os tuum, & non ego: & labia tua teſtificantiſ aduerſum te.
4. Immo non tantum vana, ſed quibus etiam omniſ illa quam Deo debemus reuerentia ſic tollitur: nec precibus apud Deum locus ulluſ relinquitur. 5. & 6. Sunt enim proſus impia quæ hoc ore tuo proferſ, nec aliter loqueri� quàm rabulæ & deſperatæ impudentiæ homineſ conſueuerunt: vt non ego te, ſed tuum ipſiuſ os redarguat: nec alijs quam te

te ipso testibus mihi sit opus.

7 Num primus homo natus es, & ante colles formatus es?

8 Num arcana Dei audiisti, & eliciisti ad te sapientiam?

9 Quid nosti quod nesciamus? quid intelligis (quod) non (sit) nobiscum?

10 Etiam canus, etiam decrepitus (est) inter nos, & abundanti-
or diebus patre tuo.

11 An parum (sunt) prae te (id est te indignae) consolationes
Dei, & aliquid occultatum est apud te?

7 Num tu verò qui tantam tibi sapientiam prae cæteris
vendicas, cum ipso mundo exortus es, & prius quàm colles
conditus, ut à nemine doceri possis, cæteros ex te discere o-
porteat? 8 Num te Deus arcana quædam in peculiari sua
schola docuit, unde sapientiam omnem ad te pertraxeris?
9 Immo ecquid nosti nobis incompertum? ecquid habes
quo simus ipsi destituti? 10 Etiam in hoc cætu non deest
canus quispiam, atque adeò tam prouectæ ætatis, quàm tu-
us ipse pater. 11 Et tamen istæ quas velut ab ipso Deo ac-
ceptas adferimus consolationes, leuiiores sunt quàm ut eas
probare possis: nimirum quòd apud te quidpiam magis re-
conditum delitescat.

12 Quorsum te abripit cor tuum, & quid innuunt oculi tui,

13 Ut responderet Deo spiritus tuus, & proferas ore tuo verba?

14 Quid est homo ut purus sit, & ut iustificetur natus ex mu-
liere?

15 Ecce sanctis illis suis (Deus) non innititur, & cæli non sunt
puri in oculis eius (id est, cum ipso collati.)

16 Quantò mundus homo abominandus, & putidus bibens velut
aquam iniquitatem?

12 & 13 Cedò verò quidnam est quod animum tuum ita
transuersum agit extra omnes modestiæ fines? & quid sibi
volunt isti collineantes oculi? quòd tam altè spirans aude-
as Deo ipsi responsare, & verbis etiam ipsum lacerare? 14
Quid enim est homo ut purus haberi possit? homo, inquam,
ex mulieris utero prodiens, ut sese iustum ausit profiteri. 15
Ecce tantus est Deus ut ne sanctis quidem illis suis spiriti-
bus innitatur, ut qui non illorum viribus & industria, sed sese
vno fretus utatur illorum opera & ministerio, & ne ipsi qui-
dem cæli mundi sunt cum ipso collati, quantumvis à terre-

nis istis fecibus immunes.

16 *Et puritatem sibi audebit arrogare, homo animal per se abominandum, sordidum, & totum hauris tanquam aquis sceleribus tingidum?*

17 *Indicabo tibi, (Ero igitur tibi præmonstrator) audi me, & quod vidi narrabo.*

18 *Quod sapientes reuinsi sunt, (&) à patribus suis acceptum non celarunt.*

19 *Quibus solis data est terra: nec transiit exterius in medium eorum.*

17 Ne te pigeat igitur me præmonstratorem, & ea narrantem audire, quæ tum ipsemet vidi: 18 tum sapientissimi homines à maioribus suis tradita minimè nos celarunt: 19 soli inquam, illi digni sapientum appellatione, qui commissos sibi populos & domi prudentissimè gubernarunt, & foris aduersus externos fortissimè sunt tutati.

20 *Cunctis diebus sceleratus sese ipse excruciat, & numero annorum qui reconditi sunt (homini) violento.*

21 *Strepitus terrorum in auribus ipsius, in pace vastator reuiet ei.*

22 *Non credet redire (se rediturum) è tenebris: & aspicitur à gladio.*

23 *Vagatur ad panem (quærens) ubi (sit) noui paratum esse in manu eius diem tenebrarum.*

24 *Terrent enim angustia & arctatio, (quæ) præualebit ei. Rex paratus ad circumuentionem.*

25 *Quia extendit contra Deum manum suam, & contra omnipotentem sese obfirmauit.*

26 *Irruet (Deus) in eum, in collum: in densitatem umbonum scutorum ipsius.*

20 In summa, Iobe, res ita se habet, quod & antea tibi prædixi, & tu in te ipso experiris. Nullus dies abit scelerato, quo non sese miserrimè, & haud secus quàm parturiens mulier excruciet, idque toto illo annorum tempore qui sunt violentis & rapacibus diuinitus præstituti. 21 Perpetuis terroribus personant ipsius aures, & tunc demum ei superueniet hostis ipsi exitio futurus, quum maximè in tuto versari sibi videbitur. 22 In aduersis desui liberatione prorsus desperat, quasi gladio cervicibus eius perpetuò imminente.

23 Quan-

23 Quantumuis aliorum bona deprædatus, vagabitur cibi querendi causa, haud inscius proximum sibi & ad latus adesse diem quo iustas scelerum pœnas luat. 24 In arctissimas angustias reductum perpetui terrores prement, haud secus quàm si Rex quispiam validissimus copijs illum, in orbem, nusquam euasurum, circumcingeret. 25 Ausum enim illum, quasi iniecta manu, Deum ipsum aggredi & aduersus Omnipotentem illum obstinatè, insurgere. 26 Deus contra perruptis quatumuis densis illius scutis ob torto collo pertrahet.

27 *Quantumuis obtexerit faciem suam adipe suo, & ora (id est rugas) fecerit super ilia.*

28 *Et incoluerit vrbes (prius) excisas, & domos (quæ) non habitabantur, et dispositas in acervos lapidum.*

29 *Non ditescet, nec erunt stabiles eius facultates, nec extendetur in terram perfectio eorum.*

30 *Non recedes à tenebris, propaginem eius arefaciet flamma, et abiliis flatus oris eius (nempe Dei)*

31 *Non credet, per vanitatem deceptus, quòd vanitas futura sit commutatio sui.*

32 *Die non suo complebitur: et frondes eius non virescent.*

33 *Abripietur sicut vitis, acerbis ipsius vna: et abijcietur tanquam oleæ flos ipsius.*

37 Nam, ut etiam luxui indulgens gulam suam eò usque expluerit, ut adipe turgat totus ipsius vultus, & corrugatur ventris omasum circumferat. 28 Et propagandi nominis sui causa, vrbes prius ab incolis desertas, atque adeò in acervos lapidum abeuntes, instaurarit:

29 Minimè tamen locuples, mox euanescentibus ipsius opibus, fuerit: neque longius porrigetur in terra quod isti sese perfecturos somniarint. 30 Nam illum quidem inuadent miserix ex quibus nunquam sese extricabit: eius autem familiam adhuc teneram torrebit flamma ipsius Dei flatu excitata. 31 Ipse verò sese vanitate sua deludens, immatura morte sublatus: 33 & ipsius propago priusquam ad maturitatem perueniat, exarefcet, haud secus quàm vitium acerbis adhuc vuas tempestas abripit, & pubescentes adhuc olearum flores decutiuntur.

34 *Etenim casuua hypocritarum eris solitaria, et ignis deuorabis*

rabis tabernacula muneris.

35 *Concipiunt enim molestiam, & pariunt vexationem, & eorum viscera concidunt dolum.*

Nam & quisquis pietatis & iustitiæ studium simulat, & omnis ipsius tum familia tum clientela in solitudinem rediguntur, & domos corruptelis extructas ignis vorabit. 35 Vt qui mente conceptis & excogitatis quas alijs inferant molestijs, nihil aliud quàm vexationes pariant, & in eo sint toti vt fraudes quàm astutissimè concinnent.

SVMMA ET DISPOSITIO CAP. XVI ET XVII.

Hoc toto capite Iobus nihil in Eliphazè verbis aduertens ad quod non antea respondisset, primum de iniuria qua sibi contra omnia amicitia iura fieret, miserabili prorsus lamentatione conqueritur: agnoscens quidem summam suam esse miseriam, & eam quidem diuinitus sibi infligiam, sed negans eorum scelera quæ ipsi non obscure impulerat Eliphazus, se conscium esse, ea imprecatione adhibita qua nihil temere ne cogitari quidem possis. Capite verò 17. quasi animo post superiorem sermonem non nihil allenuato, licet propinquam mortem expectans, Eliphazum bonitate causæ suæ fretus, ad ipsius Dei tribunal sponsonem provocare non dubitat: qua in re duplex beneficium præter spem omnem est consequutus, nempe & ipsius Dei repente tandem apparentis iudicio absolutus, (quod quum fieri non nisi miraculo posset, ne sperare quidem poscerat,) & non in vitam modò, de qua penitus desperabat, verum etiam in duplò beatiorum quam antea statum restitutus.

CAPVT XVI.

- 1 Respondens autem Iobus, dixit.
- 2 Audiui talia multa: consolatores molesti (estis) vos omnes.
- 3 Nullusne finis erit verbis ventis? (id est inanibus) aut quid te obfirmat ad loquendum?
- 4 Ego ne verò sicut vos loquerer, si esset anima vestra loco anime meæ? (&) concernerem aduersum vos verba, & mouerem super vos caput meum?

5 (Immo)

5. (Immo) *fulcirem vos ore meo, et motio labiorum meorum (vestrum dolorem) inhiberet.*

1. & 2. Ad hæc autem Iobus. Ecquid verò dicis quod non iam toties audierim? Hocceine autem est, quod vos omnes facitis, amicum solari, ac non potius diuexare?

3. Nunquàm-ne inania ista & ventis ipsi leuiora effundere desinetis? & quidnā habes firmi, Eliphaze, cur in istis responsationibus tam obstinatè pergas? 4. Egò-ne verò si meo loco essetis, ita vt vos loquerer? itāne verba aduersum vos studi osè conquisita concinnarem? Sicceine vos habens ludibrio, caput in vos mouerem?

5. Immo vos certè potius labascentes studerem appposito sermone fulcire: & vestram calamitatem lenibus verbis cohibere.

6. *Si loquutus fuero, non inhibebitur dolor meus: sin verò (loqui) destitero, quid à me abibis?*

Quid igitur hic agam? Nam si loquar, nihilo propterea minnetur hic meus cruciatus: sin verò silentiū mihi indixero, quid inde meæ miseriz decesserit?

7. *Sanè verò me delassauit (Deus) (& tu) deuastasti omnem cætum meum, (id est rem omnem familiarem meam.)*

8. *(Quòd) corrugasti me, est pro teste: et oborta in me macies mea, in facie mea (id est, palām) id testificatur.*

9. *Furor eius discerpit me, et oblectatur mihi: frendis aduersum me demibus suis: hostis meus acuit oculos suos contra me.*

10. *Aperuerunt aduersum me os suum: cum opprobrio percusserunt maxillas meas: simul aduersum me congregati sunt.*

11. *Includis me Deus apud peruersos, et in manus sceleratorum declinare me facit.*

12. *Quietus eram, et astringit me, et attripuit cervicem meam, et allisit me.*

13. *Circumdant me iaculatores eius, dissipat renes meos, et non parcis, effudit huius fel meum.*

14. *Dirupis me ruptura super rupturam, incurrit in me ut potens.*

7. Nam quicquid sit, & quicquid possim pro mei defensione proferre, Deus me miserij delassatum prostrauit: tu me totum, inquam, ò Deus, meaque omnia deuastasti.

8. Neque id inficiari possim aut velim, hoc ipsum testan-

tibus totius mei vultus rugis, & aborta macie, quæ me totum deformat, palam hoc declarante. 9. Immisit iræ suæ administros Dominus, qui me arreptum totis viribus aggressi discerperent: qui dentibus in me frenderent, qui me scintillantibus oculis percellerent. 10. Ipsi verò me totis buccis quasi deuoraturi inuasērunt, & colaphis cum ludibrio inflictis, coitione facta, meum os istud contuderunt. 11. Denique Deo visum est dedere me peruersis, & efficere vt ex illa plana qua incedebam via decedens, in diuerticula & manus illorum inciderem. 12. Tranquillus eram, quum ille me prostratum attriuit, & collo abreptum allisit: denique me sibi ex aduerso veluti scopum transfigendum proposuit. 13. Circumstant me destinati ab ipso iaculatores, à quibus mediis transfigor, vsque adeò, vt, nullo commiserationi loco relicto, humus effusis visceribus meis cruentetur. 14. Ruinam ruina superueniente cumulauit: denique toto in me impetu ruens, vires omnes suas in me exeruit.

15. *Saccum assui super cutem meam, & sedani puluere cornu meum.*

16. *Facies mea conspurcata est ceno luto pro fletu, & (est) in palpebris meis umbra mortis.*

15. Ego verò ad hæc, Eliphaze, nequaquam aduersus Deum meum insurrexi, sicut tu me criminaris: sed cutē sacco inuolui, & illius pristini splendoris mei, quo supra cæteros eminebam, statim oblitus, cinere me conspersi. 16. Neque verò istud in specie feci, sicut hypocritæ consueuerunt, quibus tu me immeritò accenses: quum hæc mea facies perpetuis lacrymis defluentibus quasi luto sit sordidata: & deiectæ atque caligantes palpebræ meæ, quandam præsentis mortis imaginem referant.

17. *Non propter iniuriam in manibus meis: & preces meæ furæ sunt.*

18. *O terra, ne regas sanguinem meum, neque locus sis clamoris mei.*

19. *Etiam nunc ecce in calis (est) testis meus: et testis meus est sursum.*

17. Nec causa est cur propterea antea actam vitam meam insectemini. Non enim ista mihi propter iniuriam cuiquam illatam euenerunt, & quod ad pietatem attinet, Deū inuoco recta

Cap. 16. 17. IN IOBYM PARAPH. 183

recta conscientia fretus. 18. Quòd si mentior, tu ò terra quæ Iobum superstitem sustinuisti, ne me ex dis aut sceleris aduersus quempiam admissi reum tegito, nec isti mei clamores exaudiuntor. 19. Est enim etiam in cœlis aliquis integritatis meæ testis, est, inquam, sursum qui pro me aduersum criminationes vestras testificetur.

20. *O Rhetores mei, sodales mei, ad Deum stillas oculus meus.*

21. *Quòd vtiā disputare possis vir cum Deo sicut filius hominis cum amico suo.*

22. *Nam anni numeri (id est mihi præstituti) adsunt, et viā unde non sum regressurus, in eo.*

20. Neque temerè testem hunc appello. Vos enim ò facundissimi homines & præclari mei sodales, hoc scire velim, non ad vos, sed ad Deum ipsum oculos istos meos stillantes dirigi. 21. Quòd vtiā quam diu sum adhuc superstes, causam meam mihi concederetur aduersum vos apud Dei tribunal disceptare, sicut agere homines cum hominibus consueverunt. 22. Sed hoc beneficium mihi præripit annorum mihi definitorum finis expletus, & ecce viam, ex qua non parer reditus, iam capeffo.

CAPVT XVII.

1. *Halitus meus dilapsus est: dies mei extincti sunt: sepulchra mihi (parata sunt.)*

2. *Nisi sint illusiones mecum, et (ni) in eorum irritatione permotus oculus meus:*

3. *Depone, quæso: et fideiube mihi tecum: ecquis est qui ad manum meam tangas?*

1. Quom igitur halitu iam me destituente, & quasi iam exacto meæ vitæ spatio id vnum mihi supersit, vt sepulchro condar: priusquàm hinc abscedam, cum ista falsæ pietatis in Deum, & probitatis in homines simulatæ nota quam mihi inuris Eliphaze, 2. Agedum iam nunc in ius te apud Deū voco, Nisi vos me iudificamini, & dies ac noctes immeritò me diuexare non desinitis. 3. Confere, quæso, manum, & fideiube futurum vt te iudicio sistas: quod si tu facere recusas, ecquis alius vestrum est qui manum mecum complotat?

4. *Quia cor eorum abscondisti ab intellectu, idcirco non astolles eos.*

Neque verò temerè ad tremendum illud tuum tribunal, ô Deus, tam confidenter prouoco. Quum enim istos sanæ mentis iudicio destitueris, minimè vereor ne te iudice in ista causa superiores euadant.

5. *(Is) qui blanditias renuntiat (id est assentatur) intimis amicis, et oculi filiorum eius absumuntur.*

Num igitur, (dicetis fortasse) maius, Iob, ut tibi assentemur, quando quidem nostris liberis reprehensionibus tantopere offenderis? Absit. Nam contrà detestor si quis amicos blandis verbis fallit: tum in sese, tum in suos iudicium Dei accersens.

6. *Profectò statuis me (Deus) in proverbium populi, et (sum) tympanum faciebui (id est, hominum conspectui.)*

7. *Et contractus est oculus meus pro indignatione: et creata mea omnia sunt velut umbra.*

8. *Obstupescunt super hoc recti, et innocens insurges aduersus hypocrisiam.*

9. *Sed resinebit iustus viam suam, et mundus manibus addet robur. (id est, tantò magis integritati studebit.)*

10. *Reuertimini igitur omnes, et redite quæso, Nec enim inuenio inter vos qui sapiat.*

6. Hoc igitur verissimum est quod negare nec velim nec possim, Iobum, Deo sic volente, esse vulgi fabulam, & cunctis quasi tympanum.

7. Emarcuerunt præ animi ægritudine oculi mei, neque iam corpus, sed corporis vmbra à capite ad calcem gesto.

8. Neque verò me latet ad rem tam nouam & repentinam, non tantùm imperitos & leues homines commoueri, sed etiam sapientes & recti studiosos percelli: atque adeò in eiusmodi casu interdum infantes aduersus eos qui sic affligantur tanquam aduersus hypocritas commoueri. 9. Sed is, cuius licet in hac calamitate versantis, recta est conscientia, nihilominus suam innocentiam retinens, tantò constantius in integritate perseverat.

10. Mutata igitur vestra de me sententia, redite, quæso, ad sanio rem mentem, & estote mihi æquiores. Nec enim inuenio ex vobis qui me sapienter & appositè consoletur.

11. *Dies mei præterierunt, cogitationes meae abreptae sunt, possessiones (inquam) cordis mei.*

12. *Nox pro die mihi posita est, & lux propinqua est ad faciem tenebrarum (id est, præsentibus tenebris.)*

13. *Quandoquidem exspecto ut sepulchrum (sic) domus mea: et in tenebris sternam lectum meum.*

14. *Et foueam compellam (dixi) pater meus es tu: & verminationi, Mater mea & soror mea es.*

15. *Vbi nam fueris expectatio mea, & expectationem meam quis intuebitur?*

16. *Ad latrunculum inferni (ista) descendens, siquidem simul in pulvere quies eris.*

11. Nam quod ad alteram vestrae consolationis partem attinet, qua vos me iubetis mira quædam expectare si fuero vestris consilijs obsequutus, hæc quoque vanissima est. Præterierunt enim dies omnes mei, & quæcunque sum prius imaginatus, immò quæ iam ut certissima possidere me sum arbitratus, momento sunt è medio sublata.

12. Nox hominibus ad quiescendum concessa, vertitur mihi in diem laboribus destinatum: nec lucis exortæ beneficio magis fruor quàm quum presens nox est. 13. Postquam igitur hoc vnum exspecto, ut sepulchri domum ingressus, ibi in tenebris stratus iaceam, 14. Et foueam quidem patris appellatione, vermium autem erosionem, matris & sororis nomine compellaui, 15. Vbi-nam istis quæ mihi pollicemini potiar, & ecquis me talem intuebitur, qualem me futurum dicitis? 16. Illa scilicet me in sepulchri caua descendentem comitabuntur, ut ibidem vnà quiescamus.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XVIII.

Constat ex Eli interlocutione quam suo loco audiemus, & ex plurimis istorum habitorum sermonum locis, ex ipsis denique circumstantiis verisimilibus, hæc non esse priuatim, sed adstantibus utrimque plurimis dicta. Hinc factum ut Bildadus nunc videatur quasi cum pluribus quidem disceptare, scorsim tamen Iobum mox compellens: quamuis possit etiam videri suos quoque socios cum alijs comprehensisse, per se suos videlicet vicissim arguendo longius hunc dialogum protrahi, proferri,

proferri, in re, sicut arbitrabatur, manifestiore, quàm vi longa disceptatione opus esset. Sic enim facere solent non tantùm prorsus imperiti, de quibus rectè Comicus,

Homine imperito nil quidquam est iniustius,

Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Verum etiam & quidem in primis, qui per Bildadus sapientia sibi concessa dono abutentes maxime iniuria loco ducunt siquis ab ipsis dissentiat: qualem hic sese profectò præbet Bildadus, nihil aduersus calamitosissimum Iobum aliud quàm amaras increpationes adferens, & quæ dixerant socij de iustis Dei aduersus sceleratos iudicijs, inculcans: verè quidem & eleganter dicta, sed aduersus Iobum falsissimè & indignissimè deserta.

CAPVT XVIII.

1. Respondit autem Bildadus Subites, & dixit.

2. Usque quò progressi ponetis finem sermonibus? intelligite & postea loquemur.

Tum Bildadus, quem tandem (inquit) terminum istis mutuis responstationibus statuetis? expendite potiùs diligenter quisque quid vtrunque dicatur, & ita demum nostros sermones ad certum finem dirigamus.

3. Cur habemur tanquam bestia, et sordemus in oculis vestris?

Quid? æquumne est nos à Iobo ad quem consolandum aduenimus, perinde vt bestiar sensu & iudicio carentes haberi? & nostros sermones tanquam sordidum & impurum quiddam, vobis ipsis qui adestis, præsentibus & audientibus, censeri?

4. O discerpens animam suam in ira sua, num propter te deferretur terra, & transilient rupes è loco suo?

Heus tu verò qui te oblitus hominem esse, te ipsum rabidæ cuiusdam feræ instar præ impatientia dilanias, num clamoribus istis tuis territus Deus, terræ gubernacula deferret, & consuetum ordinem rerum in tuam gratiam, veluti rupibus emotis, transmutabit? Nam id sanè consequeretur, si iustos, qualem esse te iactare non desinis, & sceleratos eodem loco, vel in aduersis, vel in secundis rebus haberet.

5. Etiam lux sceleratorum extinguitur, nec splendet scintilla ignis eius (id est vilius ex ipsis.)

Quàm sit autem istud falsum, tute Iobe nunc experiris.

Nam

Nam etiam si nonnunquam Deus pro sua clementia finit sceleratos splendere prosperis rebus florentes, lux tamen illa mox extingui consuevit, nec radios emittit hæc illorum fauilla.

6. *Lux obtenebratur in tabernaculis eius, & eius lucerna super eum extinguitur.*

Et tum ipse, cum omnis ipsius domus, ex illo splendore, in densissimas miseriæ tenebras, incidet, repentina omnis ipsius lucis extinctione.

7. *Arceabuntur gressus roboris ipsius, & proijcet eum consilium suum.*

Quum antea nihil non aggredi, atque adeo viribus suis efficere posse videretur, timide & per angustias incedet, ex quibus sese varijs consilij extricare conatus, ipse sibi exitum sic accersit.

8. *Conijcietur enim in rete pedibus suis, & super rete ambulabit.* Ipsemet enim sese in laqueos induet, & retibus quacunque viam inierit inuoluetur.

9. *Apprehendet calcaneus laqueum: inuadet in eum prado.*

Incedentem eum laqueus calcaneo correptum & prædonum rapacitati exponendum deturbabit.

10. *Latebit humi pedica eius, & decipula ipsius (erit) sparsa ipsi per semitam.*

Gradienti insidiatur humi occultata pedica, & quacunque incedit, decipule sunt passim ad eum irretiendum comparatæ.

11. *Vndique terrebut eum terrores, & dispergent (id est huc illuc vagari cogent) pedibus suis.*

Et foris quidē hæc illi sunt expectanda. Intus verò & apud se perpetuis terroribus percellitur, quibus huc illuc agitatus nusquam securus pedem ponet.

12. *Eris fames violentia ipsius: & calamitas parata ad ipsius latus.*

Sceleribus illis quibus tenuiores oppresserit hocprehenderetur consequutus ut fame contabescat: & obruet illum superueniens grauis calamitas, comes ad ipsius latus perpetua.

13. *Vorabit fulcra cutis eius, vorabit (inquam) fulcra ipsius primogenitus mortis.*

Ipsam

Ipsam eius cutim, absumptis artuum compagibus & membrorum vinculis, vorabit insigne malum aliquod, velut ex penetralibus mortis ubi præcipua sit eius ad nocendum potestas emissum.

14. *Abripietur in eius tabernaculo fiducia ipsius, & (ille primogenitus mortis) abire coget eum ad Regem terrorum.*

15. *(Is autem) habitabit in eius tabernaculo, absque eo ut sit eius: spargetur super ipsius habitaculum sulphur.*

16. *Infernæ radices eius arescent, & supernæ excidentur eius rami.*

17. *Memoria illius peribit à terra, neque erit nomen illi in plateis.*

14. Neque in hoc sistet gradum hæc calamitas, quod vide nunc lobe, annon tibi propriè conueniat. Omnes enim illi quibus nititur sceleratus, futurum sperans ut sic ipsius familia & nomen splendeat, vi quadam summa tolluntur è medio: tandem superueniens ei Malum illud horrendum de quo diximus, ipsum ad illum terrorum principem, Mortem ipsam videlicet, pertrahet, 15 Quæ quidem ipso penitus foras extruso, domum ipsius sulphure conspersam inhabitabit. 16. Sic tandem igitur fiet, ut infra quidem radicibus, quibus nitebatur, arefactis, sursum verò excisis ramis, 17. Tū ipse, tum omnis ipsius memoria sic aboleantur, ut nulla futura sit eorum in hominum cœtu mentio.

18. *Propellatur è luce ad tenebras, & ex orbe fugabitur.*

19. *Non erit (ei) filius, neque nepos in populo suo, & nullus residuus in habitationibus eius.*

20. *Super eius die obstupescant posteri, & maiores apprehendant pauorem.*

18. Sic igitur ille ex suo splendore in densissimas tenebras excidet, nec uspiam apparebit, vndiq; extrusus. 19. Nullo nec filio nec nepote relicto, ex quo possit in eius tribu censerī ipsius familia: neq; superstire quoquam cognato vel affine: 20. Quem ipsius casum exhorrescent quidem posteri, maiores autem non sine ingenti terrore conspexerint.

21. *Sanè hæc sunt habitacula iniqui: et hic locus non reuerentis Deum.*

Et ecce in summa quò deueniunt improbi, & eorum exitum qui Deum non reuerentur.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XIX.

Nihil hoc Iobi responso dici potest *mirabile*, in quo non est modò miseriae quae commemorat Bildadus, sed longè quoque graui-ores sibi diuinitus euenisse, miserabili prorsus oratione, proficitur: ne-igans tamen sese propterea in numero sceleratorum recensendum, vel istis conuijs dignum: sed potiùs commiseratione tamò digniorem, quantò grauius affligatur. Admirabilem autem in primis sese Iobò constantiā et fidem in hoc extremo responso prabet, apertissime testifi- cans sese nec illis aduersariorum tam ominosis comminationibus, neque illa tot tantarumque calamitatum asperitate impediri, quo- minus, etsi de praesente vita desperes, tamen Dei Opt. Max. quantum-uis duriter cum ipso agentis virtute et bonitate fretus, hanc ipsam carnem aliquando sit per resurrectionem recepturus, & in ea ipsa aeternam apud Deum vitam adepturus. Sic enim hunc locum accipi- endum non dubito, quo nullus in sacris literis extat ad confirmandam corporum nostrorum resurrectionem illustrior.

CAPVT. XIX.

1. Respondit autem Iobus et dixit.
2. Quousque molestia afficietis animum meum, et atteretis sermo- nibus?
3. His decem vicibus ignominia me aspergitis, neque erubescitis, sed alienos vos exhibetis mihi.

1. Tum Iobus ad hæc indignissimè sibi obiecta respon- dens, 2. Quæris, inquit, Bildade quàm diu sim respondendi finem factururus. At ego quæro, quādo tandem sitis à me tam miserè affligendo, & vestris istis indignissimis sermonibus opprimendo destituri, 3. Ut qui me iam decies repetitis tot infamiae plenīs conuijs, omni abiecto pudore, & perinde ac si cum peregrino & extraneo quopiam vobis negotium esset, aspergere non dubitetis.

4. Et verò, errauit: mecum maneat error meus.

Enimuerò dem hoc vobis, ista mihi, culpa mea, meritò euenisse. Missum tamen facite me, quæso, & has diuini- tus inflictas mihi pœnas luere me, nullis alijs super additis, finite.

5. Quando-

5. Quandoquidem verò aduersum me magnificè loquimini & arguitis aduersum me opprobrium meum.

6. Scitote quod Deus euerit me, et rete suum aduersum me circumdedit. (id est suo reti me circumsepsit.)

5. Quandoquidem verò vobis visum est æumnas meas grandiloquentia tanta describere, & hunc meum miserrimum statum ad me tam seuerè increpandum arripere:

6. Minimè profectò inficior quod vos dicitis, & magis ac magis vos nosse velim, diuinitus esse me derepente supplantatum & euersum, ac eius reti, quod tu, Bildade toties inculcasti, circumseptum teneri.

7. Ecce clamo violentiam, nec exaudior: vociferor, et non est aequa moderatio.

Ecce, clamo quidem me supra vires opprimi, sed subleuationem non obtineo: vociferor, sed propterea nec moderatius nec æquius mecum agitur.

8. Semitam meam sepsit, et super semitas meas posuit tenebras

Quacunque via conor elabi, obstaculis me circumsepsit quæ superare nequeo: & omnes vias tenebris obsitas comperio.

9. Gloriam meam à me detraxit, et abstulit coronam capitis mei.

Omnem illum splendorem quo me exornarat, fateor mihi ab illo, sicuti dixisti detractum, & decus illud omnè quo me tanquam regem quempiam coronauerat, repentè mihi ereptum.

10. Destruxit me circumquaque, et ab eo et transiit tanquam arboris spem meam.

Quemadmodum arborem quispiam radicitus euulsurus, illam vndique circumfossam destruit, sic ille mecum egit, ut iam de me penitus sit actum, nec, sicut ex te quoque audiui, spes vlla restitutionis mihi magis quàm arbori semel penitus extirpatæ superstit.

11. Incandescere fecit aduersum me iram suam, et habuit me tanquam aduersarios suos.

12. Simul aduenerunt ipsius turmae, et strauerunt aduersum me viam suam, et castra metati sunt circum tabernaculum meum.

13. In me exardescens omnem illam iram suam effudit, nec aliter me habuit quàm inimicissimos suos habere consuevit.

13. Ipsius turmae cotione facta me inuasuræ viam

libi

sibi strauerunt aduersum me, & vndique tabernacula mea castris positis circumfederunt.

13. *Fratres meos à me summonis, et cognati mei sanè abalienati sunt à me.*

14. *Desertus propinquus mei, et noti mei obliti sunt mei.*

15. *Inquilini domus mea et ancille mea vt extraneum me habent: extraneum sum (inquam) illorum oculis.*

16. *Seruum meum vocavi, nec respondit, ore meo sum illi supplex.*

17. *Anhelitus meus alienus est uxori meae, etiam (illam) deprecans per filios ventris mei.*

13. Hinc alia etiam duriora sunt consecuta, illo quidem certè minimè ignorante, sed rem totam sic disponente. Fratres enim mei sese à conspectu meo summouerunt, antea mihi notissimi, abalienati sunt à me. 14. Cognati mei nusquam adfuerunt: obliti mei sunt qui mihi prius fuerant familiares. 15. Ipsi domestici mei ipsæq; ad eò ancillæ meæ perinde me vt extraneum habent: & neque me alio vultu quam alienigenam quempiam sibi prorsus ignotum aspiciunt. 16. Serui inelamanti mihi ac supplicibus etiam verbis vtenti, nihil respondent. 17. Ipsa vxor mea anhelitum meum vt insuetum & ingratum fastidit, etiam quum illam per communia illa pignora, susceptos videlicet olim ex me liberos, obtestor.

18. *Etiam paruuli auersantur me: surgo, et obloquantur mihi.*

19. *Abominantur me omnes viri arcani mei, et quos amari conuersi sunt aduersum me.*

18. Neque foris alia mea est conditio, siquidem ipsi me homines & ætate & statu vilissimi despiciunt, & tum quoq; quum illis assurgo, probis me incessunt. 19. Auersantur me omnes quibuscum antea ceu cum intimis amicis arca-na mea comunicabam, nec alios habeo mihi infestiores quàm de quibus sum benè meritus.

20. *Cuti mea, et carni mea adherent ossa mea, ea euasi cum cuncte dentium meorum.*

Denique cui, quæ sola mihi caro est, adhærent ossa: nec aliud mihi saluum superest præter gingiuarum cutim, quibus hi mei dentes sunt insiti.

21. *Miseremini mei, miseremini mei, Vos amici mei, quando-*
quidem

quidem manus Dei tetigit me.

22. *Quare persequimini me sicut Demus, et carne mea non saturamini?*

21. Istud verò vos tam miserabile spectaculum, quzso, ad istas insecrationes, an potiùs ad commiserationem commouere vos, vel inuitos debuit? Si vos igitur verè mihi amici estis, & illorum de quibus dixi dissimiles, si vos, inquam, ex patria amicitia sincerus amor huc ad me perduxit, miseremini potiùs: miseremini (inquam) mei, quem tam graui vulnere diuinitus affectum intuemini. 22. Annon enim, obsecro, satis est grauis ista Dei manus, sed me à vobis quoque affligi decuit? Et etiamsi mihi vllò merito meo insensibilissimi essetis, annon odia vestra istud quod in hoc corpore meo vestris ipsorum oculis cernitis explere debuit?

23. *Vtinam nunc scriberentur sermones mei, vtinam inquam, in libro insculperentur.*

24. *Stylo ferreo aut (in) plumbo, (aut) in perpetuum, saxo inciderentur.*

23. Neque verò leuiter hìc quidquam effutio, sed vtinam, vtinam inquam, isti mei sermones ex loquentis ore iam nunc excepti describerentur, 24. vel potiùs stylo ferreo tabellis insculperentur, vel in plumbum, vel etiam in saxum perpetuò mansuri, inciderentur.

25. *Ego quoque scio redemptorem meum viuere & postremò super puluerem persisturam.*

26. *Et postquam pellis mea erosa fueris, fore tamen, vt in carne mea Deum intuear.*

27. *Quem ego contemplantor mihi, & oculi mei cernens, & non alius, (licet) renes mei consumpti sint in sinu meo.*

25. Cæterum, ne me putetis, quamuis de hac vita mea nulla mihi spes supersit, idcirco impiorum instar animum despondisse, vel solos vos nosse quid sit post hanc vitam expectandum, scitote me quoque nosse illum immortalem viuere, à quo sim ego ex ipsa morte redimendus, qui sicut puluerem istum antecessit, vt qui sit eius creator, sic cum illo minimè dissoluetur, sed eius destructioni supererit. 26. Vtique aded, vt ego quem vos deuouetis: ego, inquam, post cuius pellem istud quoque non tam nunc meum corpus quàm corporis simulachrum, dissolutum fuerit, Deum hac eadem ipsa

ipsa carne præditus sim intuiturus: 17 Quem, inquam, egomet mihi spectabo, & his ipsis oculis meis, non in aliud quidpiam commutatus, contemplabor: quamuis, vt nunc res meæ sunt, quidquid in me superest huius vitæ, ad intima vsq; viscera sit intus absumptum.

18 *Certe dixisseis, Quare persequimur eum? Nam radix rei inuenietur in me.*

19 *Timeate vobis à gladio (Est enim ira ex iniquitatibus gladij: vt sciatis (fore) iudicium.*

20 Potius, certe vos æquitas ipsa & vera amicitia prohibere ab hac mei insectatione debuit. Diligenter enim, & cum iudicio animaduersa re tota, comperietis me iustam, & firma radice nitentem causam tueri. 21 Non vereor igitur exitium illud quod tu Dei contemptoribus dixisti imminere. Timeate vos potius vobis ipsis ne vos Deus gladio suo feriat. Hæc enim vestra aduersum me tam acerba commotio, non minus est scelus quàm si gladio me transfodere-
tis: quod idcirco præmoneo, vt eum ad quem prouoco, iustum fore iudicem prius cogitetur, quàm id re ipsa experiamini.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XX.

Tsophares, arrepta ex ijs ipsis Iobis verbis respondendi occasione, quibus potius acquiescere deluerat (tam difficile est hominibus pertinacibus conceptas semel opiniones abijcere,) eadem urget & inculcat, nempe calamitatum Iobi quas diuinitus inflictas constaret, partim repentinum prorsus impetum, partim gravitatem: inde saluò colligens nunquam nisi cum deplorata improbitatis hominibus agere sic Deum posse nec consuevisse. Quorsum autem hoc? nempe vt efficeret esse falsa quæ de sua integritate Iobus testatus erat: ac ipsi proinde, vel de respicientia cogitandum, vel semel & quidem mox pereuntium. Sed hoc quidem verum est, nihil neq; verius neq; grandius querentis dici posse de inflis in sceleratos, præsertim pietatem simulantibus, constitutis diuinitus, etiam in hac vita, poenæ,

CAPVT. XX.

1 Respondit autem Tsophares Naamathites, & dixit.

N

2 Propterea

2 Propterea cogitationes meae ad loquendum me reuocant, et ideo (est) festinatio in me.

3 Castigationem probri mei audio: sed Spiritus respondebit mihi ex intelligentia mea.

1 Tum hæc verba excipiens Tſophares Naamathites, 2 Eram, inquit, te missum facturum nisi me tuis istis sermonibus cogeres aliud consilium capere: quamobrem etiam tibi sic in promptu respondeo. 3 Sicut autem duras illas increpationes tuas audiui: ita menti meæ satis superq; suggeret intelligentia quæ vicissim regeram.

4 Amon hoc nosti (quod) a seculo (fuit) et ex quo collocatus est homo super terram?

5 Sceleratorum (videlicet) exultationem esse ex propinquo: et letitiam hypocritæ ad momentum?

6 Si ascenderit vsque in cælum eius sublimitas, et caput eius ad nubem pertigerit,

7 Postquam sese deuoluerit, in æternum peribit: videntes eum dicent, Vbi est?

8 Tanquam somnium auolabit, nec inuenietur: et recedet vt visio nocturna.

9 Oculis aspiciet eum, et non addet: nec ultra insuebitur enim locus eius.

4 Fieri ne potest igitur, Iobe, vt ignores quod perpetua seculorum omnium experientia comprobabitur, ex quo terram incolere ceperunt homines? 5 Sceleratorum nimirum triumphos non posse ab antiquis temporibus repeti, & hypocritarum gaudia momento euanescere? 6 & 7 Nam vt videantur in cælum vsque sublati, & suo vertice nubes ipsas ferire: mox tamen inde præcípites deuoluti in perpetuum peribunt, vsque adeo vt qui prius eos sublimes conspiciebant, dicto citius requirant quod tandem abierint. 8 Euolauerint enim haud secus quam somnium ita vt nusquam inueniantur, vt qui tanquam nocturna visio disparuerint. 9 Denique qui hodie illos viderint, nusquam posthac sunt illos visuri, nec ipse in quo vixerint locus eos agnosceret.

10 Filij eius placabunt tenues, et manus eius restituent rapinam suam (id est, quæ vi rapuerint.)

Nam quum in liberis soleant patres renasci, si quos iste filio,

filios reliquerit, tam erit misera eorum conditio, vt inopes quos ipsorum pater oppresserit, planè sibi satisfactum fateantur: & quæ rapuerat ad extremum exoluat.

11 *Ossa eius replebuntur ipsius adolescentia, et (ipsa) cum eo in puluere quiescet.*

Pœnæ quas sibi sceleribus adolescentiæ suæ accersierunt, ipsum ad intima vsque ossa exedent, vnà cum ipso in sepulchro decubituræ.

12 *Quoniam dulcuerit in ore ipsius Malum, (&) absconderit illud sub lingua sua.*

13 *Et pepercerit ei, nec dimiserit illud, sed id continuerit intra palatum suum.*

14 *Paras eius in visceribus eius transmutabitur, (& erit) virus aspidum in visceribus ipsius.*

15 *Opes absorpserit, sed eas euomet, (&) ex ipsius ventre expellet eas Deus.*

16 *Venerum aspidum suxerit, occidet eum lingua viperæ.*

12 Et ille quidem in improbitate exercenda sibi haud secus placuerit quàm qui suauem cibum in ore seruat.

13 Et sub lingua retentum, seruarit, nedum vt euomuerit: immo in palato magis ac magis degustarit eius sapore delectatus. 14 Sed hæc eius alimonia in ipsius visceribus mox prorsus transmutata, merum fel aspidum euadet:

15 Opes certè malis artibus accumulatas concoquere non poterit, sed magno cum cruciatu, ipso Deo illas expellente, crudas euomet. 16 Vt res tandem ipsa demonstraret, illum sibi venenum aspidum suxisse, viperina saliuâ extitit interitum.

17 *Non videbit riuos fluminum torrentium mellis & butyri.*

18 *Rependet laborem, neque (illum) deglutiet: (rependet, inquam) secundum facultatem permutationis suæ (id est, paria ab alijs referet) neq; gaudebit.*

17 Res malè partas vbertas nulla consequetur, sicut Deo pijs fauente quasi mellis ac butyri hinc inde decurrentibus fluuijs illorum domus redundant. 18 Sed è contrario molestias alijs illatas rependet iste, ne spatio quidem ad eas deglutendas ipsi concessio, & vice rerum mutata, paria ab alijs referet, nedum vt ijs frui possit.

19 *Quoniam (alios) astringerit & inopes reliquerit: domus*

abripuerit, non autem extraxerit.

20 Quoniam (inquam) non noueris tranquillum in ventre suo, in optatis suis non euadet.

21 Non (fuerint) reliquia cibo ipsius, propterea non expectabis bonum suum.

22 Quum impleta fueris eius sufficientia, angustia erit ipsi: omnes manus impetorum inuadent eum.

23 (Quum) adfuerit ei ad replendum ventrem suum, immittes in eum Deus incandescenciam iræ suæ, & pluet super eum, super carnem eius.

19 Et ecquis Deum hic sese iustum demonstrare non agnouerit? Quoniam enim iste cæteros sic attriuerit, ut omnibus bonis illos euerterit: domos sibi non extruxerit: sed ab alijs extructas occuparit. 20 Quoniam deniq; ingluuiem suam nunquam expleuerit, propterea vicissim optatis illis suis frustrabitur. 21 Et quia nullum rapacitati suæ modum ponens nihil deuorandum reliquerit, propterea nihil inueniet unde sperare suis calamitatibus remedium ullum possit. 22 Postquam enim satis superque rapuerit, quæ vel omnium audidissimo possint sufficere, tum, scelestissimis quibusque in ipsum inuadentibus, in summis angustijs versabitur: 23 Et quo maximè tempore delictijs affluet, quibus ventrem suum farciat: tunc demum ipse Deus omnem in illum horrendam iram suam, omni calamitatum genere ipsius etiam corpus cælitus compluens, effundet.

24 Effugientem ex armis ferreis (id est, ensibus) transfodiet eum arcus chalybeus.

25 Iaculatus fuerit (sagittam) emisit iaculator, emergit & eius corpore, et splendet eius felle: inuadent eum terrores.

24 Si gladios euaserit, transigent eum arcuum chalybeorum sagittæ, 25 Frustra nunquam emissæ: sed transosso ipsius corpore, sanie cruoris ipsius tinctæ ac emicantes, animo præterea terroribus plurimis saucio.

26 Omnes tenebræ absconditæ erunt in ipsius latebris: deuorabit eum ignis non exufflatus: male habebis reliquias in eius tabernaculo.

27 Retegent cæli iniquitates eius: et terra insurget in eum.

28 Migrabit germen domus ipsius: defluent in die furoris eius.

26 Vbi maximè sese latere posse crediderit, ibi nihil certi, sed

sed obscurissima omnia comperiet. Corripiet eum ignis sponte, & nullius hominum flatu excitatus: nec melior erit ipsius domesticorum conditio.

17. Cœli enim ipsi patefacient ipsius scelera: ipsa in eum terra insurget. 28. Misere huc illuc spargentur eius proveni- tus: denique instar aquæ fluentis dilabentur istiusmodi om- nes: ubi Dei furor in ipsos exarserit.

29. *Hæc est portio hominis scelerati à Deo, & sors sermonum ipsius à Deo.*

Et hæc quidem est, Iobe, portio sceleratis à Deo iusto vin- dice expectanda. Hoc illud est, inquam, quod suis illis res- ponsationibus ab illo potente Deo reportabunt.

SYMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXI.

Iobus non superiorem modò T'sophariæ orationem, sed quidquid etiam prius ab eius amico dictum fuerat, de infelici sceleratoris exi- tu, ostensurus malè ab ipsis intelligi, vitatur blâda præfatione quæ su- periorem asperitatem leniret, attentionem petens vers. 2. ab aduentus ipsorum causas: v. 3. à boni & a qui viri officio: v. 4. à rerum de qui- bus dicturus magnitudine: vers. 5. à sui denique miserrimi status circumstantia. Deinceps verò progressus, negat perpetuò evenire sce- leratis quod ipsi toties inculcarant, ut qui è contrario sæpe tota vita sua florent, placidè moriantur, sub olem quoque bonis huius vitæ a- bundantem relinquunt, quamvis impietatem suam & dictis & factis reftati. Unde verò effici, neque res secundas esse certa pietatis & in- tegræ tranquillæ: neque homines ex adversis quantumvis repen- tivis & gravibus, debere coargui: sed, quum neque malis prospera, ne- que bonis adversa in hac vitæ evenire, ignorante vel nolente Deo possint, certam aliquam Deo constare suorum in rebus humanis gu- bernandis consiliorum rationem, quam ipse quidem Iobus capere nò possit: sed vana esse quæcumque ex ipsis intellexerit.

CAPYT XXI.

1. *Iobus autem respondit, et dixit.*
2. *Audite audiendo sermonem meum, et hoc eris consolationes vestre.*

Tum Iobus, Attentè, quæso, & sollicitè audite quæ sum dicturus: ut ita res ipsa probet vos ad me nõ sanè magis ac magis affligendum, sed consolandum aduenisse.

3. *Ferte me, & ego loquar, et postquam loquutus fuero, tum irridete.*

Patienter, inquam me priùs sicut æquitas postulat, loquentem audite: & tunc demum (si libuerit) sermones meos ludibrio habete.

3. *Num ego (id est, quòd ad me attinet) num ad hominem sermo meus, et si (ita est) cur non ardebitur spiritus meus?*

Enimuero nulla est mihi vobiscum propriè, nec de negotijs humanis controuersia: sed de conscientia hic agitur, & cum Deo ipso non cum hominibus hic mihi negotium est: quod quum ita sit, miramini me sic singultire potius quàm loqui, ut ijs euenit quorum spiritus coarctatur?

5. *Respicite ad me, et pereillimini, et manum ori admonete.*

Denique habita mei, quem omnium hominum calamitosissimum cernitis, ratione, attoniti potius & taciti auscultate, quæ sum dicturus, quàm ut me pro me dicentem impatienter feratis.

6. *Quum recorder, sum attonitus, et apprehendis carnem meam horror.*

7. *Cur scelerati viuunt, senescunt, etiam opibus polleunt?*

8. *Scholes eorum stabilis est coram eis, et eorum posteri (stant) ob oculos ipsorum.*

9. *In domibus eorum pax est extra metum, nec est virga Dei super eos.*

10. *Tauri eorum ineunt vaccas, nec effundunt (semen) pariuus eorum vacce, nec abortiunt.*

11. *Emittunt tanquam pecus paruulos suos, et nati eorum subfiliunt.*

12. *Attollunt vocem sicut tympanum et cithara, et exuliant ad vocem instrumentorum Musices.*

13. *Transfigunt in bono (id est suauiter) dies suos: et momento ad sepulchrum descendunt.*

14. *Quantus dixerint Deo, Recede à nobis, et scientiam viarum suarum nolumus.*

15. *Quid est Omnipotens ut seruiamus ei? et quid proficemur, si supplicemus ei?*

6. *Qui-*

6. Quæsiisti ex me, Tſophares, an illa non nossem quæ perpetua docet omnium seculorum experientia. Sunt illa certè mihi notissima quæ recordari nequeo, quin hæream animo perculsus, & ipſo corpore totus cohorreſcā. 7. Quod enim de momentaneis ſcleratorum in hac vita ſecundis rebus, & repentino ipſorum excidio dixiſti, plurimis exemplis reſellitur. Quid autem eſſe cauſæ dixerim, cur uiuant, cur ætatem ad ſenium uſque producere, cur opibus pollere ſinantur? 8. Sed & eorum liberi, contrā quā tu tantopere aſſeueravi, ſuperſtites apud patres perſtant, & ob oculos eorum ſoboleſcunt. 9. Quietæ ſunt eorum familiæ & omnis metus expertes, nec ullis diuinitus ſagellis caſtigantur: 10. Tauris vaccas feliciter incuntibus, & vaccis viciffim nunquam abortientibus mirum in modum augentur eorum armenta. 11. Domo gregatim educti ipſorum paruuli, alacres & vegeti ſubſiliunt: 12. Et partim inſtar tympani & citharæ cantillant, partim multis instrumentis præcinentibus ſeſe oblectant. 13. Sic denique ſuauiſſime hac tranſacta vita, nullis diuturnis morbis excruciat, quaſi momento ad ſepulchrum descendunt. 14. Et tamen ipſi Deum palam alpernati illum à ſe facere iuſſerunt, & nunquam ſeſe ab illo doceri ſuſtinuerunt. 15. Immo in hæc etiam horrendas voces eruperunt, Quis eſt iſte Omnipotens, ut ei nos ſubiiciamus: & apud eum ſuſcæ preces quid tandem nobis contulerint?

16. Ecce (tamen) in manu ipſorum non eſt ipſorum bonum: ſententia procul à me abeat.

At ecce, nihil iſtorum euenit Deo vel inuito vel non cogitante, quum hæc ipſorum felicitas in ipſis ſita non ſit ac proinde abſit ut ipſorum impietati aſſentiar. Sed ita nihilominus ruit veſtræ aduerſum me inſectationis fundamentum.

17. Quando (verò) lampas ſcleratorum exſtinguetur? et reſiet ſuper eos nubis, (&) ſunes diſtribuet (Deus) in exandſcendia ſua?

18. Et erunt (ſclerati) ſicut palea ante ventum, et glumis quam arripit turbo.

17. At enim, ut dixiſti, Bildade, ſcleratorum lampas exſtinguetur. Dixiſti quoque tu, Tſophares, Deum illos ira ſua cō-

pluere: & hanc hæreditatem illis esse diuinitus addictam. At istud videtis minimè ita repentè, nec omnibus illis euenire sicut affirmastis. Definite igitur, si potestis, vt certius aliquid ea de re nouerim, intra quod tandem temporis spatium hæc sceleratorum lux extingatur, nimbus ille ipsis superueniat, & hanc illis portionem Deus iratus distribuat. 18. Quando denique isti fiant palea vento exposita, & gluma turbinis vi dissecta.

19. *Deus (inquietis) reponet filijs eius violentiam ipsius: Redderet illi, & (hoc) scires.*

20. *Viderent eius oculi exitum suum, et de ira Omnipotentis biberet.*

21. *Nam quod eris desiderium eius erga domum suam post se, et numeris mensium ipsius truncatis?*

19. Ad hæc nimirum excipietis, Deum liberis illius scelerati seruare ipsius oppressorum vltionem. At enim, si ad humanæ rationis normam, quod vos facitis, ista Dei iudicia expendantur, illum ipsum luere potius & sentire scelerum suorum poenas: 20. & exitij sui testem esse oculatum, & propinatum ab Omnipotente Deo iræ ipsius poculum bibere decuit? Illum verò, definito vitæ suæ spatio, & viuus sublatum, quæ tandem domus suæ cura tangit?

22. *Num (quispiam) Deum docebis scientiam? Immo ipse sublimia gubernat.*

Ecquis verò præsertim ex vobis, qui ex rebus vel prosperis vel aduersis, semper in hac vita patere Dei consilia contenditis, illum docebit quomodo res terrenas regi oporteat? quem tamen inficiari non potestis rerum ipsarum cælestium esse vnicum arbitrum ac gubernatorem.

23. *Iste morietur in vigore suæ perfectionis, totus tranquillus et quietus.*

24. *Eius mulctralia redundant lacte, et ossa eius irrigantur medulla.*

25. *At ille moritur amaro animo, nec comederit cum hilaritate.*

26. *Simul (tamen) in terra iacebunt, et vermes operient eos.*

23. Ecce tibi ex duobus pariter probis vel sceleratis, vnus perpetuò in hac vita successu rerum vsus. 24. cuius mulctralia lacte redundant, qui suauiter ac delicatè sèper vixerit, qui non minùs placide & tràquillè ex hac vita excedat.

35. Alter verò nunquam huius vitæ degustatis commodis, mœstitiæ plenus moritur. 36. Vna mors autem in hac vita tam dispares ambos, in tumultu iacentes, vermibus cooper-
tos obruerit. Quis autem hic erit humanis vestris rationi-
bus locus?

37. Ecce, noui cogitationes vestras, & cogitata quæ aduersum me arripisti.

38. Dicitis enim, Vbi est domus magnifici, vbi est tabernaculum habitatorum sceleratorum?

37. Ecce verò noui quid hic vobis in mentem veniat, & quid aduersum me sitis cupidè arrepturi, vt causa cadam.

38. Dicitis enim, ostendatur nobis quò deuenerit istorum potentum & magnificorum domus, & vbi sint sceleratorum arces, quas olim incolebant: quasi videlicet illarum ruinae, vestram aduersum me sententiam confirment.

39. An non (verò) percontati estis transseantes per vias (id est peregrinantes viatores?) nec indicia illorum negaueritis.

30. Quòd in die calamitatis prohibetur sceleratus (id est par-
citur scelérato) & (quo) die indignationes inuehuntur?

At enim, nunquàm-ne percontati de his rebus estis peregrinantes? nunquàm-ne illos quæ passim ipsis per vias occurrerunt illorum magnificorum potentia ac magnificen-
tia indicia commemorantes audiuiſtis? 30 Et quis nescit nullos esse excidijs & varijs calamitatibus minùs quàm istos obnoxios? & istis præcipuè parci, quum ista iræ diuinæ testi-
monia in terris grassantur?

31. Quis indicabit in facie ipsius (id est ipsi præſenti) viam suam? & quod ipse patrauit quis rependet ei?

32. Itaque ipse ad sepulchra duceſtur, et apud tumulum (eius) vigilabitur.

33. Suauia ipsi fuerint prærupta torrentium, et post se omnes ho-
mines trahet, & ante eum (erunt quorum) non (est) numerus?

31. Neque id mirum est euenire. Quis enim sceleratum præſentem ausit suorum scelerum arguere? quis de patratibus ab ipso iniurijs pœnas sumpſerit? 32. Itaque tantum abest vt is sit ipsius exitus quem dixistis, vt contra placidè mortuus, præficus apud eius tumulum vigilaturis sepulchro infe-
ratur. 33. Et sic fuerit ille quidem viuus suis illis sublimi-
bus magnificè in præruptis torrentium vallibus extructis
arcibus

arcibus delectatus : mortuus autem maxima cū subsequen-
tium turba, & antecedentibus ipsum innumeris funeratus.

34. *Quomodo igitur consolamini me vanitate quum vestra re-
sponsiones (sint) relicta (in audientium animis) aberratio a veros?*

Quorum igitur vanissima ista mihi pro consolationibus
proponitis, quum vestrae istae responsiones, mera sint aberra-
tio quam in audientium animo relinquunt?

Tertia congressio amicorum Iobi.

SUMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXII.

Gravissimam aduersus Iobum accusationem insituentes valde
imprudenter ipsius amici, quasi ex tantis & iam repentinis ipsis ca-
lamitatibus necessario statuendum esset ipsi insensissimum esse De-
um, ut qui hominibus non nisi peccatis eorum provocatus irascatur &
neque iratus aliter quam pro peccatorum quae admiserunt modo &
ratione poenas illis infligat : controuersiam totam ad hanc thesin re-
uocant, De Dei in quempiam amore vel odio, ac proinde de cuius-
uis vel innocente, vel scelerata vita, statuendum esse, prout placidus
& beatus, vel miser & calamitosus huius praesentis vitae status tam-
dem in hominibus euadit. Nec enim aut ita graues & diuturnas, sed
moderatas leniter peccantium, aut ita leues & momentaneas, sed
grauissimas & longissimas, immo etiam nisi resipuerint exitiales esse
sceleratrum poenas. Hanc igitur thesin amici quidem Iobi affir-
mantes, Iobum autem insipientem audiimus, et tum super autēthe-
sue vitae innocentia ad ipsius Dei tribunal aduersus accusatores suos
prouocantem, tum etiam in genere, pro latius exemplis, demonstrantem
vanissimum esse illorum accusationis utrumque fundamentum, quod
videlicet tum ab ipso Deo immanitatur omnes huius vitae calami-
tates, tum semper tandem federati in hac vita suorum scelerum poe-
nas luant. Aut igitur istam Iobi excepticnem elidere, (quod fieri
certe non potuit) aut illa thesi omissa, ad hypotesin descendere et
certis testimoniis illa de quibus Iobum accusabant probare, aut certè,
mutata sententia, ab illo accusando desistere amici istos oportuit.
Contra verò nunc Eliphazus tertio congregiens, ipsa questione, si-
ue per imprudentiam, siue pertinaciter omissa, occasione inde arrepta
quod Iobus, tum ipsorum infestationibus provocatus, tum magni-
tudine

iudine cruciatuum corporis et animi penè oppressus, neque in sua tuenda innocentia, neque in deploranda sua miseria, iustum semper modum tenuerat, primum absurda quedam velut ex illius dictis necessariò statnenda (falso tamen et perperam) primò quattuor versibus admodum acerbè colligit. Inde non iam seclè ut antea, sed aperte Iobum ut inhumaniter, auarè, crudeliter autoritate et opibus suis abusum versibus 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. accusat: atque aded impietatis rerum facis usque ad vers. 20. et quidem cum asperrimo sarcasmo, quæ verè ac religiòse Iobus superiore capite aduersus prophanos dixerat vers. 14, 15 et 16. ad ipsum immerisò desorquens: ut planè, quum neque rationibus, neque testimonijs ullis tam acerbas ifras criminationes confirmet, conuictiatis foris quàm accusatoris partes agat. Tandem denique, veluti re præclare confecta, Iobum ad hæc agnoscenda, et apud Deum deprecanda scelera spe certa restitutionis in integrum ipsi facta, exhortatur: restatus etiam futurum re hoc consiliu sequutus, non modò in gratiam cum Deo redeat, verum etiam pro alijs intercedens exaudiatur. Hæc autem in re mirum est Eliphazum quid secuturum esset, quamui imprudentem et nihil tale cogitantem, prædixisse. Nam et ipse Iobus est opimum istarum omnium calamitatum exitum contra suam expectationem in hæc ipsa vita forisitus, et nonnisi Iobo intercedente Eliphazus cum socijs est in gratiam à Deo receptus.

CAPVT XXII.

1. Respondit autem Eliphazus Themanites et dixit.
2. Num Deo proderis vir? immò proderis sibi prudenter agens.
3. Num voluptas (est) Omnipotentis si iustus fueris? et num lucrum (est ei) si integras præstiteris vias tuas?

1. Ad hæc autem respondens grauitè commotus Eliphazus Themanites, 2. Quid ergo suporest, (inquit) Iobe, nisi ut hæc tua quam prædicas integritate, Deum sic obstrinxeris, ut tibi videri possit iniuriam facere? Quasi verò emolumentum vllum Deo accedere possit ab Homine, ac non potius commodo suo sapiat qui sapit: 3. Quasi alicuius probitate & integritate sic afficiatur Deus, in sese vno & per se vnum perfectissimè beatus, ut sic ei vel accidat quepiam qua prius carebat delectatio, vel lucrum aliquod obueniat.

4. Num

4. Num ob timorem tui arguis te, & tecum venis in iudicium?

Num illum verò existimabimus veritum ne se fortè accusares, actoris partes præoccupare voluisse?

5. Nome malitia tua multa est, nec est finis sceleribus tuis?

6. Pignus enim accepisti à fratribus tuis iniquè, & fecisti ut nudi vestibus exuerentur.

7. Ne aquam quidem fesso præbuisi: et à famelico remonisti panem.

8. Atqui viri brachij (erat) terra, et acceptus persona sedebat (id est dominabatur) in ea.

9. Viduas (tamen) remisisti vacuas, et brachia pupillorum arida fuerunt.

10. Propterea circum te sunt laquei, et terruis te paor repenti.

11. Aut tenebras non vides, et abundantia aquarum operuit te.

5. Et quid verbis opus est, quum quanta tua fuerit improbitas, cui nunquam finem imposueris, res ipsa coarguat. 6. Pignus enim accipere sine discrimine, ab egenis etiam tuis cognatis non es veritus, & tantum abfuisi ab eo, ut nudos vestires, ut contra quidquid illis supererat vestium ipsis eripuëris. 7. Lassos viatores ne frigida quidem recreasti, neque famelicos dignatus es panis buccella. 8. Nec tamen hic habes quod prætexas. Tu enim is eras cuius potentia omnes suberant, falsa videlicet ista probitatis specie tibi conciliatis omnium animis, ut te tanquam Regem solio insidentem venerarentur. 9. Hac autem potestate quantopere sis abusus, viduæ suis bonis spoliata, & pupilli per vim oppressi testantur. 10. Hinc te vides, Iobe, laqueis diuinitus vndique irretitum: hinc illa tam repentina commutatio quæ te totum percellit. 11. Nisi fortè tantæ sunt istæ tenebræ ut omnes tibi mentis oculos eruerint: & nisi totus iaces tanto calamitatum velut aquarum pondere submersus.

12. Annon Deus (est) in sublimitate caelorum? Intuere verò summitatem stellarum, quam alta sint.

13. Et dixeris, Quid noui Deus! num per caliginem iudicabis?

14. Nubes sunt latibulum illi, et non vides: et in ambitu caeli deambulat.

12. Quid? an ista semper latere posse existimasti, donec aliquem in caelis illis sublimibus sedere, inde cuncta intuen-

tem

tem tanto damno tuo experieris? in cœlis, inquam, illis, quorum quàm excelsa sit summitas, ipse stellarum conspectus ostendit, quibus tamen ille excelsior est.

13. Vide igitur ne fortè, illis prophanis & impijs assensus, quos paulo antè commemorasti, tu quoque dixeris, Quæ est ista Dei notitia? item, An possit Deus ex tam alto loco per interpolitam caliginem ista despicere & discernere?

14. Tales sunt & impudentissimæ voces istæ, Latitat Deus inter nubes, nihil videt: sed sese in ambitu cœlorum deambulans oblectat.

15. *Annon semitam seculi observas, quam homines scelerati calcant?*

16. *Qui succisi sunt, & (quorum) non erat tempus: & (quorum) fundamentum (factum est) fluvius effusus.*

17. *Qui dicebant Deo, Recede a nobis, et quid feceras ipsi? Omnipotens?*

18. *Immo ipse domos eorum impleverat bonis. Itaque consilium eorum procul sis à me.*

19. *Viderunt (hoc) iusti, et iatati sum, & innocens subsumentis eos.*

20. *Quoniam non fuit succisa substantia nostra: residuum autem illorum denovavit ignis.*

15. Si te rationibus vinci non pateris, experientia saltem crede, & ab ultima vsque vetustate repete quò tandem eusserint qui scelerum via inceserunt. 16. Comperies autem illos intempestiva morte abreptos: & illud omne quo spes ipsorum nitebatur instar fluvij prætereuntis dilapsum. 17. Ausis videlicet illis eò vsque insanire, vt Deum à se facessere iuberent. Et quid damni tamen illi ab omnipotente Deo acceperant? 18. Imò compleverat eorum domos Deus omni bonorum genere. Absint igitur à me quàm longissimè prophanorum istorum cogitata: quod tu quoque, Iobe, testatus es, sed quàm rectè tu videris. 19. Et hic quidem est illorum exitus, quem intuentes integræ vitæ homines, divinis Dei iudicijs applaudunt, & damnatissimis illis merito insultant. 20. Vt qui se & res suas salvas, illos autem contrà penitus igne illo diuino videant iure absumptos.

21. *Affueſce igitur cum eo, et pacem habe: per hæc tibi obveniet bonum.*

22. *Accipe legem ex ipsius ore, et repone sermones eius in corde tuo.*

23. *Si reuersus fueris ad Omnipotentem, inflamareris ut quid procul peruerſitatem à tabernaculo tuo ſummoueris.*

24. *Abijce humi aurum, et eſto tibi aurum Ophir ut petra torrentium.*

25. *Omnipotens autem ſit arx tua, (ſit inquam) tibi ſicut argentum copioſum.*

21. Quæ, quum ita ſe habeant, audi tandem, Iobe, quod & antea ſuaſimus, & nunc repeto. Pro eo quoddà Dei iudicijs tantopere abhorres, & te ſic ex crucias, redi cum ipſo in gratiam, & ſedatiore animo eſto, maximum inde commodum percepturus. 22. Sed magna & ſeria mutatione hic opus eſt, nempe ut pro eo quodd es tuis cupiditatibus obſequutus, os ipſius conſulas, & ſermones ab ore ipſius exceptos, toto corde amplectaris. 23. Quod ſi feceris, & ad illum Opt. Max. conuerſus omni illa quibus in illum peccatur, à tabernaculo tuo procul ſummoueris, certus eſto fore ut in integrum reſtituaris. 24. Itaque pro eo quodd terrenis iſtis opibus teipſum totum addixiſti, aurum humi abiecto, nec ſit tibi pluris aurum ipſum obryzumquàm ſilices iſti per quos torrentes deuoluuntur. 25. Omne verò tuum perſugium, & pro omni argenti vi & copia, tibi ſit ille qui ſibi & omnibus ſolus ſufficit.

26. *Tunc cerè ſuper Omnipotentem oblectaberis, & ad Deum attolles vultum tuum.*

27. *Deprecaberis illum, & exaudiet te, et vota tua perſolues.*

28. *Et (quum) decerneſ quidpiam, firmum erit tibi: & ſuper vj: tuis ſplendet lumen.*

26. Tunc verum & ſolidum gaudium auctore Omnipotente gaudebis, & vulgum hunc tuum qui nunc totus concidit ad Deum ipſum intrepidus attolles. 27. Ut qui te precantem exaudierit, pro quo beneficio viciffim illi quæ tu voueris lætus perſolues. 28. Ratum erit quod ab ipſo requiſieris ipſo, quidquid aggrediaris ſplendore ſuo tibi præeunte.

29. *Quum (improbi) deprimuntur, tunc diceſ, Exaltatio, Nam (Deus) oculis deſiſſum ſeruat.*

30. *Liberabis non purum, & (is) euadet puritate manuum ſuarum.*

29. Denique

29. Denique quo tempore Deus improbos iustis pœnis affectos deprimet, tu contra attolli te senties, & gratus agnosces: sicut enim ille superbos prosternit, sic eos in quorum oculis elucet modestia, benignus conseruat. 30. Quinetiam tam est Deo gratus qui probitatis studens sese coram ipso abiicit, ut ipsius quoque precibus improbos condonet: itaque nostris consiliis obsequutus, non modò te ipsum liberabis, verum alijs quoque veniam impetrabis.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXIII.

Laudata virtus crescit, inquit ille. Ego verò metuerim potius ne in superbiam euadam, ex quo Satana laqueo quam paucissimi salui euadunt. Eadem verò contra malenolorum & obsecratorum omnium calumnijs: quasi cote quadam exacuitur, vires colligens, & magis ac magis splendescens, ut ex istius Iobi postremi responsi apparet: quod est certe in tantis calamitatibus rarissimum et prorsus admirabile. Hoc igitur capite Iobus refutaturus quæ ab ipsa questione aberrans dicebat Eliphazus, de sue calamitatis magnitudine paucissimis præfatus, vers. 1. Super criminibus sic obiectis, rursus ad ipsius Dei tribunal pronocat, aduersus falsas amicorum criminatationes: æquitatē illius, et certo conscientie sue testimonio fretus, decem versib. proximè sequētib. Nam quod ad Deum ipsum attinet, cui semper iussa, quantumuis occulta, suorum consiliorum rationes constant, acquiescere se testatur in eo quod illi visum fuerit, etiamsi pergas secum agere sicuti cœperas. Sese tamen non posse non in tam misero statu perturbari, sed in primis mirari quid fiat ut in tantis calamitatibus tandiu possit miseram vitam trahere. Et hic rursus admirandum est, Iobo extra ordinem concessum fuisse quod tantopere optabat, et tamen nec sperare nec petere audebat, nempe, ut Deum ipsum tandem conspiceret, et apud eius tribunal causa caderens ipsius accusatores.

CAPVT. XXIII.

1. Ad hæc autem respondens Iobus,
2. Etiam hodie, inquit, sermo meus (est) exagitatio: (nam) plaga mea grauius est supra gemitum.

1. & 2. Immo, Eliphaze, tantum abest ut ista quæ ex te audio silentium mihi imponant, ut contra nunc quoque me cogas animum in varias partes distractum testari: & toties iam iteratas querimonias, meis istis vulneribus omnes quantumvis graues gemitus meos longè superantibus, instaurare.

3. *Vtinam scirem et inuenirem eum. Irem enim usque ad eius sedem.*

4. *Disponerem coram eo ius (meum) et os meum replem edargutionibus.*

5. *Cognoscerem quæ responderet mihi, et intelligerem quid diceret mihi.*

6. *Num copia roboris contenderes mecum? Nequaquam, Immo poneret in me (robur.)*

7. *Illic rectus discerptarem apud eum, et liberarer in perpetuum à iudicante me.*

3. Video te offendi, quòd ad ipsum Deum aduersum vos prouocarim. Quidni verò id facerem? quod vtinam sicut inter nos mortales fieri consuevit, scire possem ubi se conueniri vellet. 4. Nam ad ipsius usque tribunal pergere non dubitarem, non aduersus illum certè, (utpote iudicem, non autem actorem aut reum) sed aduersum vestras criminationes causam meam acturus: nec mihi decissent plurimæ firmissimæque rationes quibus vos coarguerem. 5. Audirem quid ipse vicissim mihi aduersum vos illum compellanti responderet, & quid illi de iure meo videretur intelligerem. 6. Non enim ille me profectò sua illa qua summè pollet potentia & vi opprimeret, sed me potius fulciret. 7. Et illic demum insoniti mihi liceret ius meum apud æquissimum iudicem tueri, & istis rescissis, quæ de me vestro libitu statuitis, semel à vestris criminationibus liberarer.

8. *En antrorsum ibo, et non aderis: et retrorsum, nec enim (illic) animaduertam.*

9. *Ad laeuam agentem ipsum non videbo: abscondet se ad dextram, nec (illum) conspiciam.*

10. *Certè nouit viam quæ est mecum, et si exploraueris me, egrediar sicut aurum.*

11. *Gressus eius pressit pes meus, viam eius seruaui, neque (ab illa) deflexi.*

12. *Mandatum*

12 Mandatum labiorum eius non detrectavi, pra mihi praesentis recordandi dicta ipsius.

8 Ceterum fateor quidem infinitum quoddam esse delictum inter istud quod requiro tribunal, & instituta inter homines iudicia. Nam siue antrosum progrediar, nusquam ille mihi fiet conspicuus: neq; retrorsu recedenti apparebit. 9 Ponamus illum versari ad laeuam, videri tamen a me non poterit: esto ad dextram, effugiet tamen oculorum meorum acie, haud secus quam si sese occultaret. 10 Quid tum verò? Ab hac tamen ad ipsum prouocatione minime destitero. Nec enim conspicua ipsius praesentia, vel vlla mea narratione mihi opus est, vt quod sit ius meum intelligat: sed optime nouit ipse qua via incessem: & futurum certissime scio, vt ipso neque, sicut vos facitis, temere, neque ex falsis coniecturis iudicium ferente, sed iusta & legitima de me questione habita, purior ab hoc ipsius iudicio quam aurum ignibus exploratum euadam. 11 Sum enim illius mihi praecursoris vestigia sectatus, idque tam sollicitè vt à via mihi ab eo praescripta non deflexerim. 12 Denique mandatis quae maiores illi nostri ab ipsius ore excepta nobis traderunt sic acquieui, vt illa intimo animo meo recondita, quibusuis etiam ad hanc tuendam vitam necessarijs & mihi consuetis, anteposuerim.

13 Et (si) ipse (sit) in vno, qui auocabit eum? nam (quod) anima ipsius cupit, etiam facit.

14 Sane perficiet statutum meum [quod de me facere decreuit] & alia multa sunt apud eum.

13. Quod si perstet ille irreuocabili decreto sic aduersum me pergere, quis illum ab hac sententia abduxerit? quod enim semel sibi faciendum decreuit, etiam re ipsa exequitur.

14 Sane igitur quod de me semel constituit, agendum, perficiat, idque me minime repugnante. Solet enim ille quamplurima facere eiusmodi, quorum ratio apud illum constat certissima, quamuis nobis occulta.

15 Propterea sum ad eius conspectum attonitus, & (istud) expensum expauesco ab illo.

16 Et sane Deus liquefecit cor meum, & omnes potes ille me perterrefecit.

17 Quod non fuerim excusus à praesentibus tenebris, & (quod) a facie

à facie mea auerteris caliginem.

15 Et hoc illud est quod me in ipsum intuentem percellit, & magnitudinem ac diuturnitatem mearum istarum calamitatum apud me expendentē penitus perturbat. 16 Heret enim animus concidens, & quē omnipotens ille miserijs istis meis terminum prae fixerit ignorans, obstupescit. 17 hoc etiam demirans, qui fieri potuerit ut in hoc tam misero statu hucusque manserim superstes, & quānam ille me in his tantis animi & corporis cruciatibus operiri caligine mortis prohibeat.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAP. XXIII.

Refutatio superiore capite quae partim extra rem ipsam, partim in lobum peculiariter dixerat Eliphazus, ad propositam quaestionem recta pergit Iobus, rursus affirmans vers. 1. quod 21 capite responderat: Deum videlicet tum in asserendis probis aduersus improborum iniurias, tum in puniendis sceleratorum sceleribus, non palam semper & aperte, sed plerumq; occulta quadam et planè imperuestigabili ratione, notu ipsi uni temporibus, agere. Diem enim illud probis Deum agnoscentibus ab improborum tyrannide vindicandū destinātū, saepe nūquam hic ipsis illucescere, ut si valeret amicorum Iobi sententia, videri possit Deus istam summam aeternā vel non perspicere, vel non curare, si quis in praesentem duntaxat humane vitae statum intueatur: quorum illud de non vindicatis insontibus tredecim primis versiculis, alterum de toleratis sceleratis proximè sequentibus alijs duodecim graphicè prorsus describit, versiculo demum ultimo totam disputationem concludens. Verum autem esse quod in aduersarijs oppugnat Iobus, nempe neque de beneuolentia Dei ex prospero, neq; de ipsius odio in homines ex aduerso praesentis vitae statu iudicandum esse, partim Deus ipse postea declarat, causa cadentibus ipsis Iobi accusatoribus: partim omnium gentium, ac praesertim Eccl. sic historia declarat, quae passim in sacris literis, ac potissimum et ex professo psal. 73. et 92. Iere. 15. Habac. 1. de hoc ipso argumento differuntur. Nec aliunde certè apertius colligi potest aliud esse iudicij diuini tempus nobis quidem incompertum sed omnino post hanc vitam futuri consuetū: quā ex eo quod nulli passim beatius quā improbi, nulli miserijs quā boni, quod attinet ad uitae huius commodā, curriculum eius transigant.

CAPVT XXIIII.

1 *Quinon ab Omnipotente occubata non fuerint praestituta*
(ab ipso) *tempora quum ij qui norunt eum non cernant dies eius?*

Cæterum, vt omiſſis iſtis omnibus quæ me propriè attingunt, de re ipſa dicam: quæ tandem iuſta ratione poſſit negari, tempora quæ Omnipotens ille, cuius ſumma & irrefragabilis eſt tum ſapientia, tum potentia, rebus omnibus præfixit, homines ſic ipſo volente, latere: quum illis ipſis à quibus Deus agnoſcitur & colitur, dies ipſis à ſceleratum tyrannide in hac vita liberandis nullus oriatur?

2 *Limites agrorum (transibunt) diripiunt greges, et paſcunt,*

3 *Aſinos pupillorum abducunt, pignorantur bonis viduarum.*

4 *Deſectere faciunt pauperes a via: ſimul abducunt ſeſe pauperes regionis.*

5 *Ecce ſunt onagri in deſerto: produnt tanquam ad opus ſuum manè perquirunt prædam, deſertum (eſt) eis paſcus.*

6 *In agro pabulum eius demunt et vineam ipſi ſclerati ſeroti- no tempore vindemiant.*

7 *Faciunt vt (pauperes) permoctens nudi abſq; veſtimento: neque operimentum eſt (eis) in frigore.*

8 *Qui inundatione montium ſeruiſi, et abſq; operimento, amplexantur rupem.*

9 *Diripiunt ab ubribus pupillos, et à paupere pignorant.*

10 *Nudos incedere faciunt abſq; veſtimento, et famelicos (eos) qui portarunt manipulos:*

11. (Et) *intra parietes ipſorum expreſſerunt oleum, et torcularia calcarunt: et ſiſiunt.*

12. *Ex urbe genuunt homines, et anime interfectum roſcerantur: et Deus non ponit (id eſt, non annotat) abſurditatem (id eſt, quod tam fit præter omnem rationem & æquitatem).*

13. *Hij ſunt (tamen) inter rebelles luci, non agnoſcunt viam eius, neque herent in ſemis eius.*

1. Quid enim eſt quod iſti non audeant? neglectis agrorum limitibus, in quorum tamen conſeruacione poſita eſt maxima ex parte publica tranquillitas, aliorum greges direptos, ibidem vt ſuos paſcunt. 3. Ne pupillorum quidem armentis parcunt quò minùs ea deprædentur, & ipſarum viduarum facultates per vim eripiunt, quaſi iure quodam

instar creditorum pignorentur. 4 Illis grassantibus, nulla, ne tenuis quidem sortis viatoribus, tuta est via, adeò vt desletere à via publica, & latebras quærere passim cogantur. 5 Sunt enim isti non tam homines, quàm feræ & indomitæ bestiæ, quales sunt in desertis onagri, ad latrocinandum prodeuntes, & summo diluculo haud aliter ad rapiendam prædam intenti, quàm si quoddam hoc esset opus & artificium ad tuendam ipsorum vitam comparatum. Deserta deniq; in quibus hanc velut artem faciunt, sunt illorum agri, ex quorum fructibus viuant. 6 Tempore messis cuiusuis agrum occupatum demetunt: neque messe contenti, vineas quoq; autumnino & serotinos fructus non sine maximo scelere deprædantur. 7 & 8 Occurrentes vestibis omnibus spoliatos sub dio penitus nudos relinquunt, in medijs frigoribus pernoctaturos, & ex montibus nocturno redundantè madore totos persufos, in ipsarum rupium amplexibus morituros. 9 Et hæc quidem foris. Domi verò tam sunt immanes vt si cum pauperibus sit ipsis negotium, non dubitent ipsos quoque illorum infantulos ab vberibus matrum abreptos pignorari. 10 & 11 Mercenarijs quorum opera tum in colligendis & gestandis manipulis, tum exprimendo oleo, & calcanda in toreularibus vindemia sunt vsi, tantum abest vt debitam mercedem persoluant, vt contra famelicos & siticulosos illos dimittant. 12 His iniurijs affecti miseri quidem ac languentes in vrbibus ciues gemunt, interfectorum autem sanguis ipse ad Deum vociferatur vltionem poscens. Quid hic autem Deus, si de illius iudicijs, quem admodum vultis, ex apparente cuiusque in hac vita statui constituendum est? Certè nemo vobiscum sentire potest qui tantam hanc omnis diuini & humani iuris perturbationem, non dicat à Deo vel nesciri vel negligi. 13 Et tamen hos demum sic oppressos oportuit ab illorum tyrannide prohiberi, qui tum ipsa naturæ iura violant, & omnem ipsos arguentis conscientie lætrem extinguunt, tum diuinitus traditâ maioribus nostris honestæ & rectæ vitæ rationem penitus aspernantur.

14 Diluculo surgunt homicidæ, interficiunt pauperes & imopes: nocturno vero sunt quales (sunt) fures.

15 Oculis autem aduersi obseruat tenebras, dicendo, non intrabitur

bitur me oculus: & in occulto ponis (id est occultat) faciem suam.

16. *Perfodiunt (fures) in tenebris domos, quas interdum signant: nesciunt lucem.*

14. Et sic quidem in hac vita cum ijs agitur qui sic opprimuntur. Nunc ad ipsos eorum oppressores accedamus. Ecce, alij vitam sibi ex aliorum cædibus parantes, primo diluculo expectrecti cunctos occurrentes sibi, nec resistere valentes, occidunt: alij noctem ad furta expectant. 15. Ex horum numero sunt adulteri, qui maritorum thorū violaturi crepusculū expectant, & ne à quoquam deprehendantur, velati incedunt. 16. Alij verò domos interdum notatas, nocte perfodiunt: & sunt omnes isti lucifugæ.

17. *Idcirco simulatque (est) Mors, (est) illi umbra moriis: idcirco (inquam, simul atque) agnoscitur (id est alij alios possunt dignoscere) terrores moriis (sunt eis.)*

18. *Leues sunt super faciem aquarum, maledicta est coram portio in terra, non recedit via vinearum.*

19. *Ariditas et estis rapinus aquas nivis: (sic) sepulchrum eos qui peccant.*

20. *Obliviscitur etiam matrix, dulcescit ei vermis, amplius non memorabitur: sed sceleratus confringetur sicut arbor.*

21. *Afflixit sterilem ne pareret, nec vidua benefecit.*

22. *Atque aded potentes per vim pertraxit: insurrexit, et nemo credebatur vitæ suæ (id est, quo insurgente omnes vitæ suæ diffidebant.)*

17. Et ita quidem isti viuunt. Sed hic audiui quid vos mihi obijciatis: istos nimirum ne tum quidem quum pro suo libitu sic viuunt, impunè id facere. Furibus enim istis lucem exorientem esse mortis cuiusdam instar, haud aliter perterritis quàm si præsens illis esset mors ipsa, simulatque alij alios possunt dignoscere. 18. Ut autem aliquandiu perdurent, tamen incerti & huc illuc minimo etiam impulsu agitati, fluunt velut aquis supernatantes: & tum ipsos, tum quicquid possident, execratio comitatur: donec ex hac vita excedant, vineis planè dissimiles, quæ ipsa putatione reuiuiscunt. 19. Nam è contrario, sicut ariditate & æstu nives statim colliquantur disparent, ita sepulchrum istos sceleribus deditos repentinè abreptos tollit è medio. 20. Mortuos

verò, non matres, non vxores deficiunt: sed vermibus grata & suavis esca facti delentur ex hominum memoria, instar arboris nunquam repullulaturæ contracti. 21. Et id quidem meritò, & Deo paria illis referente, vt qui steriles vxores afflixerint, in hoc ipsum intenti ne parerent: neque viduas matres fouerint: 22. quinetiam potentes ipsos per vim sibi seruire coëgerint, vsque adeò vt illis insurgentibus nemo non esset suæ ipsius vitæ incertus.

23. *Dat eis (Deus) ad confidentiam, & (quo) imitantur: & oculi eius (sunt) super vias eorum.*

24. *Euecti sunt paulisper, et non sunt: sed deprimuntur sicut quilibet; obstantur, sed sicut summities fructuum succiduntur.*

23. Ego verò vobis ex aduerso regero, quæ iam antea respondi, nec esse falsa probastis: nempe Deum nihilominus istis perditis affatim suppeditare quibus freti vitam hanc securi transigant, quasi intentis in eos ipsius Dei oculis, vt eis omnia ex ipsorum animi sententia succedant. 24. Etsi enim, vt est brevis humana hæc vita, ad tempus duntaxat euecti, tandem amplius non extant: tamen non aliter quàm alij quiuis morte deprimuntur: & vt illis quoque morientibus obturentur ora, tamen minimè violenta morte, sed ætate prouecti succiduntur, sicut, matura demum messe, de meti segetes consueverunt.

25. *Quod si non, nunc (id est age) quis me in se me faciet, et seruum meum rediget ad nihilum?*

Quod si quis aliter se rem habere existimat, agedum prodeat qui me arguat mendacij, & vanum esse meum responsum ostendat.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXV.

Continetur hoc capite tertius Bildadi congressus, prorsus in eadem à questione proposita de improborum felicitate, et proborum afflictionibus ad Dei potentiam et Maiestatem describendam desectens, quasi videlicet Iobus suam innocentiam aduersus accusatorum calumnias asserens, in Deum ipsum velut iniquè secum agentem insurrexisset: quod tamen falsum erat, sese ubique Iobo peccatorem agnos-

agnoscere, et inscrutabilem illam Dei Maiestatem agnoscere: quamvis minime sit negandum Iobam (quod saepe iam repetij et Elime in eo postea reprehendit, et ipsemet a Deo deprecatur) partim amicorum amarulentissimis criminationibus et magnitudine dolorum penè prostratus, modum interdum in sui defensione non tenuisse. Vtunque tamen Bildadus in ipsa sui sermonis applicatione peccet, verè tamen et magnificè de Deo sentit et loquitur, ut ei profectò multis magis quàm Homérico Menelao conveniat illud, *παῖξ δὲ, ἀνὰ μέγα λῆγας.*

CAPVT XXV.

1. Respondens autem Bildadus Subites dixit.

2. Dominatio et reverentia (sunt) cum eo: pacem facis in excelsis suis.

Tum ista excipiens Bildadus, In quem inueheris, inquit, Iobe? certè in eum qui vnus & summus est rerum omnium Dominus, cuius Maiestati summam reuerentiam debent omnia: qui sursum in altissimis illis cœlis, firmissima, & beatissima cum pace, dominatur.

3. Non est numerus exercitibus eius: et super quem non surgit lux eius?

Innumerae sunt ipsius copiae, & ecquis tandem huius vitæ lucem aspicit, nisi lucis ab illo exorientis beneficio?

4. Quinam igitur iustus declarabitur homo cum Deo (collatus?) et quomodo purus fuerit natus ex muliere?

Ceddò igitur qui te vsque adeo confidenter apud Dei tribunal sistis, quem tandem mihi dederis qui suam iustitiam subijciens ipsius examini, iustus possit meritò censeri? & qui tandem purus verè fuerit quem mulier genuerit?

5. En vsque ad Lunam (ascendamus,) et non splendebit: et stellæ non sunt puræ in ipsius conspectu.

6. Quando minùs homo (qui) vermis (est?) et natus hominè vermiculus?

5. Ecce si omnes illas cœlestes regiones radiantibus ignibus inferiorem hunc mundum illustrantibus cum ipsius Dei conditoris luce conferamus, neque Lunam, quæ prima occurrat, splendere, sed præ illo meras esse tenebras fatebitur:

neque stellæ in cœlis summis collocatæ nitere comperientur. 6. Quando minus puritatis apud ipsius Dei tribunal quidpiam tribuamus homini, qui nihil aliud est quàm putris quidam ex humo sumptus, & humi repens vermis? hominij inquam, vermiculo ex alijs hominibus exorto?

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXVL

Iobus toties & tam odiosè repetitum aduersariorum calumnijs vehementer irritatus, habens iusto dolori laxatum liberius iam & illos arguit, et suam sententiam tueretur, negans sese ob vlla scelera de quibus accusabatur tam duriter diuinis tractari, de potentia et sapientia Dei magnificentius quàm illi differens, nedum vt esset eius obrectator, cuius tamen iudiciorum rationem negat ex huius vite presentis statu vel aduerso vel prospero perspicì posse.

CAPVT XXVI.

1. Respondit autem Iobus, et dixit.
2. Cui opusculatus es? (an) cui non est robur? quem tuatus es? (an) brachium (cui) non inerat robur?
3. Cui consiliū dedisti? (an cui) non (inest) sapientia, in verò sapientiam abundè indicasti?
4. Cum quo indicasti sermones (id est quem tuis verbis docuisti) et cuius anima prodijt ex te?
1. & 2. Atqui Bildade, (inquit ista excipiens Iobus) vt ad priorem exceptionis tue partem respondeam, si tanta est Dei potentia, & omnium captum superans Maiestas, qui sit vt illam audeatis huius presentis vite statu metiri, & eum de mū ipsius rectum vsum arbitrari, cuius ratio pateat? Stant ne, quæso, suo vnus robore Dei iudicia, an sunt quasi per se imbecilla, tuis argumentis fulciēda? nū illius brachium quasi per se infirmum, aliquo abs te suppeditato subsidio indiget? 3. Num tuis consilijs ille regendus est, ac si per se non saperet, tuisque monitis ipsum instrui oporteat? 4. Quem inquam, tuis istis sermonibus erigendum suscepisti? an cum cuius animam deficientem possis refocillare?
5. Mortua formantur de subitus aquas, et incolas earum.

6. *Nudum est sepulchrum coram eo, nec est operimentum perditioni.*

7. *Extendis Aquilonem super inane, suspendis terram super nihilum.*

8. *Ligas aquas in nubibus suis, nec funduntur nubes sub illis.*

9. *Astringis faciem throni, et expandis super eum nubem suam.*

10. *Terminum circumscripsit superficiei aquarum, usque ad consummationem lucis & tenebrarum.*

11. *Columnae caeli contremiscunt, et obstupefcunt ad eius increpationem.*

12. *Robore suo findit mare, & intelligentia sua seriet elationem mari.*

13. *Spiritu suo caelos ornauit, & formauit manus eius serpentem transuersum.*

5. Minimè verò. Nam contrà (vt me quoque noueritis illam summam & immensam Dei Maieftatem, neque ignorare, neque minore quàm vos animi propensione prædicare) hic est cuius vnus vi tot res antea vitæ omnis expertes formam induunt intra inferas istas aquas, vt & ipsi earum incolæ. 6. Hic est cuius oculis penitus patent ipsa sepulchrorum antra, & cui nullum obijci tam densum & profundum operimentum potest, quo prohibeatur ipsa totius mundi infima, quum alioqui res illic abdita pro penitus perditis, quod ad nos attinet meritò censeantur, clarissimè intueri. 7. Ille caelos quos Aquilonari cardine circumuolui videmus, non solidæ materiæ, sed liquenti & quasi vacuo spatio expansos circumfudit, & terræ molem à nihilo ponderibus æquis libratam suspendit. 8. Idem aquas in nubibus tanquam vasculis collectas, ita quamdiu ipsi libuit cohibet, vt illarum pondere nubes, terras alioqui obruituræ, minimè rumpannir. 9. Ille solij sui sursum collocati extima coagmentata, superfusa suarum nubium testudine, retinet. 10. Sed & aquarum superficiei suos limites circumscripsit nunquam mouendos, donec desinant lucis & tenebrarum vices. 11. Ille sonora tonitruum increpatione caelos velut à fundamentis ipsis emotos obstupefcit. 12. Ipsum autem mare vi sua diffundit, & fulminibus dextrè ac perirè vibratis fluctuum tumorem transuerberat. 13. Et vt in ipsius opere pulcherrimo desinam, hic ille est qui caelos illa incenarrabili pulchritudine

tudine exornauit, & spiræ illæ suis giris vndique cælos, serpentium instar, percurrentes, sunt opus manibus ipsius tornatum.

14. *Et hæc sunt extrema viarum eius, & quàm pusillum de eo? sonitru verò reborum ipsius à quo intelligetur?*

Et hæc quidem sunt extimæ quædam illius quam olim in creando mundo exeruit, & nunc in eius administratione demonstrat, potentiæ testimonia, cuius quantula est portio à nobis audita? Insignibus illis verò ipsius gestis quibus non tam splendet quàm cum tonitru coruscat, animo percipiendis, quis tandem par fuerit?

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS

XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI.

Hæcenus Iobus Eliphazo & Bildado respondit. Supererat Tophares, quo tacente, (sive quòd Iobum haberet pro desperato sive quòd non posset eius exceptiones elidere,) progreditur Iobus in suis defensionibus, quinque proximè sequentibus capitulis, & in isto quidem 27. ostendit quæ de sceleratorum prosperis rebus differuerat, non eò spectare quasi Deus illis faueret, vel nullos eorum in hac etiam vita iustis supplicijs afficeret. Nam è contrario sese agnoscere iustas et pœnas etiam in hac vita (quales Deo visum est) diuinitus infligi, quod res ipsa testatur: sed hoc negare esse perpetuum, ac proinde nullo niti firmo fundamento, quod ex tam repentino & tam calamitoso ipsius casu, aduersus eum concluderent. Quædam enim etiam esse occultissimam Dei sapientiam, qua res omnes sic administrat, ut eius ratio nulla possit humana opera, sagacitate, industria imiri, et quam adorare non scrutari oporteat: nempe quum verè pios, quorum vnum se esse sermò testatur & probat, durissimè affligit, & è contrario sceleratos patienssimè tolerat. In summa igitur Iobus tribus de rebus agit huius quinque capitulis: isto nempe cap. 27. de pœnis quæ sceleratis, non quidem semper nec omnibus, sed quibus & quoties Deus placet, in hac etiam vita infliguntur. Cap. verò 28. de occultis illa Dei sapientia, quod argumentum generaliter et diuine tractat, ut maius habeat pondus. Cap. denique 29, 30, 31. de antea sua integritate differt, quàm repentina penè incredibilis calamitas exceperit: in quibus tribus quoniam eum quem oportuit modum ubique non tenuit, propterea meritis ab Eliphaz primùm, id quæ non sine acerbitate:

acertitate: ac deinceps ab ipso Deo, sed grauius simul ac moderatius illum audiamus reprehendi.

CAPVT XXVII.

1. Perrexit autem Iobus assumere parabolam suam (id est in illa sua tam seria & graui responsione) et dixit.

2. Visit Deus qui summouit ius meum, et omnipotens qui aenitudine affectis animam meam.

3. Transi per dum halitus meus in me est, et Spiritus Dei in naribus meis,

4. Si loquentur labia mea iniquitatem, et si lingua mea medietur dolum.

5. Absit à me ut iustificem vos, donec expirem: nec ullam integritatem meam à me.

6. Iustitiam meam apprehendi, nec deseram eam: non afficies me probro cor meum in diebus meis.

1. Ad hæc Iobus videns aduersarios suos tacere, magnopere confirmatus, pergere cœpit multò etiam liberius, & confidentius quàm vnquam antea in illa tum veritatis, tum sui grauißima defensione, sic exorsus. 2. Audio quidem, amici, quæ sit vestra de me sententia, & fateor Deum illum Omnipotentem ita nûc mecum agere, & languentem hanc animam tanta miseria premere, vt nullus mihi tuendæ apud vos meæ integritati locus ab ipso relictus videatur. 3. Sed idem ille Deus, in quo vita omnium viuentium sita est, & cuius quanta sit vis in hac calamitate mea experior, ita sit mihi propitius, vt quàm diu hic in me halitus perdurabit, & flatum istum mihi diuinius insitum naribus spiraro: neque illius in me asperitas, neque vestræ obreftationes à me vculam vllam extorquebunt hominis vel aperte improbi, vel probitatem simulantis. 4. Absit, inquam, à me, vt quamdiu mihi spirare licuerit, vllò vel dicto vel facto meritò à vobis ego vel impietatis vel simulate integritatis accusatus fuisse comperiar: & videat vitæ innocenter exactæ testimonium abieciße. 5. & 6. Nec enim perfunctoriè iustitiam colui, sed illam seriò sectatus constantissimè quoque retinebo: nunquam illam à me amittam: nunquam committam vt me cor meum vilius, præsertim tam probrosæ defectionis, quamdiu superstes fuero, coarguat.

7. *Sit hostis meus, & (est) perversus : & aduersarius meus, & (est) sceleratus.*

Ego-ne verò dixerim, Deum sceleratis fauere, vel eos inultos semper pati ? Immò tantum ab eo absim vt ita sentiam, vt è contrarij si libeat hostibus meis imprecati, non aliud sim optaturus, quàm vt talem Deum experiantur, qualis est aduersus perversos & sceleratos.

8. *Nam qua spes est hypocrite, postquam auaritie studuerit ? quando enaginabit Deus animam ipsius ?*

9. *Num clamorem eius audiet Deus, quum superueneris ei angustia ?*

10. *An in Omnipotente se oblectabit ? (an) Deum innocabis quouis tempore ?*

8. Nam vt quispiam pietatem falsò prætexens, malis artibus, Deo coniuncte, suas opes auxerit, quæ tamen spes illi supererit quum Deus illam, qua toties eum offenderit animam ex ipsius corpore, tanquam vagina quadam abreptam, ad suum tribunal euocabit ? 9. Num illius in his angustijs vociferantis clamores exaudiet ? 10. Num illius recordatione, quem simulationibus suis toties prouocarit, ille sese eriget ? & num illum assidue innocabit ?

11. *Docebo vos Dei manum, et quæ (sunt) apud Omnipotentem non celabo.*

12. *Ecce vos omnes vidistis : & quid ita vanitate euanescent ?*

11. Denique vt administrationem illam in Dei omnipotentis vnus manu sitam à me non negari noueritis, explicabo etiam vobis opera illa Dei, quibus gerendis illam vim suam nobis spectandam præbet, & occultiora quoque penes ipsum residere demonstrabo.

12. Quum autem ista vos ipsi vestris oculis animaduertitis, sicut ex vestris sermonibus apparet, qui tandem fieri potest, vt tam vanis & inanibus argumentis, mecum agatis ?

13. *Hæc est portio hominū sceleratū apud Deum, & hereditas tyrannorum, quam ab Omnipotente accipient.*

14. *Si multiplicati fuerint eorū liberi, (multiplicati fuerint) gladio : et eius pignora non futurabuntur pene.*

15. *Superstites eius morte sepelientur : et vidua eius non flebit.*

16. Si coaceruaueris tanquam puluerem argentum, & tanquam lutum paraueris vestimenta,

17. Preparaueris (illa): sed iustus induetur illis, & argentiis (eius) partietur innocens,

18. Aedificaueris vs tinea domum suam, & vs umbraculum (quod) facit custos.

19. Diues iacebis, et non colligetur: aperuis oculos suos, & non est (quidquam.)

20. Abripient eum terrores vs aqua, noctu surrepturus est eum turbo.

22. Et ruet in illum, nec parces (ei) (ipse vero) à plaga eius fugiendo fugiet.

23. Plaudet (vnusquisque) votis suis super illum, (id est, ad illius exitium) et sibilabis super illum à loco suo.

13. Hæc sunt igitur, fateor, quæ tandem Deus sceleratis quasi debitam ipsis portionem destinauit, & hoc demum est lucrum quod ad Omnipotentem referent illi qui sua potentia fuerint alijs opprimendis abusi. 14. Demus illos numerosam familiam reliquisse: gladio tandem tam multos genuisse deprehendentur, vel famelici tam multi interibunt. 15. Si quibus gladius vel fames pepercerit in morte sepeliendis, nulla eorum vidua maritum deflebit, gaudens potius sese ab illo liberatam. 16. & 17. Etiam si opes coegerit instar pulueris, & tam multam vestem coaceruauit vt non pluris eam faciat quàm lutum: parauerit quidem illa, at non sibi, sed probæ & integræ vitæ cuiuspiam ad quem vestes illæ transferentur, & illius pecuniæ dominum futurum. 18. Et ille quidem multum in domo magnifica & stabili erigenda laborarit, exitus autem ostendet illum non tam hominis quàm tineæ domum extruxisse, in qua exuccus contabescat: nec firmius stabit illius structura, quàm tugurium, æstus vitandi causa, à vinearum custodibus erectum. 19. Iacebit tandem collapsus iste nuper locuples, nec à quoquam colligetur: & hæc illuc respiciens, nihil vsquam opis inueniet. 20. Terroribus mentis sibi malè conscie quasi inundantium aquarum diluuiis totus opprimetur: & noctis tempore ceteris mortalibus ad quietem capiendam concessio horridis tempestatibus consternabitur. 21. Rapidissimus enim ventus repente excitatus ipsum abripiet, ita vt mox non contpareat,

pareat, turbone nimirum vehementissimo sublatus. 22. Ru-
et enim Deus ultor in illum, minimè ipsi parsurus, huc illuc
ad inscriptas diuinitus plagas discursaturo. 23. Et, quod est
miserabilius, tantum aberit vt de gradu deiectioni non modò
quisquam commiseretur, vt contrà certatim plausu & sibilo
sint eius exitium prosequunturi.

CAPVT. XXVIII.

1. Est sanè argento eductio, & locus auro (vnde) funditur.

2. Ferrum ex puluere sumitur, & lapis effundit a.

1. Et de rebus quidem apertis ac manifestis, & Dei tum
in puniendis sceleratis, tum in protegendis piis prouidentia
hactenus dictum est. Nunc ad illa occulta & penitus ab ho-
minum capis remota veniamus. Latent sub terris auri & ar-
genti fodinae, ex quibus demum eruta constantur. 2. Ferri
ex puluere eliciendi, & aeris ex lapideis glebis eliquandi, ra-
tionem homines adinuenerunt.

3. Extremitas statuta tenebris, & omnis consummatio peruesti-
gatur, lapides caliginis & umbrae mortis.

4. Erumpit torrens ab incolis, & (aquae) obliuioni tradita à te,
de exhaustiuntur, & pra hominibus (id est multitudine homi-
num) summonentur.

5. Est terra ex qua oritur panis, & (quod) sub ea (est) con-
ueritur tanquam ignis.

6. Locus Sapphirorum (sunt) lapides eius, & pulueres auri
sunt ei.

7. Semitam illis non nouit aui, nec eam insutus est oculus uni-
uersi.

8. Non calcarunt eam filij superbiae, non transiit per eam Leo.

9. In cautes iniiciunt manus, & montes radicibus subuertunt.

10. In rupibus riuos diffundunt, & omne pretiosam cernunt ocu-
lis suis.

11. A fluxu coarctet fluuios, & abscondita proferunt in lucem.

3. Et tantam hic esse fateor hominum industriam, & vi-
que ad eò pertinaces labores, vt ipsi naturae vim adferant.
Terminos enim à Deo positos, id est abditissimas illas terra-
rum specus, transgressi, nec profunditate tanta deterriti, non
desinunt à peruestigatione donec metallicos illos lapides abdi-

abditissimis illis locis, & velut in ipsius mortis sinu reconditos, nascantur. 4 Et ut ipsis ima terrarum perfodientibus occurrant torrentes, non ex eorum numero qui regiones aluit, sed subterranei, & pedibus hominum prorsus ignoti: nihil tamen ea difficultate deterriti, machinis adhibitis diductos sic extenuant, ut tandem hominum laborantium numero cedere coacti, summoveantur. 5. 6. 7. & 8. Sic interdum accidit ut summum quidem solum aliquod satum fruges alendis hominibus subministret, cuius tamen intima, quasi in ignem, aurum nimirum in fornacibus conflandum suggestentia, erutis inde quoque gemmis conuertantur: quæ loca nunquam ullæ volucres quamvis undique vagantes, tranarunt, nec unquam aquila, quantumvis acutissimis oculis prædita dispexit, nec feroces illi ferarum catuli calcarunt, nec pertransierunt leones, quamvis abditissima loca peragrantes. 9. Interdum verò non aliquod friabile solum perfodiunt, sed durissimis etiam cautibus injecta manu, montes funditus euertunt. 10 Alueos quinetiam fluuij per medias rupes in riuos diductis penetrant, ut quidquid ibi pretiosum celabatur, ipsorum oculis pateat. 11. Coërcito denique redundantium aquarum fluore, aluissima quæque in lucem proferunt.

12. *At sapientia illa unde elicietur? & ubi nam est ille locus prudentie?*

Hæc igitur quantumvis occulta scrutantur in terris & inveniunt mortales. Sapientiam autem illam diuinam huius vniuersitatis regulam, cuius ratio ipsi soli constat, ceddò, indicate si nostis, vnde tandem eruerimus: & in quo tandem huius mundi loco elicere & comprehendere possitis quam sequatur rerum omnium creator idem & gubernator, in illius sapientiæ usu & effectis rationem.

13. *Non nouit homo pretium eius, neque inuenietur in terra viventium.*

14. *Abyssus dicit, non est in me: & mare dicit, non est apud me.*

15. *Aurum reconditum non dabitur pro ea: neque ponderabitur argento pretium eius.*

16. *Non æstimabitur auro obryzo, eum onychæ pretioso & Saphiro.*

17. *Non æquabis eam aurum, nec adamas, nec eius permutatio*

fit.

fiat vase ex obrizo.

18. *Nec corallus, nec galis commemorabitur: et estimatio Sapientia superat margaritas.*

19. *Non aequabit eam Smaragdus Aethiopicus, nec auro mundo aestimabitur.*

13 Est illa certè tanti vt in hominum aestimationem non cadat, nec vsquam in hominibus quotquot viuunt sitam illam inuenerimus. 14. Illam si quæras in profundis gurgibus, negabunt eam intra se sitam esse: & ipsum mare testabitur eam à se non contineri. 15. & 16. Nulla reconditi auri summa, nullum argenti pondus respondet eius pretio. Non aurum obryzum, non onyx pretiosus, non Sapphirus æquant eius aestimationem. 17. Quid aurum? immo non adamas, non vas vllum ex auro obryzo fabrefactum, illi sint paria. 18. & 19. Ne commemorari quidem præ illa merentur corallus vel galis, quum ne margaritæ quidem nec Smaragdus Aethiopicus, nec aurum purum putum ad illius aestimationem accedant.

20. *Vnde igitur aduenerit hac Sapientia? et ubinam est locus (illi) Intelligentia?*

21. *Nam abscondita est ab oculis omnium visentium, et ab animibus cæli, (id est per aerem volitantibus) occultata.*

22. *Perditio et mors dicunt, Auribus nostris audiimus famam eius.*

20. Vt igitur homines tam seduli rerum illarum perstrutatores omni animi contentione studeant illam comprehendere, vnde tandem illam nanciscuntur? & vbi tandem demum illius intelligentiam assequuntur? 21 Nam si deorsum inter homines illam quærant, nemini omnium qui viuunt visa est: sursum verò nulli volucris, quantumuis in altum sublatæ, conspecta fuit. 22 Deorsum denique si intima terrarum penetralia, ipsamque ad eò Mortem percontemur, famam quidem eius, vtpote vndique personantem ad se vsque peruenisse, nec quidquam amplius dicet,

23 *Deus intellexit viam eius, et scit idem locum eius.*

24 *Nam ipse ad extrema vsque terra aspiciet, (&) sub toto cælo videt.*

25 *Ad statuendum venio ponderis: et aquas appendis in mensura.*

26 *Faciens ipse pluuie statutum, & iter fulguris tonitruum.*

27 *Iam tuum dispexit eam, & enarrauit eam, aptauit illa, quin-
etiam inquisiuit in eam.*

28 *Dixit autem homini, Ecce timor Domini est sapientia, & re-
cedere à malo est prudentia.*

23 Certe quoquo versus homines, quantumuis ingeniosi
& diligentes sese conuerterint, fateri necesse est quod si à
vobis fuisset animaduersum, non ita me temerè ex huius ca-
lamitatis magnitudine de anteaesta vita mea iudicium tulis-
setis: soli nimirum Deo notam esse, tum sapientiam illam
infinitam, qua in rebus omnibus condendis & disponendis
usus est, ac nunc etiam in iisdem ad suos fines dirigendis ad-
hibet: tum quo veluti loco, penes ipsum vnum videlicet, resi-
deat. 24 Nec enim est hominum similis, qui singularia vix
possunt animaduertere: sed ex alto terras hinc inde totas in-
tuetur, & quidquid sub cœlo toto extat, obseruat. 25 Neq;
ab aliquo temporis spatio facere & obseruare istud cepit,
sed hunc mundum creans, simul ipsi aërem perflaturis ven-
tis sua constituit pondera, & aquas velut in balance iam tum
appendit. 26 Hinc illud pluuiæ stillaturæ, quasi guttis illius
numeratis, constituit demensum, & coruscantibus fulguri-
bus iter suum præstituti. 27 Is est ergo qui iam tum quum
hunc mundum conderet, suôq; digereret ordine, pro illa sua
sapientia singula dispexit, & postea operibus illis suis, velut
illius interpretibus, homines docuit: aptatis videlicet illis
prout sapientissimè decreuerat, idque accuratissima cum
animaduersione qua res omnes iam inde ab initio admini-
strauit. 28 Homines deniq; diuinæ illius inscrutabilis sa-
pientiæ nimimè censores, sed spectatores & adoratores esse
iubens, hæc esto, inquit, sapientia vobis cognoscenda & ex-
ercenda, Deum vestrum opificem ac Dominum reuereri, &
à malo abhorre.

CAVTV XXIX.

1 *Perrexit Iobus assumere parabolam suam (id est, in illis su-
is grauissimis sermonibus) & dixit.*

Et hætenus quidem Iobus, quum de Sapientia Dei in hu-
ius mundi administratione, tum illa nobis manifesta, tum

arcana & captum omnem hominum superante grauissimè differuisset, & nemo ex ipsis accusatoribus, vt antea, responderet, hæc quoq; superioribus adiecit: sese videlicet tum pro illius manifestè in prosperis ipsius rebus, tum pro alterius arcanae in his suis calamitatibus exemplo proponens.

2 *Quis dederit mihi (vt essem) secundum menses pristinos, secundum dies (quibus) Deus custodiebat me!*

3 *Quum splendere faceret lampadem suam super caput meum: & ad lumen eius ambularem in tenebris.*

4 *Quum eram in diebus iuuentutis meae, in societate Dei in tabernaculo meo.*

5 *Dum adhuc (erat) mecum Omnipotens, & circum me pueri mei.*

2 O si talis essem, aut repentè fierem, qualis olim eram, quum me Deus aduersus mala omnia tueretur. 3 Quum ipso coelitus me irradiante, & suae mihi lucis facem praefrente, per medias tenebras securus incederem? 4 Quum & ætate florerem, & tam familiariter sese Deus rebus meis immisceret. 5 Quum, inquam, & Omnipotens ille mecum versaretur: & essem amplissima familia mei obseruantissima circumcinctus.

6 *Quum lauarem gressus meos butyro, & rupes fundebat apud me riuos olei.*

7 *Quum iens ad portam per urbem, parabam in platea sedem meam.*

8 *Videntes me iuuenes abdebant se, senes verò assurgebant & stabant.*

9 *Principes cohibebant sermones, & manum admouebant ori suo.*

10 *Vox procerum suppresselatur, & eorum lingua adhaerebat ipsorum palato.*

11 *Tunc me auris audiebat, & me beabat: oculus me videbat, & testificabatur de me.*

6 Abundabam enim domi tanta pecudum copia, vt penè vbicunq; pedem posueram profluere butyrum, & ipsae rupes olei riuos mihi profunderè viderentur.

7 Foras autem quoties ad portam, locum videlicet capiendis consilijs & iuri dicundo constitutum, per mediam urbem proficiscebam, erat mihi in publico parata sedes.

8 Et iuvenes quidem ad mei vultus conspectum, reuerentia quadam tacti, sese subducebant: grãdiores autem natu assurgebant, & sedenti adstabant. 9 Principes ipsi sermonem abruptentes, admota ori manu, silentium ipsi sibi indicabant. 10 Summum deniq; me præsente ubiq; silentium erat inter ipsos, vt ne vnus quidem mutiret. 11 Vbi verò loqui cœperam, tum me cuncti exceptis audissimè sermonibus meis, beatum prædicabant, nec me quisquam intuebatur, qui me suo testimonio non ornaret.

12 *Liberabam enim afflicto vociferantes, & pupillos, & quibus non (erat) adiutor.*

13 *Benedictio pereuntium super me veniebat, & cor viduarum exhilarabam.*

14 *Iustitiam induebam: & (ea) me induebat, (&) iudicium meum, (id est rectè composita vita, erat mihi) tanquam palium & tiara.*

15 *Oculi (id est, oculorum loco) eram cæcis, & pedes (id est, pro pedibus) claudis.*

16 *Pater eram inopibus: & litem (quam) non noram inuestigabam.*

17 *Et obirebam molarcs improborum, & ex eorum denarius prædam eripiebam.*

12 Quid si me igitur in eo statu nunc quoq; conspiceretis, qui de hominum integritate vel improbitate, ex præsenti in hac vita statu iudicium fertis? nempe me non amplius pro impio in Deum, & in homines scelerato, sed pro viro iusto & probò haberetis. Et ne simulationis arguere me possitis, prouoco ad illa publica omnium de mea antea facta vita testimonia, ex quibus apparebit verè fuisse me afflictorum, pupillorum, omnium denique ope destitutorum liberatorem. 13 Hinc illæ tot alioqui miserè periturorum faustæ pro me effusæ preces, procurante me speciatim vt viduarum gemitus in læticiam mutarentur. 14 Iustitiæ me torū dabam, & illa mihi vicissim laudem conciliabat, & studium illud æqui & boni, erat mihi pro regio quodammodo pallio & diademate.

15 Eram cæcis oculus, claudis pedum loco. 16 & 17 Pater eram inopibus, quorum ignota iura postquam diligenter cognouissem, suscepto illorum innocentie patrocinio, cura-

bam ut scelerati, erepta ex ipsorum faucibus praeda, iustas improbitatis suae poenas darent.

18 Itaque dicebam, In nido meo expirabo : & tanquam arenam multiplicabo dies.

19 Radix enim mea exposita erat ad aquas : & ros pernoctabat in ramis meis.

20 Gloria mea resonabatur apud me, & arcus meus in manu mea immutabatur.

21 Me audiebant (omnes) & expectabant, & tacebant ad consilium meum.

22 Post sermonem meum non iterabant, & super eos stillabat sermo meus.

23 Et expectabant me sicut pluviam, & os suum aperiebant ut ad pluviam ferotiam.

24 Ridebam ad eos, & non credebant : & lucem vultus mei non deiecebant.

25 Delugebam riam eorum, & sedebam sionius, & habitabam sicut Rex in ipso exercitu, ut qui lugentes consolatur.

18 Hac igitur via insistens, & Deo tam propitio fretus, nec occultam illam eius sapientiam expendens de qua mihi vobiscum nunc est controuersia, statuebam apud me futurum, ut sic in nido meo, id est, inter meos placide & cum dignitate, diebus vitæ meæ quasi supra numerum arenæ multiplicatis, è viuis excederem. 19 Deorsum enim, recte conscientiae meæ radix erat velut ad aquas perennes diuine benignitatis exposita, quibus assidue rigabatur : sursum verò ramos inde exortos, familiam videlicet & greges meos nocte cælestis ille ros cælius in illos decidens fecundabat. 20 Ad illam autem inter homines mihi partam dignitatem & auctoritatem subinde nouum quidpiam accedebat : & mea potentia quotidie inter meas manus incrementum recipiebat. 21 Neq; sanè temerè sic iudicabam. Omnes enim me loquentem attentissimè audiebant : omnes dum loquerer expectabant : omnes loquuto assentiebantur. 22 Nemo qui me audisset, sibi quidquam postea dicendum arbitrabatur : nemo non aures simul & mentem dicenti mihi præbebat. 21 Me quidem certè verba facturum non minùs audè obseruabant quàm solet, æstu summo, pluuia illa frugifera & optatissima quasi ore hianse expectari.

24. Quòd si etiam nonnihil vrbane vel liberius à me dictum esset, nemo tamen offendebar, nec propterea vultum vnquam mutare me oportuit. 25. Si quod anceps negotium sese offerebat, indicabam quænam esset ipsis via deligenda, summo & honoratissimo loco instar Regis cuiuspiam exercitu suo circumcincti confidens: & quidquid protulerã, perinde accipiebatur, vt eius oratio qui miseros & languentes solatur.

CAPVT XXX.

1. Nunc autem derident me minores me diebus, quorum patres designatus essem ponere cum canibus gregis mei.

2. Etiam robur manuum illorum ad quid mihi? super eos, perierat senium.

1. Talis igitur eram paulo ante. At (bone Deus) quanta & quàm repentina secuta est mearum rerum omnium cõmutatio? Nam ecce minoribus etiam natus sum ludibrio, quorum patres ne dignatus quidem essem eodem loco habere atque canes custodiendis meis gregibus appositos. 2. Nam illorum quidem iuniorum robur nulli mihi vsui fuisset: horum verò senectus talis erat vt consumpta partim in otio, partim in flagitijs ætate, frustra tandiu vixisse meritò viderentur.

3. In egestate & in fame solitarij, fugientes in solitudinem, in tenebras, desolationem & vastitatem.

4. Decerpentes malas iuxta virgulta, et (quibus) radices (&) iuniperi (erant) cibis.

5. E medio pulsi (&) contra quos clamabatur vt (contra) fures.

6. Ad commorandum in præruptis torrentium (& in) cauis camporum & rupium.

7. Qui inter virgulta eiulabant, (&) sub spinetis aggregabantur.

8. Filij stultorum, etiam filij sine nomine, aliecli præ terra ipsa.

9. Nunc sum canticum eorum, & factus sum eis sermo.

10. Abominantur me, procul recedunt à me, & à facie mea non inhibent sputum.

3. & 4. Homines, inquam, usque adeò detestabiles, vt ne in summa quidem egestate & fame quisquam eos ferret,

adco vt conspectum hominum fugientes, sese in horrida & squalida loca recipere coacti, maluis, radicibus & iuniperorū decerptis granis miserrimam vitam traherent. 5. Urbibus extorres, & clamoribus ciuium pro furibus exacti. 6. Quibus prærupta per quæ torrentes deuoluntur, campestres cauernæ, rupium specus vix tectum præbebant. 7. Errantes inter virgulta, & inter sentes aggregati. 8. Homines nullius frugis, homines nominis nullius, & ipso quod pedibus calcant solo deiectiones. 9. Hi sunt qui nunc de me cantillant, & quibus præbeo garriendi argumentum. 10. Qui me abominantur, & vt pollutum refugiunt, immo conspuere me non verentur.

11. *Quia (Deus) funem meum soluit, & affixit me, & (ipsi) frænum à conspectu meo laxarunt.*

12. *Ad dextram meam lasciuientes adolescentuli insurgunt, pedes meos propellunt, & super me calcant semitas suæ noxæ.*

13. *Discecerunt semitam meam, ad contritionem meam conferrunt: non (est) adiutor illis, (id est) aduersus illos.)*

14. *Tanquam per rupturam latam irruerunt, & sub dirutione deuolunt se.*

11. Quoniam enim Deo visum est meam illam auctoritatem dissoluere, qua veluti vinculo quodam omnes in officio continebantur, idcirco nulla nunc mei reuerentia tacti effusis habenis in me feruntur. 12. Hinc fit vt ipsos etiam adolescentulos, etatis flore petulanter abutentes, non pudeat ad ipsam dextram meam in me insurgere: pedes meos propellere: me denique velut habere pro semita, in qua suam illam ad nocendum proturiam exerceant. 13. Sic inuersa est omnis vitæ meæ ratio: sic calamitas subinde calamitati meæ adijcitur: nec quisquam est eheu qui aduersus illorum iniurias mihi miserrimo patrocinetur. 14. Omnes enim simulatque ruerè caput paries qui me circumcingebat, quasi amplo sibi aditu patefacto impetum in me fecerunt, & per ipsam dirutorum lapidum congeriem, id est occasione ex hoc ipso meo casu arrepta, qui potius commiseratione dignus erat, præcipiti saltu in me proruerunt.

15. *Conuersum est in me quidquid est terrorum, (&) tanquam ventus propulsat præstantiam meam, et tanquam nubes præterijt salus mea,*

16. *Nunc itaque diffluxis in me anima mea: corripuerunt me dies depressionis.*

17. *Nocte perforas (Deus) ossa mea: pulsus mei non conquiescunt.*

18. *Præ multa vi (illius) mutatum est (id est, mutauit colorem) vestimentum meum, (&) sicut os tunica mea me circumcingis.*

19. *Proiecis me in lutum, et assimilatus sum pulueri et cineri.*

20. *Clamaui ad te, et non exaudisti me: adisti (id est, stiti me ipsum apud te) neque considerasti me.*

21. *Versus es in truculentum mihi, & pro robore manus tua infensus es mihi.*

22. *Attollis me ad ventum, cui inequitate me facis, et dissoluis me à compagne (id est in nihilum me redigis.)*

15. Et illa quidem foris me opprimunt. Intus verò quidquid vsquam est quo terrefieri potest vel constantissimi hominis animus, in me infilit: & turbinis instar omne meum illud decus, quod iuuandis omnibus inferuiebat, tanto impetu prostrauit, vt repentè sit mihi spes vllius euasione erepta. 16. Nunc itaque me omnis ille vigor animi quasi liquefactus destituit, ex quo in istud miserrimum tempus sum detrusus. 17. Tantùm enim abest vt nox recreandis mortalibus constituta, vel tantillum quietis mihi concedat, vt contrà tunc demum ipsas ossium medullas grauissimi cruciatus, nunquam desinente arteriarum pulsu, transfodiunt. 18. Immo tanta vis est illius mihi diuinitus inflati mali, vt vestimenti mei colorem promanans ex vlceribus sanies immutarit: nec ostunicæ meæ collum meum arctiùs constringat, quàm illa Dei manus me totum circumcingit.

19. Iaceo denique totus in purulentum istud lutum immersus: & istis scabiei squamis & ramentis scatens, macerato pulueri & cineri quàm homini similior euasi. 20. Quod autem omnium grauissimum est, sum ad te altissimè vociferatus ô Deus, neque me tamen exaudiuisti, neque respexisti, quum apud tribunal tuum comparerem. 21. Et quamuis natura sis infinitè clemens, mihi tamen factus es truculentus & immitis: & totas in me vires tuas exerce.

22. Tu me sursum huc illuc quasi venti arbitrio iactandum

extulisti, & quicquid in hoc meo corpusculo solidum subsistebat, eò usque colliquasti ut mox sim nusquam substiturus.

23. Scio enim quòd me ad mortem, et domum omni viuenti constitutam reuocas.

24. At non intusculum mittet manum, quantum in illius contritione (sit) eis clamor.

25. Satis enim prospicio me ex hac vita domum illam mortalibus omnibus coaceruandis constitutam reuocari. 24. Hoc ipsum tamen non nihil me solatur, quòd quantumuis frustra clament calamitosi dum conteruntur: tamè Dei manus cadauer semel sepultum, & omnis sensus expers amplius non attinget.

25. Nisi fleui ob durum diem (id est lachrymis sum prosequutus calamitosos) (&) nisi anxia fuit anima mea super egentes.

26. Quando bonum expectavi, tunc venit malum: praeistolans sum lucem, venit caligo.

25. Et quis hic locus, amici, vestrae illi sapientiae relinquatur? Nunquam enim propitius sit mihi Deus, quem testem ac iudicem appello, ni lachrymis etià sum prosequutus quos vidi in calamitate versari: & nisi pauperum inopia sum intimè commotus. 26. Sed quum prospera cuncta expectaré, tunc demum aduersa superuenerunt, & lucem praestolanti aduenerunt tenebrae.

27. Viscera mea feruent, neque silent: occupauit me dies oppressionis.

28. Ater amulo absque Sole, sto in catu hominum & vociferor.

29. Frater factus sum draconibus, & socius pullis struthionum.

30. Cutis mea denigrata est super me: & os meum exaruit praesiccitate.

31. Es fui (id est versa est) in luctum cithara mea, & lyra mea in vocem fletuum.

27. Feruefacta viscera mea crepitant: oppressit me inopinantem asperissimum hoc tempus. 28. & 29. Adustam cutem circumfero, at non Solis aestus: tanta est haec mea calamitas, ut nulla me frequentia hominum cohabeat quominus palam

palam inconditos istos clamores edam, quasi draconum per
deserta cum sibilis suspirantium frater, & pullorum struthio-
num quiritantium socius. 30. Atram reddidit squalor to-
tam hanc meam cutim qua circumuestior: & fauces meae
prae siccitate exaruerunt. 31. Sic meos cantus terminauit
luctus, & in planctum omnis exultatio mea desijt.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXXI.

Hoc capite Iobus suam integritatem cogitur copiosissime defende-
re & particulatim asserere, antea actae vitae suae veluti catalogi con-
texens, ad id, ut videtur, adactus calumnijs ab Eliphazo in ipsum
non minus speciatim supra ab initio cap. 22. usque ad vers. 11. contor-
tis. Utatur autem gravissima inficiatione, usque ad vers. 35. idque
ordine pulcherrimo, excorsus à stupris vers. primis quatuor: et dein-
ceps agem de fraude in mutuis contractibus vers. 5. et 6. de furto vers.
7. & 8. de adulterijs vers. 9, 10, 11 & 12. de potestatis herili abusu,
vers. 13, 14, 15. de pauperum, ac praesertim viduarum ac pupillorum
contemptu vers. 26, 27, 28. de referenda iniuriæ cupiditate 29, & 30
de hospitalitate vers. 32. de dissimulata improbitate vers. 33. Dein-
ceps vero ad Deum ut testem ac iudicem pronocat, universam hanc
innocentiae suae defensionem concludens vers. 38. & 39. horrendis vi-
biq; interpositis imprecationibus, si mendax comperiat. Mendacem
autem Iobum minime fuisse testatus est ipse Deus initio huius histo-
riae, ac deinceps etiam in extremo audiemus. Praecipuus autem fru-
ctus hinc à nobis colligendus non hic est ut Iobo factam iniuriam fu-
isse nouerimus, cui malo nulli sunt magis expositi quam qui Iobi ex-
emplum imitantur: sed in eo situs est ut in hoc exemplo singulari, ac
praesertim quibus sunt omnia ad virtutem exercendam facultates,
quae sint sanctae & honestae vitae, domi & foris officia consideremus.
Hoc enim verè mihi liceat affirmare, Christiane lector, plura hoc vi-
no capite comprehendipia & verè iusta vitae praecepta, etq; non in
nuda contemplatione, sed certissimo exemplo & usu confirmata pro-
poni, quàm in ullis vel Philosophorum vel historicorum libris extens.

CAPVT XXXI.

1. Facilius percussus cum oculis meis, & quid considerassem in vir-
gine?

2. Quenam

2. *Quanam enim est portio Dei desuper, et quæ hereditas Omnipotentis ab excelsis?*

3. *Nónne calamitas scelerato (parata est?) et adversum quiddam extraordinarium sceleratè versantibus?*

4. *Nónne vides ipsæ vias meas, & omnes gressus meos dinumeravit?*

1. Sed hæc, (scio, dicetis) nihil ad Iobum, quem tu, Eliphaze, ausus es etiam ut summe improbitatis convictum increpare. Ego verò, sicut nuper sum testatus, meæ tamen integritatis patrocinium non deseram. Primum igitur hoc testor, ita me vitam meam composuisse, ut veluti foras cum oculis meis pepigerim: nempe ut nec illi me ad turpe quidpiam allicerent, nec illorum ego conspectu abuterer. Absit igitur ut ad ullam virginem impuros oculos adverterim.

2. Quinam enim hoc facerem, minimè nescius, etiam si facile possem hominum manus effugere, quàm soleat Deus ille sursum habitans, persolvere huic sceleri mercedem: & quid ab illo Omnipotente cuncta ex alto contuente & dijudicante, referant istius flagitij rei? 3. Nempe calamitatem improbis paratam, & horrendas aliquas pœnas quas effugere nequeunt quicumque sceleribus indulgent. 4. Mene verò an non ille penitus novit, gressibus etiam penè meis omnibus, quacunque incessi dinumeratis?

5. *Si incessi cum falsitate, & ad fraudem sese movis pes meus.*

6. *Appendat me bilancibus iustus, & inscat Deus integritatem meam.*

Si in mutuo cum alijs commercio fraudulentè me gessi, & sciens prudens ad alios fallèdos me contuli, Deus ipse adhibita iusta bilance hæc omnia expendat, & an non sincerum me præbuerim dijudicet.

7. *Si deflexi pes meus à via, & post oculos meos ambulavit cor meum, & manibus meis adhaesit macula.*

8. *Seram & alius comedat, & germi mei eradicentur.*

Si ab eo quod sequendum est deflexi, neque mihi iustum & rectum, sed cupiditas præiuit: si denique quidquam contrectavi quod manus meas inquinaret, faxit Deus iustus iudex ut extranei satis meis vescantur, & quæcunque mihi germinant, radicitus perdantur.

9. *Si pellectum fuit cor meum super muliere, et apud fores amici mei*

mei sum infidiatus.

10. *Molat alteri vxor mea, & super eam incurruunt se alij.*

11. *Est enim nefas et iniquitas iudicium, (id est obnoxia Magistratum cognitioni & damnationi.)*

12. *Nam ignis est qui usque ad consumptionem deuorasset, & omnem meum prouentum eradicaasset.*

9. & 10. Si mulieris alienæ forma pellectus, captui apud amici fores eius potiendæ occasionem: iusta lege talionis vxorem meam alius violet. 11. & 12. Est enim hoc ingens scelus, & dignissimum iudicium animaduersione: quod etiam si nullus magistratus vindicasset, fuisset tamé instar ignis me meaque omnia funditus absumentis.

13. *Si ius serui mei, vel ancilla mea sum amersatus, quum mecum disceptarent.*

14. *Quid enim fecissem Deo surgente? & (co) visitante, (id est, in hoc inquirente) quid ei respondissem?*

15. *An non qui me in utero fecit, fecit illum? & aptauit nos in matrice vna?*

13. Si herili potestate in seruos meos aut ancillas abutens, illos apud me conquerentes seu iure seu iniuria despexi, idem mihi diuinitus eueniat. 14. & 15. Etsi enim seruandum est inter dominum & seruum discrimen, tamen quum & ego & ille vnicum habeamus vitæ huius auctorem, à quo vterque sumus in utero, etsi non numero, specie tamen vno & eodem compacti, si quid tale admissem, ecquid Deo tribunal conscendenti, & eius facti cognitionem suscipienti, responderem?

16. *Si prohibui (quidquam) ab optatu pauperum, & oculos viduarum feci deficere.*

17. *Si comedi buccellam meam solus, nec comederunt ex ea pupilli.*

18. *Certè à pueritia mea creuerunt mecum tanquam apud patrem, & illas iam inde ab utero matris meæ deduxi.*

19. *Si vidi pereuntem absque vestimento, nec fuit operimentum inopi:*

20. *Nisi mihi benedixerunt eius lumbi, et fuit cuiusdam meatum vellere calefactus:*

21. *Si suffuli manum aduersus pupillum, videns in porta auxilium meum.*

22. *Scapula*

22. *Scapula mea decidat ab humero suo, & brachium meum (auulsum) ab acetabulo suo confringatur.*

23. *Immo pauciori mihi (fuit) exitium ab eo : & (quod) ab a-
im sublimitate non possem (euadere.)*

16. Si pauperum optata sum frustratus, & oculos misera-
rum viduarum in me conuersos sum passus expectando defi-
cere. 17. Si, quod auari & sordidi facitiant, solus cibum ce-
pi, nulla eius parte pupillo esurienti decisa. 18. Nisi è con-
trario illos adhuc puer adsciui, vt apud patrem meum simul
adolesceremus : istas verò nisi adhuc infans foui, & manu
prebensas domum deduxi. 19. Si quis mihi occurrit nudi-
tate periens, cui vestimentum non praeberim. 20. Immo
nisi, testibus, ac penè loquentibus ipsorum lumbis, ouium
mearum vellere calefactis, mihi bene sunt precati pauperes.
21. Si autoritate mea elatus, & quod paratos haberem qui
me etiam peccantem tuerentur, manum aduersus impoten-
tes sustuli. 22. *Scapula hæc mea vltro ab humero decidat,
& hoc meum brachium, ab acetabulo auulsum, confringa-
tur.* 23. *Immo perterruit me exitium mihi ab eo si quid ta-
le admissem paratum : & quod fieri non posse scirem vt
summæ illi Maiestati eriperet.*

24. *Si posui aurum spem meam: & auro dixi, fiducia mea (es.)*

25. *Si letatus sum quoniam multiplicatae sunt opes meae, & quoniam
multum nactus est manus mea.*

24. Deus mihi testis & iudex esto, si spem meam colloca-
ui in auro : si, inquam, aurum pro eo colui à quo dependē-
rem. 25. Si eorum more qui animum accumulandis opi-
bus totum adijciunt, exultaui facultates meas videns auge-
ri, & eas existimaui mea mihi industria comparatas.

26. *Si vidi lucem quando splendet, et Lunam claram inceden-
tem,*

27. *Et seduxit sese clam cor meum, et osculata est manus mea os
meum.*

28. *Etiam hoc fuisset scelus indicum (id est iudicum cogniti-
one & animaduersione dignum) quia abnegassem Deum (qui
est) sursum.*

26. & 27. Execrabilis sim ego si Solis faciem conscan-
tem, & Lunam in illo suo splendore fulgētem cernens, clam
meipsum fallens, nedum vt me palam idololatriæ adiunxe-
rim,

rim, ori, sicuti solent, admota manu, cultum ipsis exhibui.

28. Est enim scelus istud sola horrenda poena expiabile, quo Deum illum Soli & syderibus ipsis superstantem abnegassem.

29. *Si letatus sum casu inimici mei, & exultavi, quum deprehendis eum calamitas.*

30. (Immo) *ne dedi quidem palatium meum ad peccandum, et pendam maledictionem anime illius.*

31. *Nisi dixerint homines tabernaculi mei, Quis det ex carne eius? non saturaremur.*

29. Dispeream quoque si ex vllius inimici mei casu aduerso arripui letitiæ argumentum, ne si quidem in magnam aliquam calamitatem incidit. 30. Immo ne ore quidem meo ad vllas imprecationes aduersus eum concipiendas sum abusus. 31. Et tamen testor ego mihi non defuisse ex domesticis etiam meis hortatores, qui me ad referendas, magno quoque cum fœnore, iniurias incitarent, idque tam inferis animis, vt ne si viuos quidem ipsos deglutiuissent, sibi satisfactum iri clamitarent.

32. *Foris non pernoctauit peregrinus: ostia mea secundum viam aperui.*

Tantum autem abfui ab eo vt domesticis meis in ista scuitia fuerim assensus, vt peregrinos non tulerim sub dio pernoctare, & secundum viam patère prætereuntibus ædes meas voluerim.

33. *Si teci sicut homo (id est quiuis consuevit) transgressiones meas ad occultandum in sinu meo peccatum meum.*

Ergo, inquietis, nunquam peccasti lobe? Sanè peccasse me absit vt diffitear, quod & antea toties sum testatus, quamuis non is sim quem esse me criminamini. At quoties peccavi, testis est mihi Deus, an vsitatissimo plerisq; more, transgressiones vllas meas dissimularim, & repugnante mea conscientia, tectas in sinu retinuerim.

34. *Cerè fregerissem multitudinem magnam: sed despectissimus familiarum terrebam me: & tacebam, nec egrediebar ex ostio.*

Fuit tamè profectò tanta authoritas mea vt facile possè obfistentes mihi quantumuis multos domare: sed siquis mihi repugnauit, etiam vilissimus ex plebe, tanta mihi fuit religio tale quicquam experiri, vt ne pedem quidem do-

mo extulerim.

35. *Quis dederit mihi qui me audiat? ecce signum meum, Omnipotens (qui) respondebit mihi, & titulus quem scripsit vir liti meae (id est aduersarius meus.)*

36. *Nisi super humerum meum gestarim ipsum, & alligem eum pro diademate mihi.*

37. *Numerum gressuum meorum narrauerim illi & tanquam principem accedere fecerim.*

35. Scio vos ne istis quidem finem habituros. Quod utinam hoc mihi daretur ut haberem qui me æquo animo audiens causam meam decideret. Ecce enim istud in summa signum quo tendo ut de mea innocentia constet: Omnipotens ille Deus videlicet quem scio suo responso quæ modò protuli comprobaturum: & ille ipse accusatorius libellus quem aduersarius in me profert. 36. Immo habear ego pro peracto reo nisi potius quàm de mea causa non cognoscatur, illarum criminationum libellos ipsos humeris ipse meis sim gestaturus, & tanquam diadema mihi circumdaturus. 37. Immo ut accusator meus norit quàm sim ab omni tergiversatione remotus: ego ipse omnem antea actæ vitæ rationem apud illud tribunal reddere sum paratus: nec expectabo dum aduersarius eò me vocet: immo egomet iudicem illum penes quem est in omnes imperium, appellabo.

38. *Quòd si aduersum me terra mea clamas, & flent eius sulci,*

39. *Si fructum eius comedi sine pecunia, & dominorum eius animam efflare feci,*

40. *Pro tritico carduus orietur, & pro hordeo lolium.*

38. Denique ut paucis omnia complectar, si comperiar sic abusus eo quod possedi territorio, ut vel ipsis tacentibus hominibus, terra possit aduersum me accusationem instituire, & aruorum meorum sulci de me lamentari. 39. Si eius fructibus, vel dolo malo, nec persoluta operariis mercede, vel per vim oppressis, & præ fame ad mortem adactis dominis, vixi. 40. Pro tritico carduos, & pro hordeo lolium mihi producat.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XXXII.

Iohann initio audiuius primùm quidem constantissimè omnes Satana insultus et impressiones sustinentem, et inuicta prorsus animi fortitudine

fortitudine repellentem à cap. primi vers. 13. ad cap. secundi vers. 11. Deinceps autem vsque ad hoc caput 32. idem maxima eorum qui ad ipsum consolandum venerant imprudentia, qua tandem in virulentas ac pene conuiciatorias reprehensiones euasit miris modis exagitat, crescentibus simul magis ac magis, tum animi calumniis acerrimis exulceratis, tum sã misere vexati corporis cruciatibus, id ipsũ admissit quod solent qui in duplici periculo in sinistram dumtaxat partem conuerſi, alterum latus aduersario nudum præbent. Depellendus enim meritis aduersariorum calumniis totus intentus, nec animaduertens quid id Satan potissimũ moliretur, nempe vt tandem in ipsum Deum insurgeret, suam illam constantiam multis admodum inconsideratè, quasi apud ipsius Dei tribunal, dictis contaminauis, atque adeo parum absuit quin Deum ipsum accusans victoriam Satana cederet. Commiseratus autẽ seruum suum ille qui etsi interdum reſt. vñ ap. Paulu (vt de se loquitur Apostolus) suos velis sermõndi, nunquam tamen illos sic premis, quin eos oportune subleuet, primum excitauis Elium qui tum illorum Iobi amicorum imprudentiam refutaret, tum Iobum non de antea facta sanè viza, vt illi falsò feceratis, reprehenderet, sed vt aberrantem, et nisi aliò quàm ad suam integritatem refugeret et placidum illam ac docilem spiritum reciperet, in apertam impietatem mox rursuram, sensim in viam reuocaret, tantisper dum superueniret ipse Deus, totam hanc litem decidurus. Etsi verò fatendum est Iobum non paruam instã reprehensionis, et quidem gravis et aspera occasionem multis illis inconsideratè effusus præbuisse: certum est tamen Elium pleraque aliter quàm mens Iobi ferres, fuisse interpretatum: immo etiam in ijs quæ redargui merebantur arguendus modum non semper tenuisse, quod sanctis præsertim hominibus vehementiore natura præditis vsuuenire consueuit: vsque adeò res est ardua tum etiam quum rectè agimus, in neutram partem peccare. Sed si quis consideret quò vsque se Iobus importunitate illorũ accusatorum, et humanis viribus intolerabili calamitate adactus, extra viam proripuerit: et quàm sit persinax in omnibus existimationis suæ tuenda iudicium, præsertim quoties ab ijs la diffusur quos minime oportuit: fatebitur non blandiore, sed tali prorsus censore et censura opus fuisse Iobo, vt penitus sese Deo subijcere doceretur: sicut facere perrexit, donec ab amicis ipsius vitam acerbissimè caluniantibus ad istas disceptationes pertraheretur, sic tamen aberrans vt subinde in viam redeat, vt præsertim ex cap. 9. apparet, vbi eadem iisdem pene verbis proficitur, quæ et Elius, et Deus ipse post Elium,

Elium, Iob inculeant. Elius igitur (celebris & ipse à genere, qui à doctoribus interpretibus probabiliter genus traxisse putatur ex Nachore Abrahami fratre ex Gen. 12. 21.) superioris disceptatoris auditor, quum utrinque silentium factum esset, interloqui cap. 2. sermone sex integris consequentibus capitibus, aliquatenus quidē aduersus Iobi accusatores, propriè verò ac præcipue aduersus ipsū Iobū continuato: cuius scire quod ad Iobum attinet, proponitur huius cap. ver. 1. & 2. quod videlicet non contentus negare se talem esse qualem ipsum esse falsò tres illi calumniabantur, ut inde ipsum colligerent propter talia scelera affligi, eò usque progressus esset ut diceret causam tantæ sibi infligenda calamitatis inuenire Deum in ipso non potuisse: atque adeò infestè cum ipso Deum sic agere videri nequire, nisi ad summam illam et inscrutabilem rerum omnium causam, nempe ad voluntatem Dei, quatenus omnibus secundis causis praeit, deueniretur: quasi verò Deus si summo iure uti vellet, in sanctissimis etiam quibusque iustissimam causam non sit deprehensurus cur ipsos non tantum pænis quantiscunque in hac vita puniat, sed etiam extremo exitio addicat. Illos autem Iobi accusatores paucis quidem sed grauitè à vers. 3. ac deinceps usque ad finem capituli in eo reprehendit, quòd eo omisso in quo Iobus erat redarguendus, pergerent, eorum scelorum ipsum accusare, quorum tamen nullam adferrent probationem. Intermixta verò longissima præfatione, sese excusat, quòd à tate multò quàm illi inferior, prodire tandem in medium audeat, ac etiam ab illis omnibus dissentire.

CAPVT XXXII.

1. Tunc desisterunt tres illi viri respondere Iobo (super eo) quòd ipse iustus esset in oculis suis.

2. Excanduit autem ira Elius filii Barachelis, Buzitæ, ex cognitione Rami, aduersus Iobum: excanduit, inquam, ira eius in Iobum, quòd is iustificasset animam suam (id est seipsum) præ Deo.

3. In tres quoque ipsius amicos excanduit ira eius, propter eam quòd non inuenerant responsum & (tamen) damnarant Iobum.

4. Sed Elius expectauit Iobum in sermone: quoniam erant seniores ipso diebus.

1. Et hætenus quidem respondere desierunt tres illi Iobo suam innocentiam aduersus eorum criminationes confidentissimè asserenti. 2. Quod animaduertens Elius adstantium

stantium vnus, celeberrimus & ipse genere, Barachelis videlicet filius ex cognatione Rami quæ ad Buzitarum familiam refertur, grauiter admodum aduersus Iobum commotus est: non quod obiectas sibi criminationes inficiaretur, sed quod in vnicam suam tuendam innocentiam intentus, multa inconsideratè de se dixisset: modò comparans antea vitam innocentem vitam suam cum tanta tamque repentina calamitate: modò coram ipsius Dei tribunali valde securè sese sistens: vt planè magis de sua tuenda integritate, quàm de iustitia Dei placidè agnoscenda & prædicanda laborasse videretur. 3 Nec tamen illis tribus Iobi accusatoribus subscripsit, immò grauissimè quoque illos in eo coarguit, quod nihil habentes quo Iobum accusationem ipsorum inficiantem refellerent, pergerent tamen eum habere pro conuictò.

4 Quamuis autem grauiter illos audiendo fuisset commotus, nec Iobum tamen, quamdiu sibi visum est, loquentem, nec etiam illius accusatores, quod inter illos omnes esset minimus natus, ausus est interpellare.

5 *Videns itaque, Elius non esse responsum in ore virorum illorum virorum, excaudit ira ipsius.*

6 *Et incipiens loqui, Elius (inquam) filius Barachelis Buzite dixit, Paruus sum diebus, vos autem valde senes, idcirco repressi me, & veritus sum sententiam meam vobis indicare.*

7 *Dicebam, dies loquentur, & annorum multitudo patefaciet sapientiam.*

8 *Profectò Spiritus est in hominibus, sed inspiratio Omnipotentis facit vt sapiant.*

9 *Non sapiunt magni, nec senes intelligunt iudicium.*

10 *Idcirco dixi, Audi me, indicabo etiam ego sententiam meam.*

5 & 6 Animaduertens autem Elius Buzites, Barachelis filius, eò redactos à Iobò tres illos viros, vt non haberent quod illi responderent, grauiter apud se propterea indignatus, in hos tandem sermones erupit. Prodeò quidem ego iuuenis apud vos ætate valde prouectos, sed imposita mihi à vobis necessitate loquuturus, postquam diu multumque me ipsum repressi. 7 Sperabam enim fore vt vos quidem hac ætate dignos sermones proferretis, ego verò sapientiam quam senectus ipsa vos docuisset, ex ore vestro exciperem.

Q

8 Sed,

8 Sed, vt res ipsa docet, inest quidem hominibus vis illa ratio cinatrix, sed quæ nisi Dei afflatu dirigatur, verè sapere non possit. 9 Nec enim vel authoritas ipsa sapientiam, vel senectus per se rerum rectè dijudicandarum facultatem supeditat. 10 Itaque quum & ipse quid hac de re tota sentiam, proferre cogar, velim vt me singuli diligenter & attentè audiat.

11 *Ecce, expectaui verba vestra, auscultavi usq; ad sensa vestra, tantisper dum inuestigaretis sermones (id est, perpenderetis quid esset Iobo appositè respondendum.)*

12 *Vos deniq; consideravi, & ecce non est Iobo redargutor, qui sermonibus eius respondeat.*

11 Obijci quidem certè mihi leuitas nequit ita vobiscum agenti, vt qui nunquam vos loquentes interpellarim: immo non tantum quid diceretis, verum etiam quid dictum velletis attentissimè auscultarim, expectans dum vobis in mentem veniret quid esset solidè lobi verbis opponendum.

12 Expenfis autem omnibus quæ sunt à vobis profecta, comperio nihil à vobis prolatum quo Iobus meritò possit conuictus videri.

13 *Necque verò dicite, inuenimus sapientiam, Deus propellit eam, non homo.*

14 *Nam (ille quidem) non instruxis aduersum me sermonem: (tamen) etsi non vestris verbis, illi respondebo.*

13 Nec est sanè quòd contrà statuatis inuenisse vos id quod res est, & quo vel vno planè conuincatur Iobus: quòd videlicet, quum non humanitus hæc tanta & tam repentina calamitas, sed planè diuinitus sit ipsi inflata, Deo ipso iudice reus eorum scelerum peragatur, de quibus illum arguitis.

14 Nec enim illi defuerunt, vt audiuiistis, quibus vestras istas accusationes abundè refelleret: cui tamen habeo quæ respondeam, sed ita vt minimè vestris vestigijs insistam.

15 *Territi sunt, non responderunt ulterius, remouerunt à se sermones.*

16 *Nam expectaui, sed non loquantur, sed subsistunt, nec ulterius respondent.*

17 Itaque proferam ego quoque partem meam: indicabo etiam

ego sententiam meam.

18 *Sum enim plenus sermonibus: urges me Spiritus ventris mei.*

19 *Ecce venter meus tanquam vinum non apertum, & tanquam vires non, rumpitur.*

20 *Loquar ergo & erit mihi dilatio, aperiam labia mea & respondebo.*

21 *Amabo (verò) ne accipiam vultum cuiusquam (id est, absit ut in cuiusquam gratiam utar dissimulatione) & apud hominem utar cognominis (id est, adulatorijs verbis.)*

22 *Nescio enim cognominare (id est, blandiri) (nam) statim cremaret me factor meus.*

15 16 & 17 Sed ex circumstantium corona nullus istud mihi rectè vitio verterit, quòd, istis usq; adeò percussis ut ne hiscere quidem amplius audeant: & illis frustra tam diuturno ad respondendum concessio spatio, penitus obmutescant: ego quoq; nonnihil pro virili mea collaturus, quid hac de re mihi videatur exponam. 18 & 19 Tam multa verò hic mihi suppetunt dicenda, ut continere me ne si maximè quidem velim, spiritus hic meus patiat: totus videlicet haud secus turgens ac vter vini, vel etiam musti plenus, breui, nisi recludatur, disrumpendus. 20 Loquar igitur, ut respirare mihi liceat, & intus tam diu concepta tandem liberè profundam. 21 Nec verò quisquam offendatur, quæso, si nulla cuiusquam habita ratione quæ veritati officiat, liberimè loquar, neque in gratiam cuiusquam blandas illas præfationes adhibuero. 22 Nec enim artes istas assentandi noui: & si forsàn id facere studerem, parata esset aduersum me seuerà conditoris illius mei ultio.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXXIII.

Etiam dicimus multa Iobi dicta sinistrè interpretatũ, et quomodo non immeritò, seuerius tamen reprehendisse, quod sic demonstro. Agendum consideretur quæ post præfationē, & eam quidē satis aculeatā, septem primis versibus cōprehensam, hoc capite, exagitat vers. 9. & priore parte versiculi decimi. Nusquā prorsus comperietur sic loquutus Iobus: sed hæc inde colligit Elius, quòd non semel innocentiam

suam apud ipsum Dei tribunal Iobus erat huius etiam verbi professus,
 Si disposuero iudicium, ego iustificabor. Item, Loquar, & responde
 mihi: Quot sunt mihi iniquitates & peccata? Per enumerationes me-
 as indica mihi cap. 13. 18. 22. & 23. Sed ista sic fuisse à Iobo dicta,
 non ipsius Dei habita ratione, quasi sese apud illum esse aduersari
 cogitaret, sed ut anteactam vitam suam tanquam sceleratam ami-
 cis suis calumniariis responderet, satis liquet tum ex alijs locis plu-
 rimis, tum ex his ipsius verbis cap. 9. 2. Quomodo se iustificabit ho-
 mo cum Deo? Si velit cum eo contendere, non respondebis ei ad unum
 ex mille: & cap. 14. 4. Quis munditiam ex immunditie eliciet? &
 multo etiam apertius cap. 9. 20. & 21. Si me iustificauero, os meum
 condemnabit me. Perfectus ego? non noverim animam meam. Certum
 est igitur illa Iobi dicta à Elío aliter accipi quam mens ipsius Iobi
 ferret. Ad alteram autem vers. 10. partem, et vers. 11. quod attinet, to-
 tidem quidem illis verbis usus fuerat Iobus cap. 13. vers. 14. 16. et 27
 immoderata quadam vehementia usus, sed hæc certè à gravissimo in-
 credibilibus pene doloris sensus, non autè à superbia, ac multò minùs
 ab impio quodam affectu profecta, consolatione potius, et ad constan-
 tiam exhortatione, quam obiurgatione tam aspera indigebat. Aliud e-
 nim est modum non satis tenere in tam iusta lamentatione, quam ad-
 uersus Deum ipsam arroganter contendere, quod posterius nunquam
 certè fuit Iobo propositum. Est istud ex vers. 12. Deus est maior homine,
 & ex vers. 13. Deus omnia verba sua non loquitur, quorsum in Iobis
 detorta, quia nemo gravius quam ipse Iobus de inscrutabili Dei plu-
 rimis in ipsius gestis sapientia subinde disseruerit? Sed & illa quæ se-
 quuntur ad finem vsq. & citius de duplici ratione, una quidem exequ-
 lantia, altera verò adaptantia qua suos erudire Dominus consuevit,
 etsi rectè et verè dicuntur, tamen idcirco aptè. Nam reuera Iobus,
 etsi sub hac quoque ferula proficere ipsum oportuit, mentem ob illam
 causam fuerat Satane velut in manus traditus, sed ut in eo sic pro-
 bato Deus de hoste suo triumphans singulare nobis tum sue in confir-
 mandis suis bonitatis, tum verè piorum constantie exemplum præ-
 beret. Elíus igitur in summa, quamvis Iobo contra trium illorum cri-
 minationem rectè patrocinatus, & maiorem in Iobi sermonibus mo-
 derationem meritò requirem, tamen iustas multas excusationes Iobo
 reliquit, minimè fortassis illas tandem suppressuro, nisi Deus Iobum,
 & ipse quidem, sed moderatissima omnia reprehendem, totam
 controuersiam tum verbis tum re ipsa definiuisset. Cur autem nihilo-
 minus neque Iobus ad hæc tam copiose dicta quicquam responderit,

neque

neque Deus tres alios grauiter increpans, Elium vllò modo reprehenderis, suo denuò loco exponemus.

CAPVT XXXIII.

1. Et verò, Iobe, audi quæ sò sermones meos, et omnia verba mea ausculta.

2. Ecce nunc aperiàm os meum, loquar lingua mea in palato meo.

3. Reclitudo cordis mei (erunt) dicta mea, et sententiam labia mea puram loquentur.

4. Spiritus Dei fecit me, et halitus Omnipotentis viuificauit me.

5. Si possis responde mihi, dispons (rationes tuas) coram me, confiste.

6. En ego iuxta os tuum (adsum) pro Deo: è luto sum formatus, etiam ego.

7. Ecce terror meus minimè te consternabis, et manus mea super te non erit gravis.

1. Neque verò habeo duntaxat, Iobe, quæ meritò in tuis accusatoribus reprehendam: sed mihi vel p̃cipuè tecum est negotium. Velim igitur vt quæ sum dicturus æquis animis audias, & quàm attentissimè auscultes. 2. Nec enim leuia quædam, sed præmeditata, sed quasi intelligentiæ meæ palato prægustata, sum prolaturus. 3. Nullo denique motus præiudicio, sincerè & absque vllò fūco proferam animi mei sensa. 4. Sum autem homo & ego à Deo conditus, & ea viuens anima qua homines cæteri. 5. Neque te in hac calamitate positum verbis vel auctoritare obruere cogito: sed si quid habes quod excipias, liberum tibi esto quæcunque voles, & quo voles ordine securè disposita regerere. 6. & 7.

Quoniam enim te quum ad Dei tribunal prouocares, audiui sollicitè illum deprecari, & quidem meritò, ne te suæ Maiestatis illius splendore perterrefaceret, en habes quod tu postulasti. Adsum enim ipsius Dei vice & nomine, homo tui similis, ex luto efformatus: vt te conqueri non possis meum terribilem conspectum, aut insultum vllum meum ferre non posse.

8. Profecto dixisti in auribus meis, et vocem sermonum audiui.

Q 3

9. Purus

9. *Purus sum, et absque transgressione: sum mundus, nec est iniquitas mihi.*

10. *Ecce confractioes aduersum me inuenit, et habes me pro hosse.*

11. *Ponit in cippo pedes meos, obseruat omnes semitas meas,*

12. *Ecce in hoc non comperiri iustus, respondeo tibi. Nam maior est Deus homine.*

13. *Cur aduersus eum contendisti? omnia enim verba sua non effatur.*

8. Hoc igitur non inficiaberis quod audiente me, & verborum tuorum sonitum probè percipiente, dixisti. 9. Audiui, inquam, quum diceres, Sum purus & expers sceleris, sum mundus, nec est in me iniquitas. 10. Ecce tamen caprat qua ratione me conterat, & me tanquam hostem persequitur. 11. Immo quasi vereretur ne sibi elaberetur, arctissimis compedibus me constrictum tenet: & ita me quacunque incedo sollicitè obseruat, vt vbicunque pedem posui, ipse quoque vestigium figat. 12. Hæc verò quum diceres, lobe, aio, te iustum non deprehendi. Annon enim nosti quanta sit inter Deum & homines imparitas? 13. Cedò igitur quæ hæc est confidentia? audere te cum Deo contendere, cui potius æquo placidòque animo subijcere te totum debuisti? Nec enim ille omnium factorum suorum rationem reddit, vel reddere tenetur.

14. *Sed semel loquitur Deus & secundo ei qui non videt ipsum,*

15. *In somnio (&) visis nocturnis, quando inuadis sopor homines dum dormitant in cubilibus suis.*

16. *Tunc reiecit Deus aurem hominum, et castigationem eorum obsignat.*

17. *Vt hominem auertat (ab) opere, et elationem à viro summoveat.*

18. *(Qui) prohibeas animam suam à sepulchro, et vitam suam ne incidat in gladium.*

14. Nec tamen queri possunt homines quòd ab ipso non præmoneantur, vt qui contrà non vno modo sed multipliciter eos qui se ab ipso auertunt, ad se intuendum reuocare consueuerit. 15. & 16. Interdum videlicet (quod tu Eliphaze initio tuorum sermonum commemorasti) per somnia & nocturnis visis, quum alissimo sopore correpti sunt homines,

Cap. 33. IN IOBVM PARAPH. 247

nes, vellicans ipsorum aures, & imminentes ipsis castigatio-
nes animis eorum inculpans, vt præmonitos doceat quæ
facere destinarant abijcere, & elatos vetet in malè susceptis
perseuerare, sic tandem præsentem seu ex morbo, seu ex gla-
dio interitum euasuros.

19. *Redarguitur etiam dolore (quispiam) super cubili suo, et
multitudo offusum eius, vehemente.*

20. *Est abominatur eius visa pariem, et anima eius cibum desi-
derabilem.*

21. *Deficit caro eius à conspectu, & conteruntur ossa eius (&)
non videntur.*

22. *Appropinquat fossæ anima ipsius, & visa eius lethalibus
malis.*

19. & 20. Interdum verò quum his monitis quispiam non
obtemperat, pergit tamen Deus cum veluti secundò com-
pellare in lecto prostratum, & grauissimo quopiam crucia-
tu, sicut tu nunc experiris, ad intima vsque ossa diuexatū, vs-
que adeò vt deiecto prorsus appetitu cibum omnem respu-
ant. 21. & 22. Quinetiam sic apparent morbo emaciati
omnes ipsorum artus, vt, ne exceptis quidem illorum ossi-
bus, nulla in ipsis conspiciatur hominis figura, & neque vi-
uere, sed iam in fouea iacere videantur; neque remedijs vllis,
sed ijs potiùs indigeant à quibus ipsorum cadauera effe-
rantur.

23. *Quòd si apud eum adfuerit angelus (id est diuinitus
missus quispiam) interpres vnus ex mille, qui annuntiet ei re-
finitudinem ipsius, (id est, quid facere ipsum pro officio o-
porteat.)*

24. *Tunc (Deus) miserebitur eius, et dicet, Redime illam, ne
descendat in foveam, Inueni propitiationem.*

25. *Tenerescet eius caro præ pueritia, redibit ad dies adole-
scentiæ suæ.*

26. *Deprecatus (enim) fuerit Deum, qui placatus fuerit ei, et
præbebit ei videndam faciem suam cum hilaritate, ac restituet ho-
mini iustitiam suam.*

27. *(Ille verò) intuebitur in homines, et dicet, Peccavi, et re-
Etum perueri, neque (id) profuit mihi.*

28. *Redemit animam meam ne transires in fossam, et vita mea
videt lucem.*

23. Quodd sitam misero illi adfuerit diuinitus vir Dei quispam, sequester inter illum & Deum futurus, qualem vix vnum ex mille inuenias, à quo in rectam illam Dei viam reuocetur (tuum autem est Iobè expendere an non hoc beneficio te nunc dignetur Deus.) 24. Tunc quamrumuis desperata illius hominis salus videretur, misertus eius Deus sequestrum illū iubebit ei renuntiare impetratā esse ipsi liberationem quominus in foueam descendat, & quidē eo quod Deus ipse sit ei nactus certo redemptionis pretio. 25. Mox autem ad hanc Dei vocem putris illa ipsius caro, tenera & nitens apparebit, qualis est in pueris, vt credi possit in adolescentiæ florem restitutus. 26. Ipse verò sicut Deum sibi reconciliatum fuerit deprecatus, ita hoc beneficium ab eo consequetur, vt eius vultum quem antea tantopere exhorrescebat, hilari & exultans, recepta quam prius amiserat iustitia, intueatur. 27. Quinetiā sese ad reliquos homines conuertens, & publicè Deo gratias agens, vt beneficij memorē hominem decet, Ecce, inquit, peccaueram, & rectam viam deserueram, vnde in tantas misérias merito incideram. 28. Ille verò me quominus in foueam detruderer liberauit, cuius etiā beneficio hanc nunc lucem aspicio.

29. *Ecce omnia ista facit Deus bis & ter cum homine.*

30. *Vt auertat animam eius à fovea, & vt illustretur in luce viuentium.*

31. *Attende, Iobè, audi me, tace & ego loquar.*

32. *Si sine sermone (id est, si habes quod dicas) responde mihi, loquere, nam cupio te iustificare.*

33. *Quodd si non sunt, n audi me: tace, et docebo te sapientiam.*

29. & 30. Et ita quidem solet pro benignitate singulari sua, Deus, idque non semel sed repetitis vicibus sese cum hominibus gerere, vt præsenti exitio illos eximat, & vt huius vitæ luce fruantes quàm felicissimè & quàm diutissimè conspici inter supersilites versentur. 31. Hæc autem vide, Iobè, vt patientissimè audita quàm attentissimè expendas: tace, inquam, tantisper dum loquar. 32. Vbi verò loqui desiero, si quid habes quod excipias, responde & intrepidè loquere. Nihil enim magis cupio quàm vt iustus cōperiaris, nedum vt tuis aduersarijs assentiar. 33. Sin minus, tacitus auditor es: neq; te huius silentij pigebit, quandoqui-

doquidem ex me quid sit hac de re sapienter sentiendum intelliges.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXXIIII.

Pergit Elius Iobum quamvis dissimili ratione, tamen acerbis penè quàm illius amici accusare, quasi videlicet aduersus Deum ipsum insurrexisset. Et fatendum quidem est, Iobum, quod & ipse à Deo reprobatus agnoscit, ab amicis iniquissimè cum ipso agentibus toties exagitatum, multa non tantùm liberius, sed etiam inconsideratius, inter suos eiulatus, ut toto penè cap. 10. effudisse, & refellendis amicorum criminationibus ita fuisse intentum, ut non omni ex parte nec placidè prorsus, in Dei voluntate acquiesceres. Nunquam autem illi in mentem venisse ut vel sese peccati experiri diceret, vel Deum ut iniustum argueret, ex plurimis ipsius quem adfert defensionis locis perspicuè apparet. Ceterùm utitur Elius primis tribus versibus præfatione summa grauitatis plena, & quidem odioris quoddam Iobi dictum vsurpans ex cap. 12. 11. & alterum vers. 4. ex cap. 9. 32. quasi omnes ad seculum damnandum Iobum euocans. Deinceps verò vers. 5. & 6. & 9. proponit accusationis sue capita, pauculis ad exaggerandam accusationem interpositis vers. 7. et 8: quæ postea denuò refellit vsque ad vers. 31. de iustitia quidem Dei perpetua magnificet, sed non sanè necessariò differens, quum id non modò nunquam negasset, verùm etiam apertissimè professus esset Iobus, immò de illa aut ex eo ex potentia Dei totidem penè verbis cap. 12. demonstruisset, atque non Elius à vers. 13. ad 31. vsque, cuius verba manifestè vsus peruertit. Iobus enim sese iustum prædicans, minimè repugnare voluit ijs quæ tum alibi, tum vsque adeò expressè dixerat supra 9. 20. sed aduersarij à quibus sceleratus hypocrita fuisse dicebatur, suam innocentiam opponit, id quæ verè, ipso quoque Deo iuste, supra 18. et 2. 2. sicut et Paulus 1. Cor. 4. 4. Corinthios respiciens, Nullius rei mihi sum, inquit, conscius: addens postea quòd ad Dei tribunal attinet, Non sum tamen per hoc iustificatus. Illud verò, Remonis à me iudicium meum, quod totidem verbis dixerat Iobus supra 27. 2. non ad Deum quasi iniustè agentem, sed ad illum in qua versabatur calamitatis magnitudinem refertur, ut quæ tanta et talis esset, ut in eam unam intuentes homines non possent non existimare nihil eiusmodi cadere in quemquam nisi sceleratissimum posse,

posse, sicut ex tota sermonis illius serie liquere facile potest. Nec illud, Sine transgressione, addiderat Iobus supra 6.4. quae verba odio-
re inculcat Elius vers. 6. Denique, quod Iobo exprobratur vers. 9. quasi
dixisset, Non prodesse cuiquam si ambulaueris cum Deo, immerito
quoque tribuitur Iobo, quod amen sitis extidisse testatur Propheta
Psal. 73. 13. Dixerat enim aliud Iobus, & quidem verissima, sap.
9. 22. aduersariorum calumnias refellens, nempe tum probos tum im-
probos à Deo consumi, id est quantasuis huius vitae miseriae & ca-
lamitates tum probos tum improbos immitti, ac proinde ex huius
vitae statu prospero vel aduerso de probitate vel improbitate cuius-
piam ferendum non esse iudicium: quod verissimum esse conuince-
bat ipsius Iobi exemplum, & quotidie ex eo enuncitur, quod non al-
lia sit Ecclesia vera in hac vita conditio. Elius denique vers. 31 &
32. sapientissime quidem & rectissime Iobum docet, ut Deo sese
subicere discat, potius quam tantopere in praedicanda sua integrita-
te insistere, & apud ipsius Dei tribunal tam confidenter discipulare.
Sed postea sermonem suum non minus asperè quàm illam erat ex-
orsus, aduersus Iobum tanquam esset ab eà Deus ipse in ius voca-
tus, conclusit.

CAPVT XXXIIII.

1. Pergens praeterea loqui Elius, dixit.
2. Audite sapientes verba mea, et intelligentes auscultate me.
3. Auris enim explorat sermones, et palatum gustas com-
edendo.

1. Pergens autem Elius & irasci & loqui, conuerso ad
circumstantes sermone, 2. Vos, inquit, sapientes & intelli-
gentes quotquot adestis, & loquentem Iobum mecum audi-
uistis, attentè, quæso, me respondentem auscultate. 3. Au-
res enim non tantum ad audiendum verborum sonum, sed
ad res ipsas quoque dijudicandas sunt nobis attributæ: nec
palatum cibos tantum recipit, sed eorum etiam saporem in-
ter comedendum degustat.

4. Iudicium eligamus nobis, et discipiamus inter nos quidnam
(sic) bonum.

Optauit Iobus sibi dari quibuscum iudicio certaret. Age-
dum accipiamus conditionem, & ex æquo & bono causa vl-
terò disceptata, quidnam ius ipsum ferat discipiamus.

5. Dixit

5. Dixit certe Iobus, Iustus sum, et Deus summus iudicium meum.

6. Nam super iura meo mentirer? gravissima est sagitta mea, absque transgressione.

5. Status autem controuersiae in ijs positus est quae dixit Iobus, se nimirum iustum esse, & à Deo ius sibi suum ereptum: 6. aperte & sine vlla dissimulatione se ius suum asserturum: tam graui & intolerabili calamitate se tanquam sagitta immerentem transigi.

7. Equis (est) vir sicut Iobus, ebibiturus ludibrium sicut aquam?

8. Et initurus societatem cum operantibus scelus (id est cum flagitiosissimis quibusuis) et ambulaturus cum hominibus impijs?

9. Dixit enim, Non proficis quispiam cui placet (incedere) cum Deo.

7. Ecquem verò tandem Iobi similem esse comperimus, detestandum sese vltro propinans, hominum ludibria haurire tam facile paratus quàm si frigidam aquam biberet? 8. Atque adeò societatem cum sceleratissimis inire, & impijs sese adiungere paratus? 9. Quænam est enim, obsecro, hæc eius oratio, Nihil homini prodesse, si Deum ducem sequatur?

10. Ideo viri cordati, audite me. Absit à Deo foris improbitas, et ab omnipotente iniquitas.

At vos minimè recordes, audite me contrarium affirmantem. Absit enim à nobis, vt Deum illum verè potentem & in quo nihil desiderari queat, illis suis viribus ad iniustè vel improbè quidquam faciendum abuti existimemus.

11. Nam opus hominis reddis ei, et iuxta semitam cuiusque facis vt inueniat.

Nam è contrario, prout sese quisque gerit, sic cuique reppendit: & eò reuocat hominum studia, vt quod quisque sceleratus fuerit, id demum tandem nanciscatur.

12. Denique profecto Deus ille sortis iniustè nihil agit, Omnipotens, inquam, ille ius nunquam peruertit.

Et, vt paucis omnia complectar, hoc affirmo & vt certissimum asseuerò, vt in illum summè & sine exceptione potentem nulla cadit imbecillitas, sic fieri non posse vt quidquam
agat

agat iniuste, nedum vt innocentis iura peruertat.

13. *Quis imperat ei in terra? et quis constituit orbem vniuersum?*

Quis igitur es Iobe, qui toties sis ausus Deum quasi in ius vocare, & istorum quæ pateris rationem ab ipso exposcere? Num enim quempiam ipse in terris constituit, cuius consilij vtatur, nedum imperio regatur? ac non hic vnus potius orbem hunc vniuersum, quo ipsi visum est ordine disposuit, & sic constructum suo vnus nutu gubernat?

14. *Si adijceret ad eum (Deus) cor suum, spiritum eius et habitum eius ad se colligeret.*

15. *Exspiraret omnis caro simul, et homo in terram reuerteretur.*

Immo, quantum hic fallaris animaduerte. Tantum enim abest vt melior sit hominum conditio futura, si faceret Deus quod tu ab ipso flagitas: vt contrà, si penitus vellet illos introspicere, & prout affectos illos inueniret de ipsis statuere, mox illorum spiritu ad sese datorem ipsius reuocato, statim expirare & in terram reuerti simul omnes illos oportuerit.

16. *Quidd si qua (est tibi) intelligentia, audi hoc et ausculta vocem sermonum meorum.*

17. *Num verò qui ius odit dominatur? et num prorsus iusti potentem damnabis?*

16. Quodd si quid sanæ mentis habes, audi & attende quæ ex me nunc audies. 17. Dic amabo, num is meretur domini appellationem, cui ius ipsum sit exosum, quo legitima potestas omnis continetur? & cuius fuerit improbitatis, atque adeò insanix, illum audere vllius iniustitiæ reum facere, qui solus sit summè iustus simul & potens?

18. *Num regi dicere (fas fuerit) o Nequam? et nobilibus, o scelerate?*

19. (Et hoc fas erit ei dicere) *qui non suscipit vulsum principum et (apud quem) non agnoscitur potens præ tenui, quod omnes sint opus manuum ipsius?*

18. An hominem Regem fas fuerit nequam appellare, & ijs à quorum beneficentia pendeant cæteri, sceleratos illos vocando, conuitiari? 19. Et istud scilicet fas erit ei tribuere, apud quem illa summa & seipsa sola nitens æterna Maiestas pati non potest vt, quod nimium est inter homines vtitatum, maior apud eum habeatur potentum & diuitem quàm

quàm inopum ratio. Est enim ille supra omnes inenarrabiliter eminens, non precario quodam vel aduentitio iure, sed quod nos omnes sine exceptione agnoscere tenemur, ut qui idipsum quod sumus, ab ipso & per ipsum existamus.

20. *Momento moriuntur, & medio nocte dimouentur populi et abibunt: et potens aufertur, (idque) non manu.*

21. *Sunt enim eius oculi super vias cuiusque, et omnes eius gressus videt.*

22. *Non (sunt) tenebra, nec (est) umbra mortis (id est, vlla tam tenebricosa caligo) ut ibi lateant qui vacant sceleri.*

20. Hinc illæ non minùs repentinæ, sed multò latius patentés, quæ non in vno quopiam, nec in priuata cuiuspiam familia, sed in vniuerso terrarum orbe spectantur miraculæ rerum omnium conuersiones: in quibus videmus hos vel illos populos momento interire, & è suis sedibus translatos disparere: & potentissimos quosque, nulla etiam humana vi, è medio sublatos interire. 21. Neque verò ista temerè, vel nulla ratione eueniunt: sed quum neque alij alios, nec quisquam seipsum bene norit, Deus è contrario quæ quisque via incedat intentis oculis obseruat, quasi singulis singulorum vestigijs insistens. 22. Et quamuis illi sedulo latebrarum genus omne capient: nullæ tamen sunt tenebræ, nulla ne mortis quidem ipsius caligo potest obstore, quominus omnes sceleratæ vitæ deditos dispiciat.

23. *Nec enim ponit super virum vltra (id est cuiquam imponit onus grauius quàm par sit) ut eas cum Deo in iudicium (id est, ut Deum possit in ius vocare.)*

Nunquam enim cuiquam plures quàm deceat plagas imponit, ut de Deo quasi iniuria affectus conqueri merito possit.

24. *Conteritis potentes absque inquisitione, et statuit alios pro eis.*

25. *Propterea facis ut nota sint facta ipsorum, et conueritis notitiam, et avertuntur.*

26. *Pro sceleratis (id est, sicut scelerati merentur) collidis eos, in loco spectantium.*

27. *Quoniam sic recesserunt ab eo, nec vllas vias considerant.*

28. *Vt ad eum (nempe Deum) adducerent clamorem inopis, & vt clamorem afflictorum audiret.*

24. Hinc nulla quoque præeunte, quæ quidem nota sit hominibus, causæ cognitione, potentissimos quosque conterit, & alios ipsorum loco constituit. 25. Sed illis quibus eos afficit pœnis apparentibus, nocte sub qua delitescabant in diem conuersa: & ipsis subito attritis, satis quæ fuerit illorum vita patefacit. 26. Elidit enim eos, vtpote suis sceleribus id commeritos, & quidem velut in publico orbis terrarum theatro propositos. 27. Vt qui tam turpiter ab ipso defecerint, nec vlla de re minùs quàm de cognoscendis ipsius mandatis laborarint. 28. hoc tandem illis flagitiis suis assequuti, vt miseriorum ab ipsis oppressorum clamores ad Deum vsque, minimè profectò vani futuri peruenierint.

29. (Si) *dat quietem, quis exagitabit? si vultum abscondit, quis videbit eum, siue super gentem, siue super hominem simul? (id est siue de tota aliqua gente, siue de vno quopiam agatur.)*

30. *Ne regnet quispiam hypocrisa, & propter offendicula populi.*

29. Est autem à Deo tranquillitas quam si cuipiam largiatur, quis eam perturbabit? Sin autem vultum suum Deus auerterit, ecquis eum inuitum intuebitur? Neque hic quicquam interest de tota quapiam gente, an de vno duntaxat homine queratur. 30. Et ita quidem Dominus agere consuevit, ne Reges regio nomine tam specioso ad tyrannidem abutentes diutius rebus potiantur, & miseri populi indignissimè irretiti in exitium tandem ruant.

31. *Itaque ad Deum dici debes, Pei fero, non disrumpam.*

32. *Præter (id quod) video, doce me: si quid iniustum feci, non addam.*

33. *Num ex te illud rependes? nam tu illum auersatus es. Tu quidem elegisti, at non ego (elegerim.) Quod autem nostri loquere.*

34. *Viri intelligentes assensientur mihi: & quisquis sapiens audiet me, (dicentem.)*

35. *Iobus non loquitur scienter, & non sunt eius verba cum intelligentia.*

31. Non fuit igitur cum Deo suscipienda contentio sed illi potiùs ferienti verbis istis respondendum, Tu quidem me cardis, ego verò ictus recipio: neque repugno, quasi vincula

cula quibus me constringis vi abrupturus. 32. Verum quū hic mihi non satisfaciāt quæ de tuis iudicijs adhuc didici, doce me præterea quæ scire me operæ pretium est. Quod si mihi propter delictum aliquod hæc iniuncta est calamitas, cauebo deinceps ne peccato peccatum accumulē. 33. Num verò, quicquid istud sit & vndeunque sit factum vt in hanc miseriam incideres, æquum est vt sese Deus arbitrio tuo gerat? At tu, Iobe, inficiari te non potes illius de te decreto minimè acquieuisse. Tu inquam, deligere potius, atque adeò præscribere illi quomodo te tractare debuerit, quàm ipsius decreto stare maluisti: quod quidem absit vt ego admittam, exemplum tuum sequutus. Quod si quid hic habes quod istis dictis meis opponas, agedum illud effare. 34. & 35. Sed futurum planè confido vt mihi Iobum tanquā minimè intelligenter loquutum arguenti quisquis verè sapit assentiat.

36. Pater mi, probabitur Iobus vsque in seculum propter responsiones (communes) cum hominibus improbis.

37. Nam addis peccato suo scelus, & inter nos plaudis, et verba sua aduersus Deum multiplicas.

36. Neque tu verò existimato, Iobe, hæc à me dici, vel tui odio, vel vt miseriam tam misero adiciam, quum te potius vel vt iuuenis habeam patris loco. Sed hoc, pater mi, Iobe, pro certo habeto, tantum abesse vt istis responsis, quæ non tibi profectò sed hominibus minimè probis conveniunt, aliquid à Deo solatium obtineas, vt contrà non sit te defuturus magis ac magis examini suo subijcere, vt & te & illum melius nosse discas. 37. Nam tu quidem ita pergens vt cepisti, non simpliciter officio tuo defuisse, sed etiam plus satis loquutus quæ in Dei infamiam redundant, magni sceleris reus deprehenderis.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXXV.

Antea reprehenderat Iobum Elius, quòd de Deo visus fuisset vt iniuste secum agente conqueri. Nunc autem aliud quiddam exagitat vers. 2. et 3. nempe quòd negans sibi magis profuisse vitæ integritatē, quàm si sceleratē vixisset, id etiam ex eo probare cõatur, quòd

quod saepe miseri quantumvis indignè oppressi, & ad Deum refugientes non exaudirentur. supra 9.22. & 10.15. & 30.20. videretur planè sese vi iniuste afflictum, Deo iniuste affligenti neque miserum clamores exaudienti iustiorē consiliuere. Etsi verò satendum est Iobo, vi homini non tantum grauissimè afflicto, verum etiam vi à suis accusatoribus oleum camino suffundentibus indignissimè exagitato, non pauca inter lamentandum, & dum amicorum calumnias refelleret, excidisse reprehensione digna: nunquam tamen hoc illi in mentem venerat vi Deum argueret iniustitia, nedum vi sese iustitiam eo predicaret: quæ duplex horrenda blasphemia si fuisset ab eo extorta, Satià certè, non autem Iobus, in hoc certamine victoriam obtinuisset. Immo ne hoc quidem potuit ex illis Iobi quantumvis immoderatè profusis verbis colligi, si quis non rō parò precise spectet, sed loquentis sensum & dicendi candidè expendat: quum Iobus neque de ijs quæ post mortem eueniunt, sed de huius tantum vitæ statu prospero vel aduerso differuerit, ex quo rectè negat de odio vel amore Dei, siue de cuiusquam integritate vel improbatate indicandum: neque de sua iustitia aduersus Deum, sed apud Deum aduersus calumnias intentatas contenderit. Elius igitur asperius quàm oportuit Iobum redarguit, imò ne satis quidem aptè refellit quæ perperam ex ipsius dictis colligit. Ponamus enim Iobum conquestum esse de Deo vi iniusto: siue dixit: quod probos & improbos nullo discrimine cedit, siue dixit: quod nihil sibi profuisset vitæ antea & integritas: an satis aptè respondit Elius, quum diceret Deum non esse quantumlibet p̄i ac probis quasi accepto ab eis beneficio debitorem? Minime profecto. Manet enim nihilominus illud inconcussum principium, consentaneum esse Dei naturæ vi bonis quidem delictetur & beneficiat, malos autem odit & p̄ni afficiat, quantumvis nec ab illis beneficium, nec ab istis donnum recipiat: ex quo principio malè intellecto orta fuerat illa inter Iobum & eius criminatores concertatio. Elius igitur vers. 5. 6. et 7. vel appositi non respondet, vel iuracantem rō p̄i aliud in Iobo redarguit, nempe quod sui nullam habitam fuisse rationem non aliter conquereretur, quàm si Deum sibi aliquo beneficio ad referendam gratiam obstrinxisset, quale est hodie insanum illud Sophistarum de merito ex congruo & condigno dogma. Quod denique postea vers. 9. 10. 11. 12. 13. respondens ad illam Iobi querelam, quod Deus miseros ad se clamantes non exaudiret, causam omnem eius rei in clamantium preces vi irreligiose conceptas reijcit, nodum illum non penitus expedit. Ex innumero

enim

enim tum veteribus tum quotidie penè occurrentibus exemplis cōstat
piorum etiam ad verum Deum se convertere tum preses non semper
exaudiri, vel quòd nesciant quid petant vt Matt. 20. 22. et Luc 9. 55
vel quòd aliter Deus apud se decreueris, vt Ezech. 14. 14. vel quòd nō
expediat vt 2. Cor. 12. 9. Sequitur deinde duplex conclusio, sapiēs qui-
dem una & recta vers. 14. altera verò vers. 15. & 16. æquo sanè ri-
gidior, nec etiam consilio Dei consentanea, vt qui Iobū non eius casti-
gandi (quantumvis non deesset quod in eo vt & in optimis quibusq;
si libuisset, eterno etiam exisio meris o pueret) sed exercendi tantum
et probandi causa, sic illum à Sazana tractari permisit.

CAPVT XXXV.

1 Præterea respondens Elius, dixit.

2 Num hoc habes pro iudicio, (id est pro iustè dicto) Iustitia
mea est præ Deo (id est maior iustitia Dei ?)

3 Nam dixisti (id est, quæsiuisti) quid (illa) pro sis tibi, (di-
cens) Quid utilitatis capio (ex ea) magis quam ex peccato meo?

1 & 2 Adiecit autem etiam ista Elius, Vt omittam cæte-
ra, num te in eo rectè fecisse tueberis quum ea diceres qui-
bus concessis sequeretur te quidem iustum esse, Deum au-
tem iniustum? 3 Quum videlicet tuam istam quam tan-
topere prædicas iustitiā nihil tibi conferre verbis istis con-
quereris, Quā nam in re potior est mea conditio quam si
sceleratè vixissem?

4 Ego respondebo tibi sermones, et sodalibus tuis tecum.

Mihi verò non desunt quibus & te sic loquutum, & tuos a-
micos à quibus nihil ad ista tibi accommodatè responsum
fuit, meritò refellam.

5 Aspice caelum et intuere nubes, quoniam (sint) aliores te.

6 Si peccasti, quid facies aduersus eum? et si multiplicata fue-
runt scelera tua, quid illi facies?

7 Si iustus es, quid dedisti ei, et quid de manu tua accepit?

8 Viroscus tu (qui vir est vt tu) improbitas tua (nocuerit) et
filio hominis (id est homini) tua iustitia (profuerit.)

5 Vnde verò ista cum Deo de accepto & expenso discep-
tandi audacia? Intuere, quæso, cœlos quanto sint quàm tu
sublimiores, vt quantum ille à te distet noris qui cœlis est ip-
sis omnibus infinitè sublimior. 6 Siue peccaris, nihil egeris

unde accedat ei vllum detrimentum : & vt peccata peccatis cumules, nihil inde ipsi decēsserit. 7 Siue iuste vixeris, nihil ei dederis, nec vllum ipse à te beneficium acceperit, quo tibi sit obstrictus. 8 Non enim ipsi Deo, sed ei qui vir est sicut tu vir es, tua nocuerit improbitas : & contra homini profuerit alterius hominis integritas.

9 *Præ magnitudine (oppressionis) potentiores faciens vt oppressi clament, et vociferentur propter brachium (id est violentiam) potentum.*

10 *Sed nullus dicit, ubi est Deus conditor meus qui dat cantica nocturn?*

11 *Qui nos docet præ bestiis terræ, (&) præ auiibus caelorum nos reddis intelligentes.*

9 Iam verò quod attinet ad alteram tuam querelam, unde rursus consequeretur à Deo fieri probis iniuriam, quod ne clamantes quidem illos exaudiat à potentioribus oppressos, nedum vt illos vltro tuteatur : fateor quidem quàm plurimos tot tantisq; iniurijs ab ijs illatis opprimi qui opibus suis abutuntur, vt ad clamores, immo vociferationes adigantur. 10 Sed qui non exaudiuntur, non Deum sed seipsos accusant oportet, in quorum numero vide ne tu quoque meritis censearis. Nam clamant quidem strenue, sed doloris magnitudine pressi, non autem vt Dei reuerentia tacti : neque quod conditori suo placide sese subijciant : qui tamen vnus suis ad ipsum religiosè & piè refugientibus, exultationis argumentum in densissimis etiam calamitatum tenebris supeditat : 11 neque nos ea duntaxat natura præditos condidit, quæ nos sensu rerum noxiarum affici & commoueri doceat vt bestias in terris versantes, & aues in aëre volitantes : sed tum intelligentia præterea ornatos, qua Deum ipsum agnitum reueremur, tum ratione instructos, per quam rerum causas & perspicere & prospicere, ac etiam cognita remedia rectè vsurpare, possimus.

12 *Tunc clamant, sed non exaudit (clamantes) ob superbiam improborum.*

13 *Certe falsitatem non audit Deus, nec Omnipotens respiciet illud, (id est, non fauebit illi.)*

12 Hæc igitur causa est cur illi sceleratorum iniurijs oppressi, quantumlibet, at neq; apud quem, neq; ita vt decuit, voci-

vociferantes non exaudiantur. 13 Sed licet isti syncerè non clamantes idcirco non exaudiantur: nunquam tamen comperietur Deus vel istos oppressores vel ipsas oppressiones approbasse, quod exitus tandem ostendit.

14 *Etiamsi dicas (quod) ipsum non videas, (tamen) ius est apud eum, Spera igitur in eo.*

Sed, inquis, ego ipsum non video. Est. Nec enim ille humanis oculis est conspicuus, nec illa quæ sceleratis suo tempore demum euentura preparauit, statim animaduertuntur. Illud tamen negari non potest, ius omne penes Deum esse, à quo nusquā recedat. Quid obstat igitur quominus, abiectis istis contentiosis ciulatibus desperationis plenis, potiùs de Deo quàm optimè speres, siquidem penes te ius est aduersus istorum tibi obiectas criminationes?

15 *Nunc autem scito quod paululū te visitauit ira ipsius, neque inquisiuit multum admodum.*

16 *Iobus autem temerè speris os suum, et verba multiplicat absque intelligentia.*

15 Omisissis autem tor altercationibus, scito perexiguum esse quo te Deus iratus plectit, præ eo quod iure tibi infligere potuit, nisi leuiter in te inquirere maluisset. 16 Vnde satis liquet, Iob, multa fuisse abs te imprudenter effusa, & quod pluribus verbis vsus es, eò te longius ab intelligentis hominis officio discessisse.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS XXXVI.

Elins pergens, adhibita rursus graui præfatione, tribus primis versibus offert Dei iniuriā, primum in integræ uitæ hominibus partim tuandis & ornandis aduersus sceleratorum iniurias, vers. 5. 6. 7. partim si quando aberrarint, adhibita moderata castigatione in uiam, nisi per ipsos steterit, renouandis: deinde in scelera per dendis, qui ne verberati quidem emendari sese patiuntur, vsque ad vers. 15. desinentem. Et hæc quidem verè ac graniter dicuntur, sed quibus sanè minimè indignisset Iobus, nisi interdum astu doloris extra se ita fuisset abreptus: ut qui non minùs magnificè ac etiam copiosius eandem illi passim, tum imprimis cap. 27. explicauit. Ecquis enim nisi manifestè Epicureus, illud utrumque

non fatelitur? Non igitur hac de re propriè quæsitū fuerat: sed An
 omniū ac præsertim tanta, & tam repente inflicta calamitas semper
 ab irato Deo proficiat, vel pios aliquin humanitus peccantes sic
 ad poenitentia adducunt, vel sceleratos perdente. Hoc autem Elius
 quoque, affirmat, Iobū et ipse inter sceleratos, atque, adeo inter blasphemos
 quibus iratus esset Deus, rectè sensi. Sed in eo discrepat ab illis Iob
 accusatoribus, quod illi quidem Deū sic falsò existimabāt: Iob in-
 sensum ob antea factā vitā: Elius autem, ob ipsius respoſa quasi mani-
 festè blasphema vers. 16. 17. 18. et 19. quæ tamē Iobi dicta iam an-
 tea ostendimus alio sensu fuisse interpretanda vel saltem emollienda:
 quod & Deus ipse postea pro illa sua moderatissima æquitate verè
 occurrens doni pax auct. præstitit: Iob, fortassis aliqui ad huius obin-
 gationē multo magis quam antea irritatione futuro, ac tandem in hec
 ipsum præcipitiū ruituro, unde tamen illis erueret Elius etiā ipse stu-
 debat. Itaque, fateri nos oportet, Satanam nullos, ne Elo quidē excepto,
 habuisse Iob ad desperationē et blasphemiam apertam trahendo ap-
 piores suorum conatū administror, quā eos ipsos quibus id minimè
 fuit propositū, quæ est nostri illius hostis versutia. Quæ verò subijcit
 Elius, ostendens quā admirabili ratione Deus suis prospicere consue-
 verit, asperiore illa obin gatione quæ Iobū ut est verisimile maximè
 exasperasset, sic demum à v. 20. ad extremū vsq. caput 37. temperata
 & ad illas immoderatas Iobi querelas arguendas, quæ tot inconside-
 ratè dicta ab ipso extarserant, aptè prorsus accōmodata, v. iam tum
 non potuerit Iobus nō agnoscere se longius quā oporteret in iis ser-
 uantiū progressum, in quibus ipsum, ut initio facere cœperat, ac quies-
 cere dicitur: potius oportuit, quā ea scrutari diuinis semper in-
 sistæ sapientiæ arcana, quæ ipsemet toto cap. 28. fassus erat omniū cap-
 sum superare. Caterū hoc ausim affirmare, in tota Græcorum & La-
 tinorum poesi nihil extare quod cum hac grandiloquentia, in descri-
 bendis aeris illis impressionibus, possit comparari.

CAPVT. XXXVI.

- 1 Perrexit autem Elius, & dixit.
- 2 Expecta me paululum, & ostendam tibi quod præterea (sunt)
 pro Deo sermones.
- 3 Assumam (autem) scientiam meam ē longinquo, & factori
 meo tribuam iustitiam.
- 4 Nam certè non (sunt) falsitas sermones mei: habes sincerò af-
 fectum apud te.

1. & 2. Ad hæc autem, quum sese ad respondendum comparare Iobus videretur, Elius nihilominus pergens, Adhuc, inquit, paucillum sustine. Super sunt enim præterea quæ pro vindicanda Dei iustitia disseram. 3. Summam autem argumentum à rebus remotis & aliis petitis, ex quibus conditoris illius nostri iustitiæ laus debita tribuatur. 4. Et hoc tibi persuasum esse velim, me nonnisi certissima prolaturum: & cum hic tibi adesse, qui nec temerè sentiat quod sentit, nec simulatè sed sincerè tibi suæ mentis sensa sit explicaturus.

5. Ecce, Deus (est) potens, nec tamen auersatur (homines) potens et validus animo.

6. Non dat vitam sceleratis, (sed) ius reddit afflictis.

7. Non subtrahit à iustis oculos suos, sed (sunt) cū regibus in solio, ubi collocat eos in perpetuum, & atolluntur.

8. Ecce, Iobe, in summa sic habeto. Deus est quidem verè, & summè potens, sed non minùs comis ac benignus quàm & validus & magnanimus, ut qui homines minimè despiciat.

6. Idem iustissimus sceleratis minimè indulgens, ius suum afflictis tribuit. 7. Intentis oculis iustos obseruat, atque addèd cum regibus in solium euectos, nec inde temerè dei, cingendos illos collocat.

8. Quòd si vincti fuerint compedibus, & capti funibus (alicuius) calamitatis.

9. Tunc annuntiat illis ipsorum facta, et quòd transgressiones eorum inuoluerint.

10. Et retrò & aurem eorum ad correctionem, et dicit (eis) ut redeant ab improbitate.

11. Si audierint, et obsecuti fuerint, absoluent dies suos in bono (id est prosperè agentes) et annos suos in suauitate.

12. Quòd si non audierint, transibunt in gladium, et morientur sine cognitione.

8. Quòd si probos illos, utpote homines, ac proinde extra recti viam aberrantes, calamitatis quoque compedes exceperint, quibus irretiti teneantur: 9. Tantum absunt tamen ab eo ut propterea Deus illos abiectis videri possit, ut contra tunc demum illis oculos mentis aperiat, ut quid patrarint etiam atque etiam expendant, & doceantur quàm longè, sint aberrando progressi. 10. Tunc inquam, eis

aurem vellicat, vt vitam emendent, & à sceleribus auersi pedem referant. 11. Qui si Dei monitis sese obsequētes præbeant, reliquam vitam exigunt beneficijs cumulati, & hilares annorum suorum curriculum conficiunt. 12. Sin minus, traduntur gladio trucidandi, & quoniam Deum loquentem agnoscere recularint, idcirco miserè intereunt.

13. *Impuri corde accumulanti iram, neque clamanti (ad Deum) quum eos constringis.*

14. *Interibit inter pueros anima eorum, vita (inquam) eorum inter cynedos,*

15. *Erui (autem) inopem in inopia sua, & reteggit aurem eorum in angustia.*

13. Ad eos autem quod attinet qui non humana imbecillitate peccant, sed quos mala mens & malus cordis ipsius animus ad quoduis scelus impellit, quantò magis illi sese contaminant, tantò grauiorem iram numinis sibi accersunt: vt quibus ne hoc quidem detur vt in angustijs ad Deum clamantes refugiant. 14. Itaque Deo execrabiles moriuntur inter impurissimos illos inuenes habiti, quorum impura pueritia sceleratissima illi libidini patuit. 15. Deus autem è contrario inopes in ipsa illorum inopia liberat, vtpote quos in angustia versantes, quasi aure prehensos compellet.

16. *Et certè summpuisset te ex ore angustia (in) latitudinem, sub qua non est angustia, et requies mensæ tuæ (id est quæ collocantur & apponuntur mensæ tuæ) plena (esset) pinguedine (id est lautitijs.)*

17. *(Tu) verò iudicio sceleratorum redundas, & (idcirco) inus & iudicium tenens.*

18. *Certè ira (est: caue) ne auferat te iustitiam: nec magnitudo prætiij redemptionis fatias vt tu declines (id est euadas.)*

19. *Num (enim) asstimabit opes tuas? non aurum, neque omnis robur potentia.*

36. Neque verò dubium est, Iobe, si hanc viam institisses, Deum iam pridem fuisse te ex istius angustiae faucibus in æquam planitiem educturum: & tibi in integrum restituto, vitam omni honesta voluptate refertam concessurum. 17. At tu contrarium iter ingressus, ita te gessisti cum Deo disceptans, vt te plus satis reum peregeris eius iudicij quod Deus aduersus sceleratos exercet. Et hinc fieri vides vt quod ipso

ipso iure in te statuit, perster & maneat immotum. 18. Certe ira Dei in hoc tuo casu sese manifestè prodiit. Cauene te contumacem ictibus ingeminatis obterat: neque verò tibi spem vllam euadendi faciat vllum quantumuis ingens redemptionis pretium. 19. Num enim vllos opum tuarum aceruos vel tantillum estimaueris? Immo nullus hic auro ne lectissimo quidem locus, nec robur quantumuis validum irā illius remorabitur.

20. *Ne anbeles nocte de eo quòd excluduntur populi è loco suo.*

Audiui te, Iobe, magnificè de illa Dei imperuestigabili sapientia in totius mundi, ac præsertim rerum humanarum administratione differentem: Quum autem ira se res habeat, cur in ea simpliciter & placidè non acquicuisisti, potius quàm sic vicem tuam lamentareris, & noctis etiam quietem ipse tibi inuideres, dum causam istius tam repentini tui casus tam sollicitè inquiris? Nam integros etiam populos Deus, quoties ipsi libet, excindit, vt vbi paulò antè florebant, nusquam appareant.

21. *Vide ne te conuersas ad vanitatem, nam hoc delegisti præ afflictione.*

Vidè, inquam, ne te vltro in istam vanissimam curam & anxietatem des præcipitem: cui dedere te, sinistro sanè iudicio, maluisti, quàm in tua calamitate æquo animo perferenda, perseverare.

22. *Ecce Deus superemines robore suo: ecquis est illi similis doctor?*

Nam ecce, Deus robore suo cuncta longè latèque exuperat: scientia verò quis est cum ipso conferendus?

23. *Quis mandatur ei viam suam? & quis ei dixerit, facisti (quidpiam) iniquum?*

A quònam, quæso, mandatum accepit hoc vel illud agèdi? & quis illum tandem vllius non rectè facti arguerit?

24. *Memento vt magnifices ipsius facta quæ contemplantur homines.*

25. *Et quæ omnes homines vident homines (inquam) cernunt omina.*

24. Potius quàm igitur in illis inquirendis arcanis te ipsum frustra distorqueas, exerce te potius in ijs maxima laude euehendis Dei operibus quæ sunt hominū oculis conspicua.

25. Vrpote quæ in quorumvis oculos incurrant, & longè quoque disitis hominibus pateant.

26. *Ecce Deus magnus (est) nec cognoscimus eum: numerus annorum eius, nec peruestigatio est ei.*

¶ Perspectis autem & pro nostro modulò expensis omnibus ipsius dictis & factis, ecce, in summa fateantur omnes oportet potentem illum tam esse ingentem, vt cognitio nem omnem nostram effugiat: & quum sit æternus, nullam numeri annorum ipsius supputationem in ipsum cadere.

27. *Rarescit enim stillas aquarum, quæ pluuiam eliquant secundam nubem eius.*

28. *Quam stillans nubes, et demittunt super homines affluunt.*

27. Is enim est, vt à quotidianis illis incipiam, qui minutatim secat guttas aquarum, vnde pluuiæ sic eliquata, pro vaporis vnde conflatur proportionem in terras effunditur.

28. Nubibus videlicet illam guttatim & simul abundanter in homines stillantibus.

29. *Insperat quisquam cognoscat expansiones nubium: & eius tentorii sonitus?*

30. *Ecce expandit super illas (nubes) fulgorem suum, et operit radices maris.*

31. *Nam per hæc (tum) pennis sumit de populo, tum dat etiam copiosè.*

32. *In utraque vola occultat lucem, et præcipit ei super occurrentem.*

33. *Indicat hoc tumultus eius: emulatio (&) ira aduersus ascendentem.*

29. Ecquis præterea intelligentia comprehendit fulgur hac illuc ex nubibus vibrata: & sonora illa ex ipsius tentorio prodeuntia tonitrua? 30. Nam, ecce, fulgore quidem suo nubes sursum irradiat, oras autem maris deorsum eandem caligine cooperit. 31. Et hæc sunt per quæ populos, alios quidem iustis pennis afficit, alios verò, copiosè subministratis quibus alantur fructibus, fouet. 32. Tenet autem utraque vola tanquam habenas, quibus coruscantis illud fulgur regit, & illi præcipit ubi & quā occurrentis alterius nubis impetum sit excepturū. 33. Eius autem rei nūcius mox auditur

Cap. 37. IN IOBVM PARAPH. 263
auditur ingens ille fragor, exorta superioris nubis aduersus
alteram ascendentem & irrumperere conantem æmulatione
& ira.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXXVII.

*Pars prior huius capituli vsque ad vers. 14. coheret prorsus cum
superioris capituli suæ. Deinceps verò Elius paulatim ad sapientissi-
mam conclusionem accedit, Iobum eò adducens vt diuine illius Ma-
iestatis consilium, quod in physicis illis effectibus quantumlibet quotidi-
anis omnem humani caput superat, in hoc etiam suo casu contem-
plari, et quamuis sibi incompertis proximis eius causis, reuerenter ad-
orare quàm in eo frustra scrutando laborare & seipsum discruciare
malit: quem sermonem postea Deus ipse sequentibus quatuor capi-
tulis rerè diuinissimè & copiosissimè persequitur.*

CAPVT XXXVII.

1. Itaque ad hoc expauescit cor meum, & subsilis è loco suo.
2. Audite audiendo commotionem vocis eius, & fremitum qui
ex eius ore egreditur.
3. Sub toto cælo dirigit illum, & fulgor eius (est) super extrema
terre.
4. Post hunc rugit vox, & tonat vox elationis suæ, neque dif-
fert ista quum auditur vox eius.

1. Ego quidem certè ne animo quidem ista concipere
possim, quin cor mihi palpitet, quasi ex sede sua pararum sub-
sillire. 2. Et vos ipsos eius rei testes cito, qui terribilem il-
lum Dei tonantis sonitum, & tam latè reboantem quasi ex
ipsius ore mugitum illum attentè auditis, 3. & 4. Mugitum,
inquam, illum toto cælo prout huc vel illuc dirigitur latè
resonantem: & fulgur ad extremas terrarum oras vsque co-
ruscans, quod rugiens illa vox consequitur: illo videlicet
tonitru sonitum edente, summæ ipsius potentie testem, &
fulguris initium è vestigio, sequentem.

5. Tonat sua voce Deus admirabiliter: facit magna & resis-
mus eæ.

Est igitur vox illa Dei prorsus admirabilis: sed idem alia
facit

facit nihilò minora : immò tanta vt captem omnem intelligentiæ nostræ superent.

6. *Dicit enim nini, Esto in terra : et imbri pluia, et imbri pluviarum potentia ipsius.*

7. *Manu cuiusvis hominis obsequat* (id est, facit vt omnes studiosè se domi oclulis foribus cõtineant) *vt agnoscat omnes operarios suos.*

8. *Et ingreditur fœra latibula, et in lustris suis manent.*

6. Is enim est cuius audito semel mandato nix obsequuta terras obtegit, iidemque pluia, tum illa leniter stillans, tum altera summo cum impetu nimbos effundens, 7. Ad quam tempestatem agricolæ quidem domum refugientes, oclulis sollicitè foribus, operarios omnes suos per otium recensent. 8. Fœre autem ipsæ latibula sua perentes in suis lustris permanent.

9. *Ex penetrati* (id est, ab Austro) *prodit turbo, et à Mazirim* (venit) *frigus.*

10. *Ex flatu Dei* (id est suo, siue qui ab eo excitatur & regitur) *dat glaciem, et amplitudo aquarum* (est) *in arcto.*

9. Eodem iubente modò ab Austro nubes cogente tempestas oritur, modò ab Aquilone nubes dispergente, prodit frigus. 10. Eiusdem nutu excitatis flatibus aduenit gelu : & aque, quantumlibet latè sese prius effundentes, in arctum constringuntur.

11. *Quinetiam irrigatione nubes fatigat, et dispergit nubes lucis suæ.*

12. *Et ipse per circuitus* (id est in gyrum) *conuertuntur artifices ipsius, vt faciant quicquid ipsis mandatis in superficie terræ.*

13. *Siue ad virgam, siue ob terram suam, siue ad beneficentiam facias vt inueniatur.*

11. Quinetiam idem ille modò nubes pluia grauidas eousque defatigat, vt eas irrigationibus exhauriat : modò è contrario nubes illas suas fulgurantes, & tempestatum plenas dispergit. 12. Ipsæ verò nubes non temerè & incerto aëris motu, sed, quasi machinis quibusdam Omnipotentis illius Dei, certis momentis, circumductæ, id demum agunt quod illis ipse in superficie terræ peragendum præscripsit. 13. Siue nonnullos iustis pœnis sic afficere constituit : siue terras fecundare quibus benignus fauct : siue suis beneficiendi

faciendi causa, comparere illas imperarit.

14. *Ausculat istud, Iobe, sta, et perpende admirabilia potentis illius.*

Enimvero, mi Iobe, mente à cæteris illis quæ te transuersum egerunt auersa, attende istis quæ ex me audis: neque te ipsum sic exagitato, sed animo placido mecum admiranda illa Dei Omnipotentis opera perpende: ex quibus intelleges qualem te præstare in hac quantumuis ingenti calamitate debeas.

15. *Num tu nosti disponere locum illi, et facere ut splendeat lux nubis ipsius?*

16. *Nosti-ne libramenta nubium, miracula perfecti scientiæ?*

17. *Es quomodo caleant vestes tuae, quum tranquillam reddis terram à meridie?*

18. *Tu-ne expandisti cum eo æthera, (&) firmum illud simile speculo fustili?*

15. Hæc tua calamitas in cuius causas tam sollicitè & tantis cum querelis inuestigas, est instar caliginosæ nubis quæ serenitatem tibi splendentem excepit. Cedò verò cur hic in vsum tuum non conuertis quod oculis tuis quotidie intueris? Num enim tu is es qui noris quæ quibus locis, & qua serie disponendæ sint nubes, & serenitati mandare, vt, depulsis quas Deus constituit nubibus, splendeat? 16. Nosti-ne quo libramento suspendendæ sint nubes? & num mente possis comprehendere quæ omniscius ille Deus illic edixit miracula? 17. Atque adedò, vt ad te ipsum proximè accedam, satis-ne tibi perspecta est ista tam repentina vicissitudo, qua fit vt, Austro desinente tempestates in terris cière, succedat vsque adedò feruens serenitas, vt vestium calorem non feras? 18. Tu-ne denique Deo adfuit cælestem illam plagam, tam firmam, & instar speculi fustilis radiantem expandenti?

19. *Indica nobis quid ei dicturi simus: non disponemus sermones propter tenebras.*

20. *Nōne narrabitur ei si loquar? si loquutus fuerit quisquam, sanè absorbebitur.*

19. Quòd si nihilominus putas illum posse de his rebus compelli: agedum doce nos quibus apud illum simus verbis vsuri, nequid hic temerè conemur. Nam quod ad

nos

nos attinet, ne in oeculto quidem & quasi in tenebris delitescerent, nedum coram & apud eius tribunal, instituere talem aliquam orationem ausimus. 20. Quid enim clanculum effutiuero quod non ei innotescat? & quisnam cum eo disceptabit, qui non absorbeatur?

21. *Nunc quoque non videtur lux illa splendida quae est in aethere sed ventus transit & repurgat illum.*

22. *Ab Aquilone veniet aurum: in Deo formidabilis est fulgor.*

23. Ita nunc quoque sese habent res tuae, Iobe. Nusquam enim tibi nunc caelum collucet, vndique potius densissimis tenebris obsitum: sed non deest ventus, cuius aduentante flatu disiectis nimbis nitidum & sudum appareat. 22. Lux, inquam, tibi à sudifico Borea, quovis auro splendidior oritur. Sed hoc memineris, non perscrutandum, sed cum tremore reuerendum esse Dei fulgorem, in omnibus ipsius operibus coruscantem.

23. *Omnipotens! non assequimur eum: magnus est potentia, et iudicio et copia iustitia: nec ullum opprimit.*

24. *Ideoque timendus est hominibus: (sed) non videt omnes corde sapientes.*

Et ut paucis omnia concludam, Deus ille Omnipotens captum omnem nostrum superat, non minus aequitate & omnibus numeris perfecta iustitia quam potentia summus, qua nunquam ad quenquam vi opprimendum abutatur: cui propterea debetur ab hominibus reuerentia. Sed is certe non inuenit sapientes quoscunque inuenietur.

SUMMA ET DISPOSITIO

QUINQUE RELIQUORVM

huius libri capitum.

Elum audiuimus rigidiorum quidem, sed necessariam censorem diuinitus praemissum qui calumnijs amicorum irrationem factum Iobum, grauissimis et sapientissimis sermonibus, ab illo integritatis suae patrocinio, ad moderationem renocaret. Hunc autem subsequutus est ipse Deus Opt. Max. ex inopinato apparens, et captus quidem ab Ello argumentum persequens, sed ita ut quantum omnibus modis inter homines quantumvis Dei spiritu afflatus, et Deum ipsum loquentem, seu verba seu res spectamus intersit, manifestissimo

manifestissimò liqueat. Ac primò quidem non est quòd existime-
mus Deum hìc quasi in poetico quopiam dramate induci verò paraxarè
apparentem. Tota enim hac narratio testatur verò historiam hoc
loco contineri, ab aliquo postea, distante Spiritu Sancto, bona fide
descriptam, quem esse Moysen nonnulli ex Hebræis tradiderunt. Et
sanè in nullum aliud tempus reijci hac historia commodius & ve-
rissimilius potest quàm in illud quo, florentibus Idumæis, Israëlita in
Ægypto commorabantur. Scimus autè Moysen annis quadraginta
apud Madianitas vixisse, ubi hac cognovisse potuit, nempe ut proxi-
mè illos gesta, & quemadmodum primum suum lîbrum quem Gene-
sin vocamus, sic etiam hanc historiam divinisque scripsisse, probabiliter
videri potest, Deum autem per illa tempora varijs modis extra or-
dinem patribus solitum apparere constat ex illorum ac etiam infe-
riorum temporis historijs, & apud Idumæos tunc veri Dei notitiâ, et
quidem eximiam, viguisse, sermones hoc toto libro habiti demonstrant.
Locutus verò dicitur ex nimbo (sic enim malo quàm turbine interpretari)
nempe testande cælestis Maieftatis causa, ut 1. Samuel.
12. 17. siue iam tum repentè excitato quum loqueretur Elius (quò
nonnulli referunt illud, Audite audiendo, cap. superiore vers. 2. & 3.
Haedia hìc appositum,) siue qui finem sermonis Elij ex improvisò
exceperit: ut quòd toties inter disceptandum optaverat, nec tamen
sibi concedendum speraverat Iobus, re ipsa nihilominus sit consecu-
tus, nempe ut apud ipsius Dei præsens tribunal agere sibi suam cau-
sam liceret. Sed hìc sunt nobis quam plurima diligenter observanda,
quam præcipuus huius totius historiae fructus hinc sit nobis colligendus:
nempe, in primis quàm admirabilis sit Dei Opt. Max. provi-
dentia, sù in gloria illa sua tantò illustrius patefacienda, quantò ma-
gis Satan, & qui vel imprudentes vel scientes Satanæ subseruiunt,
illam obscurare conantur: tum in suis arbitrio suo, quamvis inter-
dum occultissimo, semper tamen iusto, exercendu quidem sed nun-
quam deferendu: immo tum demum potentissimè liberandu, quum
desperatissima omnia videntur. Deinde, quæso, quàm est moderata
Dei in his reprehensionibus clemencia? Quum enim nemo in illa dis-
ceptatione non peccarit, Iobus nimirum, immoderatè, quòd ad De-
um etiam ipsium attinet, multa pro sua iustitia loquutus: ipsius au-
tem amici vitam antea factam Iobi immirò culpantes, & quòd
expressè declaravit Deus cap. 42. v. 7. perperam de dignoscendo Dei
in homines odio vel amore sentientes: quàm clementer & paternò
placè affectu Deus Iobum obviargasse contentis, amicos eius licet
severius,

seuerius reprehēsus, tamen in gratiā recipit? At enim inquit, Elium dicta Iobi nou pauca sinistrē & aliter quā mens ipsius ferret interpretatum: praterit, ipsius etiam quasi resignis insistenti, et penitus videatur eius accusationi subscripsisse. Respondeo fuisse quidem Eliū diuinitus pramissum, qui Iobi non nisi acuti remedio cessuri intemperiem, proposita illa summa ac terribili diuina Maiestati gloria compesceret: sed profectam ab Elío reprehensionem eamē tantiū à Deo fuisse approbatam, quatenus et Iobum & ipsius amicos meritis reprehenderat, & de Dei maiestate rectissime aduersus illos differuerat: non autem in ipso reprehensionis modo. Quoniam enim Elius Iobum non tantum ut audacius in disputationem de Dei administratione ingressum, sed etiam quasi impietatis ac blasphemia reum accusasset, amicos autem eius parē admodum & ieiunē arguisset, immo etiam illis aliquatenus visus esset in eo assentiri, quod ab irato Deo Iobus castigaretur: Deus ē contrario Iobum grauius potius quā acerbē, non ut impiē sed ut insipienter locutum reprehendit, amicos autem eius non tantum ut imprudenter, sed etiam ut de diuinis iudicijs perperam sentientes: & de Iobo, quem illi quidem damnarant, ipse verō ab illorum calumnijs absoluit, contra veritatem loquutos asperimē obisurgat, & non nisi Iobo ipso pro illis iram Dei deprecante, ipsis reconciliatur. At cur in Elium nihil profusus? nempe cum quod à se ipsa, Dei videlicet asserenda iustitia, nihil peccasset: cum ne noua institueretur altercatio, cui semel definenda ipse dignatus erat apparere. Præterea in hac historia, ac præsertim in eius catastrophe, ut in limidissimo speculo, in Deo quidem singularis illa quædam est, & erga resipiscētes omnes ineffabilis clementia: in Iobo verō & ipsius amicis sapientissimorum etiam hominum infirmitas & terribilis luctus, scientia incerta, prudentia imprudentia, patientia impatientia, spes desperationi, fortitudo infirmitati, demissio superbia, cecilitas rebellionis permixta, nobis contemplanda proponuntur, Deo Opt. Max. tamen nunquam suos athletas deferente, & tandē benignissimē sua in illis dona coronante. Postremō verē Physices Inuicias & summum ac præcipuum eius finem, nempe ut in illis delectē: ut in dñi auctori contemplerentur, quatuor his capitibus ipse Deus nobis enarrat, ut vel hanc unam ob causam sit nobis hic liber pro incomparabili thesauro assidua lectione ac meditatione habendus. Quod autem ad belluas illas duas nempe Behemoth terrestre & Leviathanum aquatilem attingit, quarum descriptionem Deus copiose persequitur cap. 40. & 41. qua de Behemoth discun-

sur, tam consuetum uni Elephanto, ut ambigi meo quidem iudicio non possit, quin de hac una bestia differatur: quoniam non ineptè tradunt Hebraei nomine plurali, quasi Bestias dicas, appellari, quod vnicæ propter tantam molem sit plurimarum instar. Nec etiam dubio quin cap. 40. versic. 13. *Z A N A V*, qua voce solet cauda intelligi, sic vocata quod sit quiddam à tergo prominens, intelligatur, elephanti non cauda, sed proboscis, velus alterius caudæ speciem referens: quam certe ut elephanti propriam, & usus in illo animali prorsus admirandi, minimè prætermitti in hac descriptione oportuit. *Leuiathanum* autem non esse Balenam quam vocant, neque ex Cetorum genere, sed Crocodilum ingens illud & terribile Nili monstrum, ut reliquas eius descriptionis partes, ac præsertim tergum quasi monticulis impenetrabilibus confutum, & ventris laminas prætereant, manifestè ex eo liquet, quod ex cetis nullus prorsus piscis sequens generat, nullus sit collo præditus: duo verò duntaxat, nempe *Physeter* et *Orcæ* sint dentibus armati. Neque huic sententia mee obstat quod cap. 40. versic. 20. fiat lingua mentio, qua carent crocodili. Nec enim ibi dicitur *Leuiathanus* lingua præditus, sed negatur posse piscium instar capi, quorum lingua, vel labra solent hamo corripri. Idem autem & totius illius tractus gentibus, ab alto quidem mari remotis, *Ægypto* verò vicinis, cuius tunc regnum florebat, tam fuerunt proculdubio noti Elephantes & Crocodili, quam ignota fuerunt in gentes illa Oceani bellua in Arabico illo sinu vix etiam fortassis nazara.

CAPVT XXXVIII.

1. Respondit autem Iehova Iobo ex nimbo, & dixit.

Tum demùm verò æternus ille Deus satis diu sibi visus athletam suum cum Satana & Satanæ administris commississe, nec vnquam suos periclitantes deserens: ac etiam futurum prospiciens ut si fortè Iobus & ipsius amici Elio responderent, nouum exoriretur certamen: volens denique, perpetuo Ecclesiæ suæ bono, grauissimam hanc controuersiam ipsemet ore suo decidere: excitato repente nimbo diuinæ ipsius Maiestatis teste, in primis Iobum in eo in quo peccarat, et si grauius, tamen paterno affectu sic est alloquutus.

2. *Quis est iste obscurans consilia (mea) absque scientia? (id est, sua inscitia.)*

Enimuerò

Enimuerò quisnam iste est tãtò magis sese & alios sermonibus imperitiæ plenè inuoluens, quantò magis consiliorum meorum rationes & causas frustra scrutatus, nullum neque lamentandi, neque suæ tuendæ iustitiæ finem facit?

3. *Accinge, quæso, sicut vir, renes tuos: interrogabo te, & indica mihi (de quibus te rogauero.)*

Cedò igitur quandoquidem mecum disceptare libet, virum te præsta, & hoc iter ingressurus, quibus volueris argumentis, quasi succinctis renibus, accinctus prodi. Meæ sunt interrogandi partes (nam hoc tu ipse mihi liberum fecisti) tu verò te ipsum ad respondendum compara.

4. *Vbi nam eras quum fundarem terram. Indica (istud) mihi, si quidem & (hoc) intelligis.*

5. *Quis statuit eius dimensiones, quòd scias: aut quis super eam expandit funiculum mensorium?*

6. *Super quid eius bases sunt defixa, aut quis collocauit lapidem eius angularem?*

7. *Vbi tum eras quum terram, vt firmum fundamentum, mundo substernerem? Hoc tu mihi narrato, si potes.*

8. *Et quomodo sim illius dimetitus, si fortè & istud nosti: & tu ane an alicuius opera & industria mensoriam regulam illi disponendæ adhibuerim.* 6 *Quibus defixis palis illam tantam molem imposuerim: & cuius ope lapidem angularem pro tantæ sustinendæ structuræ fulcro substrauerim. Qui verò tantam hanc vniuersitatis machinam solus aptauit, te scilicet, Iobè, fulcire non poterit? qui mundum vniuersum imò te ipsum absque te condidit, te scilicet ritè, nisi consilio tuo adhibito, non gubernauerit?*

9. *(Vbi eras) quum hilares concinerent stellæ matutinae, & inbilerent omnes filij Dei?*

10. *Quòd si supera magis placet vt petamus, vbi tum eras, quæso, quum facies illæ cælestes primum inciperent fulgere, & in numerum tripudiare, & de hoc opere beati spiritus illi succinentes mihi gratulari?*

11. *Ecquis obstruxit claustris mare, quum eductum è matrice prodiret?*

12. *Quis statuit nubes indumentum eius, & densam caliginem fasciam eius?*

13. *Immo præcidi super eo statuas meum, apposuique ei repagula*

pagula & claustra.

11 *Et dixi, Huc vsq; progrediêris : & hic sſſes elatio fluctuum tuorum.*

8 Sed age, mare quoq; ingrediamur : & hic mihi confidera quifnam illud haud ſecus quàm velut ex quodam vtero, in quo prius conceptum fuiſſet, erumpens, ſuis velut oppoſitis valuis repreſſit ? 9 Quis nubes illud circum tegentes, ſurſum ſtabilitas continet ? quis illa denſa vaporum caligine tanquam ſaſcijs illud inuoluit ? 10 Annon ego, qui certo etiam & irreuocabili decreto illud quantumuis furcens, additis etiam ei repagulis & oſtijs, conſtrinxĩ ? 11 Nam huc vsq; dixi, progrediêris, & hic gradum ſiſter, quantumuis altè ſeſe attollens tuorum fluctuum impetus.

12 *An in diebus tuis imperaſſi diluculo, (&) indicaſſi aurora locum ſuum ?*

13 *Vt apprehendat alas terra, & ſcel: rati exultantur ab ea?*

14 *Et muteſcit ut lutum ſiguli, & adſcens quaſi veſtimenta,*

15 *Et prohibeatur à ſcleratis lux ipſorum, & brachium ex-celſum conſtingatur ?*

12 Et vt te ſurſum rurius attollam, num ex quo tu natus es, luci præſcripſiſti ſui exortus leges : & aurora ſignificaſti vnde ſeſe videndam præberet ? 13 Vt mox extremas terrarum oras radijs, quaſi totidem digitis, iniectis præhendar : & ad eius conſpectum diſſugientes ſclerati, ex terra diſpareant ? 14 Terra verò ad eius exortum immutata, nouas infinitas rerum aſpectabilium formas, inſtar luti quod ſiguli arbitrio effingitur, recipiat, quibus tanquam veſte verſicolori induatur ? 15 Lucis autem beneficio, deprehenſi tandem ſclerati, fracta graſſantium ipſorum ſuperbia aboleantur ?

16 *Num perueniſti vsque ad reſſus maris, & in penetrali voraginis inambulaviſti ?*

17 *Num paſcent tibi porta mortis, porta inquam vmbrae mortis vidiſti ?*

16 Quid ? num ad intimos vsq; maris gurgites penetraſti, & in voraginis illius penetralibus es verſatus ? 17 Num illius profunda, quæ verè dixerim mortis regiam, & illas ipſa penè morte tenebriſſiores vmbraſ, es rimatus ?

18 *Tu ne conſideraſti vsque ad latitudines terra ? indica nobis*

an totam illam noueris.

19 *Quenam via (sit, vbi) habitat lux, & vbi sit tenebrarum locus.*

20 *Vt illam vel istas accipias in regione sua, & quod noueris inter domus ipsius.*

21 *(Ista scilicet) nosti: quia tunc natus eras, & numerus dierum tuorum multus est.*

18 Tibi-ne verò terræ spatia perspecta sunt quacunque patent, & illam vniuersam tibi notam esse ausis affirmare?

19 Num ipsam lucis sedem nosti, & vbi sit tenebrarum statio? 20 Ita vt illam & istas in sua regione deprehensas, & acceptas, arbitrio tuo, per notas tibi semitas, deducas? 21 Nosti nimirum ista Iob, iam tum scilicet, natus, quum illas conderem, & suis vicibus disponerem, & nunc ætate quàm longissimè prouectus.

22 *Num ingressus es promptuaria niuis, & penu grandinis vidisti?*

23 *Quæ recondidi tempori afflictionis, & diei belli ac prælij?*

24 *(Nosti) qua via erumpas ignis, spargens Eurum super terram?*

25 *Quis deriuat inundationibus sulcos aquarum, & viam fulgetro tonitruum?*

26 *Vt pluuias super terram vbi non est quisquam, & super desertum vbi nemo est?*

27 *Ad satiandam vastitatem & desolationem, & vt germinare faciat egressum herbarum?*

28 *An est pluuie pater? aut quis gignit stillas roris?*

29 *Ex cuius utero exit gelu? & pruina calorum quis gignit?*

30 *Instar lapidis abduntur aquæ, & superficies voraginis concreuit.*

22 & 23 Sed quum ipsius mundi partes istæ superæ & inferæ captum intelligentiæ tuæ superent, notiora sunt tibi fortasse tum quæ in aëre ipso geruntur, tum quæ in terra ipsa conspiciuntur. Sæpissimè vidisti quum ningeret & grandinaret: & horum materiem perspicere potuisti. Sed dic amabo, nostin' quas mihi niuis & grandinis cellas construxerim, vnde quoties & qua copia libuit illas depromam, quoties vel castigare mortales, vel cum rebellibus mihi visum est belligerari?

gerari? 24 Nostin' quo coruscantibus fulminibus viam aperiente tempestates horrendæ, quales Eurvs præsertim concitare solet toto mox cælo perfont? 25 26 & 27 Quis ruitura cælius aquarum diluuiæ, quasi diductis sulcis distribuat, via per medios nimbos fulgurum & tonitruum ignibus patefacta: vt tum in deserta, & nullis hominibus culta tempestates istæ auertantur, tum regionibus aliquin aridis & sterilibus penitus futuris, quanto illis opus est humore abundè irrigatis, proferre se plautarum omne genus incipiat? 28 Cedo verò num sicut homo ex homine, sic pluuiæ generatur, vel stillæ roris gignuntur, ac non potius meo vnus arbitrio ista conficiuntur? 29 & 30 An vt factus ex matribus, sic ex alicuius vtero prodit gelu? pruina sursum gignitur? aqua in lapidum duritiem disparet? profundissimarum etiam quarumvis aquarum superficies concreta consolidatur?

31 *Non alligabis delicias Chimæ, & contractiones Chesil dissolues?*

32 *Num educes Margaroth tempore suo, et hæc cum filiis suis deduces?*

33 *An nosti statuta cælorum, aut disponis præfecturam eorum in terra?*

34 *Num attolles ad nubes vocem tuam, et abundantia aquarum se operiet?*

35 *Num emittes fulgura, et dicent tibi, Ecce nos?*

31 Et quum quatuor anni tempestatum cursum sydera moderentur, sic à me ordinatum, vt tamen non semper similis sit earum temperies: tū-ne is es, ac non potius ego vnus, qui Veris amœnitatem cohibere, qui Hyemis rigorem possim dissoluere? 32 Tēne iubente, suo tempore comparebit Aestas, & Autumnus cum liberis suis, nempe annuis fructibus, tunc colligendis, suum cursum conficiet. 33 Num curæ & administrationi tuæ commissi sunt illi fixi & incenarrabili ratione dispositi cælorum motus? num tu illorum in terris effecta, quasi præfecturas quasdam, distribuisti? 34 Tuā-ne voce iussæ nubes aquarum copiam in tuū caput effuderint? 35 An tu is es qui fulguribus prorumpendi potestatem facias: & cui iubenti se præsto adesse responderint?

36 *Quis indidit præcordijs prudentiam, & qui dedit intelligentiam?*

37 *Quis recenset nubes sapienter, & hydrias cælorum quis componit?*

38 *Quum funditur pulvis in duritiem, & glæbæ conglutinantur?*

36 Immo ad ista utcumque, non quidem efficienda, nec gubernanda, sed cognoscenda, & ad vsum suum applicanda, tum prudentiam, tum sagacitatem, tum notitiam hominibus indidit? Nam certè a seipsis illam habere nequeunt, qui à seipsis existere non coeperunt. 37 & 38 Ecquis, ut palcis illa quotidie in aëris officina fabricata comprehendam, nubes inenarrabili sapientia turmatim in cælis ad pluvendum dispositas recenset, ut minuto prius pulvere madefacto, & sic coalescente, hiulcæ prius præ ariditate glæbæ agglutinentur?

CAPVT XXXIX.

1 *Num seni Leoni prædam venari, & animam leuiculorum exples?*

2 *Quom deprimunt se in lustris, (&) manent in umbraculo suo ad insidiandum?*

1 & 2 Sed age, ad ipsas tum terrestres tum volucres bestias accedamus, ut hic quoque sciamus quantum valeas. Tu scilicet senibus leonibus de præda venando prospicis, & famelicorum leonum caput demittentium in lustris, & intra latebras insidiarum causa latitantium, ingluuiem exples: an ego potius illos providentia mea pascō, quam assequi nequeas?

3 *Quis preparat corui escam, quando ipsorum pulli ad Deum clamitant: & vagantur nec est eis esca?*

Idem te docent corui, quorum pullos omni esca destitutos, & famem crocitando testantes, ego vnus haud secus exauditos pascō, quàm si ad me vociferarentur.

4 *An nosti tempus partus ibicæ rupicolarum, & parturitionem ceruarum obseruasti?*

5 *Numerasne menses quibus (conceptum) complent, & nosti tempus partus earum?*

6 *Incuruant se, fatius excludunt, & dolores suos emittunt.*

7 *Valent*

7. *Valent fetus earum, crescunt foris, exeunt nec valent ad eas.*

4. *Geris curam scilicet partus rupicaprarum, & cernarum parturitionem gubernas?* 5. *Præscripisti nimirum illis quot mensibus sint conceptum foetum gestaturæ, & quo momento parituræ?* 6. *Immo mea vnus providentia ipsas gubernante, vbi tempus partus aduenerit, nullis egentes obstetricibus, sese incuruantes pariunt: & cum foetu, dolores omnes partus emittunt.* 7. *Hinnuli verò quamuis nulla ope externa sic exclusi, valentes ac sani matres sugunt, donec & ipsi prodeant matres relictas nunquam reuisuri.*

8. *Quis emisit onagrum liberum, & onagri vincula quis soluit?*

9. *Cuius domum constituit ipsam solitudinem, et habitacula terram salsam?*

10. *Derides strepitum vrbiū, & clamores exactorū non audis.*

11. *Inuestigatio montium (est) pascuum eius, et post omne virens inquirat.*

8. & 9. *Ecquis vnquam captiuum factum onagrum, postea cicuratum, solutis vinculis dimisit: cui nullam aliam ad habitandum sedem quam ipsa desertissima loca, & præ ariditate saluginosa constituit?* 10. *Itaque nihil est illi negotij cum vrbiū strepitibus: nec vt animalia domestica, quorum ad onera gestanda magnus est vsus, aurigarum & aliorum crudelium exactorum flagella vel clamores curat.* 11. *Ania montium sunt illius stabulum & pascuum, in quibus omnes virentes plantas sollicitè peruestigatas depascit.*

12. *Num monoceros seruiet tibi? num cannonabitur ad præsepia tua?*

13. *Num ligabis monocerotem ad sulcum (ducendum) fune suo? num occabis conualles post te?*

14. *Num fides ei quod magnum sit eius robur, et committes ei laborem tuum?*

15. *Num credes ei quod reddat semen tuum, et aream tuam coaceruabit?*

12. *Iam verò num Monocerotem tibi subieceris? num ille*

apud præsepia tua commorabitur? 13. Num vt boues confucuiſti, ſic illum funibus ſuis deuinctum vel tibi ad arandas terras præire, vel, te præeuntem ad illas, contractis glebis, complanandas, adhibueris? 14. An, quia magnum eſt eius robur, idcirco eius opera nitèris quali ab hoc animali labor tuus dependeat? 15. Num, inquam, ab illius labore meſſem credulus expectabis: & area tuæ congerendæ ſpem in illo repones?

16. (An à te) ala pauonem exultat? an (à te eſt) penna ſtruthioni & pinna?

17. Et quod humi deſerit oua ſua, & ſuper puluerem fouet ea?

18. Et obliuiſcitur quod pes eſt ea conculcaturus, et ſera campi ſit illa obtrituri?

19. Diuiter tractat pullos ſuos non ſuos: in vnum (eſt) labor eius, abſque metu.

20. Quia priuauit eam Deus ſapientia, nec impertitus eſt ei intelligentiam.

21. Tempore (quo) in ſublime ſe aſcendit, deridet equum & aſcenſorem eius.

16. Tū-ne elegantibus plumis pauonem circumueſtiuiſti? tūne tales pennas & alas ſtruthiocamelo attribuiſti?

17. & 18. At illa quamuis alioqui magnitudine cæteris auibus præſtans, oua, ab ipſo in quo iacent puluere fouenda, humi relinquit, minimè cogitans fore vel vt tranſcuntis alicuius pedibus elidantur, vel vt à beſtijs per campos oberrantibus obterantur. 19. Tam eſt immitis in pullos ſuos ſimul & non ſuos, utpote quos fruſtra conceperit & pepererit, dum nulla pro illis ſolicitudine tangitur. 20. & 21. Sic enim mihi Deo viſum eſt illum recordem, & intelligentiæ, brutis etiam reliquis communis, expertem creare: alioqui tantæ perniciſtatſis vt quum ſemel alas ſuſum expandit, non equus, non eques illum, pedibus quidem currentem, alis autem curſum remigantem, aſſequatur.

22. Num tribuiſti robur equo? num inſiſti collum eius fremitu?

23. Nam terreſtris (id eſt territum fugabis) eum vt locuſſam? robur naris eius eſt terror.

24. Fodiunt (pedes eius) ſcrobem, & geſſit robore ſuo, prodiſit in occurſum armorum.

25. Rides

25. *Ridet ad pauorem, nec consternatur, nec auertis se à conspectu gladij.*

26. *Super eum sonat pharetra, (&) ferrum lanceæ, & hastæ.*

27. *Cum succussione & agitatione terram deglutiit, nec curat quidd sit sonitus buccinæ.*

28. *Ad buccinam dicit, Euge: & eminus olfacit prælium, clamorem ducum, & classicum.*

22. Num à te suppeditatur equo robur, & terribilis ille conceptus intra collum fremitus? 23. Num leui aliquo strepitu commotum illum fugaueris vt locustam? immo meros terrores naribus spirat. 24. Viden' vt terram pedibus fodit? vt sibi placet in suo robore? vt vltro armatis occurrit? 25. Vt illi ludus est ac iocus quodd alios perterrefacit? vt nihil minus quam consternatur? vt ad gladiorum conspectum minime retrocedit? 26. Vt nec pharetræ à sessore suo gestatæ, nec eius lanceæ, nec hastæ fragore terretur? 27. Vt sese succutiens, & huc & illuc incitans, terram ipsam videtur inuadere & vorare paratus, nec buccinæ clangore vel tantillū mouetur? 28. Immo ad eius sonitum edita penè voce exultat, quasi naribus ipsis prælium, ducum tonitru, & militum acclamationes, eminus odoratus?

29. *Num ex intelligentia tua pennas recipit accipiter, et alas ad Austrum expandit.*

30. *Num ad os, (id est, sermonem) tuum attolles sese aquila, et quid? attolles nidum suum?*

31. *In petra habitat, et commoratur super verticem petreæ & arcis.*

32. *Inde seruiatur escam, eminus oculi ipsius prospiciunt.*

33. *Es pulli eius deglutiunt sanguinem, et ubi fuerit cadauer, id est.*

29. Num edoctus à te accipiter, nouis plumis, abiectarum veterum loco, receptis, alas Austrum versus calore Solis vegerandas expandit? 30. Num iussu tuo tam altè volat aquila? & tu scilicet illam doces tam editis locis nidum suum extruere? 31. in editissimis rupibus habitare, atq; aded in summis ipsarum rupium verticibus sedes suas ponere: 32. inde prædam acutissimis oculis procul obseruatam captare: 33. ibi suorum pullorum ingluuiem sanguine pascere, & vbi-
cunque iacet cadauer, edò statim euolare.

34. Deinde compellauit Iehoua Iobum, et dixit.

35. Num contendens cum Omnipotente, erudiet eum? dissuasum cum Deo respondeat ad istud.

34. His dictis Iehoua animum Iobi explorans, & velut aliquod sese colligendi spatium ei concedens, 35. Audis, inquit, ista Iobe? & fieri posse putas vt quispiam suscepta cum Omnipotente altercatione ipsum reddat eruditorem? Agedum ergo nunc, si mecum tibi libet amplius contendere, proferro si quid habes quod ad ista respondeas.

36. Respondit autem Iobus, et dixit.

37. Ecce, sum vilis, quid responderim tibi? manum meam appono ori meo.

38. Semel sum locutus: non respondebo ulterius. Immo secundò (sum locutus) non pergam.

Ad hæc autem Iobus verè Dei timentem & docilem sese præbens, Ecce, inquit, reum habes confitentem. Mene verò nihili homuncionem tibi quicquam responsare? Immo perpetuum ipse mihi silentium indixi. Satis superque in eo peccaui, quòd semel atque iterum tam confidenter sum loquutus. Absit vt ulterius vel tantillum pergam.

CAPVT XL.

1. Respondit autem Iehoua ipsi Iobo, et dixit.

2. Accinge nunc sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, et indica mihi (quæ percontatus fuero.)

Tum verò Iehoua ad rem propositam propius accessurus, nempe ad suam illam *au'toritatē*, eamque non minus iustam quàm immensam potestatem, propositis etiam alijs rursus eius exemplis asserendam, cui simpliciter & sine exceptione sit acquiescendum, illum ipsum ex nimbo rursum compellans, Vt, inquit, magis etiam hoc ipsum noris, nec vilius tuæ conscientie scrupulus inhereat, quasi te velim tyrannica vi quapiam opprimere, quod antea tibi dixi, rursus dico, Si putas aliquid in te situm quo fretus mihi obistas, age, prodi omnibus viribus tuis instructus, & ad ea quæ ex me audies, responde.

3. Num etiam dissolues iudicium meum, et me reum facies vt absolutus?

4. *An (est) verò tibi brachium sicut (brachium) Dei, & vo-*
ce tonas sicut ille?

5. *Orna te ipsum magnificentia & sublimitate, & induitor ma-*
iestate ac decore.

6. *Exera furores ira tue, & intueri quemvis superbum, & eum*
deprime.

7. *Intueri (inquam) quemvis superbum & eum deprime, et*
contere sub se (id est in loco suo) sceleratos.

8. *Abde illos simul in pulvere, et eorum vultus confringe in*
abscondito loco.

9. *Es ego quoque fateri, quòd seruet te dextera tua.*

3. Dispice tecum, Iob, quorsum tandem istis ciulatibus
 aduersum diem tuum natalem effuderis, & quousque in tua
 iustitiæ defensione sis progressus, quum de meis tum in tole-
 randis malis tum exercendis bonis tam subtiliter, vt tibi vi-
 sus es, differeres. Quæ fuerit enim mea tum in creandis,
 tum in disponendis sursum & deorsum rebus, tum potentia,
 tum sapientia, captum omnem omnium superans, tibi, pro-
 positis non paucis exemplis ostendi: & ista in teipso quo-
 que valere non agnosces? Tū-ne igitur meam illam in re-
 bus omnibus administrandis rationem possis non tantum
 comprehendere & arbitrio tuo subijcere, verum etiam infir-
 mare, vel vilius iniustitiæ arguere, vt tu quidem iustus, ego
 verò iniustus deprehendar? 4. Agedum verò veniamus
 in rem præsentem. Si tibi foret huius mundi administratio
 commissa, est ne tibi vis ea tuende rerum omnium vniuersi-
 tati qua sum ego Deus vnus præditus? vel ad terrendos aut
 etiam perdendos sceleratos mundi perturbatores, illa toni-
 truum tam terrificum vox concessa? 6. Accersere quantam-
 cunque dignitatem & sublimitatem poteris, adesto quouis
 splendore & maiestate circumcinctus. 7. & 8. & 9. Prodi
 præterea minaci vultu, qui irarum flammæ hinc inde eiacu-
 letur. Appareant tibi ex aduerso superbi & arrogantes, qui-
 bus repletus est mundus: si conspectum illorum sustinere,
 si domare illos, si elatos istos ad terram dare, & vt semel pro-
 fligati nunquam posthac appareant efficere potueris: tum
 sanè palmam tibi cedam: & profitebor te quoque in teipso
 satis ad te regendum & ab omnibus periculis liberandum
 præsidij habere, vt à quoquam te pendere minimè oporteat.

10. Ecce sanè Behemoth quem feci tecum : herbam sicuti bos comedit.
11. Ecce sanè robur eius (est) in lumbis eius, & fortitudo eius in sinibus ventris eius.
12. Agitat prominentiam suam (quæ est) sicut cedrus, nervi terrotationem ipsius sunt perplexi.
13. Ossa eius sunt ut arbes ærea, ossa eius (inquam) sicut massa ferrea.
14. Hæc bestia est caput viarum (id est operum) Dei : qui fecit eum applicat ei gladium suum.
15. Atqui montes ferunt ei germen, et omnes bestiae agrestes habitant ibi.
16. Sub umbrosis arboribus iacet : in latibulo calami & cæni.
17. Obsecrunt eum arbores umbrose (ut sint) umbra eius : circumgunt eam salices torrentis.
18. Coarctat fluvium, & non festinat : confidit quòd adducet Iordanem ad os suum.
19. Quis in oculis eius capiet eum, & vendiculus perforabit nares eius.
20. Ut autem deinceps ipse te pede tuo metiri, & intra fines tuos continere discas, ecce tibi ingentem illam belluam propono quæ vna est multarum instar, & est, ut tu quoque opificium meum : Elephantem videlicet, cuius vides quanta sit præ te magnitudo, & tamen sæno vescitur bouis instar, nec magnitudine illa sua superbè abutitur. 11. Nec est cur quisquam existimet vires illi non adesse pro corporis magnitudine. Maximum enim esse ipsius robur amplitudo laterum, & ipse sinuatus ac rugis contractus ipsius venter demonstrat. 12. Quid quòd prominentiam illam, quam proboscidem vocant, cedri instar proceram, celerrimè huc illud agit : totam ad terrefaciendos quosvis perplexis & confertis nervis contextam ? 13. Ossa verò ipsius, præsertim cava illa duo ex ipsius ore prominentia, totidem esse dixeris chalybeas fistulas : cætera verò totidem ferri massas. 14. Denique inter animalia cætera terrestria extare istud volui tanquam insigne potentia meæ testimonium : & sicut illud condidi, sic etiam ipsum armis conuenientibus instruxi. 15. Contentum est tamen pabulo quod ei montes suppeditant, nemini infestum, nemini noxium hoc animal,

mal, cuius conspectum & consortium reliquæ bestiae minime refugiant, sed potius appetant. 16. Sedes igitur illi prebent arbores opacæ, palustribus & viginosis in locis inter calamos dellescenti. 17. & 18. Vbi ramorum umbra reftos, illos, & inter filices torrentis versantes, si quando sitis corripuit, alicum ingressi, mole sua cursum frangente, faciunt ut torrens huc illuc diductus, tenuior decurrat: sic abunde bibente elephanto, ut totum vel ipsum, si ipsi adefset, Iordanem ingurgitare velle videatur. 19. Ecquis autem venator vel conspectum eum, vlla vi corperit? vel ipsius naribus laqueo per insidias perforatis, interceptum abduxerit?

CAPVT XLI.

1. Num trahes hamo Leviathanum, & fume (quem) immer-
seris ipsius lingue?

2. Num indes iuncum naribus eius, & spina perforabis eius
maxillas?

3. Num multiplicabis apud te precesitum blanda loquetur tibi?

4. Num series secum sedus, ut eum acceptes in seruum perpe-
tuum?

5. Num ludes eo tanquam amula, & ligabis eum puellis tuis?

6. Num spulabuntur focij super eo; & distribuens eum inter
negotiatorej?

7. Num implebis vinctus cunctis eius: & nassa piscatoria ca-
pus eius?

8. Impone manum tuam super illum, non perges meminisse
prelij.

9. Ecce spes illius (qui manum in illum iniecerit) frustrata
est, (immo) nome etiam ad aspectum eius prosterneatur?

1. Ecce verò ut melius etiam animaduertas, quam fue-
ris tui ipsius immemor quum tu me sic confidenter aggre-
dereris: ecce aliud tibi proponam animalis vasti & imma-
nis genus, crocodilum videlicet. Tū ne verò, nisi prorsus
infantias, illum trahere te sicut pisces hamo, & fume linguæ
ipsius immerso posse speres? 2. Num illum attractum, vel
naso, vel maxillis vnco perforatis, ex vinculo iunceo seu vi-
mineo pendentem asportabis? 3. & 4. An ille tibi ipsum
venanti,

venanti, sicut in bello victoribus victi solent, supplex cum precibus, ad pedes accidet, blandis & mollibus verbis mortem deprecans? & de servitute apud te perpetua tecum paciscens? 5. Num, sicuti facere patres cum puerulis suis iocantes consueverunt, tanquam capram auculam pedibus deuinctam, illum trades quo tuæ sese puellæ oblectent? 6. Num socij piscatores super illius captura epulas instituent, & cum mercatoribus de illo distribuendo paciscuntur? 7. Num ubi ad illum capiendum ventum erit, vel coniectis certatim vncis illum petes, vel nassa piscatoria caput eius indues? 8. & 9. Quod si quis malit suam in illum manum iniicere, næ vltima hæc fuerit eius spe sua frustrati audacia. Immo ecquis non potius ad solum eius conspectum conciderit?

10. *Non (est ita) ferox (vllus) vs excitet eum: et quis coram me sese sistet?*

11. *Quis me prauent, et reddam? (quod est) sub omni celo meum est.*

12. *Non tacebo ipsius membra, et statum virium eius, et gratiam (id est admirabilem modum) structuræ ipsius.*

10. Quum autem nemo sit tam ferox, qui vel quiescens illud monstrum ausit excitare, quis non miretur eius præfractam audaciam qui sese mihi palam ausit opponere? 11. Si quis mihi prior quicquam contulit, agedum prodeat, & hoc illi acceperim feram. Immo sanè meum est & à me est quicquid est sub vniuerso celo. 12. Immo quandoquidem huc meus sermo deuenit, placet etiam huius tam vasti animalis partes, statum omnem, & tantæ molis dispositionem enarrare, in quo tanquam singulari opificio meo, quis & quantus sum contempleris.

13. *Quis retexeris superficiem vestimenti ipsius? quum duplici lupato, quis ad eum accesseris?*

14. *Valuas facies ipsius quis aperuerit? circuitus dentium eius (sunt) terror.*

13. Quis, sicut sternendis equis fieri solet, detexerit ipsius Aragulum, sellam ipsi impositurus? ecquis cum geminis lupatis ad eum accesserit? 14. Rictus eius valuas quis aperuerit frænum ipsi iniecturus? dentes eius vndiquaque meri sunt terrores.

15. *Robora scutorum sunt elatio (ideſt dorſum eius) clauſum eſt (vnum quodque) clauſura arcta.*

16. *Vnum alteri adiunctum eſt, & ventus non ingreditur inter ea.*

17. *Vnum alteri annectitur, coherens, & non ſeparatur.*

Assurgentibus & extuberantibus toto prominente tergo ſcutis validiſſimis armatus eſt, tam arcta commiſſura ſic conſertis, vt ne ſtatu quidem vllus inter illa pateat meatus: & ea ſerie inter ſe vinctis ac continenter coherentibus, vt vnum ab altero nulla vi poſſit ſeungi.

18. *Sternutationibus eius accenditur ignis, & ipſius oculi ſunt palpebra aurora.*

19. *Ex ipſius ore faces procedunt, ſcintilla ignis, & ignea ſcintilla produnt.*

20. *E naribus eius egreditur fumus, ſicut ex olla feruente, & lebeſe.*

21. *Halitus eius prunas accendit, & flamma prodit ex ore ipſius.*

18. Si ronehos edit ſternutanti ſimilis, emicat flamma, quocunque oculos aduerterit, dicas auroræ fulgorem coruſcantem exoriri. 19. Faces ſcintillis igneis huc illuc erumpentibus dixeris ex ipſius ore emanare. 20. Fumum euomunt nares ipſius tam denſum quàm feruentes ollæ ſeu lebeſes. 21. Prunas accenſas exhalat, ore toto flammas euomit.

22. *In eius collo commoratur forſitudo, ante eum exultat triſtitia.*

23. *Particula carnis eius coherens, compacta ſunt ſingula, nec diſiunguntur.*

22. Collum eius tam rigidum & validum eſt, vt Robur ipſum videatur ei inſidère: & quicquid ſolicitudinem alijs parit, vndarum videlicet inſurgentium procellæ, excitat & exhilarat ipſius animum. 23. Artus eius minimè ſunt diuiſi, ſed continui & arctiſſimè compacti, vt vnus ab altero diuelli nunquam poſſit.

24. *Cor eius firmum eſt vt lapis, & validum vt mola inferior.*

25. *Ab eius eleuatione timens robuſti: à contractionibus, ſeſe purgant.*

26. *Siquis*

26. Siquis appetierit eum gladio, non stabit nec hasta missilis, nec lancea.

27. Reputat ferrum ut paleam, & ut lignum putre.

28. Non fugat eum sagitta, conuertuntur ei in stipulam lapides funde.

29. Tanquam stipula habentur ab ipso machina bellica, & deridet vibrationem haste.

24. Par est autem eius animus corporis viribus, tam firmus quam lapis, tam validus ad sustinendos omnes impetus, atque mola inferior. 25. Itaque fortissimus etiam quisque illum sese atrollentem reformidat, atque adeo quanto impetu ruens fluctus confringat animaduertens, aluum soluit. 26. Quod si quis forte gladio ipsum feriat, resilit duritie tergoris illius repulsus gladius atque adeo quoduis missilis teli genus. 27. Ferrum enim non magis moratur quam paleam, & chalybeam cuspidem, quam putre lignum. 28. Non fugat eum sagitta, funditorum lapides sunt ipsi tanquam stipula. 29. Immo ne tormentis quidem magis mouetur quam si stipulis missis pateretur, & ut rem ludicram habet haste vibrationem.

30. Sub eo stant acutae & testae, sternit sibi aculeata in ceno.

31. Feruere facit tanquam ollam fundam, et mare reddit mortarium pigmenti.

32. Possit lucidum reddere semitam: habueris (quispiam) voraginem pro canitie.

33. Non est assimilatio (id est simile quiddam) est, factus sine pauore, (id est) impavidus.

34. Omnia sublimia despiciat est rex supra omnes elatos.

30. Nihil moratus silicum vel scopulorum acumina, lectum sibi sternit in vligine. 31. Ibi iacens quum sese in profundo commouit, feruet aqua sicut olla, ut aquae vorticem dixeris mortarium esse quod a pigmentario agitur. 32. Transans autem mare, splendet spumans æquor & candidantis capitis speciem refert. 33. Denique nullum est in terris animal quod cum ipso conferri possit, nec ita conditum omnis pauoris expertus. 34. Alia omnia præ se despiciens, & qui planè inter omnes grandes & elatos Rex merito sit appellandus.

CAPVT. XLII.

1. Respondis autem Iobus Iehoua, et dixit.
2. Noni te omnia posse, nec prohiberi abs te cogitationem (id est, nihil abs te decerni quod re ipsa perficere non possis.)
3. Quis est iste qui consilium (meum) obscurat absque scientia? (id est, sua inscitia.) Ideo sum (quidem) locutus, sed (quæ) non intelligebam: mirabilia (sunt ista) supra me, nec (illa) noui.
4. Audi, quæso, et ego loquar: interrogabo te, et (illa) indica mihi.
5. Auditu auris audieram te, nunc autem oculus meus uidet te.
6. Idcirco auersor (illa priora) et penitet me in puluere et cinere.

1. & 2. Tum Iobus tantæ Dei ista ex nimbo tonantis potius quàm humano more loquētis maiestati impar, nec ampliùs illum pergere sustinēs, Agnosco, inquit, nihil esse quod non possis, & quàm sapientes ac iustæ sunt cogitationes tuæ, tam potenter abs te geri quidquid decreuisti. 3. Quàm merito verò, Iehoua, quæsiuisti insaniam meam admiratus, quis iste esset consilia tua quantò altiùs illa scrutatur, tantò magis inscitia sua inuoluens! Itaque, fateor, à me prolata quæ non intelligebam, utpote captum meum longè latè quæ exuperantia, ideoque mihi incomperta. 4. Mè ne verò mea culpa fuisse commeritum ut abs te verbis istis compellarer, Audi, quæso, & ego loquar? Tuum enim est sanè iubere, non audientiam petere. Tuum est loqui, meum autem te iubentem audire. Et quàm me pudet istius alterius tuæ vocis adhuc in auribus meis personantis Precor tabor te, & doce me! Sunt enim certè meæ non tuæ, interrogandi & discendi partes. 5. Contra verò quantum est istud tuum in me beneficium quòd quum te antea auribus duntaxat cognouerim, ex ijs videlicet quæ patres illos nostros audiuiimus de te nobis recitantes, nunc etiam te ipsum in isto nimbo mihi præsentem, et inde mecum loquentem sistere sustinuisti. 6. Non tantum igitur illa prius à me tam inscienter cogitata & dicta retracto, sed etiam detestor: & ecce reum habes confitentem, atque adedò, hoc etiam puluere & cinere testibus pœnitentem.

7. Et factum est quum esses loquutus Iehoua ista verba Iobo, dixit Iehoua Eliphazo Themanita, Excanduit ira mea aduersum te & duos socios tuos, quòd non estis loquuti recti de me sicut seruus meus Iobus.

8. Nunc itaque sumite vobis septem iuuenos & septem arietes, et ite ad seruum meum Iobum, et offerte holocaustum pro vobis. Iobus autem seruus meus precabitur pro vobis. Faciem enim eius suscipiam: ne faciam vobiscum stultitiam (id est ne me facerem aduersum vos, vt stultitia vestra meretur) quia non estis rectè loquuti de me sicut seruus meus Iobus.

9. Abierunt igitur Eliphazus Themanites, Bildadus Suhites, & Tsophar Naamathites, feceruntque sicut dixerat ei Iehoua, et suscepit faciem Iobi.

7. Habitis verò inter Iehouam & Iobum istis sermonibus, Iehoua longè magis tribus illis ipsius Iobi amicis infensus, vt qui nec de ipsius prouidentia, qua res humanas administrat, nec de ipsius amoris vel odij rationibus rectè essent loquuti, & preterea falsissimè anteaquam Iobi vitam calumniantes, ipsum penè in desperationem adegissent: sermone ad Eliphazum Themanitem còuerso, At ego, inquit, & duobus istis socijs tuis grauissimè succenseo, quòd de me non estis ita vt par erat loquuti, sicut seruus meus Iobus, immeritò à vobis oppugnatus. 8. Ite ergo, & acceptos septem iuuenos & arietes totidem, seruo meo Iobo tradite, per illum mihi, vestra causa holocaustico sacrificio offerendos. Precabitur enim ille pro vobis, nedum vt pro malo malum rependat. Ego verò in illius gratiam vobis reconciliabor, ne stultitiæ vestræ quam meremini mercedem, minimè de me rectè sicut seruus meus Iobus loquuti, referatis. 9. Obsequuti sunt autem Iehouæ mandato tres illi, nempe Eliphazus Themanites, Bildadus Suhites, & Tsophar Naamathites, præbito singulari docilitatis & modestiæ exemplo: vt qui etiam nec improbitate, nec maleuolètia, sed per imprudentiam peccarant. Iobus quoque vicissim facillè sicuti verè bonos & pios homines facere decet, iniuriarum omnium oblitus, quod ipsi fuerat imperatum præstitit: & gratæ fuerunt Deo ipsius pro amicis deprecationes.

10. Iehoua verò in contrariis vertit Iobi captiuitatē, orante ipso pro familiaribus suis, et auxit duplò omnia quæ ipse Iobo fuerant.

Quin-

Quinetiam ista Iobi pro amicis illis suis, à quibus tam grauius Iesus fuerat deprecatio tam grata fuit Iehouæ, vt tot illas miseras quibus captiuum illum constringebat Satanæ mox in contrarium statum conuerterit: & pro ijs quæ prius possederat Iobus, duplicia in ipsum contulerit.

11 *Venerunt enim ad eum fratres eius omnes, & omnes eius sorores, & quotquot prius eum norant, et supserunt cibum cum eo domi ipsius: et condoluerunt ei, et solati sunt eum super omni malo quod Iehoua in eum induxerat: et ac dederunt ei quisque pecudem vnam, et quisque monile aureum vnum.*

12 *Iehoua præterea benedixit posteriori (statui) Iobi præ anteriore ipsius. Fuerunt enim ei quatuordecim ouium millia, et sex millia camelorum, et mille iuga bouum, et asina mille.*

11 Mutatis enim diuinitus animis, omnes ipsius cognati & cognatæ, & qui prius ei fuerant familiares, sponte ad illum conuenientes, ciboque apud eum capto, testati suum super ipsius casu dolorem, & cum consolati, singuli pecudem vnam, & auream in aurem, ei donarunt amicitie integratæ pignus, & damni diuinitus ipsi inflicti compensationem.

12 Iehoua præterea posteriorem hanc ipsius conditionem amplificauit supra præcedentem, aded vt ouium millia quatuordecim, camelorum millia sex, iuga bouum millia sex, asinas mille possederit.

13 *Fuerunt etiam illi septem filij, et tres filie.*

14 *Et vocauit nomen vnius Ichimimam, nomen autem secundæ Kefiam, nomen tertiæ Keren-happuch.*

15 *Nec inuenta sunt samina pulchre ut filie Iobi in tota regione, deditque illis pater hæreditatem inter fratres suos.*

13 Sed & liberos ipsi donauit, quot prius habuerat: nempe filios septem, & tres filias, suis ipsarum nominibus suam præstantiam testantes.

14 & 15 Earum enim vnam Ichimimam, quasi ipsum diei splendorem: alteram Kasiam, ac si pretiosissimum aroma dicās: tertiam Keren-happuch, id est Cornu stibij, appellauit: quibus nullæ fuerunt sceminæ in illis regionibus omnibus, pulchritudine pares: tum etiam ipsi Iobo charæ, vt, quod alioqui moribus vsitatum non erat, inter filios suos hæredes eas instituerit.

16 *Vixit autem post ista Iobus annos centum et quadraginta, et vidit filios suos, et nepotes, ad quatuor usque generationes,*

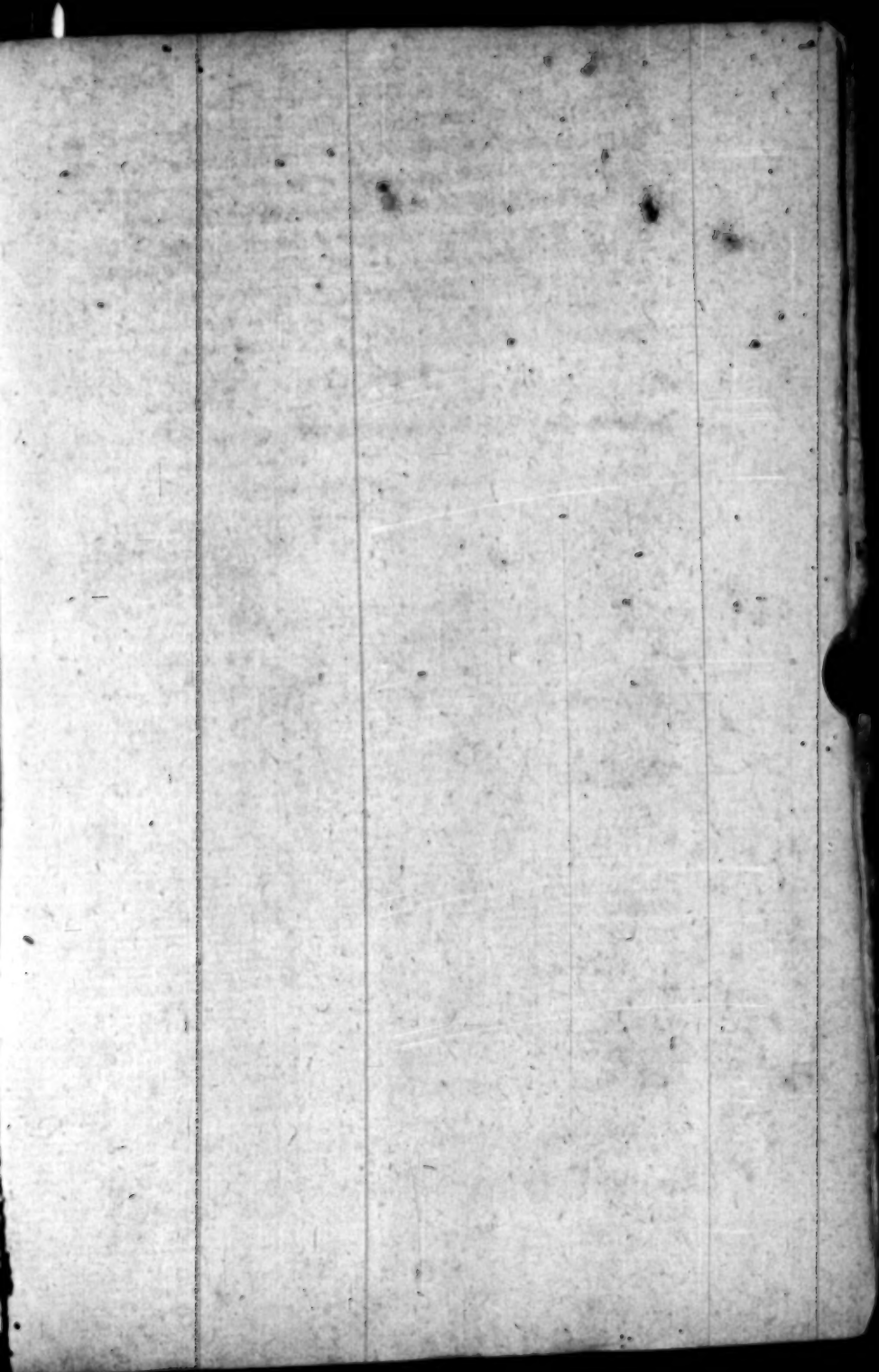
17 *Mortuusq; est Iobus senex, et satur dierum.*

16 Denique vt victorem illum suum athletam Deus
omni beneficiorum genere cumularct, superuixit his certa-
minibus Iobus annis centum & quadraginta valetudi-
ne tam constante, vt sibi nepotes ex filijs ad quar-
tum vsque gradum natos viderit : anno-
sissimus tandem & matura pro-
sus ætate mortuus.

DEO SIT GLORIA.

293
Ecclesiastes siue Concionator.

PARAPHRASIS CONCIONIS A SOLO- MONE DE SVMMO BONO HABITAE.

CAPVT I.

Verf. 1. (*Hæc sunt*) *verba Concionatoris filij Dauid, regis Ie-
rosolymorum.*

PARAPHRASIS.

DESTE animis omnium hominum
ordines, non præconem quempiam, sed
Regem ipsum de rebus omnium maximè
tum publicè tum priuatim necessarijs
concionantem audituri. Regem, inquam,
magni Dauidis filium, &, quamuis non
ad Sacerdotis munus, tamen Hierosoly-
mis, vt in ipsa veritatis & pietatis arcè, ad vos sanctè simul &
sapienter regendos diuinitus collocatum.

Verf. 2. *Vanitas vanitatum, inquit Concionator, vanitas vanita-
tum, ista omnia (sunt) vanitas.*

Hæc autem huius meæ concionis summa est: falli vehe-
menter & certa cum sua pernicie cunctos qui in rebus vllis
mundanis, siue mundum ipsum supra & infra, siue seipfos fo-
ris & intus, siue quæcunque in mundo geruntur spectent, in-
uenire se posse sperant firmum quidpiam in cuius adeptione
meritò conquiescant. Nam ego contra iterum atq; iterum
affirmo, nihil esse mundanum in mundo quod non sit in-
constans, fluxum, euanidum, vanissima denique vanitas. Ex
quo illud consequitur vanissima esse omnium illorum stu-
dia quæ a rebus tam vanis stabile quidpiam, nedum perenne,
expectent.

Verf. 3. *Quid superat homini ex cuncto suo labore quo laborat
sub sole?*

Quoniam autem omnes aut pleròsque saltem hic in me
insur-

insurrecturos video, vt qui aliter prorsus sentiant, sicut ex ipsorum studijs & moribus apparet: in primis illud quero, non ex otiosis & ignavis huius mundi spectatoribus, qui ne digni quidem sunt hominum appellatione, sed ex sapientibus illis qui multiplici sollicitudine, & varia tum animi tum corporis defatigatione sese consecuturos somniarunt eam quam captarunt quietem: ecquid suis laboribus quisquam illorum sit adeptus, quod vel in sese vel in ipsis durabile & superstes permanlerit. Nihil profecto tale consequi se potuisse fateantur ipsi necesse est, quocunque vel oculos vel animum conuertant.

Verf. 4. *Aetas (ma)abit, et aetas (altera) aduenit: terra vero in seculum perstat.*

Primum enim, si partes ipsius vniuersitatis rerum consideremus inter quas excellit homo: non singuli duntaxat homines, sed familiae, populi, gentes ex hac vita excedunt, alijs succedentibus qui & ipsi suis temporibus emigrant, vt terra theatri cuiusdam instar esse videatur in quo personae personis succedant, quibus ipsa constans & permanens momentaneum illum statum exprobet. Quod si tam est, ipsis hominibus intereuntibus, incerta & fluxa illorum vita, quid stultius est ijs qui vel in sese, vel in alijs, & vel in hac vita, vel in ijs quibus haec vita continetur, firmum & permanens aliquid inueniri posse imaginantur in quo consistant?

Verf. 5. *Et oritur Sol, et occidit Sol, et anhelas ad locum suum ubi oritur.*

Quid quod ipse huius mundi partes superat & inferat, etsi non ita intereunt vt nos quorum causa conditae sunt: at tamen suapte natura inrequietam mutabilitatem testificantur, & nobis quasi sonora voce occinunt vt alibi quam in ipsis conquiescamus? Sit nobis eius rei testis & praeco Sol ille in caelorum arce quasi Rex quidam & Imperator constitutus. Nam utcumq; permanferit ille in sese post tot secula qualis ab initio fuit conditus: & inenarrabili quodam robore fretus, tot curricula sit emensus, nusquam tamen vel momento quieuit, vel quiescit: nusquam constitit, neque consistit: sed assidua rotatione oritur & occidit, dierum & noctium vicissitudines secum voluens, & eodem vnde discesserat, vt inde rur-

sus digrediatur, regrediens. Quam igitur ille nobis tranquillitatem attulerit, in hoc vno sibi constans, quod nusquam consistat?

Verf. 6. *It ad Austrum, & gyrum tendit ad Aquilonem. huc & illuc circumiens pergit ventus, et ad suos circuitus redit ventus.*

Sin verò ad propiora nobis spatia descendamus, quid magis instabile hoc ipso quo circumtegemur aëre, regnantibus illic ventis, & totum illud spatium exagitantibus, & modò Meridiem versus ruentibus, modò ab Aquilone, terrarum ambitu celeritate incredibili peragrato, incumbentibus, ac tandem in gyrum redeuntibus, ut vnde inceperant, ibi definant, ubi defierant, ibi incipiant?

Verf. 7. *Omnia flumina tendunt ad mare, nec illud complerunt: quò tendunt flumina, inde reuertuntur, (rursus) itura.*

Age verò spectemus nobis propinquiora, & huius instabilitatis perpetuæ veram imaginem in oculos nostros incurrentem: fontes, riuos, fluuios dico terrarum sedem irrigantes. Omnes certè indefesso cursu præcipientes in Mare deferuntur. Obices oppone, in varios riuulos abundantiores aquas diuide: fluant oportet. Quoniam verò? Certè in illud ingens aquarum conceptaculum, quod Mare vocant. At ipsum Mare, ut de irrequieto ipsius ad littus appulsu & à littoribus repulsu, & in sese reciprocantes eius procellas omitam, si in illa sua mole singulis tot fluuiorum aquis receptis augescens perstitisset, iam pridem omnes terras redundans obruisset. Res autem aliter se habet. Quas enim aquas Mare ab influentibus fluuijs recipit, per subterraneas cameras ac fistulas, exhauriendis etiam ipsis alioqui fluuijs, reuomit: ut neque mare illas excipiendo & restituendo, neque fluuij illuc properando, & inde rursus remeando, uspiam conquiescant.

Verf. 8. *Res cuncta sunt irrequietæ, (quod) nemo assequi possit: neque satiatur oculus (eas) intueudo, neque expletur auris (de ijs) audiendo.*

Ita fit ut nihil in hac rerum vniuersitate quam Mundum appellamus, constans & firmum inueniatur, omnibus perpetuo motu agitis: in quarum rerum contemplatione, quæ nec mente comprehendi, neque verbis explicari potest,

test, quantumcunque te defatiges, nunquam illam tuam curiositatem expleueris. Nam quò plura videris vel audieris, eò plura videre studebis & audire.

Verf. 9. *Id quod fuit (est) illud ipsum quod erit, & id quod factum est, (est) illud ipsis quod fiet: nec est quidquam novum sub Sole.*

Enimvero libet hic mihi compellare diligentissimos illos rerum mundanarum scrutatores. Cedò, quid hìc noui? Quid recens exortum deprehendisse te vel deprehensurum existimas? Aio quidè ego id ipsum esse & fore quod antea fuit, nec fore quidquam nisi quod factum fuerit prius. Sub Sole denique nihil nouum inueniri.

Verf. 10. *Estne quidquam de quo dicat (quispiam,) En, istud nouum est? iam fuit seculis antecedentibus.*

Nec tamen ignoro multa multis videri noua, ipsis nimirum, at non re ipsa noua: utpote quæ iam olim extiterint, ipsis autem fuerint incomperta.

Verf. 11. *Priorum non (est) memoria: etiam eorum quæ postea futura sunt non erit memoria apud eos qui in posterum futuri sunt.*

Sic enim sese habent mundana omnia. Tempus ipsum omnia exedit. Vitæ breuitas, hominum partim imbecillitas, partim negligentia, mille deniq; gentium ipsarum interitus, faciunt vt facillè memoria præteritorum aboleatur: & quæ nunc in mûdo geruntur, itidem apud posteros obliuione scipiantur.

Verf. 12. *Ego concionator rex super Israellem Ierosolymis.*

Neque verò temerè & de rebus, vel mihi non compertis, vel auditione tantum acceptis apud vos verba facio. Israelitas ego Israelita, Rex ego, vos mihi subditos Ierosolymis, quasi in veritatis folio sedens compello, cui nec autoritas ad sciscitandum, nec facultas ad res mundanas omnes cognoscendas, atque adeo re ipsa experiendas defuit.

Verf. 13. *Animum appl. cui ad sapienter disquirendum et peruestigandum quicquid sit sub cælo, quam molestiam malam infligit Deus hominibus, vt seipsos affligant.*

Voluntas autem facultati par fuit. Nullus enim magis vnquam sollicitè, nullus maiore quàm ego totius animi contentione rerum omnium quæ sub cælo sunt aut geruntur causas & effecta perquisiuit. Hoc enim illud est in quo

quo neque modum seruant, neque finem faciunt neque rationem tenent homines : vt qui non tam diligenter & accurate quàm curiosè & anxie, non tam vtiliter quàm ambitiosè singula perscrutentur : neque ad Dei gloriam, sed ad vanitatem, ad stultitiam, ad voluptates, ad impietatem denique (nisi sicuti suo loco dicemus ab alio prorsus quàm ab humano spiritu regantur) omnem illam suam tam laboriosam indagationem referant, idque sanè iusto Dei iudicio, prophetiam humani ingenij audaciam iam inde ab illo primo generis humani parente sic vlciscentis.

Verf. 14. *Perspexi igitur quæcunque geruntur sub cælo, cuncta illa sunt vanitas, & venti pabulum, vel animi depastio.*

Hoc igitur desyderio incensus, & mundum vniuersum quacunque Sol terras illustrat perscrutatus, comperi frustra sumi tantam hanc operam, nec vllum inde operæ pretium aliud retuli quàm animi quasi vento sese pascentis anxiam & inutilem defatigationem.

Verf. 15. *Prauium non potest rectum fieri, & quod deest non potest numerari.*

Etenim si res ipsas consideremus, ipsa totius mundi & omnium eius partium constitutio (qualis quidem nunc per hominis lapsum euasit) & quæ inde consequuntur effecta, tantam confusionem & deprauationem testantur, vt res illas scrutanti vix aliud quicquam præter molestissimam molestiam afferant : inde præsertim quòd illam confusionem componere, & deprauationem corrigere nemo magis possit, quàm ipsam rerum naturam in integrum restituere. Eorum certè vidorum quibus illæ scatent ne numerum quidem inire quisquam possit.

Verf. 16. *Loquutus sum ergo in corde meo dicendo, Ecce ego amplificavi & adieci sapientiam supra omnes qui antecesserunt me Ierosolymis, & cor meum vidit multam sapientiam & scientiam.*

Et ne me fortasse quispiam existimet, id quidem esse conatum, sed vel imbecillitate ingenij vel negligentix culpa minimè consequutum, hoc vere de me ipso citra arrogantiam testari possum, eòsque me pertigisse, vt sapientia & arcanorum totius naturæ scientia non minus quàm potentia omnes illos quantumuis præstantissimos homines, quotquot Ierosolymis, sapientix sacrario extiterunt, longè lateque

latéque superarim.

Verf. 17. *Applicato verò corde meo ad cognoscendam sapien-
tiam & scientiam, & insanas et stultitiam, didici hoc quoque esse pa-
bulum venti, vel, de passionem animi.*

Sic igitur ad hanc cognitionem adipiscendam instructus,
quicquid humano ingenio in rerum natura percipi potest,
perdidici, ne ijs quidem exceptis in quibus homines a veri-
tate aberrantes, & repugnâtibz opinionibus inter se digla-
diantes, non tantum ignorantiam, verum etiam stultitiam,
atque adeò multiplicem insaniam produunt. Sed perlustratis
ijs omnibus, iterum profiteor nihil aliud inde reportasse me,
quàm anxiam mentis istiusmodi inanissima peruestigatio-
ne, quasi vento seipsam pascens, defatigationem.

Verf. 18. *Quoniam in multitudine sapientia (ineff) multa in-
dignatio, & qui auges scientiam, auges dolorem.*

Tantum enim abest vt in hac disquisitione possit cuius-
quam, quantumvis sagacis, animus inuenire quod sibi satis-
faciat, vt contra quò longius fuerit in ista sapientia progres-
sus, eò magis offendatur: & quò plura didicerit, eò magis &
rerum non paucarum ignorance, & earum quas percepit
incertissima notitia torqueatur.

CAPVT II.

Verf. 1. *Dixi ego intra me, vel apud me, Agedum, libabo in lati-
tia, & vide bonum, id est, hilariter bibe & fruiere delitijs: &
ecce istud quoque est vanitas.*

Hac spe frustratus sic egomet mecum: Quandoquidem
te delusit ista tam laboriosa viuendi ratio, contrariam viam
institute, Indulge potiùs genio, dede te totum voluptati, &
quicquid delectare te poterit, eo perfruior. Sed hic quo-
que nihil præter longè inanissimam vanitatem sum nactus.
Quidnam enim vllò modo firmi in ijs rebus inuenias quæ
ipso vsu consumuntur? & animum quinam explerent, quæ
modicè quidem sumpta ad modicum temporis corpus su-
stentant: immodicè verò, certa sunt animi & corporis per-
niciēs?

Verf. 2. *Derisu dixi, Insanit, & de latitia, Quid efficit ista?*

Quamobrem mutata sententia, Risum detestatus, abi, in-
quam,

quam, meta infania: & voluptates auersatus, quorsum tu mihi, inquam, adulatrix?

Verf. 3. *Deliberavi, seu meditatus constitui, protrahere in vinum carum meum, id est, splendide vivere, & ut (tamen) cor meum assuesceret sapientie, & apprehenderem stultitiam, id est, quæ in re hic peccetur animaduertentem, donec viderem quid hominibus opus esset facto sub celo numero dierum vite sue.*

Hinc autem desilectens, diligenter etiam atque etiam meditatus quam potissimum viam inirem, quum neutra illa successisset, constitui rectius facere me non posse, quam si splendide quidem & magnifice viverem, vti præsertim Regem decet: non tamen dissolute & immoderate: sed ita ut a ratione non discedens, & ex hac ipsa moderatione quoque discens qua in re stulti homines, modum in hoc splendore tenere nescientes, peccent: re ipsa tandem intelligerem, quoddam illud vite genus esset, in quo demum peragens quispiam huius vite cursum, beatus merito videretur.

Verf. 4. *Magnifica mihi feci opera, ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas,*

Magnificentiam igitur & vite cultum summa cum elegantia & copia amplexus, nullis sumptibus in amplissimis extruendis ædificijs, & amcenissimis vindarijs serendis percipi.

Verf. 5. *Feci mihi hortos & paradisos, & plantavi in illis arbores omnium fructuum.*

Quam amplissima septa, omni arborum genere confita mihi studiosissime concinnaui.

Verf. 6. *Feci mihi piscinas aquarum ad rigandum ex illis sylvas arbores producentem.*

Piscinas limpidissimas aquis abundantes extruxi, unde subiectorum lucorum arbores, longè iucundissimum oculis spectaculum præbentes, irrigarentur.

Verf. 7. *Comparavi seruos et ancillas, et vernæ adfuerunt mihi: et possessio bovum et pecudum multa fuit mihi, præ omnibus qui fuerunt ante me Ierosolymis.*

Seruis quoque tum pretio cœmptis, tum vernaculis, & omni regio ministerio: gregibus quoque & armentis nemo unquam Ierosolymis extitit quam ego locupletior.

Verf. 8.

Verf. 8. *Concreuau mihi argentum & aurum, & peculium regum et provinciarum: et feci mihi cantatores et cantatrices, et delicias filiorum hominum, symphoniam et symphonias, id est, omne musicorum instrumentorum genus.*

Aurum & argentum, & quicquid Reges & Principes ut pretiosum recondunt accumulaui: nec cantores, nec fidicinae, & eiusmodi cætera quibus delectantur hominum aures, magna cum musicorum instrumentorum copia, mihi defuerunt.

Verf. 9. *Et magnus euasi, et auctus sum præ omnibus qui ante me fuerunt Ierosolymis: quinetiam sapientia mea perfficitur mihi.*

Magnus igitur euasi, & ed usque auctus, ut eorum qui Ierosolymis ante me vixerunt nemo mecum fuerit comparandus: nusquam interim in tanto splendore, tantæ rerum copia, à sapientis Regis officio discedens.

Verf. 10. *Et quicquid expetierunt oculi mei, ab illis non abstraxi, nec inhibui cor meum ab illo gaudio: cor enim meum lasatum est ex omni labore meo: et hæc fuit portio mea ex omni meo labore.*

Nihil oculis meis subduxi quod oculis allubesceret: à nulla re abstinui qua posset animus exhilarari: & hæc omnia mihi contigit, non modò nulla cum molestia, verum etiam summa cum voluptate persequi & exequi: neque sanè aliud quicquam ex hac opera mea, quàm in illis fruendis delectationem sum consecutus.

Verf. 11. *Et reflexi ego in omnia opera mea quæ fecerant manus meæ, et laborem quo laboraram ad ea efficienda: et ecce, hæc cuncta sunt vanitas, et pabulum ventis: vel depastio animi, nec quicquam superest sub sole.*

Etenim animò ad illa tam multa & tam magnifica conuersus, in quibus exstruendis tantum, periuicundi quidem, sed tamen per maximi, tum corporis tum animi laboris impenderam, ut viderem quid tandem firmi & solidi atque adeò digni in quo animus meus merito conquiesceret, res illæ mihi pollicerentur: ecce hæc etiam expectatione turpiter à me ipso delusus, comperi hæc omnia, quantumcunque speciosa, meram esse inanitatem, qua non magis tandem expleretur animus, quàm si ventum abundè hausisset: atque adeò nihil esse sub Sole mundanum, siue homines ipsos hoc vel illud sibi pro scopo proponentes, siue

siue res ipsas, aut quas comminiscuntur ipsi, aut quas mundus ipse illis obijcit spectemus, quod firmæ & superstitis sit naturæ. In istis verò tam euanidis, quomodo tandem veræ & solidæ in qua meritò conquiescas, animi tranquillitatis expectationem reponas?

Verf. 12. *Et respexi ego vt viderem, id est considerare sapientiam: quid enim est quispiam vt veniat post regem in eo quod iam factum est? id est, ecquid enim in priuato quopiam quo fretus possit par esse præcunti sibi Regi ad cognoscendas res ante gestas?*

Verf. 13. *Et vidi ego superari stultitiam à sapientia, sicut lux superat tenebras.*

Nec me tamen quispiam idcirco existimet ita insanire ac si propterea inter sapientiam, siue insaniam, siue mediam inter illas stultitiam, nullam discrimen constituam: (quis autem priuatus æquare se præcuntem sibi regem posse speret in indagandis quæ prioribus seculis euenerunt?) aio me in ista de qua dixi multiplici & incerta mentis agitatione, istud tamen deprehendisse: quantò lux tenebris tanto sapientiam stultitiæ præstare.

Verf. 14. *Sapientis oculi sunt in ipsius capite: stultus autem incedit in tenebris: sed didici etiam ego eundem euentum ipsis animabus contingere.*

Sunt enim sapientes verè oculati, præsentia sic intuentes capitis oculis, vt mentis etiam luminibus ea considerent, ac futura quoque sagaciter prospiciant. Stulti verò haud secus quàm cæci in media quoque luce caligant. Sed (quod miserrimum est) animaduerti totam hanc mundi sapientiam prohibere nullo modo posse, quin vtrique sint communibus humanæ vitæ incommodis & calamitatibus obnoxij.

Verf. 15. *Propterea dixi ego apud me iuxta euentum stulti mihi quoque eueniet: quorsum igitur tunc plus sapuerim? Itaque dixi apud me hoc etiam esse vanitatem.*

Quod si ita est, vt effugere nulla humana sapientia possim, quin eadem tandem mea futura sit atque stultissimi cuiusvis conditio, quid me tunc iuuerit tantopere laborasse, vt supra illum saperem? lute igitur hanc quoque fluxum & euanidum quiddam esse apud me constitui.

Verf. 16.

Verf. 16. *Nec enim erit memoria sapientis eam stulto, id est, nec sapientis nec stulti fiet mentio in posterum, id quod diebus subsequens omnia tradentur oblivioni: & quomodo morietur sapiens cum stulto? id est, non aliter morietur sapiens quam stultus?*

Quum enim res futuræ ipso spatio temporis obliterandæ sint, esse profectò nequit permanēs neque sapientum, neque stultorum defunctorum memoria. Et quale etiam istud est, quòd tam morietur sapiens quam stultus?

Verf. 17. *Itaque vitam ipsam odi: quia malum est, id est, displicet mihi quod sis sub Sole: omnia siquidem sunt vanitas & vanulum venti, vel depassio animi.*

Itaque ipsa hominum vita mihi acerba fuit ista consideranti: & mihi valde displicuit quicquid sub Sole facitant homines, quòd vana sint omnia, quibus tanquam vento sese pascunt.

Verf. 18. *Odi etiam omnem meum laborem quo laboravi sub Sole, quòd enim relicturus sum homini me subsequuturo.*

Sed & aliam ob causam cæpi meas illas omnes operas, quantumvis alioqui minimè mihi molestas, incusare, quas multis illis opibus acquirendis impenderam: quòd illas mihi tandem elapsas, hæredi sim relicturus.

Verf. 19. *Es quis scit, sapiens futurus sit necne? Dominabitur vanitè omni labori meo quo laboravi, & quo sapui sub Sole. Hoc quoque est vanitas.*

Ecquis enim novit sapiens ille sit an stultus fururus? Qualiscunque sit autem fururus, dominus illarum erit, quibus arbitrio suo abutetur: & si fortè stultus fuerit, stulti scilicet gratia in congerendis tot bonis vitam consumplerim, & frustra regnum meum bonis legibus tam laboriosè fundasse comperiar, quod ille sua stulticia pessundaret. Sed ne sapienti quidem quæ extruxero, quæ-ue constituerò pariter placebunt: qui quadrata mutabit rotundis: non meo denique, sed nouo suo arbitratu publica priuatæque administrabit. Etiam hic igitur mira quædam vanitas apparet.

Verf. 20. *Et conuersus sum ego, id est, huc deueni in hac cogitatione, ut desponderem animum super omni labore quo laboraui sub Sole.*

Vndique igitur circumlata mente, & subductis rationibus omnibus,

omnibus, meipsum retexens, omnem anxiam curam & sollicitudinem semel deponere & abijcere constitui qua tamdiu viuens meipsum fatigaram.

Verf. 21. *Est enim homo, cuius labor fuit cum sapientia & scientia & reſtitutione, id est, non deest qui sapienter, scienter & inuegrè laborando sibi opes compararit: & is homini qui in ea re non laborarit eam reliquit in portionem suam. Hoc etiam est vanitas, & ingens malum.*

Quandoquidem, vt modò dixi, quantumcunque humanam prudentiam, solertiam atque adedò animi integritatem quispiam in curandis suis rebus adhibuerit, accidit plerumque, vt ita sollicitè parta & administrata alijs relinquat possidenda, qui ne digitum quidem in ijs acquirendis mouerint: quæ profectò permagna est vanitas & insignis miseria.

Verf. 22. *Quid enim est homini, id est, quid homini tandem superest ex universo labore suo & anxietate cordis ipsius qua laborauit sub Sole?*

Ecquid enim homini intereunti ex ijs rebus omnibus superest, in quibus, vel acquirendis, vel conseruandis tantopere corpus & animum, toto illo tempore, tam anxie defatigauerit quo frui potuit huius lucis vsura?

Verf. 23. *Omnes enim dies eius sunt dolores, & sollicitudo eius est anxietas animi, & ne nocturnum quidem quiescit cor eius. Hoc est vanitas.*

Vsura, inquam, huius lucis ac vitæ, cuius vix vllum habuerit momentum ærumnarum expers: in qua infinitis negotijs gerendis occupatus, nunquam fuerit ab animi offensionibus immunis, & ne noctes quidem ipsas, cæteris alioquin animantibus à labore suo quiescentibus, aliter quàm inquietas traduxerit: quod & ipsum quoddam est peculiare vanitatis humanæ argumentum.

Verf. 24. *Nonne igitur hoc bonum est homini, id est, hoc vnum igitur commodum ex labore illo suo obueniť homini vt edas et bibas, & ostendas animæ suæ bonum ex labore suo, id est, hilariter fruatur dum ipsi vitæ suppetit bonis labore partis: quod etiam vidi ex manu ipsius Dei esse, id est, expertus sum ab ipsius Dei liberalitate proficisci, hominem autem sibi ipsi largiri non posse.*

Quid igitur? Est ne abijcienda hæc vita, vel in perpetuum deplo-

deploratione consumenda, quasi vel inutiliter, vel etiam ad hominum perniciem mundus iste sit conditus? Absit. Etsi enim euicimus neque in vllis huius mundi partibus, neque in sese, neque in ijs quæ humana siue sapientia peruestigari, siue prudentia geri possunt, inuenire hominem posse cuius adeptione meritò beatus appelletur: (de nefarijs autem per se rebus dicere nihil necesse fuit, quarum non potest non infelix semper esse tum vsus tum exitus) non inde tamen efficitur nihil esse rebus hominis causa conditis insitum vnde ad vitam sapienrer ac prudenter, honestè denique & rectè instituendam adiuuetur. Quænam igitur illa est: nempe, (vt primo loco de ijs agamus quæ ad fouendam hanc vitam requiruntur,) vt ab illis non aliud expectes quàm cuius causa sunt res illæ conditæ, & tibi quisquis es, diuinitus, eo quo Deo visum est modulo, concessæ. Sunt autem non ad hoc factæ, vt ab illis pendeas, aut in ijs conquiescas, quas tam instabiles esse ostendimus: non etiam vt illas vel recondas, sic neque tibi nec alijs viles futuras: vel profundas, quasi non satis citò perituras: sed et illis ad alendum hoc corpus pro fortis tuæ ratione: minime tamen otiosus, tranquillo sedatòque animo vtaris: vt ijs contentus quæ nactus honesto labore fueris hanc vitam exigas. Quod si aliud quicquam præter hunc vsum ab his rebus expectas, falleris omnino, quum ipso illarum vsu etiam recto consumantur. Sed istud præterea memineris, quod res istæ tibi vel a iunide, vel operæ tuæ interuentu obuenerint, & quod illis hæc vita sustentetur, nec fortuitò, nec rerum ipsarum vi euenire: sed vnus Dei beneficentia singulari tibi concessum cui proinde gratias de his omnibus agere tenearis: à quo etiam vno potes obtinere, vt illis pacatè & tranquillè frui possis.

Verf. 25. *Quis enim comederit aut senserit*, id est, bonis illis corpus explere & sensibus indulgere potuerit, *extra, præ me?* id est, facilius & abundantius quàm ego?

Vos autem, quæso, mihi maximè & facillimè quid illud rei sit experto credite. Equis enim, si quid præterea ex illis rebus quæ vsu consumantur commodi ad homines redire posset, melius id experiri potuerit quàm ego, cui nihil ad genio indulgendum defuit?

Verf. 16. *Deus enim homini qui bonus est coram eo dat sapien-*
tiam

iam & scientiam & letitiam : peccatori autem dat anxiam sollicitudinem, ut congreget & coaceruet, ut tradat ei qui bonus fueris coram Deo, id est, ut quæ ille congessit ei cedant ad quem Deo placuerit illa transferre. Hoc etiam est vanitas, & sabulum ventris, siue, depasitio animi.

Illud verò longè maximum, & modis omnibus præcipuum quod postremum dixi, rationem nimirum istis omnibus rectè vtendi, certò statuere non aliunde quàm ab ipsius Dei peculiari benignitate proficisci: qui hominibus ad ipsum sanctè colendum gratuita ipsius dona referentibus, tum eam sapientiam, & rerum noticiam quam vsui huius vitæ præire necesse est, tum eam prudentiam qua sapienter cogitata, sicuti par est, exequantur, eam deniq; mentis æquanimitatē largitur qua prorsus opus est, ne in secundis rebus effervantur, vel aduersis dei ciantur. Idem ille verò ijs qui contra cōscientiam, ac etiam contra Dei monita, inter nos qui populus Dei sumus turpiter viuunt, immittit istud Deus iustus iudex in animum, ut ijs colligendis & coaceruandis miserè sese excarnificent, quæ postea idem Deus, arbitrio suo, ad hūc vel illum transferat: ut in illorum quam sibi accersunt laboriosissima vita non minor vanitas cernatur, quàm si quis sese ventis haustu saturari posse somniaret.

CAPVT III.

Verf. 1. *Omni rei est tempus constitutum, & tempestiuitas est omni desiderio, id est, omnibus rebus de quibus consequendis laborant homines sub cælo.*

Sed age, progrediamur ad illam penè infinitam rerum varietatem & repugnantiam in quibus iniqueta hæc vita versatur: quarum alias Deus naturæ legibus constrinxit, aliæ ab hominibus vltro suscipiuntur artificio & industria perficiendæ, alias huius vitæ necessitas accersit. Illis autem omnibus & inchoandis & conficiendis diuina prouidentia suam opportunitatem præscripsit, à qua pender felix illarum omnium euentus: & quam ipse quidem liberrimè moderatur, mortaliū verò nullus neq; remorari neq; accelerare possit.

Verf. 2. *Tempestiuitas nascendi, & tempestiuitas moriendi: tempestiuitas plantandi, & tempestiuitas euellendi quod plantatum est.*

Erut ab ipso tam instabilis huius vitæ tum initio tum extremo exordiar, interiecta postea consideraturus: neque

in illius curriculum ingredi homines nascendo, nec ad metam intereundo peruenire, nisi temporum spatijs diuinitus definitis, possunt, siue ex ipsius naturæ legibus, siue præter illarum præscriptum nascantur aut intereant. Neque id duntaxat in ipsorum hominum ortu & interitu cernimus: sed etiam penè infinitæ plantarum species ad vsum humanæ vitæ conditæ suum habent præfinitum tempus quo plantentur, adolescant, & quo, vel postquam maturuerint, aut consenuerint, vel intermedio tempore, prout necessitas postulat, euellantur.

Verf. 3. Tempestiuitas occidendi, & tempestiuitas sanandi: tempestiuitas destruendi, et tempestiuitas aedificandi.

Neq; naturali duntaxat vitæ vel morti sua constituta sunt spatia, sed est quoq; definitum tempus, quo non absq; multiplici & inexplicabili Dei consilio, vel casu superuenientibus mille malis lethalibus, vel extrinsecus illata vi, hæc vita terminatur. Et contrà, tum ex periculis aliunde incurrentibus emergunt homines, tum ex quamplurimis omnis generis morbis conualescunt. Durante verò hac vita, vel necessitate sic postulante, vel sic ferente hominum voluntate, modò extruuntur, modo destruuntur ædificia: quorum etiam perficiendorum exitus à certis temporum opportunitatibus extra hominum potestatem positus dependet.

Verf. 4. Tempestiuitas flendi, et tempestiuitas ridendi: tempestiuitas plangendi et tempestiuitas saltandi.

Vt vt verò molestias omnes vitare studeant homines, tam neq; flendi causas queunt effugere, quominus inuiti lamententur, neq; alio quam quum Deo libuit tempore exultare possunt.

Verf. 5. Tempestiuitas dissergendi lapides, et tempestiuitas colligendi lapides: tempestiuitas amplectendi, et tempestiuitas sese summovendi ab amplectendo.

Quòd si quis vel ædificia destruere, vel ijs extruendis lapides colligere constituit, opportunitatem à varijs circumstantijs suspensam expectet oportet. Vxorem ducere, vel ex vxore prolem tollere cogitas? Hic quoq; sua præfinita est tempestiuitas, cui vel interdum inuitus obsequi cogaris, vel si obsistas, maximum ipse tibi malum accersas.

Verf. 6. Tempestiuitas querendi et tempestiuitas perdendi: tempestiuitas

pestiuitas custodiendi et tempestiuitas abijciendi.

Negotiaris, vel artificium aliquod exerceas vnde rem augeas? Obseruandum est tibi & quidem accuratè, tempus quo rem facias: Sed & quacunq; solertia vel diligentia tibi cauere studeas, comperies aliquod esse tempus quo damnum etiam patieris. Quinetiam ipsa te experientia docebit, non tantum parsimoniz quam vnâ pleriq; capiunt, sed etiam iacturæ vltro faciendæ, atq; adeo eius (quod longo labore acquisueris, vltro, lucroso cum damno, abijciendi datam esse tempestiuitatem.

Verf. 7. *Tempestiuitas discendi, et tempestiuitas consueudi: tempestiuitas tacendi, et tempestiuitas loquendi.*

Immo illæ ipsæ quibus operimur vestes, temporis oportunitate suntur vel dissipantur. Et sermo ipse cuius tam est necessarius & tam latè patet vsus, non est quouis tempore vel habendus vel retinendus: quod qui diligentissimè non obseruat, vt infinitis commodis seipsum priuat, sic plurimis sese calamitatibus exponit.

Verf. 8. *Tempestiuitas amandi, et tempestiuitas odio habendi: tempestiuitas belli & tempestiuitas pacis.*

Deniq; quum recto veræ amicitiz vsu contineatur humani generis vinculum, admirabilis est etiam tum in diligendis, tum in conseruandis amicis, atque adeo in eorundem vsu oportunitatum vis ac potestas. Nec minor ea vis est in contrarijs, id est, in iniuicis ipsis dignoscendis, & in ijs vel aggrediendis, vel cauendis, immò etiam ad vsum nostrum conuertendis quæ inde nobis impendent iniurijs & incommodis. Nam vtcunq; sese & sua comparent homines, modò concordia, modò discordia res omnes priuatas: modò pax, modò bellum, præstitutis diuinitus temporibus, res humanas omnes versat.

Verf. 9. *Quid legitur superstes et permanens obuenit operanti ex eo in quo ipse laborat?*

Quæ quum ita se habeant, quodnam illud est certum & perdurans quod vilo suo labore consequi se posse quisquâ speret?

Verf. 10. *Vidi anxiam sollicitudinem quam Deus indidit hominibus, vt in ea affligantur.*

Nec hoc temerè dico, sed diligenter consideratis & expensis infinitis captum hominum superantibus, nec ad illos per-

inentibus, anxijis occupationibus quibus sese, Deo sic illos vlciscente, mortales excruciant: quos potius sese Dei prouidentiz subijcere, & ei se totos regendos tradere oportuit.

Vers. 11. Deus omnia pulchra fecit in tempestiuitate istorum: sed etiam ipsum mundum indidit cordi eorum, nempe hominum, id est, effecit suo iusto iudicio vt homines sibi videantur quasi mundum ipsum & eius administrationem in sinu habere, absq; eo quodd, id est, nulla habita ratione quod nemo inuenit, id est, assequitur opus quod fecit Deus à principio ad finem.

Deus enim sapientissimus ille & potentissimus omnium rerum conditor & administrator, sicut ordine pulcherrimo cuncta condidit, & suas cuiq; rei futuræ opportunitates præfiniuit, in quibus nihil prorsus desiderari possit: ita hominum ambiciosissimæ curiositati & impatientiz insensus, eorum mentes hoc delirio multauit, vt sese temporum seriem illam per omnia secula decurrentem perspicere ac etiam regere posse sonarent, à quo tamen tantum absunt, vt ne vnicum quidem diuinæ prouidentiz opus, prout illud & inchoatur & perficitur, miseri mortales vlla sagacitate comprehendere & assequi possint.

Vers. 12. Itaq; cognoui nihil obuenire hominibus melius quam vt latentur & bonis suis fruamur in vita sua.

Itaq; desinat quisquis sapit, stultorum ita sese temeraria & frustranea dispositione discruciantium exemplum sequi, sed æqua placidaq; mente potius bonis præsentibus sibi à Deo concessis frui.

Vers. 13. Sed etiam quod quispiam comedat & bibat et bonum videat, id est fructum percipiat ex labore suo, donum Dei est.

Neque verò vel horum commodorum vsum, vel hanc æquanimiorem quicquam existimet se posse sibi ipsi tribuere. Nam vt res ipsæ, sic istud quoque singulari Dei munere & beneficentia donatur, quod huius lucis vsura, & rebus ad alendum istud corpus comparatis quispiam suo munere defunctus potiri ac frui potest: ac proinde tam ista sunt ab illo vno expetenda & expectanda, quam vbi hæc obtinueris, gratiæ sunt illi habendæ, & ex voluntatis ipsius præscripto illis vtendum.

Vers. 14. Noni, quicquid facit Deus semper fore, id est, quicquid Deus futurum constituit, semper necessario futurum, nec posse

posse ad illud addi quidquam nec ex eo detrahi. Deus autem sic agit ut sibi homines ab eius conspectu timeant.

Enimvero aliter sese hæc habere, & in nostra potestate sitas esse vel rerum causas, vel consiliorum nostrorum eventus existimare: & nisi ex animi nostri sententia res nobis succedant, sese discruciare, quid aliud quàm mera est insania? Quicquid enim cogitent, disceptent, decernant, aggrediantur mortales, illud tamen nunquam non ratum erit quod Deus factum vel futurum censuerit: cuius immota voluntati temerarium fuerit ac etiam impium cogitare, vel tantillum adijci, vel detrahi posse, vel debere. Deus enim suo vnus quamuis non semper nobis perspicuo, semper tamen iusto arbitrio res omnes moderatur, ut vel inuitos homines sese coram ipso sistere cogat, & ipsius maiestatem reuereri.

Verf. 15. Id quod fuit, iam est, et quod futurum est, iam fuit, et quod propulsum est, Deus requirit, nempe ut id reducat.

Hinc fit, ut ipso vno temporum vicissitudines, quantumuis instabiles nobis videantur, tamen constanter moderante, repente redeat quod præterierat, & quod futurum est iam extiterit: Dei manu sic rotationem istam regente, ut quod illa corrente rota propulsum fuerat, in orbem suo tempore recurrat.

Verf. 16. Vidi præterea sub Sole locum iudicij: ibi scelus: et locum iniustitiæ: ibi scelus.

Cæterum, sicut in genere quæ & quanta sit humanæ tum sapientiæ, tum prudentiæ vanitas ostendit: sic exponere nunc libet particulatim quæ plurima in huius vitæ curriculo diligenter à me obseruata, ex quibus omnes magis ac magis intelligant quantopere hallucinetur qui in vlla re mundana quaerit in quo conquiescat. In primis igitur mihi quomodo inter se versentur homines consideranti, illud occurrit longè miserrimum, quod quum inter eos incidant innumerabiles controuersie, quibus decidendis bonæ positæ sunt leges, & constituti magistratus, tantum absit tamè ut hac ratione suum cuique ius tribuatur, ut contra nusquam regnet apertius iniuria: quasi auctoritate publica omnis armetur iniustitia.

Verf. 17. Dixi apud me: iustum et sceleratum Deus indicabit, quia tempestiuitas est cuiuslibet desiderio et omni operi consuetudo illi, id est, apud Deum iudicem.

Cedò verò quid hic remedij in ipsis hominibus inuenias? Nullum certè quocunque te conuerſas, quum auctoritate publica ſint armati à quibus impunè ius omne violatur. Ad Deum igitur vnum prouocandum eſt, iuſtum inſontis oppreſſi vindicem & aſſertorem futurum. At quando iſtud tandem? Ne ſe verò quiſquam hic fruſtrà macerato: ſed illuc ad Dei videlicet tribunal animo quieto refugiens, tempus ſe-
rendi iudicij expectato. Eſt enim ibi demum certò præſtitu-
tum illud momentum, in quo adſtantibus ad eius tribunal
iuſtis tum iniuſtis ſingulis, de ipsis quoque hominum co-
gitatis quod iuſtum fuerit decernet, nedum vt bene vel malè
geſtorum rationem non reſolcat.

Verſ. 18. *Et dixi ego in corde meo ſuper ſtatu hominum, id eſt, nihil aliud ſpectans quam præſentem & humana ratione cõ-
ſideratam hominum ſortem Deus eos ſic condidit vt ciuitates
eos reddat, et oſtendat quòd ipſi ſint beſtiæ.*

Iſtud verò niſi certum & ratum eſſe fateamur, nec altius
quàm ad ea reſpiciamus quæ in ſenſus noſtros incurſunt:
quid aliud de hominibus ipsis & eorum ſtatu cenſuerimus,
quàm velut ipsis Dei voce clarè & perſpicuè oſtendi homi-
nes non alio numero quàm beſtias habendos?

Verſ. 19. *Eventus enim hominum eſt eventus beſtiæ, eventus in-
quam idem eſt illis. Sicut eſt cadaver illud, ſic eſt cadaver iſtud: et
præſtantia huic homini præ illa beſtiæ non eſt. Nam omnia ſunt va-
nitas, id eſt, & hoc & illud interierunt.*

Idem enim foris apparet hominum & beſtiarum exitus,
non aliter illis quàm iſtis animam exhalañtibus, ſicut etiam
ſimiliter ſpirant: neque poſt interitum aliquid iſtorum qui-
bus ad hanc tuendam vitam opus eſt, amplius ſuper eſt homi-
nibus quàm beſtijs, ſed his & illis mundana hæc omnia cum
ipſa morte evaneſcunt.

Verſ. 20. *Omne hoc pergit ad locum rym: omne hoc ortum eſt
ex pulvere et in pulvere redit.*

Tendunt etiam eòdem & illi & iſtæ, ad pulverem videli-
cet, ex quo fuerant etiam vtraque deſumpta.

Verſ. 21. *Quis ſcit, id eſt, etiã ſi res ita ſe habeat, vt infra 19.
9. quotus quique tamen id nouit, & qua ratione humana
iſtud intelligi poteſt? an ſpiritus filiorum hominum aſcendat ſur-
ſum, et an ſpiritus beſtiæ deorſum in terram?*

At

At enim, inquires, permagnum est tamen inter spiritû hominis & bestiarum discrimen. Nam ille quidem corpore egrediens, sursum ad illum euolat à quo fuerat datus: bestiarû autem spiritus vnâ cum corpore interiens, deorsum abiit. Verum quotus quisque istud nouit? immo ne hoc quidem discrimen merè humane intelligentiæ luce cognosci potest.

Verf. 22. *Itaque vidi nihil esse melius quàm vt laetetur homo operibus suis. Nam hæc est eius portio. Quis enim eò te adducet vt id videas quod post te futurum est?*

Quæ omnia quum ita se habeant, efficitur eos demum in hoc mundo sapere qui pro suæ sortis conditione honestum vitæ genus sequuti, rebus rectè partis fruantur. Stultus enim est qui aliud quicquam inde præter hunc vsum fructû, & eum quidè huius vitæ termino circumscriptum captans, & suorû commodorû oblitus, minimè necessarijs, immò etiâ inani-bus, de ijs quæ futura sunt molestissimis cogitationibus frustra sese fatigat, quû eorû cognitionè Deus vni sibi vendicet.

CAPVT IIIII.

Verf. 1. *Alio igitur quom ipse me conuertissem, considerauit omnes oppressiones quæ sunt sub Sole: et ecce occurrerunt mihi lachrymæ oppressorum quibus deest consolator: immo in manu ipsos opprimensium sita est potentia, nec adest ei consolator.*

Sed age, ab hac cogitatione, quæ me supra mundum ipsum extulit, regrediamur ad ea quæ inter ipsos homines geruntur penitiùs considerata.

Hic igitur in ipso ingressu occurrunt omnis generis iniuriæ quibus alij alios vexare non desinunt quacumq; sol terras illustrat: immo, quod omnium est miserrimû, vbique plena quidem lachrymarum sunt omnia, nuspiam autem apparet qui oppressos liberet. Quinam autem illis deesse miremur per quem in his calaritatibus subleuentur, quum penes eos ipsos à quibus opprimuntur resideat dominandi potestas?

Verf. 2. *Itaque laudant mortuos iam mortuos, præ viuis adhuc viuensibus.*

Itaque potior illorum esse videtur conditio qui iam è viuis excesserunt, quàm eorum qui vitam adhuc trahunt.

Verf. 3. *Immo vtrisque potior est qui mundum existit, nec videt malum quod sit sub Sole.*

Optabilior autē rursus quā horum vel illorum fuerit illius status, qui, quod nunquam sit natus, tot calamitatū sensu caruerit: quibus est obnoxius quicumque vsquam terrarum viuit.

Verf. 4. *Animaduerti quoque in omni labore, et omni opere re-
Eto unicuique inuidiam imminere à socio suo, quod et ipsum est va-
nitas et animi depassio.*

Ad hoc malum accedit & illud à me animaduersum, quātuncumque quispiam integritati studeat, & in quocumque vitæ genere rectè se gerat, effugere tamen aliorum, etiā quos minimè ad facere oportuit, inuidiam non posse: id quod certè insignem huius vitæ vanitatem coarguit.

Verf. 5. *Stultus manus suas complicat et carnem suam comedit,
id est, seipsum absumit.*

Ecce verò contrā non desunt desides, ignaui & nihili prorsus homines, complicatis manibus haud secus sedentes in otio quā si religio quædam illis esset opus vllum aggrediri donec tandem ipsi sese & sua consumpsisse comperiantur.

Verf. 6. *Prior est inquiens plena vola cum reque, quā pleni
pugni cum animi depassione.*

Quos si fortè roges, quæ tandem illis constet huius ignauiæ ratio: præstat, inquit, vel frustulo, quantum capere alterius manus vola potest, sic pacatè & tranquillè vesci, quā nec corpori nec animo parcere, vt habeas quod vtramque manum impleat.

Verf. 7. *Deinde aliò me vertens, vidi aliam vanitatem sub Sole.*

Et istud quidem illi malè ad illam suam segnitiam excusandam detorquent. Ego tamen ad hoc quoque considerandum conuersus, aliud inde vanitatis insignis genus inter orbis totius incolas deprehendi.

Verf. 8. *Est quispiam solus, nec secundum habens, qui nec filius est,
nec agnatus, cuius tamen laboris nullus est finis, et cuius oculi non
satiantur opulentiâ. Et cui ego laboro? Et animam meam bonis, id est,
me ipsum omni horum bonorum vsu frando? Istud quoque est
vanitas, & afflictatio mala.*

Hominem videlicet verè solum, cui nulla sit cum quoquā communitas, cui non filius, non propinquus adsit, assiduus tamen laboribus sese delassantem, & augendis magis ac magis opibus intentum, quarum conspectu nunquam satiari possit.

possit inexplibilis ipsius cupiditas: miserrimum illum profecto, cui non istud saltem in mentem veniat ut secum cogitet, cuius tandem bono seipsum dies ac noctes discrucians, omnibus huius vite commodis spoliet. Enimuero quanta hec sit vanitas & quam inanis occupatio quis explicare possit?

Verf. 9. *Præstat duo vni, quia merces est ei melior ex labore suo.*

Nam est contrario maxima est in hac vita iucunditas, socium aliquem laborum suorum habere: & ut plura & maiora præstare possunt duo quam vnicus quispiam, sic vberior est coniunctarum operarum fructus.

Verf. 10. *Certe si cadant id est alteruter cadat vnus alienabis socium suum. & autem illi vni, quia si ceciderit non aderit, alius qui eum surrigat.*

Ecce si duo simul iter fecerint, non deerit qui vni forte concidenti opitulerur, miserè contra perituro cui comes nullus adsit à quo subleuetur.

Verf. 11. *Quinetiam si duo cubent, calor erit illis: Vnus vero quoniam nam calefces.*

Et si duo simul in lecto iacuerint, alter alterum calefecerit, frigido contra sub stragulis iacente qui solus cubat.

Verf. 12. *Quod si vim inferas ei, id est, alterutri quispiam, duo stabunt aduersus illu: deniq, filio triplicati non celeriter rumpitur.*

Quod si quis duorum alterum aggrediatur, duo certè facilius vnum quempiam repulerint. Celeriter deniq; non abrumpitur triplici filo confectus funis.

Verf. 13. *Præstat puer pauper et sapiens regi seni et stulto qui nescit amplius admoneri.*

Accedo iam ad illud vite genus quod quisquis atigerit omnium hominum beatissimus haberi consuevit. Regium videlicet illud fastigium, in quo collocatus quasi Deus quispiam inter homines censetur. At ego hominem in ea quidem ætate constitutum quæ nihil magnum de se polliceatur, ac etiam pauperculum quales despici consueuerunt, sed sapientiam tamen præditum, cuius etiam Regi anteposuerim, Regiam suam dignitatem & ætatem prouectam stultitia sua decoranti, & qui nec per se quid facto sit opus prospiciat, neque se admoneri patiatur.

Verf. 14. *Est enim qui è domo victorum egrediatur ad regnandum: et qui in regno suo natus sit pauper.*

Immo

Immo non semel accidit ut quispiam ex ipsis compedibus ad regnum sit euectus: & sit redactus ad extremam egestatem qui rex non erat factus, sed natus.

Verf. 15. *Vidi omnes viuentes ambulantes sub Sole, cum puero secundo qui staturus est pro eo.*

Quid quod viuere passim videmus, ut regem iam grandævum aspernata subditorum longè maxima pars, ad filium, successorem ipsius futurum, certatim transeat?

Verf. 16. *Non fuit suus universo populo, universo inquam suis ante istos: etiam posteriores istis non letabuntur de isto, Certe hoc quoque est vanitas & depastio animi.*

Idem autem antea euenerat, populo nunquam in vno quopiam acquiescente: nempe ut avum eius, qui nunc expetitur, contemnentes qui tum vivebant, istum affectarentur qui nunc à iunioribus qui supervenerunt deseritur. Quinetiam futurum est, ut postquam iste consenuerit, à posteris eorum quibus tantopere placuit, itidem contemnatur. Est enim ista quoque regia dignitas inanitati suæ obnoxia, & cum plurimis maximisque molestiis coniuncta.

CAPVT V.

Verf. 1. *Observa pedem tuum, id est, observa quò tendas quum tendis ad eam Dei, & accede ad audiendum potius quam ad dandum stultorum sacrificium. Nam ipsi imprudenter accedunt ad faciendum malum.*

Quisquis igitur scire vis quod iter sit tibi, & in hac tuenda vita, & ad veram exera hunc mundum felicitatem adipiscendam tenendum: primum omnium memineris ista non disci in hominum scholis, sed alibi, nempe in ea demum quam sibi Dominus delegit & consecrauit domo. Hæc ergo tibi ad-eunda est, sed ita demum uti decet comparato. Illuc igitur pergens considera etiam atque etiam quò tendas, & quem adeas: nec istos stultos imitare, qui non aliter quam si Deus ipsorum victimis indigeret, officio pulchrè se defunctos somniant quum aras donis onerant. Nec enim idcò sunt instituta sacrificia quasi Deum datis muneribus homines sibi reconcilient aut demercentur: neque Deo quicquam adijciendi, sed ab eo accipiendi causa, ad-eunda est ipsius ædes, nempe ut veram sapientiam ibi sonantem auribus & mente percipias. Stultos autem quidni istos appellem in tanta tum

naturæ

naturæ tum voluntatis Dei ignoratione versantes ?

Verf. 2. *Ne properes ore tuo, nec cor tuum festines ut verbum proferat apud Deum.*

Nam Deus in celo est, tu verò super terram, propterea sine verbis sua pauca.

Deum igitur precaturus, caue ne mentem lingua præcurrat: imò caue ne quod etiam apud te cogitaris, statim apud illum ore profundas. Nam Deus quidem sursum est, maiestatis immensæ plenus: tu verò vilis es homuncio in terris repens: nec preces apud ipsum quasi rerum vllarum ignarum, & indicationibus nostris indigentem concipiuntur, sed ut nos totos ab ipso pendere profiteamur, & ipsum debito cultu afficiamus. Paucis ergo verbis, sed sanctè & religiosè conceptis vitior.

Verf. 3. *Nam promeniunt quidem somnia ex multitudine negotiorum, vocis autem stultiæ ex redundantia verborum.*

Nam ut insomnia ex diurnarum curarum multiplicitate gignuntur, sic stulticia in illa inani loquacitate sese manifeste prodit.

Verf. 4. *Quum voueris votum Deo, ne differito illud persolvere: Caterum ille stultos non probat. Quod voueris persoluite.*

Quod Deo voueris, vide ut alacriter & sine cunctatione persoluas, quod, inquam, ritè & ut Lex præcipit voueris. Stultis enim votarijs Deus offenditur. Quod igitur voueris, inquam, Deo redde.

Verf. 5. *Præstat ut non voueas, quàm ut voueas et non persoluas.*

Quis enim te ad vouendum adegit? Itaque potius quàm ut voto non satisfacias, præstiterit à votis abstinere.

Verf. 6. *Ne des os tuum ut peccare facias carnem tuam, id est, ne temerè votum concipe vnde peccato temetipsum obliges. neque ut dicas coram Dei munio quod error sit illud id est, ne ignorantiam voto rescindendo prætexe. Cor enim Deus tibi propter vocem tuam succensuerit, & opus manuum tuarum disperdideris?*

Ne temere igitur votum aliquod ore effurias, quo tute met tibi peccandi occasionem accerfas. Caue & illud, ne falso ignorantia alicuius obtentu, absolutionem à voto apud Dei legatum, sacerdotem videlicet, petens, in teipsum grauissime pecces. Quorsum enim ita inueniens, iram Dei,

tuas

tuas res omnes propterea disperdituri, vltro, tantillę rei causa, in te prouocaris?

Verf. 7. *Certe in multitudine somniorum insunt vanitates, et in verborum redundantia: sed Deum reuerere.*

Denique haud secus in illa futili loquacitate quàm in delinjs multiplex sese ostendit vanitas. Non igitur verbis, sed re, id est recta & sincera Dei reuerentia hic opus est.

Verf. 8. *Si oppressorum inopem, et iuris ac aequitatis interuersorem in prouincia conspexeris, ne ad hanc pro sua libidine quiduis agendi rationem attentus esto. Nam qui sublimior est sublimibus hæc obseruat, et sunt qui super istos emineant.*

Neque verò te ab hac pietate & à religioso hominis officio istud abducat, quòd opprimi quos erigere oportuit, vel quoniam iuris specie iura violari alicubi vides, propterea de illa diuina prouidentia dubitare incipias. Vtunque enim ista sus deque ferri, tanquam terrarum orbe gubernatore destituto, videantur, seiro niholominus non deesse qui supra omnes istos eo in quem euecti sunt gradu abutentes, emineat: cui etiam adstant præterea ministri innumerabiles & potentissimi, quibus ad exequenda sua in istos superbos decreta suo tempore vtatur.

Verf. 9. *Ceterùm præstantissima est terra inter omnia, Rex agro fit seruus.*

Ceterùm vtunque sese longè maxima pars hominum penè infinitis in hac vita studijs dedat, illud tamen aio, non tantum vtilissimam, sed etiam omnium maximè necessariam esse agriculturam. Terra enim ea est quæ veluti communis omnium mater, cunctos fouet, & cuius fructu carere ne Reges quidem ipsi possint, sed illi sunt obnoxij.

Ver. 10. *Qui amat numos, non satiatnr numis, et ei qui amat multitudinem assecularum, non est inde prouentus: et est hoc quoque vanitas.*

Pecunia verò cui quærendæ omnes inhiant, neminem vnquam expleuit: & qui assecularum multitudine delectatur, re ipsa tandem experitur nullum inde commodum se percepisse: quòd hoc quoque sit vanitatis plenum.

Verf. 11. *Multiplicati in bonis, multiplicentur, qui illa comedant, et quid inde commodi est domina, nisi affectus oculorum ipsius?*

Nam quòd plura quispiam possederit, eò plurium operis indiget,

indiget, quibus alendis plures lumpus faciat oportet. Itaque siquid fructus ad ipsorum possessorem inde redit, in eo certe positum est, quod domi tantò plures conspiciat, quibus alendis suas facultates impendat.

Verf. 12. *Dulcis est somnus operanti, siue parum, siue multum comederit, satietas verò diuitis non finit ipsum dormire.*

Intemperiem & luxum diuitum excipit nox inquieta: operariorum autem in diem viuendum, siue parè, siue solito largius cibum sumpserint, suavis & tranquilluss est somnus.

Verf. 13. *Est & hæc mala miseria quam vidi sub Sole, quòd diuitia sui possessoris damno conseruantur.*

Sed & aliud inter homines diuitijs passum inhiantes longè maximum malum animaduerti, quòd in suam ipsorum perniciem sæpè comperiuntur tantas suas opes tam sollicitè accumulasse.

Verf. 14. *Periit siquidem diuitia casu quopiam malo: et genuit diues ille filium, cui nihil est inter manus.*

Quoties videlicet quod tam diuturnis & molestis curis quispiam acquisiuit, malo quopiam casu, siue ipsiusmet domini, siue aliorum culpa, semel amittit, adeò vt ex se natis liberis ne terentium quidem relinquat.

Verf. 15. *Ipsè verò ut exiit è matris utero nudus reuertitur ut abeat sicut uenerat, nec reportet quidquam ex labore suo, quod asportet manu sua.*

Ipsè verò tam nudus ex hac vita excedat in terram rediturus, quàm nudus ex utero matris suæ prodierat: qualis videlicet aduenerat, talis discedens, & ne tantillum quidem habens ex ijs quæ tanto labore sibi compararat.

Verf. 16. *Quinet hoc malum graue est quòd prorsus ut uenit, sic discedit. Quid igitur ei superest ex eo quod in vanum laborauit?*

Dupliciter profectò longè miserrimus, nempe quòd non tantum qualis aduenit, talis discedit, qui finis est omnibus hominibus communis: sed quòd opibus illis tanto labore frustra quæ sitis, ante mortem etià ipsam spoliatus exciderit.

Verf. 17. *Etià cunctis diebus suis in tenebris, id est, moestus & hominum conspectum refugiens comidet: et indignatio, et agritudo multa, et furor erit ipsi.*

Adeò quidem ut quod illi vitæ post istum bonorum omnium spoliatiònè superest, miserrimè velut in tenebris delitescens,

cens, impatientiæ, calamitatis, furoris deniq; plenus exigit.

Verf. 18. *Eccē igitur quod vidi ego bonum, & pulchrum efficitur comedere videlicet & libere, & videre bonum ex omni labore suo, id est, frui bonis labore partis quo laboravit sub Sole, paucero diarium vita sua, quos ei dedit Deus. Nam hæc est eius portio.*

Itaq; quod iam toties dixi, rursum repeto: nempe non alium ex huius mundi rebus querendum fructū, quam ut quisque facultatibus honesto labore partis, quamdiu diuinitus ipsi conceditur huius vitæ vsura, ad ipsam fouendam vtatur, nec quicquā inde præterea capiet, hac sua sorte contentus.

Verf. 19. *Etiā quod cupiam dedit Deus, diuitias et opes: et enim dominum concessit, ut ex illis comedat, & sumat portionē suā, ut lætetur labore suo, hoc est Dei donum.*

Assiduè verò interea meminerit vnusquisque, tum opes ipsas quantacunq; sint, tum quod illis quispiam pro sua virili & suo labore partis tranquillè vti possit, non aliunde quam ex mera Dei optimi benignitate proficisci: ac proinde donum istud esse tum ab eo postulandum, tum ad ipsius gloriam sanctè referendum.

Verf. 20. *Nec enim multum recordatur vita sua, quia Deus respondet ei in lætitia cordis ipsius.*

O felicem autem & beatum illum quem Deus exaudiens hac animi tranquillitate donat, & ea conscientia, quam admodum pauca de transacta vita cogitantem remordeant.

CAPVT. VI.

Verf. 1. *Est & aliud malum quod animaduerti, idq; maximū super homines, ist est, hominibus quamplurimis incumbens.*

Quantum sit autem illud Dei beneficiū apparet ex contrarijs calamitatibus quas in quamplurimis hominibus animaduerti.

Verf. 2. *Quispiam videlicet cui dedit Deus diuitias et facultates, et gloriam: nec deest anima ipsius quicquam ex omnibus quæ expeti, nec tamen facit: si Deus potest, nem illis reserendis sed vir exorans illa deuorat. Hoc etiam est vanitas, et miseria mala.*

Quā multos enim cernere licet maximis opibus & omni vitæ splendore florentes, adeo vt nihil quod expeti possit ipsis deesse videretur, quibus tamen ad extraneos repente translatis, frui prohibeantur: Istud verò maxima quoque est vanitas: & tum quā sit rerum huius mundi fors instabilis,

tum

tum quàm incerta illarum possessio, manifestè demonstrat.

Vers. 3. *Si quis genuerit centum liberos, et annos multos vixerit, multiplicatiq; fuerint dies annorum eius, cuius tamen annos bonis illis non fueris saturata: atque aded cui sepultura defuerit, dico potiore[m] eo esse abortiuum.*

Des enim mihi quempiam quem Deus & amplissima familia, & tam longa vita donarit vt quàm plurimos etiam annos recenscat: qui tamen ad extremum bonis illis suis frui prohibitus fuerit, & cuius insepulti præteritam vitam infamis exitus dedecoret, eiusmodi certè hominis deteriore[m] quàm abortiu[m] cuiuspiam sortem esse statuerim.

Vers. 4. *Nam in vanam veneris, et in tenebras abieris, et tenebris nomen eius operitum fueris.*

Venerit enim abortiuus perinde ac si non venisset, eius aduentum quasi nocte quadam sic operiente, vt nulla sit vquam eius mentio futura.

Vers. 5. *Quinetiam quòd Sole[m] non videris, neque cognoueris, quies, id est, tranquillior & melior conditio est isti pra illo.*

Quòd autem Sole[m] nunquam aspexit, nec quicquam vquam in mundo cognouit, tantum abest vt abortiu[m] sortem deteriore[m] faciat, vt contra in eo quoque sit potior ipsius conditio, quòd omnium illarum molestiarum fuerit expert, quæ alterum illum tam misere exercuerint.

Vers. 6. *Quòd si vixeris bis mille annis et bonum non videris, nonne ad locum vnum omnes pergunt?*

Vixerit enim aliquis vel duobus annorum millibus, tamè præter quàm quòd tantò longior fuerit eius miseria, tandem vnus & idem exitus vtrumque eòdem deducit.

Vers. 7. *Vniuersus labor hominis est propter os suum, et tamen eius anima non expletur.*

Denique defatigent sese mortales quamdiu & quantumcunque volènt in curandis huius mundi negocijs: totius illius laboris fructus hic est, vt ipsis suppetat huius vitæ alimonia; nec longius protrahi potest omnis ipsorum labor angustis huius vitæ finibus circumscriptus. Sed ne hic quidem cibus & potus vitam explent, quum ad exiguum temporis spatium alendo corpori sufficiant.

Vers. 8. *Quid enim est amplius sapienti quàm stulto, et quid misero & scientiam sensu ambulandi inter vivos id est, quid interest inter*

inter ærumnosum & eum qui rationem tenet commodè hic videndi?

Sive autem huius vitæ alimentorum naturam ipsam, siue homines ipsos hac edendi & bibendi necessitate per mortem defunctos consideremus, quæ præstantia est sapientis supra stolidum? & quod est discrimen inter ærumnosè & commodè inter ceteros versantem hominem? Nullum profectò, quum vna sit illis communis vita ex ijs quæ vfu iplo consumuntur: & mors omnes inter se mortales exarquet.

Verf. 9. *Potior est visio oculorum quam anima quæ abis, id est, potior quidem est conditio hilaris vultus, quam eius qui pallescente vultu se perire testatur. Sed hoc quoque est vanitas et fæbulum venti.*

At enim, inquires, præstat nitente & hilari esse vultu quam pallida & moribunda facie præditum, quorum illud ijs conuenit qui commodè viuunt, istud verò miseris ac famelicis accidit. Fateor. Sed magna quoque in istis est vanitas, & inanis occupatio, qua inæqualitas illa facillè compensetur.

Verf. 10. *Nam eius quæ existit, iam editum est nomen: et notum est quod fuerit homo: nec potest discipulare eum eo qui potentior est ipso.*

Nam qui iam sortis sua functus est, nomen iam suum obtinet, quod & perstabit. Constat autem, omiſſis omnibus illis exterioribus quæ sapientem à stolido, ærumnosè & tenuiter viuentem, à locuplete in hac vita discernunt, & hunc & illum esse hominem, id est, animal miserissimum & infirmissimum, qui ab alterius, potentioris Dei videlicet, nutu, totus, velit, nolit, dependeat.

Verf. 11. *Sane res multa multiplicant vanitatem: et quid superest homini?*

Quò plura verò possidet vel tractat homo, eò pluribus vanitatis generibus est obnoxius, & ex illis quamplurimis quid illi tandem superest?

Verf. 12. *Ecquid enim homo nouit quid sibi sit cō modum in vita, numero dierum sua vanitatis, quos fecit Deus velut umbram? Quis siquid vero indicabit homini quid sit futurū post ipsū sub Sole?*

Denique quotus quisque hominum rectè existimare quid verè sibi conducatur in toto illius vitæ suæ curriculo, cuius singulos dies instar umbræ prætereuntes exigit, adeò

adeo vt. præsencia vix aspicere liceat? Futura verò, de quibus præcipuè laborant pleriq; ecquis homini indicari?

CAPVT VII.

Verf. 1. *Præstat nomen bonum inuenio bono, & dies mortis alicuius diu quo natus est.*

Num verò quia tantæ vanitatis hominum vitam coargui, & innumerabilibus miserijs obnoxiam illam esse ostendi, idcirco vel despondendus est animus, vel ipsa abijcienda vita? Minimè verò, sed ita instituenda vt & illius incommoda, quantum fieri potest, partim effugiamus, partim extenuemus: & cum qui inde percipi potest fructum colligamus: cuius rei ac primum vitandi mali præcepta quædam priore loco commemorabo. In isti autem primum hoc esse, Vberimum esse vitæ honestæ transactæ fructum bonam famam, quibuluis semel delictis anteponendam: quam quisquis obtinuerit non est cur mortem pertimescat, sed est cur eius diem existimet sibi natali die commodiorem, quandoquidem mortis dies coronam illi imponit beatæ existimationis honesta vitæ partæ.

Verf. 2. *Præstat adire domum luctus, quam domum consuij: domum, inquam, luctus, id est, in qua est finis omni hominib; & qui vult hoc reponit in cor suum.*

Minimè sunt igitur audiendi qui voluptatibus accersitis omnem de morte cogitationem vt molestam & acerbam quam longissimè possunt à se repellunt. Est enim mors huius vitæ terminus, à qua magnopere nostra interest ne ex improviso deprehenso intercipientiur. Itaque præstat sese lugentibus adiungere, apud quos videas & audias quæ te mortalem esse semper commonefaciant, quam epulantibus asserere, apud quos te hominem esse obliuiscaris.

Verf. 3. *Præstat ira risui, id est, iusta animi offensio imperanti lætitiæ. Nam per malum vultum bonum erit, id est, iucundum cor, illa sancta tristitia, lætitiā parit.*

Præstat etiam affici quadam mentis tristitia, & de non recte factis indignari, quam lætitiæ & risui indulgere. Nam recte illa tristitia tandem vera mentis hilaritas nascitur.

Verf. 4. *Cor sapientum est in domo luctus, & cor stultorum in domo stultitiæ.*

Itaque sapientum quidem animis graues de humanis calamitatibus

lamaribus cogitationes assidue obseruatur, ne quid aduersi imparatis ipsis occurrat, neue huius mundi falsissimis illis imaginibus decepti ab officio discedant. Stulti verò contrà nihil nisi de vanissimis suis gaudijs ac lasciujs cogitant, donec incogitantes tristissimis casibus opprimantur.

Verf. 5. Prestas audire increpationem sapientis, quàm si quis audiat cationem stultorum.

At tu contrà quisquis melius tibi cauere studes, sic habet: longè optabilius esse, si non à seipso, saltem ab alio quopiam increpari, quàm ludicris stultorum occinentium vocibus demulceri.

Verf. 6. Nam qualis est sonitus spinarum sub olla, talis est risus stulti: quod est quoque, vanitas.

Haud secus enim quàm spinæ sub cacabo ardentes magnum quidem flammæ crepitum, sed mox desitutum edunt: ita stultorum effusus & immoderatus ille risus subito concidens euanescit.

Verf. 7. Certe oppressio insanire facit sapientem, et donum corrumpit cor.

Cæterum, fateor ita se res humanas habere, ut alios quidem, alioqui sapientes, iniuriæ & cupiditas vindictæ ad ea patranda impellant, quæ non modò stulticiam, sed etiam insaniam prodant: alios autem, licet contra conscientiam etiam ipsam, augendæ rei auiditas eò usque adigat, ut ad iniuriam inferendam ipso iure abutantur. Sed ut tolli malum istud ex mundo nequeat, non deest tamen remediū quo sibi vir sapiens caueat, ne propterea in præceps ipse quoque abripiatur.

Verf. 8. Prestas rei exitus initio ipsius: præstat tardus ad irascendum quàm elatus spiritus.

Primum igitur illud tenetor, quod certissimū esse tum ipsa Dei iusti iudicis natura, tum perpetua experientia demonstrat: exitum videlicet qui scelera istiusmodi cōsequitur, non respondere sceleratorum principijs, re ipsa tandem probante potiore illorum conditionem esse qui sibi factas iniurias patienter ad extremum tolerarunt, quàm eorū quibus nulla fuit religio superbe & arroganter insontes vexare.

Verf. 9. Ne festina spiritu tuo ad irascendum: sed quia ira in sinu stultorum residet.

Prouocatus igitur vide etiam atque etiam ne statim ad iram aduer-

aduersus eum à quo sis leſus proſilias. Sed viciffim ſtultorum demum eſt, iram, nihil niſi peſſima conſilia ſuggerentem, in ſinu fouere.

Verſ. 10. *Ne dicito, quid eſt quòd dies priores fuerunt meliores iſſu. Nes enim ex ſapientia de hac re quaſieris.*

Multò minus aduersus ipſum numen, quod nimium multi faciunt, litem intendito, quaſi tibi reddere rationem cogatur, cur ætatibus ſuperioribus deterior ſueceſſerit. Nec enim aliunde quàm ab intolerabili ſuperbia poteſt eiufmodi expoſtulationo proficiſci.

Verſ. 11. *Bona eſt ſapientia cum hereditate, & præſtantia eſt eorum qui vident Solem.*

Certè inter omnes hulus lucis vſura fruenter beatus ille eſt, cui ſapientia ſimul & alia tuendæ & commodè tranſigendæ huic vitæ commoda diuinitus contigerunt.

Verſ. 12. *Quia in vmbra ſapientie et in vmbra pecunie protegitur homo, ſed excellentia eſt ſapientia qua viuificat ſuæ poſſeſſores.*

Eſt enim ſapientia velut vmbra culum ſub quod aduersus omnes tempeſtates eſt refugiendum: & quamuis externa etiam illa ad quietem multis in aduerſis rebus comparadam conferant, ſapientia tamen ea demum eſt quæ veram vitam ſuppeditat iſis qui ſunt ipſa potiti.

Verſ. 13. *Conſidera opera Dei. Quis enim poſſit dirigere quod contulerit.*

In iſtis igitur quantumuis indignis caſibus, quibus fit vt homines, impatientia luminibus mentis officiente, tum in Deum, tum in ſeipſos magnopere peccent, ad ſapientiam te recipe: ex qua perſpicias, in iſta quoq; tanta iuris omnis euerſione, Deſi ſapientiſſimè ſimul & iuſtiſſimè opus aliquod, ſuis demum temporibus appariturum moliri. Num tu verò vel quiſpiam vſquam alius direxerit quod ille incuruarit?

Verſ. 14. *In die boni id eſt, rebus ſecundis eſto in bono id eſt, Dei beneficio frui: in die verò mali, vide, id eſt, in aduerſis rebus ne præceps eſto, ſed rem totam ſollicitus attende. Nam hoc etiam e regione iſſius, aduerſa proſperis oppoſita ex aduerſo fecit Deus, eam ob cauſam ne inuenias homo poſt ipſam quicquam, id eſt, vt cogatur homo in ipſius prouidentia acquieſcere.*

Quid igitur? nempe ſecundis rebus, ſanctè frui illo Dei

beneficio. Quum autem aduersi quidpiam senseris, ne intemperanter indignator, sed id quoque apud te religiose expende. Sic enim Deo visum est, alternatis prosperarum & aduersarum rerum vicibus humanam vitam temperare: idque ea ratione vt re ipsa experiantur homines assequi se illius sapientiam non posse, quantacunque animi contentione ipsius operum causis inuettigent.

Verf. 15. *Hæc omnia vidi in diebus vanitatis meæ. Est iustus perierit in iniustitia suis: & est sceleratus prorogans dies in improbitate sua.*

Neq; tu verò nouum quiddam esse existimato istum rerum humanarum perturbatissimum statum. Nihil enim vides quod ego ipse quoq; hic viuens eandem atq; cæteri vanitati obnoxiam vitam, non viderim: probos videlicet ipsius integritatis suæ occasione pereuntes, & è contrario sceleratos diutissimè sua ipsorum improbitate florentes.

Verf. 16. *Ne sis iustus nimium, nec sapias nimium. Cur enim stolidus comperiaris?*

Nostin' autem quid hic tibi sit agendum? Caue ne dum humanæ perspicacitatis fines malè metitus, arbitrio tuo quod rectum est definias, & dum supra modulum tuum sapere studes, non is qui videri volueris, sed hebes potius & stolidus esse comperiaris.

Verf. 17. *Ne sis sceleratus nimium, nec sis stultus nimium. Cur enim morerèris non tuo tempore?*

Sed te vicissim nolim animo còusq; anxium & incertum hære, vt in eorum amentiam ruas, qui, quoniam sese nequeunt ex eo quod ita curiose & irreligiose quaerunt extricare, in impietatem, negata Dei providentia incutunt. Sic enim ipse tibi exitium vltro accersiuers.

Verf. 18. *Bonum est vt istud apprehendas, & etiam ab illa id est, altero extremo ne re tahas manum tuam. Qui enim Deum reueretur egreditur ab istis omnibus.*

Medius igitur inter extrema illa permaneto, neque in hanc neque in illam partem totus vergens, sed ita perstans vt vnum extremum altero vicissim temperetur. Hic enim vnicus est modus ex his omnibus difficultatibus euadendi, si quis nimirum ita se gerat, vt neque in Deum ipsum prophane inquirens, neque quod assequi nequit impie deridens,

dens, sed nobis incomprehensibilem Dei maiestatem adorans, in eius voluntate conquiescat.

Verf. 19. *Sapientia roborat sapientem pra decem potentibus in auitate.*

Hanc igitur sapientiam sectare, nec vnquam ab ea discede. Erit enim tibi firmitus in omnibus illis casibus fulcimentū, quā si decē alicuius ciuitatis optimatum potentiam obtineres.

Verf. 20. *Profecto non est vllus iustus in terra qui faciat bonum & non peccet.*

Et ita quidem dictum esto quomodo in illa tanta rationis & ordinis perturbatione affectos esse nos erga Deum oporteat, Nunc quomodo gerere nos erga homines ipsos tam inordinatos & in compositos sese praebentes deceat, ostendamus. Primum igitur omnium istud ponamus, neminem vnū esse in vniuerso terrarum orbe tam probæ & integræ vitæ, vt ab officio boni viri nunquam discedat.

Verf. 21. *Etiā ad omnia verba que dicuntur ne dato cor tuum: nec audito seruum tuum maledicentem tibi.*

Quorsum hoc autem, inquires? nempe ne quum in re vlla à quopiam etiā indignissimè læsus fueris, (vt si, exempli gratia, seruus ipse tuus eousque in te dominum inuehatur, vt te conuiuijs etiā ac maledictis incessat) totum animum ad huius facti indignitatem conuertras.

Verf. 22. *Nam etiā sepe vniū cor tuum, quod tu quaque alij maledixeris.*

Consule verò potius te ipsum, & comperies accidisse quodque tibi non semel vt cuipiam etiā conuiuiareris. Inde verò consequetur vt quod in te admittitur multò feras moderatius, & infirmitatis humanæ tibi conscius, ad dandam veniam quam expertus ipse fueris, quā ad vlciscendam iniuriam sis paratior.

Verf. 23. *Omnia hæc expertus sum in sapientia, id est, sapientia mea fretus et diui, Sapientiam, sed ea sapientia remota eras à me.*

In ista verò molestissima disceptatione, alterum hoc præceptum esto, Ne cui contigerit impatientiam cohibuisse, idcirco se moderatum ac sapientem euasisse sibi persuadeat, sed si bene caput, strenuè & fortiter de futuro progressu assidue cogitet, potius quā sibi de præteritis nonnullis placeat. Et quæso, vos experto mihi credite. Nihil enim hic vobis

suggero quod non ego pro ea quam mihi diuinitus concessam fuisse nostris sapientia didicerim, quod fateri non erubescō, ut alios meo ipsius errore patefacto, erudiam. Frētus ego sapientia illa mihi diuinitus tributa, ad quam etiam vsus illius accesserat, verē sapiens ipse mihi videbar. Sed quā falsō. Tandē enim longius à me recessit quantō proprius ad illam accessisse me confidebam.

Vers. 24. *Remotum enim est id quod fuis: & quid profundissimum est quis inueniet?*

Neque id mirum. Nam prāterita quidem semel elapsa tenuiter cognoscuntur: futura verō adhuc in profundissima specu delitescentiā quis inde eruerit? Omnis autem sapientis hominis deliberatiō à prāteritorum ac futurorum collatione proficiscitur.

Vers. 25. *Circūsi ego et cor meum, ut scirem et inuestigarem sapientiam et ratiocinationem, et ut scirem impietatem stultitiæ, et stoliditatem insaniarum.*

Cāterum est aliud quoque maximi momenti de quō vos seriō commonefaciam. Nam vndique attentissimē operam dedi cognoscendis, explorandis, inueniendis quæcunque sapienter & cum ratione sunt, atque adeō indaganda hominum improbitatē, & quibus in rebus sese stoliditas, & mille vesaniæ species prodant.

Vers. 26. *Et inueni ego quiddam morte acerbius, nempe mulierem, quæ est decipula, & cor eius retia, et sagena sunt manus eius: Qui bonus est apud Deū, euadens ab illa, sed peccator capietur ab illa.*

Et comperi quiddam ipsa mortē acerbius: sceminam videlicet in hoc incumbendum, ut viros, haud secus quām seras venator, retibus & laqueis inuoluat, & compedibus deuinctos retineat. Hoc tantum malum is de muni euadet qui seriō Deum colit: contrā verō in ipsius casses incidet quisquis nequitie se dedit.

Vers. 27. *Vide, hoc inueni, dicit Concionator, uno ad unum, id est, singulis diligenter expensis ut inuenirentur: id est, tandem viderem quid facto opus esset.*

Et ut noris passim occurrere tum eiusmodi captatricet, tum istos qui se capi patiuntur, audi quid disertis verbis ego concionator tibi significem, id est, quid tandem post diligentissimam singularum rerum disquisitionem inuenerim.

Vers.

Verf. 28. *Es quod adhuc quæfuit anima mea, per inveni. Hominem enim ex nullo inveni: mulierem autem inter illas omnes non inveni.*

Idemque quicquid licet auidiffimè quæfitum nancifci tamen non potuerim. Hominem quidem dignum hominis nomine, & qui ex illis retibus euaserit, sum nactus vnum ex mille: foeminam autem inter illas de quibus dixi, id est, quæ ad bonam frugem se receperit, ne vnam quidem reperi.

Verf. 29. *Tantummodo, vide, hoc inveni, Quod fecit Deus hominem rectum, sed ipsi inquisierunt cogitationes multas.*

Sed hoc certiffimè comperi: rectum hominem à Deo fuisse initio conditum qui sibi ipsi postea suis ratiocinationibus omnes istas calamitates accersuerit, ac proinde tam Deum omni culpa vacare, quàm hominem sibi ipsi mala hæc omnia conciliasse.

CAPVT VIII.

Verf. 1. *Ecquis est ut sapiens? id est talis qualis est qui vere est sapiens? et quis nouit verum explanationem? Sapiencia hominis illustrem reddit vultum eius, et obformatio vultus eius mutatur.*

Ecquis verò meretur sapientis nomen? ecquis quid sibi res velint intelligit? Sapiencia certè in ipso quoque hominis claro & sereno vultu, omni feritate & toruitate deposita, elucet: cuius alios etiam vsus in maximi momenti negotijs sic accipe.

Verf. 2. *Ego monco vt es Regi obserues, et super verbo iurandi Dei: id est, seruato in primis iureiurando quo tu es Deo obstrictus.*

Vide in primis, auctore me, vt quod Rex edixerit obserues, quantum id quidem fieri potest, non violato iureiurando quo cuncti sumus Deo obstricti.

Verf. 3. *Ne properato discedere ab eius conspectu, neq. persilias in re mala. Nam quicquid voluerit efficiet.*

Quòd si fortè tibi quod ille præceperit non allubescat, caue tamen ne, sicut facere superbi & iracundi consueverunt, ab ipsius conspectu inconsideratè discedas: sed potius memor esse tibi cum eo negotium qui de te possit quicquid ipsi visum fuerit statuere, ne in eo quod perperam

dixeris aut feceris persecerato.

Verf. 4. *Ubi est verbum Regis ibi est dominus: et qui dicit ei, quid agis.*

Est enim Regis mandatum cum efficiendi potestate coniunctum, & quis ex eius subditis hoc vel illud iubenti obstitit?

Verf. 5. *Qui obseruat præceptum, non experietur rem malam: id est, calamitatem: opportunitatem autem et iudicium, id est, quomodo se gerere debeat, prout eorum sapientia.*

In summa qui se modestum & obsequentem ei præbet cui parere tenetur, liber est à multis periculis & incommodis. Quando verò & quomodo sit parendum, quæ sit deniq; recta omnis obediens ratio, sapientia ipsa menti sapientis suggerit & demonstrat.

Verf. 6. *Nam omni desiderio, id est, omni rei quam quisque instituit est tempestivitas et iudicium. Homini verò multa mala sunt super ipsum, id est, multis incommodis & miserijs obnoxij sunt homines.*

Certè quicquid facere instituant homines, Dominus unicuique rei suum tempus, suamque ipsius perficiendæ rectum modum sapientissimè & rectissimè præstituit, vnde necessario dependet eius euentus. Homines autem istud vel ignorantes vel non intuentes, infinitas sibi miserijs & calamitates accersunt.

Verf. 7. *Quia nescit quid futurum est. Enimvero quando id futurum sit quis ipsi indicabit?*

Quod enim apud se statuerunt, persuadent sibi futurum, & quidem quo tempore, & quo modo sunt imaginati: quum tamen neq; an sit res futura certò scire, nec si futura est, quando sit futura, vel per se, vel ex aliorum indicijs nosse possint.

Verf. 8. *Nullus homo est dominus anhelitus sui, ut eum retineat: nec est ei potestas in diem mortis, nec illius est emissio in præliis: neque eruet scelus possessorem suum.*

Et quoniam futurorum notitiam homo sibi possit vindicare, qui ne suæ quidem ipsius vitæ dominus est, ut vel diutius spiritum trahere, vel tardius quam Deus ipsi præstituerit interire possit? Immo non est in eius qui telum in prælio fuerit iaculatus potestate, ut cum teli dirigere: nec exitum possunt illis suis sceleribus effugere scelerati.

Verf.

Verf. 9. *Hæc omnia vidi : et adieci animum ad omne opus quod fit sub Sole . Vidi tempus quo dominatur homo homini ad perniciem ipsius.*

Itaque quisquis ad sui captus normam exigit rerum humanarum statum, infinitis rebus illum offendi & frustra discrucuari necesse fuerit, quod expertus dico. Nec enim quicquam sub Sole geritur, quod non obseruari, & cuius rationem non sim perscrutatus: qua in re laboranti mihi, ecce occurrit tempus illud longè miserrimum quo euenit vt nulli sint hominibus perniciosiores, quàm ij ipsi à quibus illos rectè gubernari oportuit.

Verf. 10. *Tunc quoque vidi sceleratos quidem sepultos, sed ipsi redierunt : et eos qui è domo Sancti, id est, Dei prodeuntes ambulauerant, oblivioni traditos in ciuitate in qua scis decuit sese gesserant, quod etiam est vanitas.*

Sed & illud cuiusmodi est quod ipse quoque vidi? sceleratis videlicet intereuntibus, succedere alios in quibus illi renati quodammodo videantur: contra verò pios in Dei domo religiosè versatos, inde extrudi, atque ad eò in ea ipsa ciuitate in qua sic sese gesserunt perire ipsorum memoriam, quod & ipsum maximam hominum vanitatem coarguit.

Verf. 11. *Quia non fit statim verbum id est, non statim sumitur poena de male factis, propterea plenum est cor hominum in ipsis ad faciendum malum.*

Quòd nisi Deus statim de scelestis poenas sumat, mox videas homines certatim ad quæuis flagitia, quasi proposita sit malis impunitas, præcipites ferri.

Verf. 12. *Certe scelestus facit malum cunctis, et differtur ei : id est dilacione vititur Deus cum eo : sed scio ego quod bene erit reuerentibus Deum, reuerentibus, inquam, conspectum eius.*

Maximo id quidem errore. Quamuis enim Deus aliquamdiu poenas malis debitas differat, peccantes autem illa ipsius singulari bonitate, scelera sceleribus accumulantes, abutantur: tandem tamen bonis erit bene, vtpote Dei timentibus, & ipsum offendere veritis.

Verf. 13. *Scelerato verò non erit bene, neque prorogabis dies : sed erit velut umbra qui non reueretur Dei conspectum.*

Contrà verò malus erit malorum exitus, quem ipsorum vita etiam ad tempus prorogata sortietur. Euanescent enim instar

instar umbræ quicunque patientissimi Dei minas & iram non fuerint reueriti.

Verf. 14. *Est & alia vanitas qua fit super terram, quod sunt isti quibus vsuuenit iuxta factum sceleratorum: et sunt scelerati quibus vsuuenit iuxta factum iustorum. Hoc quoq; dixi esse vanitatem.*

Sed aliud accidere præterea in hoc mundo consuevit humanæ ratiocinationi magis etiam repugnans: quod videlicet iustorum quidem sæpe non alia fors est quam si nocentes essent: contra verò sceleratis tam bene fluunt res secundæ quam si sanctè & integrè viuerent: quod & ipsum inter cætera mihi visum est magnum esse incerti & inconstantis humanarum rerum status argumentum.

Verf. 15. *Itaque laudari lasitiam, quod non sit homini bene sub Sole id est, quod ad hanc alioqui miserrimam vitam & res istas caducas attinet, nisi vs edas et bibas et lasetur id est hilariter illis bonis alendo corpori fruatur, et hoc adharebis ei, id est hunc demum fructum percipiet, ex labore suo diutius vite sue, quas ei Deus concessit sub Sole.*

Itaque non immeritò iam aliquoties dixi, nihil esse quod ad hanc vitam quidem & res istas ad eam pertinentes attinet, homini consulijs, quam vt, ista deposita non tantum inutili verum etiam molestissima curiositate & sollicitudine, rebus sibi diuinitus ad vsum huius vite concessis suauiter perfruatur, hunc demum eius laboris fructum percepturus quem toto huius in terra degendæ vitæ curriculo istis caducis rebus impenderit.

Verf. 16. *Appuli enim animum meum ad cognoscendam sapientiam, et vs pernoscerem negotia qua geruntur super terram, quam abrem etiam dies noctisq; homo somnum oculis suis non videt.*

Conatus ego summo studio rationem rerum omnium quæ in mundo conueniunt inire, & omnia illa perscrutatus in quibus tam sollicitè sese defatigant homines, vt somnum oculis suis neque die, neque nocte videant.

Verf. 17. *Et vidi ex a. nū opere Dei non posse hominem adinuenire vllum eius opus quod sit sub Sole, cuius inuigilandi causa laborant homines neque id adinveniunt. Nam etiamsi dixeris sapientem se istud nosse, non tamen potueris adinuenire.*

Comperi administrationis illius rationem qua Deus Opt. Max. res omnes & singulas gubernat, omnem perspicaciam

& perceptionem hominum vsque aded superare, vt quantamcunque solertiam & diligentiam quispiam omnium hominum sapientissimus perscrutandis illis adhibear, & sese gloriatur hanc cognitionem adeptum: tamen ne vnus quidem operis diuini scientiam assequi possit.

CAPVT IX.

Verf. 1. Hoc igitur totum posui in corde meo id est, apud me constitui & studui vt totum istud elucidarem, id est, prorsus & perspicue intelligerem: quod videlicet iusti et sapientes et opera eorum sint in manu Dei, id est seposita penes Deum, à quo arcana quadam ratione nobis inscrutabili regantur. Etiam amorem, etiam odium nesciunt homines, et omnibus quæ sunt in ipsorum conspectu.

Stat igitur illud apud me fixum, quod etiam pluribus perspicue declarabo: tum iustos ipsos & sapientes, tum quicquid ipsis euenit, vnus Dei Opt. Max. arcana quadam & incomperta mortalibus ratione gubernari: aded quidem vt homo ex ijs quæ ipsi patent & occurrunt, id est ex præsentis huius vitæ statu, de ipsius Dei in se vel amore vel odio statuere non possit.

Verf. 2. Omnia enim illa sunt iustis vt omnibus: eueniunt vni est iusto et scelerato: bono ac puro, et impuro: sacrificanti, et non sacrificanti: sicut bonus, sic peccator: iurans, sic qui iniuriandum times.

Omnia enim illa, vt valetudo & morbus, gaudium & tristitia, opes & inopia, longa & brevis vita, honores & infamia, prospera denique aduersaque in hoc mundo cuncta consimiliter iustis eueniunt vt cæteris omnibus. Iisdem inquam, sunt obnoxij, probus, & improbus, bonus seu purus & sceleribus contaminatus ac impurus: Dei cultor & contemptor: eadem huius vitæ fors viro bono & peccanti: facile iuranti, & ei cui magna religio est iurare.

Verf. 3. Hoc malum est molestissimum inter omnia quæ fiunt sub Sole, quod eadem sint omnibus id est bonis & malis euentis: et præterea quod et filiorum hominum est plenum miseria, et infamia sunt in corde eorum, in ipsorum vita: et postea cundum est ad mortuos.

Et est quidem inter omnia quæ sub Sole sunt istud longè molestissimum humanæ rationi, quod quidvis cuius cucniat.

eueniat. Sed ad hoc etiam illud accedit, quòd post tantas totque calamitates in hac vita exantlatas, & tot stultè gesta, tandem ad mortuos deuenitur.

Verf. 4. Es enim qui uiuentibus reliquis accensetur, est spes: Canis siquidem uiuo melior est quàm Leoni mortuo.

Nam ei quidem qui reliquis uiuentibus accensetur spes melioris alicuius sortis superest, & vt vulgato prouerbio dicitur, Canis uiuus est Leoni mortuo anteponendus.

Verf. 5. Viuentes enim sciunt se morituros esse: Mortui uerò nihil sciunt: nec est eis amplius merces. Nam obliuioni tradita est eorū memoria.

Etenim sciunt, quidem uiui non fore perpetuam ipsorum uitam, sed interea uita fruuntur & cogitatio de sua mortalitate ipsos erudire potest ac debet. Mortui uerò semel hac uita perfuncti, omnis eorum quæ hic geruntur sensus & cognitionis rerum sunt expertes: nec illis accedere quicquam potest, alta obliuione sepulta ipsorum memoria.

Verf. 6. Tam amor eorum, tum odium eorum, tum inuidia eorū, iam abolita sunt: nec erit eis unquam amplius portio eorum omnium quæ sunt sub Sole.

Perijt ipsis quicquid in hac uita siue amarunt siue oderunt, & quicquid amiebant: nec eorum quæ sub Sole sunt quicquam participant aut sunt unquam participaturi.

Verf. 7. Vade, vescere iucundè pane tuo, et bibe hilariter uinum tuum. Enim uerò iam grata sunt Deo opera tua.

Quod quum ita se habeat, rursus huc redeo, vt te, quisquis es, admoneam, vt relictis illis quæ penes vnum Deum sunt arcanis, tuis contentus, alienis minimè inhians, tuis ipsius deniq; bonis hanc uitam hilari tranquillaq; mète transigens, in hoc vnum sis intentus, vt opera tua Deo probes.

Verf. 8. Quoniam tempora vestes tue sunt nitentes, & oleum super caput tuum ne desit.

Nec tamen aliquid supra id quo vt necessario carere humana uita non potest, simpliciter vitupero: quum Deus non tantum res necessarias, sed etiam ad quandam elegantiam & honestas delicias comparata multa hominum causa condiderit. Splendeat igitur etiam tibi vestitus, nec vnguētis odoratis conspergi tibi caput prohibeo, siquidem tibi Deus illa quoque pro sua liberalitate concesserit.

Verf. 9.

Verf. 9. *Vide vitam id est fructu vite cum vxore quam amas, cunctis inquam diebus vanitatis tue. Nam hæc est portio tua in vita, et ex labore tuo quo laboras sub Sole.*

Si tibi vxor obtigit, suauiter cum illa vt cum re tibi charissima, caducæ huius vitæ dies tibi diuinitus concessos exigit. Nec enim aliud tibi ex hac quidem vita & omni labore tuo expectandum.

Verf. 10. *Quicquid inueneris manus tua ad faciendum secundum vires tuas facito. Non est enim opus aut deliberatio, nec scientia vel sapientia in sepulchro, quò tu tendis.*

Quicquid facere te debere ac posse cognoueris vt officio tuo erga Deum ac proximum satisfacias, pro virili & sine mora præstato. Instat enim incertum illud tempus quo iacens in sepulchro nihil agere, immo ne cogitare quidem poteris, omni tum ad agendum prudentia, tum ad deliberandum sapientia destitutus.

Verf. 11. *Alio conuersus vidi sub Sole non esse velocium cursum: nec esse fortium bellum, nec etiam sapientium esse panem: neque prudentium diuitias, neque peritorum gratiam: sed tempus & casus euenire omnibus, id est omnibus euenire quæ quo tempore & qua ratione sunt euentura Deus apud se constituit.*

Non sunt autem omnes ad omnia idonei. Et audi præterea quidnam insigne dum hæc sollicitus meditator animaduertim: nempe non esse situm in homine ne earum quidem facultatum, siue animi, siue corporis usum, quæ siue nascentibus, siue postea laborantibus nobis contulerit Deus veluti ipsum cursum in agili corpore præditus nec strenuitatem in milite. Immo vt ijs facultatibus præditus quispiam bene etiam illis utatur, penes tamen ipsum rectè ijs vtentem sita non est quæ inde consequitur vtilitas. Hinc fit vt & sapientibus interdum desit panis, & opes prudentibus, & eruditis bona apud alios gratia. Itaq; tum ipsam ad hoc vel illud agendum aptitudinem, tum illius præstationem, tum fructum inde redeuntem, vni Deo commodatum omnium & euentuum auctori acceptam ferre oportet.

Verf. 12. *Nescit enim etiam homo tempus suum: & sicut pisces qui reti noxio capiuntur, & vt auicula quæ laqueo comprehenduntur, sic illa inquam irretiuntur homines tempore calamitoso, quum irrui super illos repente.*

Est autem id vsque adeò verum, vt ne norint quidem homines quid quo tempore sibi sit euenturum: cuius rei testes sunt, licet bene prouidi, innumeri, quos tamen, haud secus quàm incauti pisces, reti ad ipsorum perniciem comparato, & vt aues improuidæ laqueo capiuntur, tempus calamitati præstitutum superueniens securos & nihil minus expectantes opprimit.

Verf. 13. *Etiam hanc sapientiam vidi sub Sole, quæ magna est mihi, id est, quam plurimi facio.*

Et si verò Dei prouidentia in rebus omnibus dominatur, quantus hic sit tamen vsus sapientiæ ipsi prouidentia subseruientis, tum quoque quum ingratis beneficit, non pigebit valde memorando & insigni exemplo demonstrare.

Verf. 14. *Fuit ciuitas quædam parua, & in ea viri pauci: & venit aduersus eam rex magnus, qui obsedit eam, et extraxit contra eam munitiones magnas.*

Ciuitatem per se parua, & ciuibus paucis inhabitatam potentissimus Rex aggressus ingentibus copijs obsidebat, & firmis extructis aggeribus, cæterisque ad oppugnandas vrbes aptis machinis circumuallauerat.

Verf. 15. *Est autem in ea inuentus vel pauper sapiens: qui liberauit ciuitatē sapientia sua, nec quisquam est recordatus illius viri.*

Inuentus autem est in ea quidam vilis quidem conditionis (Deus enim, vt modò diximus, quem vult donis suis dignatur) sed magni iudicii & consilij homo, cuius prudens consilium ciuitatem ab obsidione liberauit. Sed ô miserè ingratos homines. Non est enim inuētus ex istis per eum conseruatis, qui tãti beneficii memor huic pauperi gratiã referrer.

Verf. 16. *Tunc dixi ego: præstantior est sapientia quàm robur, quāuis sapientia pauperis sit despecta et verba eius non audiuntur.*

Tum ego, Quamuis hæc in paupere sapientia fuerit ab ingratis istis despecta, nec celebretur illius insignis facti memoria: tamen sapientiam apparet quibusuis corporis aut alijs eiusmodi viribus anteponendam.

Verf. 17. *Verba igitur sapientum in quiete id est placidè & sedatè loquentium audiantur, potius quàm clamor dominantis stultorum.*

Agedum igitur, audiat potius composita & placida vox sapientum, quàm stulti cuiuspiam clamores inter sui
similes

similes dominantis.

Verf. 18. *Præstat sapientia instrumentu belliciu: at peccans vnus euerit bonum multum.*

Præstat sapientia bellicis omnibus machinis: at contrâ vel vnus quispiam aberrans, maximis miserijs & sese & alios inuoluit.

CAPVT. X.

Verf. 1. *Sicut musca mœna fœtere et scaturire faciunt vnguentum aromatarij, sic eum qui ob sapientiam et splendorem est in pretio, parua stultitia, id est, exiguum aliquid stultæ factum dedecorat.*

Cæterum rectè, quisquis es, exorsus, vide etiam atque etiam vt ad extremum perseueres. Nam sicut mortuæ muscæ faciunt vt vel quantauis arte vnguentarij confectum pigmentum fœtorem ebulliat: sic homo magno prius in pretio propter sapientiâ habitus, & apud multos celebratus, propter erratum etiam leue, stultè tamen admissum, omnem estimationem amittit.

Verf. 2. *Cor sapientis est ad dexteram eius: cor autem stulti ad sinistram eius.*

Sapientis animus in omnibus difficultatibus velut ad dextram inclinans, quid facto sit opus homini suggerit, mens autem stultis ad sinistram & mala, vel inepta quæuis vltro fertur.

Verf. 3. *Quinetiam per viam qua stultus ambulat cor eius deficiet, ac dicis omnibus quòd ipse stultus est.*

Semel autem viam ingressi quam ipsis stultitia commonstrauit, non modò non animaduertunt se aberrasse, verùm etiam magis ac magis amentiam suam, quasi elata voce dictis factisque suis apud omnes testantur.

Verf. 4. *Si spiritus dominantiu ascenderit aduersum te, leuatum ne desere, Nam demissio desinere facit peccata magna.*

At tu contrâ in sapientia perstato, ac proinde, quod exempli causa dictum esto, si commorus aduersus te vlla de causa fuerit animus eius qui in te imperium obtinet, caue ne rei indignitas faciat vt te priuatum, & loco inferiore collocatum esse obliuiscaris. Animus enim minimè irritabilis maxima alioqui sequutura mala reprimat ac coercet.

Verf. 5.

Verf. 5. *Est malum quod vidi sub Sole, quod est vt error qui exit à conspectu dominantu, id est, grauissimum, qualia sunt quæ à summis principibus admittuntur.*

Non est autem exemplum istud ex ijs quæ nunquam vel etiam raro eueniant, ac proinde cuius necessarius non sit usus. Nam quod ad illas locietatis humanæ multiplices species attinet, in quibus aliquis dominatur cui subsunt reliqui, nihil occurrit in rebus humanis frequentius, quàm, obliis sui officij omnibus, tum eorum qui præsunt intemperies in imperando, tum eorum qui subsunt in resistendo contumacia. Sed ab ijs quibus summa est inter homines concessa autoritas, maximè & periculosissimè peccant quum vix, ac ne vix quidem, absque cæterorum qui subsunt vel exitio vel certe periculo, aberrare possint ab officio qui inferioribus præsunt.

Verf. 6. *Collocatur stultitia in sublimitatibus magnis: prestantes autem humiles sedent.*

Hinc sit sæpenumero vt vilissimi quique, & ne sibi ipsis quidem regendis idonei supra cæteros emineant in præcipuis dignitatis gradibus collocati: homines autem & corporis & animi dotibus instructissimi, quasi sub illorum pedibus iaceant.

Verf. 7. *Vidi seruos super equos, et principes ambulantes id est pedites sicut seruos super terram.*

Vidi enim ipse mancipia equis insidere, pedites autem incedere homines & genere & meritis præclaros.

Verf. 8. *Fodiens foueam incidet in eam, et enim qui diripit sepe mordebit serpens.*

Sic accidere ferè solet dum, nemine sorte sua contento, alij ex aliorum incommodis commoda sua comparant. At nemo magis quàm ambitiosi isti falluntur. Quisquis enim alij fossam effodit, tandem in eam ipsam incidet: & reperiet serpentem à quo mordeatur quisquis sepe ad inuadendum alterius prædium diffinget.

Verf. 9. *Transferens lapides, dolebit per illos: et qui cædit arbores periclitabitur in illis.*

Alienum parietem fodiens, vel terminales lapides transferens damnum ab illis accipiet: & alienas arbores cædens, aliquod in ijs cædendis discrimen, aberrante securi, incurret.

Verf. 10.

Verf. 10. *Si obtusum fueris ferramentum, et cuius non deterfa sit acies, robor quoque roborabit*, id est, non modò non inuabit cadentem, sed etiam vel robustissimum quempiam sic exercebit vt eum inutiliter defatiget. *Sapientia verò est excellentia directionis*, id est, illud est in primis quo res susceptæ ad suum finem rectè perducuntur.

Deniq; quisquis minùs rectè quidpiam aggreditur, id est, non præcunte ipsi sapientia, quæ sola tum rectū rerum agendarum finem præmonstrat, tum instrumenta ostendit quibus illæ perfici possunt ac debent, haud secus operâ ludit quàm qui quidpiam cæsurus, hebes ferramentum adhibet, cuius aciem, irritò labore sese defatigaturus, non exaceruit.

Verf. 11. *Si mordeat serpens sine susurro, non est præstantia rei*, id est, nihilo est illo melior domino lingue, id est, qui pro suo libito abutitur lingua, homo garrulus & maledicus.

Est autem alius quoq; sapientiæ in gubernanda lingua, ac primùm quidem in compescenda maledicentia pernecessarius vsus. Nec enim minùs est noxius ac metuendus qui sibi licere vult quiduis de quouis effutire, quàm serpens qui viatorem ex insidijs & nullo sibilo præmonitum morder.

Verf. 12. *Verba oris sapientis sunt ipsa gratia: labia verò stulti ipsum absorbent*.

Et sapiens quidem ita sermonem componit, vt ipsum loquentem omnibus audiētibus sua comitas meritò commendat. Stultus verò contrà suo sibi met sermone exitium varijs modis accersit.

Verf. 13. *Initium verborum oris eius est stultitia: extremum autem infamia mala*.

Stultus enim à stultitia sermonem exorsus, in amentiam, & eam quidem multiplicem, definit.

Verf. 14. *Nam stultus multiplicat verba: nec scit tamen homo id quod futurum est, et quod futurum est post ipsum quis indicabit ei?*

Idem nullum loquendi modum facit, quiduis sibi temerè pollicens, quum tamen homo nec futura verè per se nouerit, nec etiam ex alterius hominis indicio quæ sint ipsi superuentura possit pernoscere.

Verf. 15. *Labor stultorum defatigas ipsorum unumquemq; ne scientem peruenire in urbem*.

Deniq; frustra sese stulti defatigant, nunquam rectum fi-

nem assequentes, haud secus quam qui à recta via in obliqua diuerticula, modò huc modò illuc aberrantes, nunquam in urbem perueniunt.

Verf. 16. *Vae tibi terra cuius rex est puer, et cuius optimates manè comedunt*: id est, diem à voluptatibus & luxu inchoant.

O te verò infelicem regionem cui Rex dominatur siue ætate, siue mente sensus & vsus rerum experite puer: & cuius principes à voluptatibus diem inchoant, quem à consilijs capiendis auspicari oportuit.

Verf. 17. *Felicem te ô regio cuius rex est filius ingenuorum*, id est, claris & generosis maioribus ortus et cuius optimates suo tempore comedunt ad robur, id est, reficiendo corpori, et non ad computationem, id est, non ad luxum.

At tu contrà quam es beata ditio, cui Rex contigit generosa stirpe ac indole: & cuius sobrij primores opportunè cibum capiunt, non vt gulæ satisfaciant, sed vt corpus validum & rebus gerendis accommodatum, reficiant.

Verf. 18. *Pigritia labefactarum contignatio, et demissio*, id est, ignauia, *manuum stillat*, id est, stillicidijs corrumpitur, domus.

Desidium negligentia labefactatæ contignationes sensim ruunt, quarum domorum, contractis tegulis & corruptis stillicidijs, per dominorum complicatis manibus desidèntium ignauiam, parietes corrumpuntur.

Verf. 19. *Risui faciunt panem piftores, et vinum exhilarat vitari, et pecunia respondet*, id est, satisfacit, omni us.

Quid homines pleriq; interea? nempe vt ne perire quidem se sentiant, hinc quidem nonnullis pinfitur à pistoribus panis, id est à coquis omne cibi genus coquitur, vt procul ab omni cura pascendo ventri indulgeant: inde verò affatim funditur & hauritur vinum exhilarandis illis quibus alioqui vita non videretur vita. Et quoniam ista parari nisi pecunia, velut regina quadam imperante, possunt: idcirco hic labor, hæc ars, hæc solertia est omnium hominum communis, pecuniam nancisci, quam qui possident, omnia sibi videntur possidere.

Verf. 20. *Ne cogitatione quidem tua regem aspernator, & non in penetralibus quidem cubilia tui potentem spernere*. *Non avis carli*, id est, per aërem volans, *vocè ipsam deferens, volueris, inquam, indicabis verbum*, id est, quod dixeris.

Nec ista vulgi tantum sunt vitia, sed eorum etiam à quibus ceteri precipue coerceri & ab bonam frugem reuocari poterunt, ac etiam debuerunt. Tu verò cui longè aliud sequendum iter commonstravi, etiam si ei Regi seruias cui vel ista vel alia eiusmodi vitia dominantur, prudentiam tamen hanc adhibere memineris, vt ne te ipso quidem solo conscio aliter de illo loquaris quàm eius dignitas postulat, vt pote què tibi Deus præfecit, & cuius potestas à Domino Deo est. Nam etiam si male illa vtatur, an tibi propterea fas est loci tui, id est priuatæ tuæ sortis & eius quod illi debes officij obliuisci? Immo si secus egeris, futurum scito vt etiam quod nullis conscijs dixeris, auiculæ ipsæ potiùs illi renuntient, quàm istud impunè seras.

CAPVT XI.

Verf. 1. *Misito panem tuum in superficiem aquarum, id est, in aquas ipsas coram te profluentes. Nam in multitudine dierum, id est, tandem & ipso temporis successu, reperies illum.*

Cætenim quod sæpe inculcaui, de recta bonorum frui-tione, quæ Deus unicuique ad vsum huius vitæ concessit, sic accipite, vt sese quisque meminerit natū, non vt sui tantum & suorum rationem habeat, sed etiam vt extraneorum quoque quorumcunque inopiam pro virili subleuet: eorum videlicet exemplum minimè imitatus qui periisse putant quod paupe-ribus ignotis, vel à quibus paria rependi non possunt, impen-ditur. Iubeo enim contrà vt vnusquisque, nihil ista moratus quæ plerique auaritiæ, diffidentiae, feritati denique suæ præ-textunt, de suo potiùs quasi in profluentem fluuium projiciat, id est, nulla præposterarum exceptionum habita ratione, quæ charitatis officium remorentur: certus futurum vt quod periisse videri potest, tandem ibi depositum fuisse comperiat vbi cum maximo lucro illud reperiet.

Verf. 2. *Da partem, id est, distribue ex bonis tuis septenis aut etiam octonis: quia nescis quid futurum sis mali super terram, id est, quanta sit futura penuria.*

Veto quoque ne in iuuandis alijs parsimoniae studeatur. Immo moneo vt nō vni tantum, sed septenis, vel etiam octo-nis, si res sic rulerit, citra nimiam illam & nimis exactam ino-pum numeri considerationem, hilariter quisque miseris opi-

ruletur. Immo velim etiam diuites in largiendo non tantum habere presentis pauperum inopie rationem, sed etiam in posterum illis consulere, ut qui nesciant an durius aliquod tempus ipsis immineat: nedum ut diuites minus liberales reddere debeat alicuius future fortasse famis metus.

Verf. 3. *Si completa fuerint nubes pluvia, super terram effundent eam: & si ceciderit arbor id est, arboris fructus, ad Austrum sive ad Aquilonem, quem unque in locum ceciderit ibi eris.*

Imitare igitur grauidas illas nubes, quae terras profusa sine discrimine pluvia irrigant: & beneficas illas arbores, quarum fructus & Meridiem & Aquilonem versus, id est, in quamcunque partem inciderint, hos & illos alunt.

Verf. 4. *Qui ventum observat, non seminabit, et qui nubes respicit, non metet.*

Est certe haec beneficentia instar sationis quam messis consequitur, & semper est benefaciendi tempus. Vide igitur ne vlla cunctatio prudentiae nomen e mentita, ab hoc officio te abducat, eos imitatum quorum vnus sationis tempus elabitur dum ventum expectant, alteris vero messis perit, dum opportunitatem aptiorem ex nubibus praestolantur.

Verf. 5. *Sicut nescis quae sis via venti: et sicut ossa nescis in utero praegnantis: sic nescis opus Dei qui facis omnia.*

Providentiae Dei potius te ipsum & tua committe, cuius rationem & momenta causa non est cur mireris tibi non constare, quum quotidie flantis venti viam, & quomodo factus ossa in grauidae mulieris aluo consolidentur ignores. Quisnam ergo vim illam diuinam potentiae rerum omnium effectoris comprehenderis?

Verf. 6. *Mane semina semen tuum, et vespere ne remiseris manum tuam. Nescis enim utrum rectum eris, an hoc an illud: et anambo simul bona.*

Opportunum est (inquam) omne tempus ad conferendum beneficium. Mane igitur istud beneficentiae semen sere, vespere quoque segnes manus tuas non deprehendat. Nescis enim utrum ex his duobus sit tibi lucrosius futurum, an vero sis ex utroque messem percepturus.

CAPVT. XII.

Verf. 1. *Suavis quidem est lux, & bonum est oculis videre Solem.*

Denique ut tandem finem dicendi faciam, sic de hac re tota habete.

habete. Suavis quidem est huius vitæ lux, & periucunda res est, istud Solis lumen oculis intueri.

Verſa. *Sed ſi multos annos vixerit quiſpiam, & in omnibus illis fueris lætatus, recordetur autem dierum tenebrarum, quod multi ſint, quicquid ipſi euenerit, fuerit ei vanitas.*

Sed vt quiſpiam diutiſſimè vixerit & iucundiſſimè quantū fieri poteſt: ſi tamen recordetur quàm magnam vitæ partem cum curis & moleſtijs, quaſi tenebris quibuſdam obte-
nebrata ipſius vitæ luce exegerit, & illius longæ ſuæ vitæ ſpatium cum eo compararit, quo mortuus in ſepulchri caligine iacebit, iudicabit certè quicquid eſt in vita iucundi expertus, momentaneam fuiſſe vanitatem.

Verſ. 3. *Latere igitur iuuenis in adoleſcentia tua, & benefacias tibi cor tuum, id eſt, indulge quibuſcunque tibi libuerit voluptatibus, & ambula in vijs cordis tui, id eſt, ita vitam inſtitue vt tibi animus ſuggeſſerit, & ex aſpectu oculorum tuorum. Sed ſciſſo quod ſuper iſtis omnibus adduces te Deus in iudicium.*

Ite nunc igitur adoleſcentes (hos enim mihi potiſſimum appellandos arbitror, vtpote quos præcipuè fallax huius vitæ imago decipit) & eiſ, dicite, adoleſcentiam noſtram breui deſinituram, lætitiæ demus: iſtius iuuentutis ſpatium hilariter & arbitrio noſtro decurramus: quicquid oculis noſtris allibuerit illud appetamus. Atqui hæc illa ſunt, adoleſcens quiſquis eſ, de quibus certò ſcire debes fore vt ad Dei tribunal abreptus cauſam dicas.

Verſ. 4. *Auſer potiùs iram, id eſt quæ iram Dei prouocant à corde tuo: & auerte calomnitatem à carne tua id eſt à teipſo. Nam pueritia & iuuentus ſunt vanitas.*

Quid autem formidabilius quàm iudicio & condemnationi Dei Omnipotentis liſti? Vide igitur potiùs vt abſint ab animo tuo quàm longiſſimè quæcunque Dei indignationem prouocant: & pœnas iſtas à teipſo auerte. Flos enim iſtius tuæ iuuentutis ſtatim euaneſcet: ratum autem erit perpetuò quod ille de te ſemel conſtituerit.

Verſ. 5. *Memento verò creatoris tui diebus iuuentutis tuæ priuſquam veniant dies miſeriæ, & appetant anni de quibus dicas, Non placeo mihi in illis.*

Sic autem tibi caueris, ſi in ipſa adoleſcentia, & priùs quam adueniat illa quam ætas ipſa conciliat miſeriæ, cref-

centēque annorum numero eū deuenias vt ipsa tibi sit acerba vita, conditoris illius tui tum potentia tum bonitas animo tuo semper obuerfetur.

Verf. 6. *Tantisper dum non benebrefcis Sol & Lux, & Luna & Stella: & non redeunt nubes post pluiam.*

Priusquā, inquam, caligantibus oculis tuis Sol ipse lucidiffimus, luna, stellæ dispareant, & lippientibus oculis distillationes aliæ alijs superueniant.

Verf. 7. *Quo die, id est, tempore vacillabunt custodes, id est fulcra, domus: & incuruabunt se homines robusti, & cessabunt molitrici, quia diminuentur & caligabunt illæ videntes per fenestras.*

Tum videlicet quum gemini illi postes, (id est tibiæ dux corpus, veluti superstructam domum, suffulcientes,) vacillabunt: renes virorum paulò antè robustissimorum, incuruabuntur: mandendo cibo pares non erunt edentulo tibi molares, tum numero tum firmitate diminuti: pupillæ prius ex oculorum cauis veluti fenestris occurrentia cuncta intuentes, tenebris obducentur.

Verf. 8. *Et claudentur valua extrinsecus cum exilitate sonitus molitionis: et surget senex ad vocem auiculæ, et summissa fient omnes filie cantici, id est organa vocis non iam cantum, sed exitum & summissum sonum edent.*

Geminæ autem illæ valvæ, labra nimirum, viam voci vix aperient: maxillarum inter vescendum exilis admodum erit sonitus: expergetiet senex minimo auiculæ sonitu: guttur, ceteraque vocis organa, cantillare quondam assueta, tenuiter & demissè sonabunt.

Verf. 9. *Etiam ab alto id est à lapillo, vel alia re quapiam exuberante in solo in quo incedunt lenes timebunt, et terrores erunt illis in via: et florebit Amygdalus, et oneri fiet illi locusta: et dissolvetur appetitus, quoniam abit homo ad domum seculi sui, et circumbunt in platea plangentes.*

Nurantes & à minimo etiam exuberante lapillo sibi metuentes pedes incedent: verè tristem hyemem fugante, florebit quidem Amygdalus, & sese cantando rumpent citædæ, sed omnia fastidiet senex, diuturnam illam suam domum reuerti properans, & iam à lamentantibus in platea præficus expectatus.

Verf. 10. *Vsq; quo, id est quādin non dissolvitur funis argenteus,*

nec conteritur lenticula aurea: nec frangitur rosa supra cisternam.

Hæc, inquam, prospice & meditare, adolescens, antequam argenteus ille funiculus quo spiritum ducis dissolvatur: & aurea illa cordis lenticula confringatur, qua vitalis ipse spiritus cōtinetur: & cerebrum, ex quo velut ex hydria in ventriculum, quasi fontem, liquefacti vapores dissoluuntur: illa deniq; perpetua vaporum ex corpore sursum ascendentium, & inde rursus in partes inferiores quasi cisternam descendentium rotatione desinente, interitus subsequatur.

Verf. 11. *Et antequam redeat pulvis in terram sicut fuerat: spiritus autem redit ad Deum qui illum dederat.*

Corpore quidem eò vnde desumptum erat, id est in pulverem reuertente: Spiritu verò ad Deum à quo profectus erat remeante.

Verf. 12. *Vanitas vanitatum, id est, vanissima, inquit Concionator: omnia, inquam, sunt vanitas.*

Verissimum est igitur illud à quo concionis huius initium duxi, nimirum fluxa, euanida, atque adeò vanissimæ vanitatis plena esse huius mundi omnia.

Verf. 13. *Et quanto magis fuit Concionator sapiens, docuit prætere a populum scientiam, & auscultare fecit, id est audiendum se præbuit, & scrutatus est, id est, se dedit peruestigandis rebus, & digessit parabolis multas.*

Sunt autem & alia præterea non pauca ex quibus, pro ea Sapientia qua me Deus, concionatorem vestrum, inter ceteros donavit, vicissim apparet studuisse me sedulo, ut quæ diligenti inuestigatione comperissem, ex me docente intelligeretur: in quem etiam usum egregia quâ plurima monita studiosè collecta perscripsi.

Verf. 14. *Quæ sunt enim Concionator ut inveniret verba desiderij, id est studuit eruendis rebus quæ meritisint desiderandæ, & scripturam quæ sit, restitudo, &, verba veritatis.*

In hac vero concione propositum mihi fuit illud vobis exponere, ad quod, ut omnium maxime expetibile, vota studique omnia nostra meritis referantur: veram, inquam, & certam de summo adipiscendo bono sententiam vobis hoc libro perscriptam tradere.

Verf. 15. *Verba sapientum sunt ut stimuli & ut clavi fixi, verba auctorum collectionum, id est eorum à quibus illa collecta sunt*

sunt quæ sunt tradita ab vno pastore, à Deo videlicet vnico illo Israël's sui rectore.

Sunt enim sapientum monita veluti stimuli, quibus tum pigri excitantur, tum etiam sponte quoque sua currentes, ad gradum accelerandum incitantur: & quasi ad motis clauis altius infiguntur & tenacius hærent quæ sunt à varijs quoq; doctoribus multipliciter collecta, sed ab vno eodémque illo Israël's pastore, Deo videlicet, dictata.

Verf. 16. Abunde igitur per illa fili, admonitus esto. Nam faciendi libras nullus est finis: & lectio multa est afflictio carnis.

Velim igitur vos singulos, quos ceu filios parens amplector in istis sic acquiescere, vt nihil prætera in hoc quidem argumento requiratis. Nam scriptationum quidem nullus est finis: sed quod plura istiusmodi quispiam cognouerit, eò pluribus sese cogitationibus implicauerit quæ animum non expleant, sed inexplicabilibus curis repleant.

Verf. 17. Finis verbi & totus auditus est, id est, huius sermonis & eorum quæ audiuiſtis, hæc est summa. Deum reuerere, & mandata ipsius observa, Nam hoc est totum hominis.

Quæ verò in hac tota concione audiuiſtis, hæc tendunt in summa, paucissimis istis verbis cõprehensa, Deum reuerere, & observandis ipsius mandatis sedulò incumbere. Hoc enim vnicum illud est ad quod respicere & cuncta sua studia referre singulos homines oportet, si veræ felicitatis participes fieri volunt.

Verf. 18. Deus enim adducet omne opus in iudicium, super omni occulto, siue bonum sit siue malum.

Nihil enim cogitat, nihil agit vllus mortalium: siue occultè, siue palàm: siue bene, siue malè istud fiat: cuius rationem Deus quidem ille Opt. Max. apud suum tribunal non reposit, singuli verò suo tempore non sinr reddituri.

FINIS.

